

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ,
МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ,
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ,
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. Л. УКРАЇНКИ,
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
(НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ)
НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА АКАДЕМІЯ**

ЗБІРНИК ТЕЗ

**Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
«ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО
МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ»**

20 ТРАВНЯ 2020 р.

Частина 2

Україна, м. Дубляни

336: 330. 3

Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку економіки: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Частина 2. Дубляни, 2020, 253 с.

У збірнику максимально точно відображається орфографія та пунктуація, запропонована учасниками.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

Укладачі: Грицина О.В., Богач М.М.

© Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний аграрний університет

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 7	
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ	
Соляник Л.Г., Колеснік М.В. ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ НА ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС	10
Колодій А.В. ІНВЕСТУВАННЯ ПЕНСІЙНИХ АКТИВІВ КОРПОРАТИВНИМИ ПЕНСІЙНИМИ ФОНДАМИ: ДОСВІД ІНОЗЕМНИХ КРАЇН	12
Булик О.Б. МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	14
Буркальова О.А., Щебликіна І.О. РОЛЬ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	17
Губеня Д. В., Байрачна А.С. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ	19
Гуменюк І. М. ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК МОЛОДІЖНОГО СЕГМЕНТУ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ	22
Зублевська Я.Ю. Щебликіна І.О. РОЛЬ ТА МІСЦЕ ЛІЗИНГОВИХ КОМПАНІЙ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ	24
Кохан М.О., Мазур А.В. INSURTECH СТАРТАПИ У СТРАХОВОМУ БІЗНЕСІ	27
Кривошеєв Е.В., Лободзинська Т.П. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	29
Кузнецова А.В., Щебликіна І.О. ЛІЗИНГОВА ГАЛУЗЬ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	31
Курчак Х.М., Клепанчук О.Ю. ФІНАНСОВА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	33
Логвинюк Я. А. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ	36
Мельник Б.В., Бачинська О. М. ФІНАНСОВИЙ РИНОК: СУТНІСТЬ ТА СУЧАСНИЙ СТАН	39
Микула Р.В., Залізко В.Д. КОРОНАВІРУС, ЯК КАТАЛІЗАТОР РЕЦЕСІЇ ПОТЕНЦІЙНОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ	41

Нестеренко О.М., Бондаренко Є.Ю. СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	43
Нестеренко О.М., Сіухіна Д.С. НЕДОЛІКИ ГЛОБАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ	45
Петрушка О.В., Коваленко Ю.М. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ	48
Самчук А.А. РИНОК АКЦІЙ В УКРАЇНІ: АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД	50
Сачко К.О., Соболева Г.Г. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	53
Татарин Н.Б., Баїк А. І., Огірко О.Т. АНАЛІЗ ІНСТРУМЕНТІВ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	55
Тохтамиш Т.О. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОБЛІКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ	58
Турубарова Я.О., Щєбликіна І.О. ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ	60
Урбанович В.А., Волосович С.В. ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПОСЛУГ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ	63
Чернодубова Е.В., Татаренко Д.С. РОЛЬ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	66
Щєбликіна І.О., Глушенко Ю.М. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АКРЕДИТИВНОЇ ФОРМИ РОЗРАХУНКІВ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	68
СЕКЦІЯ 8. ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАУКИ І ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ	
Янишин Я.С. МОДЕЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРОБІЗНЕСУ - ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ВЛАСНИХ ВИРОБНИКІВ	71
Попова Л.М., Кіреєва В.О. ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ	74
Богашко О. Л. ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА НАУКИ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ КОНЦЕПЦІЇ «ТРИКУТНИКА ЗНАНЬ»	76

Войничка Л.Й., Гринишин Г.М. ПІДРИВНІ ІННОВАЦІЇ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	78
Кушнір Т.М. НЕОБХІДНІСТЬ СИСТЕМНИХ ЗМІН У ГАЛУЗІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	81
Лічман О.О., Киш Л.М. ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ РЕСТОРАННИХ ТЕХНОЛОГІЙ – НОВА ФІЛОСОФІЯ ГОСТИННОСТІ	85
Прус Л.Р. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ	87
Тибінка Г.І. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ	90
Федотова Т.А. ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ В МІЖНАРОДНІЙ ІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТИ	92
СЕКЦІЯ 9. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	
Онисько С. М., Томашевський Ю. М. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ	95
Горбовий А.Ю. ІНФОРМАЦІЙНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ	100
Захарчук О.В. ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	102
Полінкевич О.М. МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПОВЕДІНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ	105
Малюта Л. Я., Островська Г. Й. ФОРМУВАННЯ БАГАТОРІВНЕВОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	106
Ivanova I.V., Antipina N.S. COMPARATIVE ANALYSIS OF SALES PROMOTION TOOLS IN EUROPEAN COUNTRIES AND UKRAINE	109
Ozarowski O. THE IMPORTANCE OF THE EU INTEGRATED ENERGY MARKET	112

Балаш Л.Я. ЛЮДИНА В СИСТЕМІ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ	114
Баранець П.С., Костакова Л.Д. УПРАВЛІННЯ НА ОСНОВІ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА (VALUE BASED MANAGEMENT)	116
Бігун М.П., Мещеряков В.Є. МОТИВАЦІЯ ТА ЦІНА РОБОЧОЇ СИЛИ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ	119
Більський І.Б. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	121
Бінерт О.В., Лисюк О.В. МЕРЕЖЕВА ЕКОНОМІКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ТА КОМУНІКАЦІЇ	123
Богашко О. Л. ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ	126
Богущька О.А. СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНОГО ТА МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСІВ УКРАЇНИ	129
Бондарчук В.В. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ АГРАРНОЇ РЕФОРМИ	133
Боричевська І.Г., Проць Н. В. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ В УКРАЇНІ ТА ЇХ РОЛЬ У РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ	135
Боричевська І.Г., Колосок А.М. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	137
Вернігорова Н.В. ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ НА ЗАСАДАХ ЕКОЛОГІЧНОГО ІМПЕРАТИВУ	139
Вислободська Г.П. ОСНОВНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ КОН'ЮНКТУРИ РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ	142
Власенко Я.Г. ОСНОВНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖ- НОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	144
Власюк О.В. РИЗИКОВИЙ ХАРАКТЕР ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	147

Войчук М.В. ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ, МІСЦЕ ТА РОЛЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОЦЕСУ РОЗВИТКУ	148
Галатов Б. М. ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	151
Гулієва А.Р., Годованюк А.В. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	155
Дубініна В.В. ТЕРМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ БІЗНЕС-ПРОЦЕСУ ПІДПРИЄМСТВА РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ	158
Єлісєєва Л.В. БІЗНЕС-МОДЕЛІ СПІЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ РЕСУРСАМИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ	161
Калінін О.С. ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА: ЗАНЕПОКОЄННЯ СУСПІЛЬСТВА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ	163
Квітінська М. В., Бачинська О. М. ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ	165
Келеберда Т.В. СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ	168
Козак О.А. Грищенко О.Ю. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ПАНДЕМІЇ КОРОНА-ВІРУСУ ДЛЯ ВИРОБНИКІВ ТА СПОЖИВАЧІВ МОЛОЧНИХ ТА М'ЯСНИХ ПРОДУКТІВ	171
Колісник В. О., Мещеряков В. Є. УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	174
Кошельок Г.В. ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В КОНТРОЛІНГУ	176
Кремена О.А. НЕОБХІДНІСТЬ ГРОШЕЙ У ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ	179
Крижук О.С., Герасимова Т.І. КОНЦЕПЦІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ	181
Круглякова В.В., Котелюк І.В. ЕФЕКТИВНІСТЬ КОНТРОЛЮ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ У СИСТЕМІ БЮДЖЕТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	184

Круглякова В.В., Назарко Ю.-А.С. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	187
Линовецька В.Ю. Бехтер Л.А. ПРОБЛЕМА МОЛОДІЖНОГО БЕЗРОБІТТЯ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ	188
Липчук Н.В. УЗГОДЖЕНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ І ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДОХІДНОСТІ СУБ'ЄКТІВ АГРОТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ	191
Малтиз В.В. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ	193
Маркова С.В., Романець І.В. БІЗНЕС-КОМУНІКАЦІЇ ЯК ПРОЦЕС ПРОСУВАННЯ ІМПОРТНОЇ ПРОДУКЦІЇ	195
Мацибора Т.В., Антоненко В.О., ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19	198
Мацьків Р.Т., Шеметуха Т.В. МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	200
Мацьків Р.Т., Сабадош В.В. ДОСВІД СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	202
Миринович В.С.Ю Батракова Т.І. БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ В ПЕРІОД КАРАНТИНУ	206
Мозолевська А.І., Линенко А.В. РОЗВИТОК ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ	207
Несмашна Т.М. ФІНАНСОВІ ВІДНОСИНИ У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ	209
Паламарчук А.С. АНАЛІТИЧНІ ПОКАЗНИКИ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНІЧНОГО ОБЛАДНАННЯ	211
Пахолків Н. І. ВПЛИВ АГРОТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СІЛЬСЬКЕ ДОМОГОСПОДАРСТВО	212
Подзізей О.О. ОБ'ЄДНАНІ ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ: ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ	215
Пойманова В.Р., Громова Т.М. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	217

Потянова Г.О. СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ: ДОСВІД КРАЇН ЕС ТА УКРАЇНИ	219
Рязанова Н.О. ЕКОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ В АСПЕКТІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ	221
Сало І.А. ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА ПЛОДІВ В УКРАЇНІ	223
Сніжко К.В. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ГАЛУЗІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ НА ОСНОВІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ	227
Созанський Л.Й. ТЕНДЕНЦІЇ ЕКСПОРТУ ДЕРЕВИНИ З УКРАЇНИ: ПОРІВНЯННЯ З КРАЇНАМИ ЄС	229
Шенкаренко В.О., Мордань Є.Ю. РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ	231
Теплякова Д. І., Мещеряков В.Є. СТАН ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ	233
Урбанович В.А., Савченко Н.Г. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ	235
Фесун С.В., Гуль Я.В., Гузар У.Є. ОСОБЛИВОСТІ ПІДБОРУ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	238
Царьов О.С., Дегтярьова О.О. СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ СТРАТЕГІЧНОГО КОНТРОЛІНГУ ПІДПРИЄМСТВА	241
Циклаурі Н.К., Мещеряков В.Є. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	243
Шепелюк Н.П. РОЗВИТОК ТА СУЧАСНИЙ СТАН ОПОДАТКУВАННЯ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ	245
Шнуренко Н.О., Мещеряков В.Є. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	148
Щеглюк С.Д., ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ SMART- СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС	250

СЕКЦІЯ 7 СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Соляник Л.Г., к.е.н., професор
Колеснік М.В., магістр
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ НА ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС

Процес глобалізації робить неможливим успішне функціонування підприємства без запровадження змін, які допоможуть виробленій продукції відповідати запитам споживачів. У такому середовищі, саме інноваційна діяльність є однією з найважливіших складових розвитку підприємств України. Наразі в країні сформувалася неефективна структура економіки, в якій має місце екстенсивний розвиток добувних галузей. Більша частина виробництва у промисловості припадає на сировину, матеріали та енергетичні ресурси. Щодо інноваційних введень, лише 15% підприємств вкладають кошти у інновації, при цьому частка інноваційної продукції складає лише 2-4% [1].

Індустріальний розвиток України не відповідає загальносвітовим тенденціям, що обумовлено технічною й технологічною відсталістю, високим рівнем зносу основних фондів вітчизняних підприємств. Отже, більшості підприємств України необхідні капіталовкладення для амортизації основних засобів, щоб надалі була можливість створювати інноваційну продукцію.

На рисунку 1 представлено динаміку ВВП України та капітальних інвестицій. Нормативне значення капітальних інвестицій у відсотках до ВВП становить 25% [2], у 2018 році даний показник склав 16,3%. Отже, існує дефіцит капітальних інвестицій, що перешкоджує підприємствам оновлювати основні засоби і, надалі, впроваджувати інноваційні рішення.

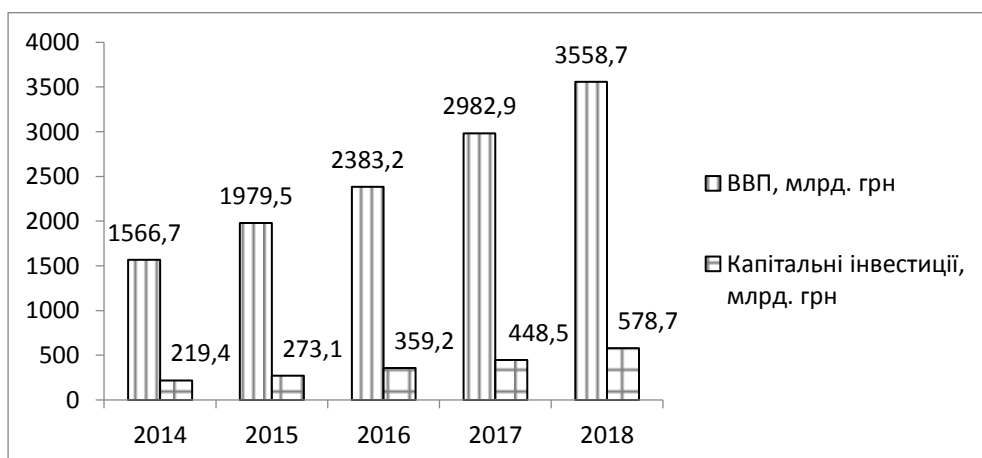

Рис. 1. Динаміка ВВП України та капітальних інвестицій протягом 2014-2018рр.

Структуру джерел фінансування капітальних інвестицій у 2018 році наведено на рисунку 2. Основним джерелом виступають власні кошти підприємств. Кошти іноземних інвесторів у 2018 році склали лише 0,3% від загального обсягу інвестованих коштів. Це свідчить про несприятливий інвестиційний клімат в Україні. Іноземні інвестиції дуже важливі стосовно введення інновацій, бо саме вони мають стратегічний характер, що допомогло б Україні зменшити розрив з індустріально розвиненими країнами світу.

Непривабливість вітчизняних підприємств спричинена групою чинників, такими як військовий конфлікт на сході України, нестабільність національної валюти, корупція, недосконала правова система, тінізація економіки, недостатньо розвинений процес втілення інновацій тощо.

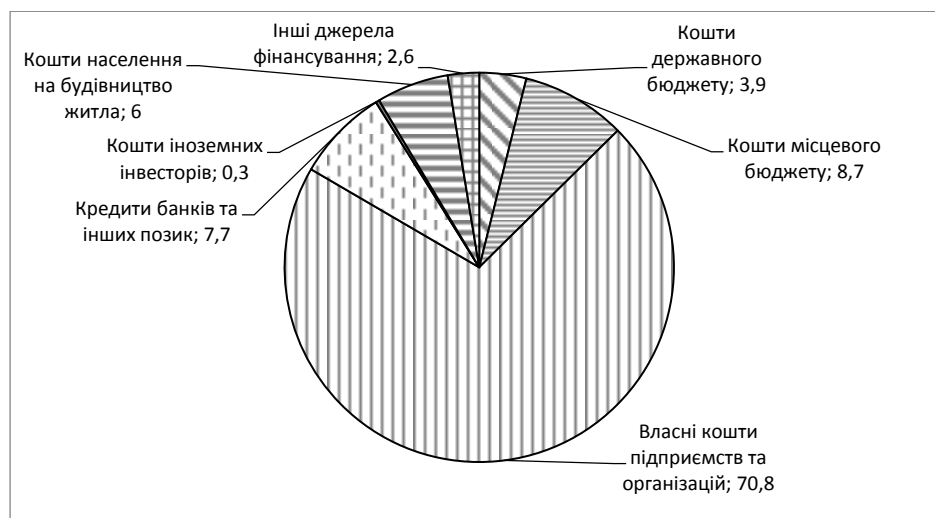

Рис. 2 Капітальні інвестиції за джерелами фінансування у 2018 році (у % до загального обсягу)

В Україні прослідковується неналаштований інвестиційний процес. Капітальні інвестиції надходять до підприємств у недостатній кількості, що обмежує оновлення основних засобів та впровадження інновацій. Недостатнє інвестування підприємств призводить до втрати конкурентоспроможності не тільки конкретного підприємства, а і національної економіки в цілому. Також, матиме місце занепад основного капіталу, спад виробництва, збільшення собівартості продукції, що викликає скорочення інвестиційної активності. Отже, необхідним для України є розширення інвестиційних можливостей суб'єктів господарювання. Таке розширення необхідно проводити, вдосконалюючи фінансову систему загалом. Необхідним є посилення впливу фінансово-кредитних важелів, щоб змінити модель управління держави та підприємств – від споживчої до інвестиційної. Такі зміни допоможуть стабілізувати економічний розвиток та підвищити конкурентоспроможність підприємств країни на світовому ринку.

Список використаних джерел

1. Журавель Ю. Г. Формування інвестиційних ресурсів для інноваційного розвитку економіки / Ю. Г. Журавель // Економічний аналіз.- 2017.-Т.27.-№1.-с.36
2. Васюник Т. І. Аналіз інвестиційного забезпечення відтворення основного капіталу / Т. І. Васюник // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2017.- В.22. – Ч.1. – с.46

Колодій А.В., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

ІНВЕСТУВАННЯ ПЕНСІЙНИХ АКТИВІВ КОРПОРАТИВНИМИ ПЕНСІЙНИМИ ФОНДАМИ: ДОСВІД ІНОЗЕМНИХ КРАЇН

За прогнозами фахівців ООН, впродовж наступних десятиліть старіння населення буде прискорюватися. Це пов'язано, з тим, що коефіцієнт сумарної народжуваності постійно знижується: в 2005-2010 рр. він знизився до 2,5 дітей, у наступні роки передбачається його зниження до 2,2 або навіть 1,8 дітей [4].

Отже, ще більше зросте навантаження на пенсійне забезпечення, зокрема недержавне. Це, в свою чергу, означає, що необхідно розробити нові механізми інвестування пенсійних коштів, для того щоб забезпечувати більшу кількість громадян додатковим, але стабільним доходом.

В даний час всі пенсійні плани (схеми) можна розділити на дві групи: 1) з визначеним внеском або 2) встановленими виплатами. План (або схема) зі встановленими внесками передбачає, що працівник щомісячно (щорічно) вносить певну суму на рахунок фонду. Проте, це не гарантує, що працівник отримає всю велику суму після виходу на пенсію. Все залежить від того, наскільки успішна буде інвестиційна політика фонду. План зі встановленими виплатами передбачає, що людина після виходу на пенсію буде отримувати гарантовану, постійну суму грошей. Як правило, ці виплати працівникам розраховують виходячи з їх трудового стажу і заробітної плати.

Згідно даних дослідження міжнародної консалтингової компанії Towers Watson & Co і американської інвестиційної газети Pensions & Investments, велика частка активів корпоративних фондів спрямована на пенсійні плани з визначеними виплатами (66,8%), в той час як на систему з встановленими внесками – 21,2%, на гібридні плани, який поєднує перший і другий тип плану, – 0,7%. Решта 11,3% припадають на резервні фонди, тобто ті, що гарантують збереження грошових коштів [20, с. 30]. Популярність планів з встановленими виплатами можна пояснити тим фактом, що вони більшою мірою відповідають інтересам вкладників, оскільки гарантують їм певну суму пенсійних відрахувань.

Разом з тим, вони накладають більше відповідальності на діяльність фондів, особливо в умовах збільшення тривалості життя у багатьох країнах. У зв'язку з цим, фондам доводиться конкурувати між собою за більш вигідні і прибуткові інвестиційні проекти. Так, наприклад, у Великобританії ця конкуренція сильно загострена у відповідь на комплекс проблем, які пов'язані з тим, що фонди вибрали план з визначеними виплатами [1].

Збільшення тривалості життя, низькі процентні ставки вимагають змін в механізмах інвестування, які повинні сприяти більшій прибутковості фонду, для того щоб він міг виконувати свої обов'язки. Якщо розглядати територіальний розподіл, то можна побачити, що пенсійні програми з визначеною виплатою домінують в Північній Америці і Азіатсько-Тихоокеанському регіоні (78% і 67,8% відповідно), в той час як в Європі вони досягають 55,5%. Натомість, власне в Європі переважає велика частка резервних фондів (31,4). Плани ж із встановленими внесками (70%) переважно зустрічаються в інших країнах, зокрема у країнах Південної Америки [3, с. 31].

Стосовно інвестування пенсійних коштів, то найбільші пенсійні фонди (переважно вони є державними) інвестують в більшості випадків в акції (42,2%), потім в облігації (39,5%), частка що залишилася припадає на альтернативні варіанти (18,3%). Фонди у США в більшій мірі воліють вкладати в акції (частка інвестицій становить 50,6%), в той час як облігації користуються попитом у країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону (56,3%) [3, с. 34].

Варто зазначити те, що сучасні корпоративні пенсійні фонди в цілому зацікавлені у відповідальному інвестуванні, проте на даний момент не беруть участь саме в такому соціально-відповідальному інвестуванні, як інвестиції в інфраструктуру. Для того щоб залучити фонди до таких інвестицій, необхідно, щоб були виключені такі ризики: 1) будівельні, які полягають в тому, що проект не буде зданий вчасно; 2) операційні (погане управління проектом); 3) бізнес-ризик (багато конкурентів, зміни в попиті і пропозиції); 4) ризик «фінансового плеча» (зміна процентної ставки, зростання інфляції); 5) юридичні (всі договори повинні бути діючими); 6) екологічні (непередбачені небезпеки для навколишнього середовища); 7) політичні (оскільки інвестиції носять довгостроковий характер, то, безумовно, вони дуже залежать від політичних рішень, прийнятих законів, які можуть кардинально змінити процес інвестування) [2, с. 20].

В цілому, можна констатувати те, що корпоративні пенсійні фонди почали відмовлятися від суто фінансової стратегії, і займатися забезпеченням, в більшій мірі, збереження пенсійних накопичень. Отже, можна припустити, що в майбутньому корпоративні пенсійні фонди будуть більше зацікавлені в розвитку соціально-відповідального інвестування, оскільки це дозволить їм виконувати свої зобов'язання перед вкладниками. Для суспільства перехід до соціально-відповідальної стратегії означає не просто економічне зростання (зростання ВВП), а збільшення добробуту суспільства (кількості робочих місць,

поліпшення інфраструктури), якості життя. Це свідчить про те, що населення буде здатне збільшувати розмір своїх грошових вкладів, які зможуть розширити інвестиційну політику фондів.

Список використаних джерел

1. Flood C. Pension survey shows fierce competition for assets. Financial Times. 2015. November 22. URL: <http://app.ft.com/cms/s/f3d756de-8c77-11e5-a549-b89a1dfede9b.html?sectionid=markets>.
2. Inderst G. Pension Fund Investment in Infrastructure. OECD. 2009. 45 p. URL: <http://www.oecd.org/fiance/private-pensions/42052208.pdf>
3. The study of Towers Watson & Co and Pensions & Investments. Willis Towers Watson. 2015. September. 47 p. URL: <https://www.towerswatson.com/en/Insights/IC-Types/Survey-Research-Results/2015/09/The-worlds-300-largest-pension-funds-year-end-2014>.
4. Щербакова Е. Старение населения мира в ближайшие десятилетия ускорится. Демоскоп Weekly. 2014. № 601–602. URL: http://www.demoscope.ru/weekly/2014/0601/barom02.php#_ftn7.

Булик О.Б., в.о. доцента

Львівський національний аграрний університет

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Для підвищення конкурентоспроможності підприємства і продукції, зокрема, на світовому ринку, перш за все, необхідно завоювати внутрішній ринок, закріпити на ньому свої конкурентні позиції та вміло формувати фінансовий механізм підприємства. Також ефективна діяльність підприємств потребує належної системи фінансового, матеріального, організаційно-правового та інформаційного забезпечення всіх її напрямків. Така підтримка може бути виявлена у формі виплати дотацій товаровиробникам за продукцію, яку вони продають переробним підприємствам, залучення іноземних інвестицій, фінансування державних програм селекції у птахівництві, а також функціонування системи фінансово-кредитного механізму через здешевлення кредитів, пільгове оподаткування.

Оскільки загальний обсяг виробництва валової продукції сільського господарства складається з обсягів виробництва продукції рослинництва та продукції тваринництва, певний інтерес викликає результативність бюджетного фінансування у розрізі вищезгаданих видів сільськогосподарської продукції.

Важливе значення мають не лише обсяги державної підтримки, а й механізми її надання. Механізм державної підтримки аграрного сектору регулюється Законом України «Про державний бюджет України» [1] та «Про державну підтримку сільського господарства України» [2], а порядок витрачання бюджетних коштів щорічно визначається окремими постановами Кабінету Міністрів України. В державній підтримці сільськогосподарських товаровиробників держава повинна не тільки сприяти індивідуальному підходу, але і стимулювати їх розвивати власну збутову інфраструктуру, що допоможе позбавитись від посередників у сільському господарстві та наблизитись до світових моделей розвитку агропромислового комплексу.

Механізми державної підтримки класифікують наступним чином [3, с. 41]:

✓ залежно від джерел фінансування виділяють бюджетний механізм підтримки, коли за рахунок бюджетів усіх рівнів надаються бюджетні послуги, а також розробляються та реалізуються програми регулювання галузі сільського господарства, і позабюджетний, який передбачає здійснення заходів економічної політики, які не потребують витрачання коштів державного бюджету;

✓ залежно від періоду дії заходів, спрямованих на сталий розвиток сільського господарства, розрізняють короткостроковий (до одного року) і довгостроковий (більше одного року) механізм державної підтримки;

✓ за рівнями виокремлюють два види державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників: регіональний, коли заходи державної підтримки поширюються тільки всередині окремого регіону або суб'єкта господарювання та національний, який передбачає реалізацію загальнодержавних програм підтримки сільськогосподарських товаровиробників.

Основними проблемами сучасної державної підтримки аграрного сектору України є брак довіри до держави у цій сфері самих виробників сільськогосподарської продукції та недостатній рівень впливу заходів бюджетної допомоги на розвиток вітчизняного агропромислового комплексу.

Причиною виникнення таких проблем є недостатнє фінансування агросфери, а також, не завжди ефективний розподіл бюджетних коштів за відповідними програмними підтримками, який зазвичай схвалюється на щорічній основі та часто змінюється з року в рік, внаслідок чого виробники сільськогосподарської продукції не можуть отримати допомогу тоді, коли вона їм терміново потрібна. Також, слід врахувати корупційні прояви, наявність обмежень та ускладнень для доступу до програм бюджетної підтримки для середнього та малого бізнесу, оскільки валову частку таких дотацій отримують великі агрохолдинги, які можуть давати собі раду і без бюджетних коштів. Чого не скажеш про невеликі сільськогосподарські підприємства.

У 2020 році уряд запланував впровадити шість програм підтримки аграрної галузі. До переліку запланованих видів підтримки АПК України увійшли [4]: здешевлення кредитів сільськогосподарським товаровиробникам для покупки земель сільськогосподарського призначення; фінансова підтримка розвитку фермерських господарств; державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними; державна підтримка тваринництва, аквакультури (рибництва); фінансова підтримка агротоваровиробників; формування статутного капіталу Фонду часткового гарантування кредитів. Цей фонд якраз передбачений для малих фермерських господарств, які не мають практики співпраці з банками та застави. Цей фонд покриватиме ризики й страхуватиме від дефолту. Також це дозволить дрібним товаровиробникам отримати кредит.

Якщо аналізувати в цифрах, то підтримка аграрного сектору у 2020р. передбачається в розмірі 8,4 млрд грн, з яких [5]:

- ✓ 3,9 млрд грн буде витрачено на здешевлення кредитів аграріям для купівлі землі сільськогосподарського призначення;

- ✓ 2,5 млрд грн – на державну підтримку галузі тваринництва, зберігання та переробки сільгосппродукції;

- ✓ 780 млн грн – на підтримку купівлі вітчизняної сільгосптехніки;

- ✓ 400 млн – на підтримку садівництва та ягідництва.

На формування статутного капіталу вище згаданого фонду часткового гарантування кредитів передбачено 500 млн грн.

Ефективність діяльності механізму державної підтримки багато в чому залежатиме від того, наскільки злагоджено та раціонально він сформований в суб'єктах господарювання; яким чином внутрішньогосподарський механізм реагує на виклики зовнішнього оточення; чи спроможний він результативно використовувати можливості цього зовнішнього середовища. Науково вмотивований та гармонійно сформований організаційно-економічний механізм державної фінансової підтримки повинен протидіяти впливу несприятливих чинників. Державна підтримка має мати стимуляційний, а не підтримуючий характер. Її доцільно розглядати як стратегічний ресурс, що дає можливість використовувати новітню техніку та прогресивні технології, впроваджувати інновації у виробничий процес. Механізм державної фінансової підтримки повинен суміщати різні форми її забезпечення – пряму, непряму та опосередковану, злагоджене поєднання яких забезпечує додаткову стійкість та ефективність.

Тому найближчій перспективі нашої державі слід продовжувати політику участі в економічному процесі як безпосередньому суб'єкті суспільних та економічних відносин, що сприятиме посиленню підтримки ринкових інституцій і розвитку інфраструктури АПК. Також доцільно встановити частину сільського господарства у витратній частині бюджету відповідно до

питомої ваги у ВВП, а також регламентувати надання бюджетної підтримки сільському господарству в регіонах у законодавчому порядку.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про державний бюджет України на 2020 рік». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20> (дата звернення 02.05.2020).
2. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства» URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення 02.05.2020).
3. Міщенко Д. А. Удосконалення системи державної фінансової підтримки сільського господарства України. *Агросвіт*. 2015. № 18. С. 36-40. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/18_2015/7.pdf (дата звернення 05.05.2020).
4. Програми державної підтримки АПК у 2020 році. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-programmy-gospodderzhki-apk-v-2020-godu> (дата звернення 05.05.2020).
5. Оновлено програму підтримки аграріїв на 2020 рік. URL: <https://agropolit.com/news/14047-onovleno-programu-pidtrimki-agrariyiv-na-2020-rik> (дата звернення 05.05.2020).

Буркальова О.А., студентка

Щебликіна І.О., доцент

Запорізький національний університет

РОЛЬ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Фінансовий ринок є найважливішою частиною фінансової системи. Його стан безпосередньо впливає на результативність економіки будь-якої країни. Головним завданням фінансового ринку є безперервне акумулювання тимчасово-вільних грошових коштів в процесі взаємодії економічних суб'єктів і їх подальше ефективне використання. Одним з головних джерелом росту і відновлення ринкової економіки в сьогоденних кризових умовах є грамотне використання і застосування можливостей фінансового ринку [2].

В даний час фінансовий ринок здатний надати колосальну підтримку економіці нашої країни, суспільству завдяки унікальним функціям, які він виконує в сучасній економіці:

- 1) акумулює тимчасово вільні грошові ресурси;
- 2) виконує розподільну функцію - сприяє розподілу мобілізованих ресурсів між різними підприємствами і галузями економіки;
- 3) перерозподільна функція - подальший перелив капіталу в економіці, в тому числі на міжнародному рівні;

4) він безпосередньо впливає на грошовий обіг, забезпечуючи безперервний рух грошей в економіці. Держава реалізує поточну грошову політику через цю функцію фінансового ринку;

5) фінансовий ринок виконує також комерційну функцію, яка допомагає отримати додатковий дохід його учасників;

6) на фінансовому ринку здійснюється ціноутворююча функція – під впливом попиту та пропозиції формуються ціни на його інструменти;

7) реалізується інформаційна функція, яка дозволяє всім учасникам ринку отримувати рівний і повноцінний доступ до необхідної інформації;

8) фінансовий ринок виконує також регулюючу функцію - з його допомогою здійснює регулювання ринку держава, а також численні саморегульовані організації.

Таким чином, грамотно використовуючи численні можливості зміцнення економіки нашої країни в умовах світової кризи за допомогою розвитку фінансового ринку, можна значно збільшити приплив грошових коштів [3]. Ці заходи допоможуть не тільки державі при дефіциті бюджету, а й компаніям і населенню.

Однією з особливостей функціонування фінансових ринків у сучасній економіці є те, що їх роль в економіці як окремо взятої країни, так і в світової - величезна. Від стану цих ринків залежить, чи буде економіка зростати або в'янути. За допомогою фінансових ринків країни залучають величезні ресурси для свого розвитку. [1].

Стан фінансових ринків залежить від безлічі факторів, але достовірно передбачити розвиток подій не може жоден аналітик в світі. Говорячи про стан економіки України, можна відзначити, що зараз здійснюється велика кількість реформ, спрямованих на досягнення цих сегментом економіки рівня, порівнянного з рівнем провідних світових держав. Насправді ж, ми маємо справи з недостатнім розвитком законодавчої бази, зокрема, на ринку цінних паперів, для досягнення подібного успіху. Що ж говорити про оподаткування, яке явно не прагне стимулювати розвиток ринку?

Однією з основних завдань держави зараз є забезпечення нормального функціонування фінансових ринків, створення такої ситуації, коли вони будуть приносити достатню кількість ресурсів для розвитку економіки. Необхідно досягти такого рівня розвитку фінансових ринків, коли приватні особи будуть приймати таку ж роль в інвестуванні, як і великі компанії.

Звідси ще кілька проблем для термінового вирішення - фінансова неграмотність населення України та брак ефективних фінансових посередників, які регулюються самодостатніми фінансовими інститутами. Приватні особи, які мають достатні засоби для інвестування в економіку, вважають за краще вкладати їх в різні фінансові інструменти в інших країнах. Участь приватних заощаджень в фінансовому ринку України надзвичайно мало

Ще один важливий момент в описі існуючої ситуації на світових фінансових ринках - це напружена політична ситуація між більшістю країн. Вирішивши вище перелічені проблеми в Україні, стан економіки країни значно покращиться.

Отже, фінансовий ринок є найважливішою частиною фінансової системи. Його стан впливає на результативність економіки будь-якої країни. Тому дуже важливо приділяти достатньо уваги на розвиток цієї сфери. Державна повинна вчасно реагувати на всі чинники можливого економічного зростання через вдало сформовану та реалізовану податкову, грошово-кредитну, соціально-економічну та інші політики.

Список використаних джерел

1. Бєленький П.Ю. Шевченко-Марсель В.І., Другов О.О.. Фінансовий ринок та його інфраструктура в умовах глобалізації (проблеми, перспективи, регіональні аспекти); Ін-т регіон, дослідж. НАН України. Львів, 2014 - 523 с.
2. Фінансовий ринок: Теорія і практика: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.. Маслова С.О., Опалов О.А.; Житомир, інж. технол. ін-т. Житомир, 2007 - 502 с.
3. Петрушевська В.В. Фінансова політика попередження та ліквідації наслідків глобальної економічної нестабільності: закордонний досвід. В.В. Петрушевська. Проблеми економіки. 2014. № 1. С. 31-36.

Губеня Д. В., студентка
Науковий керівник: **Байрачна А.С.**, асистент
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Фінансовий ринок в Україні має суттєвий вплив на розвиток усіх секторів економіки нашої держави. Розвиток та становлення фінансового ринку є обов'язковою умовою сталого функціонування національної економіки України. Ефективне функціонування фінансових установ сприяє сталому розвитку всіх економічних процесів у суспільстві.

Особливості фінансового ринку в Україні, його сучасний стан та перспективи розвитку розглядалися у наукових роботах наступних авторів: Якимчук І.О., Баранової В.Г., Гончаренко О.М., Лапіна І. С., Сташкевич Н. М., Величко Г. О., Світлична О. С., Захаренко А.О., Бондаренко П. В., Баліцька Н.В., Чоп Т. І., Татарин Н.Б. та інші.

Метою даної роботи є вдосконалення знань щодо фінансових ринків, розкриття їх найбільш гострих проблем та визначення перспектив. Першим завданням роботи є: розкрити зміст та економічну сутність поняття

«фінансовий ринок» як складової фінансової системи, визначення його ролі в системі ринкових відносин. Друге завдання - аналіз структури фінансового ринку та дослідження стану інфраструктури ринку фінансів.

Фінансовий ринок – це система економічних відносин, що виникає в процесі обміну економічними благами. На цьому ринку відбувається мобілізація капіталу, надання кредиту, виконання обмінних грошових операцій та розміщення фінансових засобів у виробництві.

Складовими фінансового ринку є ринок кредитів, ринок фінансових послуг, фондовий, страховий та валютний ринки.

Найбільш активними інституційними учасниками фінансового ринку є комерційні банки, страхові компанії та фондові біржі, оскільки вони акумулюють значну питому вагу фінансових ресурсів та мають прямий вплив на розвиток виробництва в країні, інвестиційний клімат, а також на добробут населення.

Банківська система має домінуючу роль на фінансовому ринку України, це можна спостерігати за співвідношенням активів банківських і небанківських фінансових установ, яке складає близько 90% проти 10% на користь банків. Але перешкодою для збереження та примноження своїх заощаджень не тільки на банківському ринку, а й на всіх сегментах фінансового ринку є періодичні кризи.

Що стосується страхового ринку України, то він знаходиться на етапі розвитку. Він має свої переваги та певні недоліки: по-перше, темпи зростання страхового ринку відстають від темпів зростання економіки, по-друге, незначна частка страхового ринку у ВВП країни. Але український ринок страхових послуг має великий потенціал для розвитку.

Стосовно ринку цінних паперів (фондового ринку) України можна зробити наступні висновки: на сьогодні, фондовий ринок недостатньо функціонує, щоб повністю виконувати свої функції, що полягають у значному залученні фінансових ресурсів для інвестування в новітні та довгострокові економічні проекти. Фондовий ринок України на даному етапі має невисокий рівень капіталізації та ліквідності, низький рівень захисту прав інвесторів, а на фондовому ринку немає прозорості. В останні роки на ринку цінних паперів спостерігається різна динаміка випуску цінних паперів. Великі обсяги фінансових активів у розвинених країнах світу свідчать про адекватну грошову оцінку матеріального майна, що знаходиться в постійному користуванні. Що стосується України, то тут існують проблеми з фондовим ринком, через те, що за ним не стоїть процес внутрішнього накопичення капіталу.

Як бачимо, на даному етапі розвитку фінансового ринку властиві значні розриви у розвитку окремих її складових. Це призводить до збільшення неврівноваженості та фінансової дестабілізації у подальшому.

Розвиток фінансового ринку відбувається повільними темпами. Це пояснюється наступними причинами:

- недосконале чинне законодавство та постійні зміни в ньому;
- нерозвинена інфраструктура ринку фінансових послуг;
- тіньова економіка;
- корупція в усіх сферах діяльності;
- незахищеність прав учасників ринку;
- відсутні дієві механізми покарання за недотримання законодавства.

Ринок фінансових послуг являє собою інфраструктуру, яка потребує комплексного підходу до вирішення проблем. Його розвиток передбачає стратегічну постановку завдань, а також підтримку їх виконання як з боку урядових, так і неурядових організацій. Тобто розвиток інфраструктури фінансового ринку вимагає об'єднання зусиль держави та учасників ринку щоб забезпечити необхідний ресурсний потенціал.

Отже розвиток фінансового ринку в Україні прямо залежить від економічного стану країни. На фінансовому ринку здійснюються угоди між покупцями й продавцями фінансових ресурсів, тобто за своєю суттю фінансовий ринок являє собою сукупність фондового, кредитного, валютного ринків і ринку дорогоцінних металів.

Для більш ефективного розвитку фінансового ринку України необхідно створити інноваційну єдину платформу для торгівлі цінними паперами, яка має відповідати європейським вимогам, забезпечувати прямий зв'язок між організаторами торгівлі, щоб мінімізувати ризики; впровадити дворівневу систему з центральним депозитарієм, вдосконалити облік прав власності на цінні папери, запровадити міжнародні стандарти обліку прав власності на цінні папери, впровадити центральну розрахунково-клірингову палату, яка у свою чергу має підвищити ліквідність фондового ринку та інших фінансових інструментів, спростити розрахунки за договорами, буде сприяти ефективному виконанню договорів та прискорить процес інтеграції національного ринку до європейського та світового.

Отже, для вирішення основних проблем фінансового ринку, потрібно постійно здійснювати моніторинг діяльності фінансових установ та ліквідувати їх неплатоспроможність, займатися оздоровленням фінансової системи, забезпечувати функціонування системи ефективного нагляду, яка дозволить ефективно працювати фінансовій системі загалом.

Список використаних джерел

1. Розвиток фінансового ринку України в умовах європейської інтеграції: проблеми та перспективи [колективна монографія]/за заг.ред. В.Г. Барановой, О.М.Гончаренко. – Харків: «Діса плюс», 2019. - 370 с.
2. Добровольська О.В., Халатур С.М. Фінансовий ринок: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Дніпропетровськ : Монолит, 2015. - 383 с.

Гуменюк І. М., магістр
*Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж*

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК МОЛОДІЖНОГО СЕГМЕНТУ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Молодіжний сегмент займає виняткове місце на ринку праці і через те, що молодь є майбутнім країни, вона потребує особливої уваги, адже від її діяльності залежить розвиток усього суспільства. Сучасна національна економіка потребує 73 покращення формування та розвитку цього сегменту, що зменшить нелегальну трудову міграцію за кордон і підвищить використання потенціалу молоді саме в межах нашої країни. Молодь – це окрема соціально-демографічна група, яка відрізняється за сукупністю вікових характеристик, особливістю соціального становища та обумовлених тим чи іншим набором соціально-психологічних якостей, що визначаються суспільним ладом, культурою, закономірностями соціалізації, вихованням в умовах певного суспільства [2]. Молоді спеціалісти володіють новими професіями та технологіями, вони є джерелом інноваційного потенціалу та нового способу життя. Стартові кар'єрні умови зіштовхують їх із рядом соціальних проблем, таких, як отримання освіти, початок трудової діяльності, проблеми професійного росту. Відсутність відповідного досвіду робить молодих спеціалістів менш конкурентоспроможними та соціально вразливими.

На сьогоднішній день молодь виступає важливим, однак, не єдиним суб'єктом ринку зайнятості. Поряд з нею на ринку праці активно діють представники інших вікових груп економічно активного населення [3, с. 2]. Найбільш економічно активним є населення у віці від 40 до 49 років. За даними вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань економічної активності середньомісячна кількість економічно активного населення віком 15-70 років у 2019 р. порівняно з 2018 р. зменшилась на 0,6% і становила 17,9 млн. осіб, з них 17,2 млн. осіб (96,3%) були у працездатному віці. Із зазначеної кількості громадян віком 15-70 років 16,2 млн. осіб або 90,5% були зайняті економічною діяльністю, а решта 1,7 млн. осіб, відповідно до методології Міжнародної організації праці (МОП), класифікувалися як безробітні [1, с. 44].

За деякими оцінками, молоді люди, що здобувають професійну освіту, по-різному оцінюють свої можливості щодо отримання задовільної роботи після закінчення навчання: кожен дев'ятий з опитаних вважає, що зможе доволі легко знайти роботу, 36% усвідомлюють, що у пошуку роботи на них чекають певні труднощі, 37% опитаних вважають, що знайти роботу після закінчення навчання їм буде практично неможливо. Майже половина (48%) опитаної студентської молоді визнала, що у вирішенні питань свого працевлаштування, насамперед, розраховує на допомогу своїх батьків або інших родичів, третина

опитаних заявила, що у вирішенні цього питання розраховує лише на себе. Кожен десятий покладається на допомогу друзів або знайомих. На жаль, на сприяння навчального закладу у працевлаштуванні розраховують лише 5%, а на служби зайнятості – ще менше (лише 2%) [4]. Така ситуація для молодіжного сегменту обумовлена великою різницею між попитом і пропозицією на ринку праці, відсутністю досвіду роботи, вимогливістю до умов праці. Але проблема на сьогодні полягає ще й у неспроможності держави, роботодавців і самих спеціалістів знайти спільну мову. Вимоги роботодавців з кожним роком стають все жорсткішими і молодь не витримує конкуренції поряд із спеціалістами від 35 років.

Виключені з ринку праці молоді люди вважають себе ізольованими від суспільства, розчарованими відсутністю можливостей і фінансових засобів існування. Говорячи про економічну поведінку молоді, варто також згадати, що одним із напрямів реалізації трудової активності молодих спеціалістів є працевлаштування за кордоном. Молодь, яка не може себе реалізувати на вітчизняному ринку праці, шукає таких можливостей в інших країнах. Сучасне покоління, як ніколи раніше, має високий рівень освіти та професійного навчання. Вони володіють навичками, які можуть сприяти процвітанню громад і зміцненню держав, а також пошуку можливостей для самоврядування й активного громадянства. Тому основними напрямками політики боротьби з безробіттям серед молоді як на рівні регіону, так і держави повинні стати: оптимізація зайнятості, розвиток підприємництва, сприяння посиленню здатності працівників до адаптації, забезпечення рівних можливостей на ринку праці. Мають бути застосовані активні програми політики молодіжної зайнятості: професійна підготовка та перепідготовка, дотації підприємцям, що зобов'язуються підтримувати певний рівень зайнятості серед молодих спеціалістів, фінансова допомога безробітним, бажаючим відкрити власну справу тощо [3, с. 6].

Список використаних джерел

1. Економічна активність населення України 2019 : статистичний збірник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/07/zb_EAN_2017.pdf
2. Кравченко В. Л. Молодіжний сегмент ринку праці: новітні тенденції та перспективи розвитку в Україні / В. Л. Кравченко // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил в Україні. 2010. № 5. С. 197-203.
3. Михальченко Г. Г. Сучасні тенденції формування та розвитку молодіжного сегменту ринку праці України [Електронний ресурс] / Г. Г. Михальченко. Режим доступу : http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:MnVvpYpOyvYJ:irbis-nbu.gov.ua/cgi-in/irbis_nbu.gov.ua/cgiirbis_

4. Онікієнко В. В. Молодіжний ринок праці України: проблеми та шляхи вирішення / В. В. Онікієнко. Київ : Рада з вивчення продуктивних сил України НАН України, Український інт соціальних досліджень, 2014. 160 с.

Зублевська Я.Ю., студентка
Щебликіна І.О., к. е. н., доцент
Запорізькій національній університет

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ЛІЗИНГОВИХ КОМПАНІЙ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Ринкові умови господарювання зумовлюють постійні зміни технологічної бази виробництва, що потребує наявності інвестиційних ресурсів для її оновлення. Сучасний етап господарювання для переважної більшості його суб'єктів характеризується різким спадом або цілковитим припиненням інвестування виробництва за рахунок власних коштів, що визначає актуальність подальшого розвитку ринку фінансових послуг як однієї з передумов ефективного функціонування всіх сфер економіки держави.

У контексті соціально-економічних реалій сьогодення, необхідність виявлення проблем функціонування ринку лізингових послуг та визначення шляхів розвитку й активізації ролі ринку лізингових послуг набуває виняткового значення.

Лізинг – це підприємницька діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений строк лізингоодержувачу майна. Таке майно є власністю лізингодавця або набувається ним у власність за дорученням і погодженням з лізингоодержувачем у відповідного продавця майна за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів [1].

Питання та організацію лізингових компаній в Україні розглядало багато вчених, зокрема: Л. Беновська, Н. Внукова, М. Малік, В. Зайцев, Р. Салбук, О. Смірнова та інші. Але, найчастіше вони спирались на застарілу інформацію, тому наразі бракує нових знань щодо діяльності лізингових компаній.

Розглядаючи світовий ринок лізингу можна відмітити, що він зараз знаходиться на підйомі: до кінця 2021 очікується ріст на 30%. Це відбувається завдяки ринку Азії, в першу чергу – Китаю. Європейський ринок займає частку у 32%, а лідерами являються Великобританія, Німеччина, Франція (рис. 1).

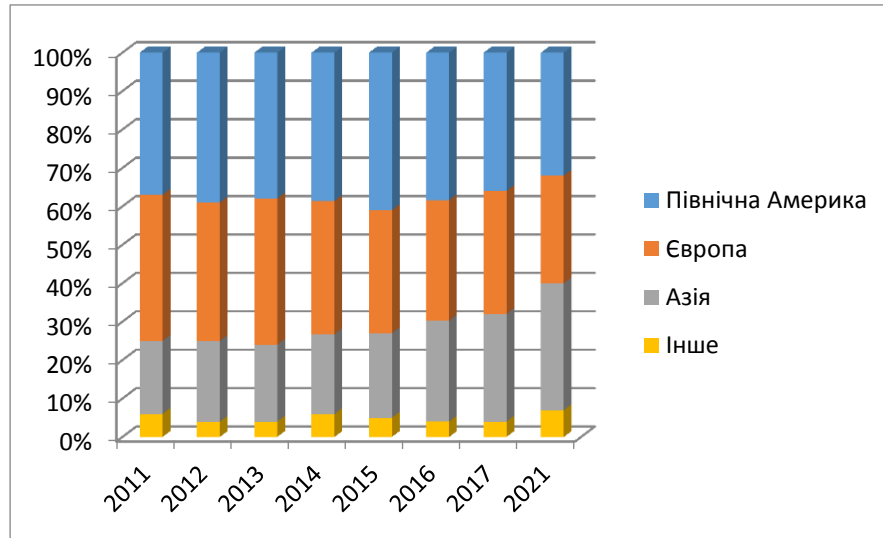

Рис. 1. Обсяг лізингу у світі у розрізі географічних регіонів, 2011 – 2017 рр.

Україна поки що знаходиться у «хвості» рейтингу і посідає 50-те місце, із скромним показником у 0,21 млрд. доларів. В той час, коли показник Польщі складає 14 млрд. доларів (табл. 1).

Таблиця 1. Світові ринку лізингу в цифрах

	Країна	Річний обсяг (млрд. доларів США)
1	США	383.87
2	Китай	206.70
3	Великобританія	81.77
4	Німеччина	64.26
5	Японія	59.42
6	Франція	38.94
7	Австралія	28.44
8	Канада	25.86
9	Італія	25.28
10	Швеція	20.09
11	Польща	14.00
50	Україна	0.21

Джерело: складено автором на основі [3]

Структура лізингу в Україні нагадує структуру лізингу в інших країнах Європи – Польщі, Німеччині. Найбільшу частку займають транспортні засоби.

Однак, якщо в Україні це легкові авто, то в Польщі і Німеччині – вантажні та сільськогосподарського призначення.

Ринок лізинг за своїм розвитком знаходиться зараз на межі 90-х років. Серед головних перешкод можна виділити – брак іноземного та внутрішнього інвестування, відсутність державних мотивуючих програм для малого та середнього бізнесу, відсутність підтримки малого та середнього бізнесу з боку держави, застарілість законодавства, яке регулює лізингові відносини в країні.

Крім того, населення, бізнес та держава погано розуміють що таке «лізинг», та погано відрізняють його від кредиту. Цією неосвідомленністю користуються шахрайські компанії, які працюють за певними схемами, і продають під словом «лізинг» саме кредит, тим самим зменшують довіру до такої форми організації бізнесу.

Виділимо тезисно основні проблеми розвитку лізингових компаній в Україні:

- відсутність основних знань про лізинг;
- недостатнє розуміння лізингу малим та середнім бізнесом та державою;
- діяльність «псевдо лізингових компаній»;
- активні лізингові компанії є слабкими у зв'язку з громадськістю.

В першій половині 2018 року обсяг лізингових операцій склав 26 млрд. грн.. Таким чином, лізинг почав становитися конкурентом кредитуванню. Більше того, лізингові компанії почали виступати на фондовому ринку (випускати облігації), щоб залучити додаткове фінансування до своїх проектів. Тож, якщо темпи економічного розвитку не сповільняться за 4 роки, то ми зможемо очікувати приріст лізингових операцій в країні в тричі.

Найперспективнішими галузями в Україні для лізингового фінансування в Україні можуть стати:

- дорожньо-будівельне та медичне обладнання;
- міський громадський транспорт;
- залізничний транспорт;
- обладнання для харчової промисловості;
- лізинг торговельних приміщень.

Якщо відповідально та грамотно віднестися до розвитку лізингу, то в найбільший час він буде загально звичним для населення України і, як дієвий інструмент, буде займати вагому частку на фінансовому ринку.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Міністерство фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua/>

3. Рейтинг лізингових компаній за результатами першого півріччя 2016 року. URL: <https://sites.google.com/site/finansidem/novini-ta-podiie/rejtinglizingovihko-mpanijzareultatamipersogopivricca2012>

4. Новини лізингового ринку. URL: <http://www.uul.com.ua/press/leasnews>

Кохан М.О., к.е.н., доцент

Мазур А.В., аспірант

Львівський національний університет імені Івана Франка

INSURTECH СТАРТАПИ У СТРАХОВОМУ БІЗНЕСІ

Сучасні умови переходу до цифрової економіки змінюють екосистему функціонування страхового бізнесу та спонукають перехід до більш ефективних засобів надання послуг. Традиційне страхування доповнюється онлайн стратегіями, усвідомленням важливості інтеграції з ІТ-системами.

Страховий бізнес поєднує в собі як економічну, так і соціальну основу, оскільки з однієї сторони він є сектором національної економіки, з іншої – покликаний на впровадження заходів щодо захисту здоров'я та майна громадян. Сутність поняття «страховий бізнес» визначається у вузькому (система відносин, які реалізуються через надання послуг страхування) та у широкому (сукупність економічних відносин, в яких задіяні всі структурні елементи з метою убезпечення від наслідків різного роду небезпек) розумінні.

Розвиток страхового бізнесу в Україні відбувався в три етапи, протягом яких спостерігалось стрімке збільшення приватних страхових компаній, поділ на ризикове та страхування життя, прийняття основоположних законодавчих актів, позитивна динаміка рівня виплат спостерігалася в 2005-2008 рр., що вказує на належне виконання страховими компаніями своїх зобов'язань. Незважаючи на те, що у 2009 році страховий бізнес переживав відбитки світової фінансової кризи, рівень валових виплат був найбільшим і становив 33%, тоді як у 2017 році знизився до 24,3%. Сучасний страховий бізнес зорієнтований більшою мірою на ризикове страхування, однак має наступні негативні тенденції – щорічне зменшення страхових компаній та рівня виплат, а також скорочення частки валових страхових премій у відношенні до ВВП.

В окремий напрямок розвитку страхового бізнесу виділилися технологічні страхові стартапи (InsurTech).

Великі страхові корпорації, такі як Allianz, AXA, Munich Re, Swiss Re, почали масово здійснювати пайові інвестиції в Insurtech-проекти, отримуючи свою частку в стартапі, створювати спеціальні департаменти, акселератори, венчурні фонди. Обсяг таких інвестицій, починаючи з 2010 року, становить більше ніж 7 млрд дол. США, і експерти прогнозують його зростання на 15 % щорічно [2, с.32].

Insurtech-проекти активно пропонують нові рішення у сфері збуту страхових послуг (37 % рішень) і ціноутворення (23 %). У сфері збуту основна увага зосереджується на тому, щоб зробити продукти доступними і зручними для клієнтів, полегшуючи порівняння продуктів і спрощуючи процес їх придбання, забезпечуючи клієнтам цифровий інтерфейс і прямий продаж послуг, тим самим знижуючи аквізаційні витрати страховиків. Адже 40% страхових стартапів фокусуються на пошуку нових можливостей зростання: шляхом упровадження нових продуктів, послуг або завоювання нових сегментів ринку. Крім того, кібер-ризик змінюється відповідно до того, як оцифровується бізнес, що вимагає гнучких рішень, які стосуються більших витрат ніж при звичайному страховому покритті та пошуку оптимальних рішень через Insurtech. Решта Insurtech-компаній спрямовують свої бізнес-рішення на зниження адміністративних витрат, витрат на управління збитками тощо через використання цифрових технологій [2, с.32].

Широкомасштабне дослідження фінтех-стартапів в Україні було здійснено в рамках проекту USAID «Трансформація фінансового сектору» та інноваційного парку UNIT.City. Фінтех екосистема представлена такими складовими як: платежі та грошові перекази, іншуртех, кредитування, управління фінансами, криптовалюти, блокчейн, технології та інфраструктура, вендори, телеком, маркетплейси, діджитал та необанки, МПС та ПЦ, екосистема, медіа [1].

Серед Insurtech-продуктів виділено наступні [1]:

- Alfa Protection. Сервіс Alfa Protection – це система, що захищає компанії, які працюють в сфері електронної комерції, від платіжного шахрайства. В основі продукту компанії лежать такі технічні рішення, як Machine Learning, Device Fingerprint та Rule Engine;

- ЦИВІЛКІН – веб-сервіс та мобільний додаток, які допомагають зручно вибирати, купувати та управляти страховими полісами. Компанія пропонує простий та зручний інструмент для роботи зі страховими полісами та допомагає клієнтам сервісу швидко отримати допомогу у разі настання страхового випадку;

- EWA – це SaaS-платформа страхування. Вона з'єднує страховиків, яким потрібно налаштувати свої страхові продукти за допомогою конструкторів, з посередниками, такими як банки, агенти, брокери, сайти-агрегатори, термінальні мережі;

- INSART –страховий брокер, який надає консультації клієнтам з питань ризик-менеджменту та фінансів.

Отже, на сьогодні найбільш актуальним напрямком розвитку страхування є впровадження інновацій. Страховики повинні бути інноваційними, щоб залучати та утримувати клієнтів, чії потреби розвиваються разом з технологічними і демографічними змінами.

Список використаних джерел

1. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору» та інноваційного парку UNIT.City. URL: <https://42.unit.city/fintech/guide2018>
2. Шевчук О.О. Цифрова трансформація у страховій індустрії. *Вісник Університету банківської справи*. 2019. №1 (34), С.29-34.

Кривошеєв Е.В., студент
Лободзинська Т.П., к.е.н., доцент
*Національний технічний університет України
“КПІ імені Ігоря Сікорського”*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Фінансова система будь-якої країни базується на фінансовому ринку, до складу якого входять: фондовий, фінансовий, кредитний та ринок фінансових послуг. Вітчизняна модель фінансового ринку базується на національному та комерційних банках країни. В Україні відзначається тенденція до впровадження, удосконалення та розвитку нових і традиційних фінансових послуг [1]. Це є передумовою появи потужного джерела інвестицій, що будуть спрямовуватися в сектори економіки держави. Сьогодні на ринку фінансових послуг склалася низка тенденцій і напрямів розвитку, що суттєво впливають на якість та специфіку послуг фінустанов. До них, зокрема, можна віднести домінування банківського сектора над усіма іншими, що і є найбільшою складовою фінансового ринку України [2]. Саме тому негативні тенденції у фінансовому секторі країни виявились тут найбільш помітними. Так, кількість установ, які мають банківську ліцензію, на початок 2014 року становила 180 установ, а на початок 2019 року – 77 [3]. Відзначаються негативні тенденції у страховій сфері, до яких входять: зниження вартості активів, забезпечення виконання страхових зобов'язань у зв'язку зі значною девальвацією національної валюти. Кабмін на 2020 рік спрогнозував послаблення національної валюти до 29,5 грн. за долар, що призведе до збереження негативної тенденції. Загальна кількість страхових компаній на початку 2016 року становила 352, а на 2020 рік – 231 [4]. Спостерігається, також, зменшення кількості кредитних установ, у 2014 році їх кількість становила 627, станом на 2019 рік – 355 [4]. Це зумовлює зменшення купівельної спроможності громадян та подальше послаблення економічного стану країни. Щодо розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення: станом на 31.03.2019 в “Державному реєстрі фінансових установ” містилася інформація про 61 недержавний пенсійний фонд (далі – НПФ) та 22 адміністратори НПФ (довідково: станом на 31.03.2018 у Державному реєстрі налічувалось 62 НПФ та 22 адміністратори). Варто відмітити, що кількість укладених контрактів у

2018 – 2019 р.р. збільшилась на 15,4%, а сума виплат - на 21,2%. У 2018 році в Україні налічувалось 847 фінансових компаній (активи 102 390,8 млн грн), у 2019 – 960 (активи 141 607,5 млн грн) [5]. Отже, бачимо тенденцію до зростання кількості фінансових компаній та їх активів. Можна відмітити загальні напрями розвитку фінансового ринку України:

- 1) акумуляція і концентрація грошових коштів населення і підприємств для формування великого капіталу, здатного здійснювати масштабні інвестиції;
- 2) збільшення частки капітальних вкладень у ВВП і національному доході;
- 3) залучення вітчизняного та іноземного капіталу в економіку України;
- 4) балансування попиту і пропозиції на капітал;
- 5) сприяння розвитку товарообігу.

Основні проблеми функціонування ринку фінансових послуг України:

- недосконалість або відсутність законодавчого та нормативного регулювання процесів реалізації окремих фінансових послуг;
- недостатній професійний рівень керівництва і персоналу певної частини фінансових установ;
- низька капіталізація та конкурентоспроможність національних фінансових установ;
- високі тарифи на послуги.

У цілому, державна політика у сфері підвищення ефективності функціонування фінансового ринку України є доволі суттєвою в деяких сферах, проте, варто відмітити факт зменшення кількості установ у сферах, що призводить до зниження конкуренції та негативних наслідків в умовах ринку[2].

Список використаних джерел

1. Василик О.Д. Теорія фінансів: підручник. К.: Ніос, 2003.
2. Урусова З. П. Проблеми та перспективи розвитку ринку фінансових послуг в Україні / З. П. Урусова, В. В. Ярмош, А. А. Урусов.
3. Основні показники діяльності банків України / Матеріали офіційного сайту Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/>.
4. Огляд ринків/Матеріали офіційного сайту Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/>.
5. Підсумки діяльності фінансових компаній та юридичних осіб (лізингодавців) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.nfp.gov.ua/>.

Кузнецова А.В., студентка
Щебликіна І.О., доцент
Запорізький національний університет

ЛІЗИНГОВА ГАЛУЗЬ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В умовах дефіциту чи відсутності власних фінансових ресурсів, підприємства намагаються більше уваги приділяти альтернативним джерелам фінансування своєї виробничо-господарської діяльності. Поряд із такими традиційними формами фінансування, як кредит чи випуск цінних паперів, дедалі вагомішого значення набувають поширені за кордоном лізингові послуги.

На думку фахівців, лізинг стає все більш актуальним через низку переваг над кредитуванням. Альтернатива дає можливість клієнту не турбуватися про оформлення реєстрації, страхування та інші формальності – все це зазвичай забезпечується лізинговою компанією.

Згідно з останніми даними, опублікованими Leaseurope, обсяги європейського ринку лізингу в 2018 р. зросли на 4,9% – до 210 млрд. євро, в порівнянні з 201 млрд. євро в 2017 р. [1]. Ця тенденція збереглася й у 2019 р.

В Україні для ведення лізингових операцій небанківські фінансові установи зобов'язані отримати ліцензію Нацкомфінпослуг, тоді як банки мають право здійснювати фінансовий лізинг на підставі банківської ліцензії Національного банку України.

За даними Українського об'єднання лізингодавців (УОЛ), станом на грудень 2017 року було близько 40 активних лізингових компаній, та лише деякі з них уклали нові договори. Близько 70% нового бізнесу лізингового ринку в Україні формують 16 членів УОЛ [2].

Характеризуючи ринок лізингу в Україні за предметами лізингу, 61% становлять транспортні засоби (легкові та вантажні автомобілі), 19% – сільськогосподарська техніка (50% трактори, 25% зернозбиральні комбайни і 25% оброблювальна техніка) та 19% – інші види техніки, як-от у сфері будівництва, промислового устаткування та нерухомості [2].

Для забезпечення сталого зростання лізингової галузі в Україні слід дотримуватися певних рекомендацій. По-перше, варто забезпечити доступ до фінансування в національній валюті для сприяння лізинговій діяльності, що в свою чергу, покращить доступ до фінансування для МСП. На жаль, майже немає внутрішніх ринків капіталу, тому лізингові компанії обмежуються одержанням коштів у гривнях через банківські кредитні лінії, які є короткотерміновими та недешевими. Галузь має шукати нові джерела фінансування на внутрішніх ринках капіталу та від міжнародних фінансових установ.

В Україні, з різних причин, лізинговий бізнес переважно зосереджений на транспортному та сільськогосподарському обладнанні, у тому числі з причин ліквідності та ризику. Так, є очевидний потенціал для проникнення лізингу в нові сегменти економіки завдяки ринковому попиту:

- IT;
- медичне обладнання та програмне забезпечення;
- дорожнє будівництво;
- міський транспорт;
- спеціалізоване обладнання (для окремих зернових культур) та скотарство;
- логістика та інфраструктура;
- комерційна нерухомість;
- обладнання для утилізації відходів.

Лізинг в Україні все ще перебуває на стадії формування через низький рівень обізнаності та розуміння з боку споживачів та бізнесу. Підвищення обізнаності споживачів та МСП щодо лізингу як інструмента для доступу до фінансування має стати пріоритетом лізингової галузі, її асоціації та уряду. Зокрема є потреба в навчальних програмах та інформаційно-освітніх заходах для МСП та представників регіональних органів влади [2].

Програма інституційного розвитку «Українське об'єднання лізингодавців» має реалізовуватися навколо основних заходів з підтримки лізингу:

- відстоювання позицій галузі;
- збір даних та аналіз статистичної інформації; аналіз ринку;
- навчання для фахівців галузі;
- підвищення обізнаності МСП та представників регіональних органів влади про лізинг;
- обмін досвідом і проведення конференцій.

Для реалізації цієї програми має бути чітка стратегія та довгостроковий план забезпечення сталого розвитку, а також тверде розуміння взаємної зацікавленості усіх учасників ринку лізингу в розбудові міцного об'єднання.

Необхідно популяризувати український ринок лізингу закордоном для зацікавлення міжнародних фінансових груп як у відкритті бізнесу, так і в інвестуванні у діючі лізингові компанії/програми в Україні.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що в цілому ринок лізингу в Україні має надзвичайно великі перспективи у найближчому майбутньому, адже саме зараз зростає попит на послуги лізингу. Він стає вигідним для обох сторін, і за умови дотримання законів ринку лізингодавцем останній має гарну нагоду змінити статус «аутсайдера», ставши лідером ринку. Ринок лізингу – один із наймолодших сегментів вітчизняного фінансового ринку, разом із тим сьогодні з упевненістю можна сказати, що він є одним із таких, що

розвиваються найбільш динамічно, і поступово наздоганяє банківський та страховий ринки.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку лізингової компанії. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gev/2011_2/PROBLEMS_MICRO_AND_MACROECONOMICS/016 (дата звернення: 06.04.2020).
2. Лізингова галузь в Україні: тенденції та рекомендації до зростання. URL: <https://docviewer.yandex.ua/view/193745859> (дата звернення: 06.04.2020).

Курчак Х.М., студентка

Науковий керівник: **Клепанчук О.Ю.**, к.е.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІНАНСОВА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Сучасна світова економіка характеризується процесом глобалізації. Одним з найвищих етапів глобалізації як такої є глобалізація світового фінансового простору. А з огляду на те, що фінансові операції є відображенням та найістотнішою складовою тих процесів, що відбуваються у реальному секторі економіки, статус інтеграції України до світової економічної системи передусім визначається її інтеграцією до міжнародних фінансових ринків та участю у фінансовій глобалізації. Глобалізація- це процес перетворення певних процесів до загального, для всіх, всієї Землі. Цей процес означає планетаризацію життя: ціни, продукти, рівень якості охорони здоров'я, рівень доходів, відсоткові банківські ставки- все це має тенденцію до вирівнювання на світовому ринку.

Сучасні процеси глобалізації породжуються економічними чинниками: суспільним розподілом праці, науково-технічним прогресом, міждержавними інтеграційними процесами, міжнародними суспільними об'єднаннями і неурядовими організаціями, різноманітними формами міжнародного культурного обміну і спілкування. Основою процесу економічної глобалізації стають інтернаціоналізація виробничих зв'язків у високотехнологічних галузях на основі прямих іноземних інвестицій, формування глобальних по масштаб невпинних по режиму роботи ринків, в першу чергу – фінансових [1].

Аналітики фінансових ринків відзначають, що в основі глобалізації фінансової системи лежить взаємодія таких явищ :

– технічний прогрес, що дозволяє здійснювати міжнародні фінансові угоди в режимі реального часу й значно скоротити витрати на транспорт і комунікацію;

- зростаюча конкуренція: з одного боку, між кредитними й фінансовими установами на фінансових ринках, а з іншого, - між самими фінансовими ринками внаслідок значного розвитку інформаційних технологій і телекомунікацій;
- реструктуризація кредитних і фінансових установ шляхом їхнього злиття й поглинання як слідство зростаючої конкуренції між ними;
- широка інтернаціоналізація бізнесу через посилення транснаціонального характеру діяльності корпорацій;
- консолідація регіональних інтеграційних об'єднань (у Європі - Економічний і валютний союз);
- послаблення твердого контролю щодо здійснення міжнародних угод, пов'язаних з рухом капіталу фондових бірж;
- макроекономічна стабілізація й реформи в ряді країн, що розвиваються і країн з перехідною економікою, які створили сприятливий клімат для іноземних інвесторів;
- широке використання «принципу важеля» (значне позичання коштів для своїх інвестицій) і розвиток процесів сек'юритизації активів у промислово розвинених країнах [2].

В останні роки була висунута концепція «інноваційно-інвестиційної природи» глобалізації, у рамках якої стверджується наступне: різко виросли темпи науково-технічного прогресу (збільшуються вдвічі кожні п'ять років), що породжує необхідність в інноваційній діяльності й пов'язаних з нею масштабних інвестицій у розвиток високотехнологічних виробництв; для забезпечення прибутковості інновації – інвестиції необхідно збільшення обсягів продажів, розширення меж ринку, трансформація ринку з категорії місцевого у категорію регіонального й глобального; загострюється глобальний характер конкуренції в питаннях можливості мобілізації й володіння ресурсами й доступу на глобальні ринки; невизначеність результату й нерівномірність розвитку інноваційного процесу є основними факторами ризику, пов'язаного із прискоренням структурних перетворень у національній економіці, ростом числа злиттів і поглинань.[2]

Доступ до різноманітних та дешевих фінансових інструментів і до великих обсягів вільного капіталу – є основною перевагою фінансової глобалізації для України на сьогодні.

Також варто звернути увагу на світовий досвід, який демонструє, що вирішенню окремих соціальних та економічних проблем, що виникатимуть у процесі фінансової лібералізації в Україні, значною мірою сприятиме розвиток та підвищення ролі неурядових організацій.

На сьогодні в Україні роль недержавних інституцій у процесі регулювання є слабкою та потребує додаткових стимулів та державної підтримки для ефективного розвитку. Враховуючи цей факт, пріоритетними напрямами державної діяльності в Україні мають бути:

- вдосконалення та контроль податкової функції (в першу чергу це може бути досягнуто за умов поступового зниження податкового навантаження на економіку та підсиленням контролю за повнотою сплати податків);
- законодавче стимулювання розширення доступу до глобальних фінансових інструментів та глобальних фінансових ринків в цілому;
- державна підтримка та стимулювання розвитку неурядових організацій;
- активна участь у процесі координації податкової та в цілому фінансової політики країн світу та випрацювання спільних стандартів правління з метою відстоювання національних інтересів України. [3]

Безсумнівним є той факт, що стабільності міжнародної фінансової системи в цілому та фінансових систем країн світу можна досягти лише за умови, що держави будуть спільно регулювати її і досягнуть згоди щодо спільних цілей та стандартів фінансового управління.

Отже якісний розвиток світових фінансових ринків свідчить про їх більш високу ефективність і про зростаючу роль саме міжнародних ринків капіталу в області залучення кредитних ресурсів. Але незважаючи на те що глобалізація об'єктивно стала невід'ємним аспектом ведення бізнесу на світових фінансових ринках і учасники ринків асоціюють із цим процесом найвищий ступінь складності, більшу частку постійних витрат, високі вимоги до фахівців і дуже тверде конкурентне середовище, питання про ступінь привабливості глобального ведення бізнесу для більшості неоднозначний. Чим глобалізованіша країна тим менший обсяг функцій держави вирішується на національному рівні. Повна глобалізація фінансів призведе до перенесення більшості функцій держави щодо регулювання фінансовою сферою країни на глобальний рівень, тому важливим є визначення тих функцій, які лишатимуться прерогативою держави.

Список використаних джерел

1. Ткаченко А.М., Воронкова В.Г., Ткаченко М.О. Міжнародні економічні відносини. Навчальний посібник. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2009. – 352 с.
2. Суэтин А. А. Финансовые рынки в мировой экономике. - М.:«Экономистъ», 2008. – 587 с.
3. Мамотенко Д.Ю., «Гуманітарний вісник ЗДІА»//Випуск 39, 2009.229-234 с.

Логвинюк Я. А., студентка
*Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Важливою умовою соціально-економічного розвитку України є наявність ефективно організованого фінансового ринку, який є особливим та необхідним середовищем її успішного функціонування. Розвиток фінансового ринку відображає гнучкість фінансової системи країни та швидкість, з якою вона може пристосуватися до змін в економічному та політичному житті держави, а також до різноманітних процесів, які відбуваються за її межами. Фінансовий ринок забезпечує свободу руху капіталів та інших фінансових суб'єктів у світовому масштабі.

Фінансовий ринок виник у результаті появи потреби в додатковій формі мобілізації коштів для фінансового забезпечення розвитку економіки держави. Тобто для того, щоб фінансовий ринок був досконалим та перспективним для країни необхідно, щоб він відображав попит і пропозицію фінансових ресурсів і з найменшими витратами. Формування та розвиток фінансового сектору України забезпечуються згідно з Стратегією розвитку фінансового сектору України до 2025 року, Угодою про співробітництво між Україною та ЄС, Меморандумом про економічну та фінансову політику та ін

Найактивнішими інституційними учасниками ринку фінансових послуг України є комерційні банки, страхові компанії та фондові біржі, оскільки вони акумулюють найбільшу питому вагу фінансових ресурсів та безпосередньо впливають на розвиток виробництва в країні, інвестиційний клімат і добробут населення [5, с. 16].

Важливу роль у розвитку фінансового ринку України відіграють не просто банки, а банківська система у цілому, оскільки як банки, так і Національний банк України є активними учасниками операцій, що здійснюються на фінансовому ринку. Банківський сектор є найбільшою складовою фінансового ринку України з активами, що складають домінуючу частку активів усіх фінансових установ.

Так, станом на 31.12.2018 активи банків у співвідношенні до активів небанківських фінансових установ становлять 85,5% [1]. Проте, на сучасному етапі в розвитку банківській сфері встановлено такі проблеми:

- низький рівень капіталізації банків, що не дозволяє забезпечити необхідний рівень їх стабільності;
- високий рівень залежності банків від зовнішніх позик та значна частка іноземного капіталу в банківській системі;

- часті зміни нормативно-правового законодавства, що призводить до нестабільності та підвищує чуттєвість банківської системи до кредитного, інвестиційного, валютного, юридичного ризиків;
- високий рівень тінізації економіки;
- нестача резервів та низькоефективне довгострокове планування;
- зниження рівня ліквідності банків;
- втрата довіри населення до банків, що, в свою чергу, призводить до зменшення їхніх вкладів.

Для зміцнення банківськими установами власних позицій на фінансовому ринку, їм потрібно, насамперед, покращити показники ліквідності через взаємодію з іншими фінансовими посередниками, торговцями цінними паперами. Для цього можна використовувати такі заходи: нестандартні схеми роботи з іншими гравцями ринку банківських послуг; неформальні підходи у взаємовідносинах із клієнтами шляхом розробки індивідуальних графіків погашення заборгованості, заміни застави; організація проведення угод між вкладником і позичальником на вигідних для банку умовах та інформування про такі можливості клієнтів; підвищення стандартів надання традиційних банківських послуг; розробку принципово нових банківських продуктів і послуг; створення позитивного іміджу банку тощо [4,с.14].

Серед усіх небанківських фінансово-кредитних установ домінуючі позиції на фінансовому ринку займають страхові компанії, які акумулюють значну частину усіх активів і мають значний потенціал для сприяння сталому розвитку вітчизняного підприємництва шляхом розміщення страхових резервів у реальному секторі економіки.

Сучасний стан розвитку страхового ринку України свідчить про те, що він не досить ефективно виконує свою роль у функціонуванні фінансової системи. Рівень популярності страхування низький порівняно з розвиненими країнами Європи. Так, за оцінками експертів, частка страхових платежів за особистим страхуванням в Україні становить усього 4-5%, тоді як у Західній Європі та США цей вид послуг займає близько 60%, у Японії – 80%, у Великобританії – 70%, а у світі в середньому – 58,3% [6]. Загальний обсяг страхових послуг на фінансовому ринку України в останньому десятиріччі за зібраними преміями дорівнював 0,06% світового обсягу і був меншим у 400 разів порівняно із США, у 60 разів – із Німеччиною, у 50 разів – із Францією [2].

Однією з причин є економічна нестабільність, а також слабкий розвиток фондового ринку, що не дає змоги використовувати цінні папери як категорію активів для захищеного розміщення страхових резервів, сталого зростання виробництва та високий рівень інфляції. Водночас варто відзначити низький рівень довіри населення до страхових компаній.

Для успішного розвитку та покращення ситуації на вітчизняному ринку страхових послуг необхідна скоординована робота держави та страхових

компаній. При цьому держава має забезпечити ринок стабільною нормативною базою, необтяжливим державним наглядом, а з іншого боку, страхові компанії мають бути максимально ефективними у процесі співпраці зі своїми клієнтами [3].

Ще одним сегментом ринку фінансових послуг в Україні є ринок цінних паперів. На сучасному етапі розвитку ринок цінних паперів України має низьку капіталізацію та ліквідність, недостатній захист прав інвесторів та відсутню прозорість [6]. Суттєвим недоліком розвитку вітчизняного фінансового ринку є неефективна політика щодо інвесторів, про що свідчить низька активність внутрішніх інституційних інвесторів та фізичних осіб на ринку цінних паперів, низький рівень зацікавленості стратегічних іноземних інвесторів у вітчизняному фондовому ринку.

З метою підвищення ефективності функціонування учасників на ринку цінних паперів, вимагає вдосконалення системи розкриття інформації щодо учасників ринку та емітентів. Шляхом гарантування та страхування інвестицій можна забезпечити захист дрібних інвесторів [4].

Отже, щоб вирішити основні проблеми фінансового ринку, слід здійснювати постійний моніторинг діяльності фінансових установ, ліквідувати неплатоспроможні фінансові установи, забезпечити функціонування системи ефективного нагляду, стабілізувати роботу фінансового сектора, відновити довіру населення до інститутів фінансового ринку. що дасть змогу ефективно працювати всій фінансовій системі загалом.

Список використаних джерел

1. Дані наглядової статистики Національний Банк України URL: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision>
2. Золотарьова О.В. Ключові тенденції та пріоритети розвитку ринку страхових послуг в Україні / О.В. Золотарьова // Економіка і суспільство. 2017. №11. С. 413-420.
3. Пурій Г. М. Страховий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку / Г. М. Пурій // Ефективна економіка. 2018.
4. Селіверстова Л.С., Адаменко І.П., Особливості розвитку фінансового ринку України // Інвестиції: практика та досвід № 9/
5. Чугунов І.Я., Павелко А.В., Канєва Т.В. Державне фінансове регулювання економічних перетворень. — К.: Київ. нац. торг.екон. унт, 2015. — 376 с.
6. Кириленко О., Стащук О. Оцінювання макроекономічних чинників формування фінансової безпеки України. Світ фінансів. 2017. Вип. 2 (51). – С. 1 – 16.

Мельник Б.В., студент
Науковий керівник: **Бачинська О. М.**, к.е.н., викладач
*Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж*

ФІНАНСОВИЙ РИНОК: СУТНІСТЬ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

Термін «фінансовий ринок» є багатозначним, адже ґрунтується не тільки на фінансових потоках, також на певних стосунках, які виникають в наслідку перетворення взаємозв'язків власності щодо об'єкта купівлі-продажу, створюються чіткі плутанині при формулюванні суті категорії фінансового ринку. Дуже неодноразово, в науковій літературі, фінансовий ринок уподібнюють з кредитним або грошовим ринком, ринком цінних паперів, інвестиційним ринком, ринком фінансових послуг. Зважаючи на вищесказане, то для здійснення вивчення стану та можливостей розросту фінансового ринку України, на мою думку, варто визначити спочатку саму категорію «фінансовий ринок».

Б. Райзберг трактує фінансовий ринок як ринок на якому реалізується попит та пропозиція фінансових ресурсів, тобто грошей, валюти, акцій, облігацій та інших цінних паперів [2]. Це трактування не є вичерпним, тому що фінансовий ринок не тільки відображає попит та пропозицію фінансових ресурсів, але і утворює зв'язки між покупцем та продавцем щодо фінансових ресурсів, працює на основі чіткого механізму.

Такі автори як В. Шелудько, В. Ходаківська, В.В. Беляєв вважають, що фінансовий ринок – це сукупність певних відносин, пов'язаних з купівлею-продажем специфічного товару. В. Опаріна пояснює так «Фінансовий ринок – це сукупність обмінно-перерозподільних відносин, пов'язаних з процесами купівлі-продажу фінансових ресурсів, потрібних для здійснення виробничої та фінансової діяльності» [1].

На стадії піднесення економіки України створення та результативної роботи фінансового ринку, спроможного забезпечувати фінансування підприємств України, є єдиною передумовою забезпечення тривалого економічного збільшення. Трансформація фінансової системи на результативну і безпечну основу економічного піднесення потребує мотивування напрямків поліпшення фінансової політики взагалі та її складових, суттєва роль серед яких припадає банківській сфері і ринку капіталу, які відповідальні за нагромадження та перерозподіл фінансових ресурсів. Фінансова політика цивілізованих країн світу направлена на шукання найбільше оптимального поєднання саме цих складових. Механізмом ринкових трансформацій є сталі фінансові відносини, наскільки саме фінанси є найбільш важливим складовим частиною економічної інфраструктури. В умовах ринкової економіки дуже наростає призначення фінансових відносин різноманітних

учасників ринку тому, що стабільний розвиток товарно-грошових відносин, присутність різноманітних форм власності, створення конкурентного оточення потребує перерозподілу та оперативного використання фінансових ресурсів, відповідного фінансування важливих напрямів розвитку і економіки країни в взагалі і деяких суб'єктів окремо.

Насамперед розглянувши стан фінансового ринку України, варто вивчити макроекономічні тенденції, що зібралися в країні протягом теперішнього часу, адже серйозний вплив на його розвиток. Як загальний показник наслідків функціонування національної економіки за деякий період часу користуються показником ВВП.

Реальний валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2018 році підійнявся на 3,3% в уподібненні з 2017 роком.

За судженням статистичного відомства, номінальний ВВП за 2018 рік складає 3558,7 млрд. грн, а ВВП в розрахунку на одну людину – 84 190 грн.

Держстат теж уточнив квартальні показники за 2018 рік: ВВП України в I кварталі зріс на 3,3%, в II кварталі – на 3,8%, в III кварталі – на 2,8%, в IV кварталі – на 3,5%.

Зміна реального ВВП в період з 2010 по 2018 роки представлено на рисунку 1.

Рис.1 Зміна реального ВВП в Україні, роки

Пригадаємо, погіршення української економіки розпочалася ще в 2012 році, коли вона зросла лише на 0,2%. У 2013 році було зафіксовано нульове зростання. Під час гострої кризи ВВП поменшав на 6,6% в 2014 році і на 9,8% в 2015 році. Відродження зростання почалося в 2016 році, коли ВВП підвищився на 2,4%. У 2017 році цей показник був 2,5% [3].

Отже, фінансовий ринок є основною складовою ринкової економіки, адже з його підтримкою проходить перерозподіл тимчасово вільних фінансових ресурсів між головними секторами економіки України. Потрібно зауважити, що перехідна економіка в країнах де фінансові ринки є дуже низько розвинутими внаслідок таких причин, – в даних країнах низький рівень виробництва, незначна частка ВВП у розрахунку на душу населення, мало розвинута

економічна інфраструктура, приховане безробіття, значні темпи інфляції, великі обсяги «тіньової» економіки, політична нестабільність. Коли країна переходить до ринку економіка країни нездатна зацікавити іноземних інвесторів тому що в ній не створений сприятливий економічний клімат. В більшості країн із перехідною економікою, також в Україні, фінансові ринки та передусім, така їхня складова, як ринки цінних паперів, були створені на масовій приватизації і привело до втрати прав власності, і як підсумок, створення невдалої системи власності. Піднесення фінансового ринку важливим чином показує еластичність фінансової системи та стрімкість, з якою вона адаптується до змін в економічному та політичному житті країни, а також до різноманітних процесів які трапляються за кордонами цієї країни.

Список використаних джерел

1. Опарін В.М. Фінанси : навч. посібник., 2-ге вид., доп. і перероб. К. : КНЕУ, 2001. 240 с.
2. Райзберг Б.А. Курс економіки : учебник. М.: ИНФРА-М, 1997. 720 с.
3. Зростання реального ВВП України. URL : <https://news.finance.ua/ua/news/-/446100/zrostannya-vvp-ukrayiny-pryskorylosya-do-maksimumu-za-sim-rokiv-infografika> (дата звернення: 30.04.2020)

Микула Р.В., аспірант

ННЦ «Інститут аграрної економіки»

Національної академії аграрних наук України

Залізко В.Д., д-р е.н., професор

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

КОРОНАВІРУС, ЯК КАТАЛІЗАТОР РЕЦЕСІЇ ПОТЕНЦІЙНОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Спостерігаючи за змінами в глобальній економіці протягом 2020 року можна простежити тривожні сигнали економічної рецесії, яка демонструє рух провідних економік світу до потенційної фінансової кризи. Безліч структур від МВФ до місцевих національних банків протягом останніх місяців озвучують різні цифри падіння темпу росту економіки власних країн.

Глава Міжнародного валютного фонду Крісталіна Георгієва заявила, що світова економіка увійшла в рецесію у зв'язку з пандемією коронавірусу. За її словами у МВФ змінили оцінки перспективи зростання економіки на 2020 та 2021 роки. Зараз очевидно, що ми увійшли у нову рецесію - гіршу, ніж у 2009 році. Ми прогнозуємо відновлення економіки у 2021 році - насправді можливе значне зростання, але за умови досягнення успіху у подолання пандемії коронавірусу та запобігання проблем з ліквідністю та платоспроможністю. [1]

До прикладу, за прогнозом Міжнародного валютного фонду ВВП США знизиться на 5,9%, Європейського союзу на 7,5%, ФРН на 7%, Великобританії на 6,5%, в країнах Європи, що розвиваються на 5,2%. [2]

Світова рецесія поглиблюється, оскільки одна основна економіка за іншою стає здобиччю пандемії коронавірусу. Економіка Китаю зменшилася вперше за десятиліття. Спад, який не може приховати навіть знана у всьому світі економічна статистика країни. Безробіття в тому ж США наближається до 20 відсотків, що в свою чергу наближається до рівня епохи депресії. Обмеження на подорожі вбили світовий туризм, а нафтовій війни перевернули галузь з ніг на голову. Виробництво автомобілів практично припинилося, роздрібний рух перемістився в Інтернеті, а ресторани закриті майже скрізь.

У епоху глобалізації фабрики ефективно передають управління запасами на логістичні компанії. До прикладу, коли фабрика потребує частин чи деталей, вона замовляє її у виробника чи постачальника. Якщо деталь не можна отримати від свого звичайного постачальника (наприклад, у Китаї, який заблокований коронавірусом), ланцюг поставок може легко перейти до альтернативних постачальників інших країн. Крім того, фабрики із найсучаснішими перепрограмованими машинами можуть просто перейти на виробництво інших моделей чи товарів.

Така гнучкість завдяки глобалізації в економіці - це саме те, що зараз спостерігається у відповідь на кризу спричинену коронавірусом.

Заводи Samsung та LG перестали працювати в Південній Кореї не через розривання економічного ланцюга, а через хворобу своїх працівників на коронавірус COVID-19. Як результат, смартфони збираються у В'єтнамі, де вплив захворювання ще не такий великий.

Безперечно криза впливає на економіку та пришвидшує процес глобальної економічної рецесії, яка може вже за рік чи два перерости у світову економічну кризу. Враховуючи, що коронавірус COVID-19 не має таких згубних наслідків як війна чи природня катастрофа, то є надія, що глобалізація в економіці просто перетасує промислові ланцюги і кожен стане свідком відновлення економік країн.

З іншого боку, в світі продовжують тривати тенденції до військового та політичного напруження, що знижує варіативність промислових ланцюгів та створює хаос в цілих галузях. Найближчим часом нас чекає чимало самітів лідерів провідних країн, на яких і буде отримано відповідь про потенційну економічну кризу.

Список використаних джерел

1. International Monetary Fund [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/03/27/sp032720-opening-remarks-at-press-briefing-following-imfc-conference-call>.

2. International Monetary Fund [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/33476/9781464815645.pdf?sequence=5>

Нестеренко О.М., к.е.н., доцент
Бондаренко Є.Ю., студентка

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Найважливішою складовою фінансової системи від якої залежить економічна стабільність країни виступає фінансовий ринок. Саме тому виявлення основних тенденцій розвитку фінансового ринку, його загроз чи проблем є важливою умовою для подальшого розвитку економіки країни.

Фінансовий ринок – це економічні відносини, що виникають між його учасниками в процесі формування попиту і пропозиції на фінансові послуги та пов'язані з розподілом та перерозподілом фінансових активів, які знаходяться у власності економічних суб'єктів [4, с.318].

На сьогоднішній день головними складовими фінансового ринку України виступають комерційні банки, страхові компанії, фондові біржі. Саме вони безпосередньо впливають на розвиток виробництва, інвестиції, добробут населення, адже найбільша частка фінансових ресурсів країни належить саме цим учасникам ринку. Сфера банківських послуг є основою фінансового ринку України, тому що саме банки зосереджують найбільшу частку активів усіх фінансових установ. Тому негативні тенденції у фінансовому секторі країни опинилися тут найбільш помітними [5, с.68].

Сьогодні фінансова система України перебуває в кризовому стані, що впливає на діяльність фінансового ринку країни. Для того щоб проаналізувати сучасний стан фінансового ринку України спочатку розглянемо його найбільшу складову – банківський сектор. Кількість банківських установ має тенденцію до зменшення. З 2014 по 2020 кількість банків скоротилася на 105 установ (58,3%). Головною причиною даної тенденції є їх неплатеспроможність. Кількість банків з іноземним капіталом також значно скоротилася — на 14 установ (28,6%).

Отже, в банківській сфері наявні наступні проблеми:

- політична та фінансова нестабільність;
- банківським активам характерна низька якість та зниження ліквідності;
- низька довіра до банківської системи з боку населення;
- значна залежність від валютної політики країни [2].

Іншою важливою складовою фінансового ринку України є ринок страхування. Ринок страхових послуг посідає друге місце серед небанківських

установ за рівнем капіталізації. Станом на 30.09.2019 загальна кількість страхових компаній становила 234. В порівнянні з аналогічним періодом 2018 року кількість компаній зменшилася на 51, а в порівнянні з 2014 роком – на 155 (40%). Тобто, простежується тенденція до зменшення кількості страхових компаній. Проте, дана негативна тенденція не свідчить про ефективність розвитку ринку на відміну від обсягу надходжень валових страхових премій та обсягу чистих страхових премій. Так відповідно до даних Національної комісії за 9 місяців 2019 року в порівнянні з аналогічним періодом 2018 року обсяг надходжень валових страхових премій збільшився на 5 686,6 млн грн (16,3%), обсяг чистих страхових премій збільшився на 4 760,9 млн грн (18,8%). Майже по всіх видах страхування відбулося збільшення обсягу валових страхових премій, а саме: автострахування (18,0%), медичне страхування (40,3%), страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (25,4%), страхування майна (13,7%), страхування життя (20,2%) та інші.

Отже, страховий ринок в Україні розвивається, незважаючи на наявність значної кількості недоліків: частка страхового ринку в ВВП країни незначна, також темпи росту відстають від темпів росту економіки. Але український страховий ринок має потужний потенціал для подальшого розвитку [3].

Третім не менш важливим сегментом фінансового ринку є ринок цінних паперів — фондовий ринок. Сучасний ринок цінних паперів України характеризується низькою капіталізацією та ліквідністю, права інвесторів не захищені, відсутня прозорість. За останні роки обсяг випуску цінних паперів має різну динаміку. Головною характеристикою фондового ринку є кількість цінних паперів, що перебувають в обігу на фондових біржах. За інформацією Національної комісії з цінних паперів та фондових ринків, випуск емісійних цінних паперів становив в січні-листопаді 2019 року 96,96 млрд. грн., що на 48,8 млрд. грн. більше порівняно з аналогічного періодом 2018 року (48,14 млрд. грн.). Протягом одинадцяти місяців 2019 року було зареєстровано 73 випуски акцій на суму 62,7 млрд. грн, що на 38,7% більше ніж у 2018 році (45,2 млрд. грн.). Тобто, можна стверджувати, що фондовий ринок в Україні розвивається, незважаючи на сукупність певних проблем [1].

Отже, необхідною умовою розвитку України є впровадження системних реформ фінансового ринку, направлених на пошук та залучення додаткових джерел фінансування економічного зростання. Для забезпечення виконання даної цілі необхідно перш за все розробити комплексну довгострокову стратегію розвитку фінансового ринку України, з урахуванням існуючих проблем та пріоритетів України в умовах глобалізації світових фінансових ринків.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Асоціації «Біржові та електронні майданчики» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://aeaep.com.ua/emisiia-tsinnykh-papiriv-v-ukraini-zrosla-u-dva-razy-finpost/>
2. Офіційний сайт міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://minfin.com.ua/>
3. Офіційний сайт Національної комісії [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-rynku-Ukrainy.html>
4. Татарин Н.Б., Борис О.М. Напрями вдосконалення державного регулювання на фінансовому ринку України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://market-infr.od.ua/journals/2019/33_2019_ukr/48.pdf
5. Фінансовий ринок України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку / Н. О. Шишпанова, А. О. Іванов // Modern economics. - 2017. - № 1. - С. 66-72.

Нестеренко О.М., к.е.н., доцент

Сіухіна Д.С., студентка

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

НЕДОЛІКИ ГЛОБАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Фінансова система країни включає в себе банки, ринки цінних паперів, пенсійні та взаємні фонди, страховиків, ринкові інфраструктури і центральний банк, а також регулюючі та наглядові органи. Ці інститути і ринки забезпечують основу для проведення економічних операцій і грошово-кредитної політики і допомагають направляти заощадження в інвестиції, тим самим підтримуючи економічне зростання. Проблеми в фінансових системах не тільки порушують угруповання, а й можуть підірвати ефективність грошово-кредитної політики, посилити економічні спади, викликати відтік капіталу і тиск на обмінний курс, а також створити великі фіскальні витрати, пов'язані з порятунком проблемних фінансових установ. Крім того, з розширенням зв'язків між фінансовими установами та з більш тісними фінансовими і торговими зв'язками між країнами, фінансові потрясіння в одній юрисдикції можуть швидко поширитися через фінансові сектора і національні кордони. Стійкі фінансові системи, добре регулюються і знаходяться під суворим наглядом, мають важливе значення як для внутрішньої, так і для міжнародної економічної і фінансової стабільності.

З моменту виникнення банківської справи глобальна фінансова система стає все більш централізованою. У сучасній системі центральні банки тепер контролюють все, починаючи від процентних ставок до випуску валюти.

Централізація привела до створення великих обсягів багатства, особливо тих, які підключені до фінансової системи. Однак та ж централізація, можливо, також сприяла виникненню багатьох глобальних проблем і ризиків, з якими ми стикаємося сьогодні.

1. Мільярди людей в усьому світі залишаються без банківських послуг.

Для участі в світовому фінансовому секторі, незалежно від того, це зробити цифровий платіж або керувати своїм багатством, необхідно мати доступ до банківського рахунку. Проте, 1,7млрд. дорослих у всьому світі залишаються без банківських послуг, маючи нульовий доступ до рахунку в фінансовій установі або постачальнику грошових коштів.

Фінансове відчуження, мабуть, найбільша проблема, з якою стикається фінансова система. Ця тенденція, проте, повільно змінюється з появою альтернативних рішень, таких як банки тільки з цифровими технологіями. Цифрові фінансові послуги з підтримки Fintech досягли значних успіхів у залученні цього небанківського сегмента суспільства до фінансової доступності.

2. Світова фінансова грамотність.

Щоб люди успішно використовували фінансові послуги, вони повинні мати певний рівень фінансової грамотності. Нерозуміння ключових понять в фінансах ускладнює для більшості населення прийняття правильних рішень і створення багатства.

Згідно з недавніми глобальними дослідженнями, в середньому тільки кожна третя людина розуміє основні фінансові поняття, і велика частина фінансової грамотності зосереджена в країнах з розвиненою економікою.

3. Високі посередницькі витрати і повільні операції.

Коли у людини є доступ до фінансових послуг, відправка і зберігання грошей повинні бути недорогими і швидкими. Однак, як раз навпаки. По всьому світу середня вартість грошових переказів становить 7,01% від комісій за транзакції, а при використанні банків ця сума зростає до 10,53%. Гірше того, ці транзакції можуть займати кілька днів, здається абсолютно непотрібним в сучасну цифрову епоху.

4. Низька довіра до фінансових установ і урядів.

Згідно з недавнім опитуванням різних секторів світової економіки, фінансові послуги є найменш довіреною, при цьому рівень довіри за даними Edelman становить лише 57%. Ця ситуація має реальний фон - найвідоміше і сумно фінансове падіння за останній час, що почалося у вересні 2008 року в США. Найбільшим каталізатором стали іпотечні кредити, видані людям з сумнівним кредитом, що призвело до нестійкого «пухир» на ринку житла, який в кінцевому підсумку лопнув.

Громадськість все ще вважає, що фінансові установи не вивчили жодного уроку з цього безладу, оскільки вони продовжують проводити тіньові

оборудки, відмовлятися виконувати процедур і не звертати уваги на внутрішній і зовнішній контроль.

5. Зростання глобальної нерівності.

Глобальне багатство зосереджено в руках дуже небагатьох людей, які мають доступ до фінансових знань, капіталу для інвестицій, доступ до різних класів активів та різним фінансовим можливостям і мають інформаційні переваги. У той час як більшість бореться за те, щоб звести кінці з кінцями і живе від зарплати до зарплати, маючи мало грошей і позбавлених доступу і можливостей створення багатства. Насправді, статистика в цьому відношенні вражає: 1% багатих контролюють 47% світового багатства

6. Маніпулювання валютою і цензура.

У централізованій системі країни мають владу маніпулювати і девальвувати діючі валюти і це може мати руйнівний вплив на ринки і життя громадян. Крім того, централізована влада також надає урядам і фінансовим установам можливість фінансово цензурувати громадян, вживаючи такі заходи, як заморожування рахунків, відмова в доступі до платіжних систем, видалення коштів з рахунків і відмова в отриманні коштів при проведенні банківських операцій.

7. Наростання системного ризику

Оскільки фінансова влада зосереджена лише на кількох небагатьох установах, таких як центральні банки це означає, що одна неприйнятна спроба може знищити всю систему. Доведеться повернутися до прикладу фінансової кризи 2008 року, коли уряд США врятувало кілька великих компаній на мільярди доларів, оскільки їх падіння зробило б хвильовий вплив на всю світову фінансову систему, викликавши катастрофу. Всі ці ризики і недоліки були добре відомі, але без реальної альтернативи не було іншого вибору, окрім як продовжувати існуючу систему

Централізований характер нинішньої глобальної фінансової системи допоміг створити величезні суми для людей, які мали доступ, знання і можливість підключення до системи, він також створив глобальні проблеми, такі як нерівність і відсутність доступу до основних фінансових послуг для інших.

Поширення смартфонів і доступу в Інтернет в поєднанні з розвитком децентралізованих технологій, таких як Blockchain, дозволяє нам повністю переглянути існуючу глобальну фінансову систему і замінити її новою фінансовою екосистемою, яка буде справедливою, рівноправною і доступною для всіх.

Список використаних джерел

1. Global Financial Stability Reports [Електронний ресурс]//Режим доступу: <https://www.imf.org/en/publications/gfsr>

2. Seven Crucial Issues Facing the Finance Sector [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://riskandinsurance.com/7-crucial-issues-facing-the-finance-sector/>
3. Seven flaws in the financial system [Електронний ресурс] //Режим доступу: <https://www.abra.com/blog/seven-flaws-in-the-financial-system/>
4. The 2019 Edelman Trust Barometer [Електронний ресурс]//Режим доступу: <https://www.edelman.com/trust-barometer>
5. The Risks & Drawbacks of the current Global Financial System [Електронний ресурс] //Режим доступу : <https://www.datadriveninvestor.com/2019/02/20/the-risks-drawbacks-of-the-current-global-financial-system/>

Петрушка О.В., магістр
Науковий керівник: **Коваленко Ю.М.**, д.е.н., професор
Університет державної фіскальної служби України

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

У країнах із розвинутою ринковою економікою функціонують високоефективні фінансові ринки, які забезпечують механізм перерозподілу ресурсів серед учасників ринку й сприяють ефективному розміщенню заощаджень у галузях економіки. В Україні та країнах, де відбуваються ринкові перетворення, фінансові ринки перебувають на різних стадіях розвитку, чому сприяють масова приватизація, подолання кризових явищ та позитивні зрушення в економіці. Паралельно створюються відповідна законодавча база та механізм, котрий гарантує її виконання.

В Україні внутрішня та зовнішня криза, а також ескалація конфлікту на Сході негативно вплинули на розвиток економіки, знизили довіру та розбалансували фінансові ринки. Економічна активність скоротилася через знецінення національної грошової одиниці та зростання адміністративних цін. Такі тенденції призвели до погіршення якості кредитного портфеля, спричинивши необхідність створення значних резервів. Відрахування до резервів банками стали ключовим чинником збитковості банківської системи, внаслідок чого цей період можна назвати «банкопадом».

Українські банки мають коротку відкриту валютну позицію, що наражає їх на валютний ризик. Водночас їхні клієнти також зазнають підвищеного валютного ризику. В умовах подальшої девальвації валютний ризик клієнтів, у яких немає джерел надходжень валютної виручки, трансформується в кредитний ризик для банків. Перед ними знову постала проблема нестачі ліквідності.

Ринок фінансових послуг залишається дуже фрагментарним, зі слабкою капіталізацією через нестабільні умови ведення бізнесу, незахищеність прав власності та низький рівень корпоративного управління. Крім того, його подальший розвиток стримують:

- неефективний механізм захисту прав споживачів і кредиторів;
- низький рівень розвитку інституційних інвесторів;
- обмеженість фінансових інструментів;
- складність процедур реструктуризації;
- недовіра та необізнаність роздрібних інвесторів;
- відсутність належних пруденційних вимог та регулювання ринку небанківських фінансових послуг;
- недосконалість податкового законодавства;
- обмеження валютного законодавства.

Також для економіки України характерний високий рівень доларизації, готівкових розрахунків та процентних ставок, що зумовлено насамперед непослідовною і неефективною державною економічною політикою минулих років, невідповідність якої реаліям призвела до накопичення внутрішніх дисбалансів у всіх сферах економіки. Бюджетна підтримка неефективних галузей економіки, невважена цінова політика щодо енергоносіїв для домогосподарств, утримання штучного фіксованого валютного курсу – все це спричинило втрату конкурентоспроможності вітчизняних виробників, зростання дефіциту рахунку поточних операцій, істотний фіскальний дефіцит та нарощування державного боргу.

Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що в Україні роль недержавних інституцій у процесі регулювання є слабкою та потребує додаткових стимулів і державної підтримки для ефективного розвитку.

З огляду на це, пріоритетними напрямками діяльності держави мають бути: – удосконалення та контроль податкової функції (передусім за умов поступового зниження податкового навантаження на економіку і посилення контролю за повнотою сплати податків);

- законодавче стимулювання розширення доступу до глобальних фінансових інструментів та фінансових ринків загалом;
- державна підтримка й стимулювання розвитку неурядових організацій;
- активна участь у процесі координації податкової та фінансової політики країн світу і формуванні спільних стандартів управління з метою відстоювання національних інтересів.

Для того щоб досягти активного зростання в середньостроковому періоді, країні необхідно рішуче просуватися шляхом зміцнення макроекономічної та фінансової стабільності, а також проведення широкомасштабних і структурних реформ, які б забезпечили поліпшення бізнес-клімату, залучення інвестицій та підвищення національної конкурентоспроможності. Здійснення ефективної монетарної і фінансової політики допоможе утримати інфляційні очікування, а

глибокі й комплексні фінансові та економічні реформи сприятимуть відновленню довіри до фінансового ринку та доступу до ринків капіталів для державного і приватного секторів, що зробить Україну привабливим об'єктом для інвестицій.

Список використаних джерел

1. Комплексна програма розвитку фінансового ринку України на 2015–2020 роки: проект: неофіційний текст / Портал ЛІГА: ЗАКОН - URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT1328.html.
2. Макогон Ю. В. Трансформація світового фондового ринку: світові тенденції та виклики для України: монографія / за ред. Ю. В. Макогона. – Д. : ДонНУ, 2018. – 267 с.
3. Поліщук Є. А. Особливості розвитку світового фінансового ринку на сучасному етапі / Є. А. Поліщук // Проблеми економіки. – 2019. – № 3.
4. Фінансова глобалістика: теоретико-методологічні засади, Ю. М. Коваленко - URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3773>.

Самчук А.А., студентка

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

РИНОК АКЦІЙ В УКРАЇНІ: АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД

Обіг цінних паперів, зокрема акцій, на організаторах торгівлі має істотне значення для функціонування фондового ринку. Зокрема, він підвищує рівень відкритості ринку, його ліквідність, інвестиційну ефективність, що, в свою чергу, впливає на збільшення податкових надходжень до бюджету.

За підсумками 2018 року обсяг торгів акціями на біржовому ринку зменшився у 5 разів порівняно з 2017 роком та становив 1,18 млрд грн. Взагалі, немає явно вираженої тенденції торгів акціями на біржовому ринку, так апогею він досягнув у 2013 році, коли обсяги досягли 44,92 млрд. грн., а далі розпочався значний спад, і лише у 2017 році, порівняно з 2016 відбулось незначне піднесення (див. Табл.1). Зменшення обсягу торгів акціями, ймовірно, відбулося за рахунок продовження роботи з очищення ринку капіталу та підвищення прозорості біржового сегменту.

При цьому в 2018 році частка обсягу торгів акціями на біржовому ринку знизилась і становила 1,5% від загального обсягу торгів акціями на ринку цінних паперів. Знову ж таки, найбільша частка була у 2013 році – 26,25%, що вдвічі більше, ніж у 2012, далі – все пішло на спад, водночас більше торгів проводились на позабіржовому ринку, що є негативним, так як відомо, що позабіржовий рахують більш «тіньовим» ринком та таким, який набагато складніше контролювати.

Таблиця 1. **Обсяг торгів акціями на біржовому ринку та позабіржовому ринку у 2012 – 2018 роках, млрд грн**

Вид ринку	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Позабіржовий	570,32	126,19	391,04	457,06	480,38	121,56	78,44
Біржовий	21,54	44,92	24,46	5,22	2,08	5,02	1,18
Усього	591,86	171,10	415,5	462,28	482,46	126,61	79,62

Джерело: Складено авторкою за даними Річних звітів НКЦПФР [1].

Протягом 2014-2018 рр. спостерігається тенденція до зменшення кількості випусків акцій, допущених до торгівлі на фондових біржах. Станом на 31.12.2018 до біржових списків бірж було включено 376 випусків акцій емітентів (без урахування випусків акцій КІФ). Із них **лише 4** випуски акцій внесено до біржового реєстру як такі, що відповідають вимогам лістингу. Зазначена кількість випусків акцій емітентів, що перебувають у лістингу, пов'язана із запровадженням вимог щодо внесення та перебування цінних паперів у біржовому реєстрі організаторів торгівлі.

В Україні є кілька бірж для торгівлі цінними паперами. Найбільші з них:

- Українська фондова біржа УФБ – це перша українська біржа, але торги проводяться нерегулярно.
- Фондова біржа Перспектива – найбільша українська фондова біржа
- Фондова біржа ПФТС – одна з найбільших бірж, де ведуть торги акціями
- ПАТ Українська біржа – лідер на ринку торгівлі цінними паперами, але має російське коріння.
- ПрАТ «Фондова біржа «ІННЕКС», до 2006 року АТ «Донецька фондова біржа» (ДФБ)
- ПрАТ «Українська міжбанківська валютна біржа» (УМВБ) [2];

Звернемо увагу на ТОП-7 українських підприємств за обсягом біржових контрактів в 2012-2018 рр. (див. Табл. 2).

Таблиця 2. **ТОП-7 українських підприємств за обсягом біржових контрактів в 2012-2018 рр.**

Найменування емітента	Кількість біржових контрактів, шт.	Обсяг біржових контрактів на організаторах торгівлі, млн грн
ПАТ «ДЕК «ЦЕНТРАЕНЕРГО»	7718	245,33
АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ»	6070	245,17
ПАТ «МОТОР СІЧ»	2405	240,85
ПАТ «УКРНАФТА»	7104	142,01
ПАТ «ДОНБАСЕНЕРГО»	2211	52,80
ПАТ «АВДІВСЬКИЙ КОКСОХІМІЧНИЙ ЗАВОД»	809	25,18
АТ «ТУРБОАТОМ»	643	22,51

Джерело: Складено авторкою за даними Річних звітів НКЦПФР [1].

У 2018 році акції усіх ТОП-емітентів, які найбільше торгувалися на фондових біржах, були реальними підприємствами, з яких складаються ключові галузі економіки України. Проте торги із зазначеними емітентами залишаються дуже незначними, а низька концентрація ліквідності та значна волатильність є причиною відсутності бажання у великих інвесторів формувати свої портфелі з такими активами.

ТОП протягом усього досліджуваного періоду (2012-2018 рр.) практично не покидають так звані «блакитні фішки» українського ринку акцій. По акціям цих компаній, як правило, відбувається максимальний об'єм торгів та максимальна кількість угод. По цих акціях є мінімальні спреди і відповідно, інвестору є менш ризиковано працювати з ними: Авдіївський коксохімічний завод, Моторсіч, Райффайзен банк Аваль, Центренерго, «Донбасенерго» та інші.

Однак, станом на 2020 рік ринок акцій українських підприємств зазнав деяких змін, які, зокрема, стосуються ПАТ «Мотор Січ». Дане підприємство не залишало ТОП протягом усього досліджуваного періоду, це провідний гравець у галузі виробництва авіаційних двигунів та авіаційного машинобудування, є також одним з найбільших вітчизняних підприємств за ринковою капіталізацією. Акції підприємства входять до складу індексу «Української біржі» та Індексу ПФТС, що свідчить про високу ліквідність цінних паперів компанії. У вільному обігу знаходяться близько 20% акцій, що робить компанію провідною «блакитною фішкою» фондового ринку України. Однак, обіг акцій АТ "Мотор Січ" призупинено рішенням Шевченківського районного суду міста Києва від 20.04.2018 [3]. Такі події можуть мати негативні наслідки як для інвестиційного клімату в країні, так і для українського фондового ринку загалом, зважаючи на значення даного підприємства на біржовому ринку акцій. Таким чином, обмеження торгівлі акціями такої компанії суттєво звужить коло інвестиційних можливостей на українському ринку акцій та здатність інвесторів диверсифікувати свої інвестиції.

Проаналізувавши обіг акцій українських підприємств можна зробити наступні висновки. На вторинному ринку акцій (маються на увазі акції, які торгуються на біржі) ситуація майже катастрофічна – допущено до біржових торгів лише 8% акцій. Таким чином, з кожним роком торги на біржовому ринку зменшуються. Позитивним є те, що у 2018 році всі ТОП-емітенти, які найбільше торгувалися на фондових біржах, були реальними підприємствами, з яких складаються основні галузі економіки. Проте торги із зазначеними емітентами залишаються дуже незначними, а низька концентрація ліквідності є причиною відсутності бажання у великих інвесторів формувати свої портфелі з такими активами. Негативним явищем на українському ринку акцій стало призупинення обігу акцій «Мотор Січ», у зв'язку з кримінальними провадженнями. Це, в свою чергу, суттєво звужить коло інвестиційних

можливостей на українському ринку акцій, так як дане підприємство вважають однією з «блакитних фішок» на ринку акцій в Україні. Конкретніше про стан обігу акцій можна буде говорити після випуску звіту за 2019 рік, що стане об'єктом подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Річні звіти НКЦПФР / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку URL: <https://www.nssmc.gov.ua/about-us/annual-reports/>.

2. Мацьків Р.Т., Фультинська Н.Ф. Діяльність фондових бірж в Україні на сучасному етапі. Електронний фаховий науково-практичний журнал: Інфраструктура ринку. № 31. - 2019. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/31-2019>.

3. Акції "Мотор Січ" виключені з 2-го рівня лістингу // "Українська біржа": офіційний веб-сайт. – 2018. URL:<http://www.ux.ua/a9324/?nt=302>.

Сачко К.О., студентка

Науковий керівник, **Соболева Г.Г.**, к.е.н., доц.

*Харківський національний університет міського господарства
ім. О. М. Бекетова*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Важливу роль в економіці України грає фінансовий ринок. Він суттєво впливає на сектори економіки нашої країни. Економічна сутність фінансового ринку складається з встановлення рівноважної ціни та обсягу купівлі-продажу фінансових ресурсів, інструментів, технологій, а також ціни та обсягу надання фінансових послуг для покупців і продавців на цьому ринку. Оскільки існує відповідність між фінансовою і економічною сферами, то таким чином фінансовий ринок впливає на економічні процеси і забезпечує раціональність та ефективність використання наявних, завжди обмежених економічних ресурсів.

Фінансовий ринок – це особлива економічна система, яка здійснює рух капіталу та представляє собою сукупність економічних відносин.

Питанням фінансового ринку присвячені роботи таких вчених: Школьник І. О., Опарін В.М., Шумська С.С. На їх думку, фінансовий ринок – це певні відносини, пов'язані з купівлею-подажем специфічного товару.

Виділяють два основні види фінансових систем:

- Банкоцентрична (характерна для Європи та Азії)
- Англо-американська (орієнтована на фондовий ринок, характерна для Англії та США)

Фінансовий ринок України знаходиться на ранній стадії розвитку і більш нагадує банкоцентричну фінансову систему. Населення нашої країни більше звикло до принципів роботи банків, аніж фондових та інвестиційних ринків.

Інтенсивність розвитку фінансового ринку України та його модель залежить від формування законодавчої бази та стабільності економічної та політичної ситуації в країні

Сучасний фінансовий ринок України характеризується такими рисами:

- Відсутність нормальних цін на цінні папери
- Повільне пристосування ринку до нової інформації
- Незначна капіталізація ринку
- Суттєвий вплив макроекономічних факторів

Проаналізувавши стан та швидкість розвитку фінансового ринку України, необхідно переглянути принципи та методи його реформування.

Необхідно впровадити довгострокову стратегію по розвитку фінансового ринку України:

- Відновлення довіри населення до банківської системи
- Вирішення питання реструктуризації кредитів
- Оздоровлення фінансової системи завдяки державній підтримці
- Реформування законодавчої бази, завдяки якій буде розширено права інвесторів та споживачів
- Створення інституту розвитку фінансової системи, завдяки якому буде здійснюватися контроль та розподілення державних коштів для підтримки пріоритетних інвестицій.

Отже, враховуючи тенденції на світовому фінансовому ринку, Україна має унікальну можливість використати усі інноваційні методи та принципи роботи фінансового ринку та створити найбільш оптимальні умови для його розвитку. Стратегія розвитку фінансового ринку України створить нові можливості для залучення потенційних інвесторів та забезпечить його прозорість

Список використаних джерел

1. Опарін В.М., Шумська С.С. Фінансовий потенціал України: методологічні засади визначення, кількісні параметри та напрями його нарощування // Фінансова політика та податково-бюджетні важелі реалізації / Під ред. А.І. Даниленко. Том 1. – К. : Фенікс, 2008. – С. 77-98.

2. 7. Школьник І.О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку. – 2008. – С. 348.

3. Комаринський Я. Фінансово-інвестиційний аналіз [Текст]: навч. посібник / Я. Комаринський, І. Яремчук. – К.: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана: Книга пам'яті України. – 1996. – С. 298.

4. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посіб. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ. – 2002. – С. 240

Татарин Н.Б., к.е.н., доцент
Баїк А. І., Огірко О.Г., студентки
Львівський національний університет ім. Івана Франка

АНАЛІЗ ІНСТРУМЕНТІВ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Важливу роль у досягненні сталого економічного розвитку держави відіграє фінансова політика. Грошово-кредитна політика є важливим елементом фінансової політики, від ефективності якої багато в чому залежать повноцінне функціонування економіки, розвиток фінансового ринку, забезпечення підвалин для стабільного економічного зростання та досягнення соціальної гармонії у суспільстві. Важливим елементом грошово-кредитної політики є її інструменти, що потребують аналізу, оскільки зазнають постійної трансформації та змін.

Основним регулятором грошово-кредитної політики на сучасному етапі в Україні виступає Національний банк. Важливим інструментом політики НБУ є облікова ставка - ставка, за якою він здійснює основні операції з банками з надання або залучення коштів у межах проведення монетарної політики. Так, протягом 04.03.2015 - 30.07.2015р. облікова ставка Національного банку України становила 30%. Найнижче значення даного показника, що спостерігалось протягом досліджуваного періоду було 13.03.2020 р. - 10%. Причина такого зниження облікової ставки НБУ зумовлена ситуацією з пандемією коронавірусу, що спостерігається на сьогодні у всьому світі і в Україні в тому числі.

Беручи до уваги обставини з коронавірусом, Правління продовжило пом'якшення монетарної політики і знизило облікову ставку до 10%. Це забезпечить необхідний стимул для економіки нашої країни (Рис. 1).

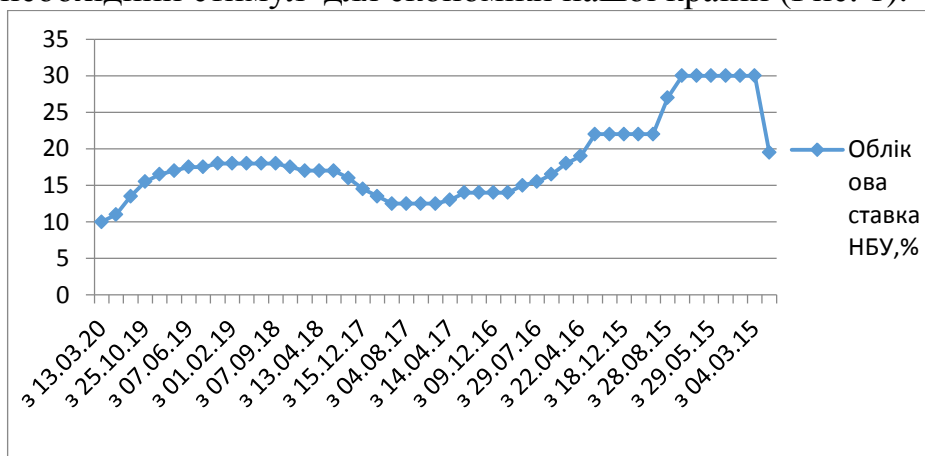

Рис. 1. Динаміка облікової ставки Національного банку України 2015 – 2019рр., %.

Джерело: сформовано авторами за даними [1]

Стабільний стан грошово-кредитної політики України залежить від ще одного не менш важливого показника, а саме рівня інфляції в країні. Так, за даними Національного банку України протягом останніх років спостерігалась така динаміка інфляції (Рис.2).

Так, з рис. 2 видно, що протягом 2015-2019 рр. рівень інфляції в країні зменшувався, проте не досягнуто рівня, який визначений у програмі НБУ. Станом на січень 2020 року споживча інфляція в Україні становить 3,2%.

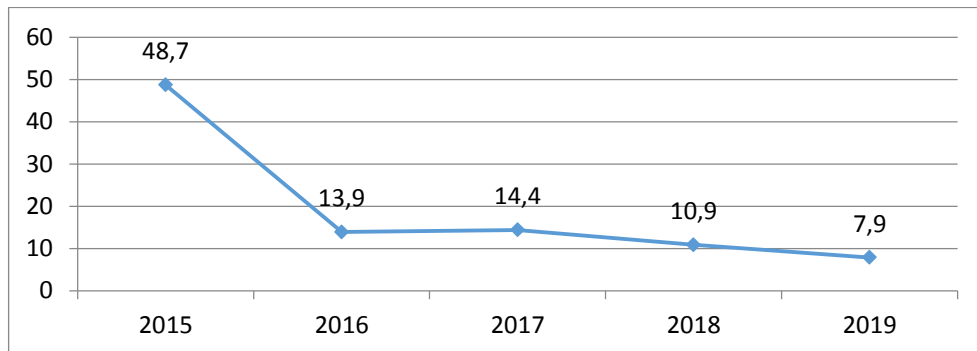

Рис. 2. Динаміка індексу інфляції в Україні 2015 – 2019рр, %

Джерело: сформовано авторами за даними [1]

Не менш важливим показником грошово-кредитної політики є курс валют, який закладається в усі імпортовані товари та опосередковано впливає на всі ціні в країні. Оцінивши курс валют, варто відмітити, що протягом останніх п'яти років дуже змінився даний показник. Так найнижче значення курсу долара було у січні 2015 року 15,77 грн, а найвище у лютому - 30,01 грн., тоді як дані показники на чорному ринку були значно вищими. Згідно найактуальніших даних, курс валют дещо виріс в силу обставин з пандемією коронавірусу в світі та в Україні зокрема. Так, станом на 19.03.2020 року курс долара згідно даних Національного банку України становить 27,8%.

При аналізі інструментів грошово-кредитної політики НБУ, важливо оцінити міжнародні резерви - високоліквідні активи банку в іноземній валюті та золоті, які використовуються для проведення валютних інтервенцій та забезпечення платежів органів державної влади. Оцінивши динаміку міжнародних резервів НБУ, варто відмітити, що у січні 2015 року вони становили 7533 млрд. дол. США, а вже станом на січень 2020 року - 26293 млрд. дол. США. Розглянувши структуру міжнародних резервів у розрізі інструментів, варто відмітити, що станом на 01.01.2020 року у структурі 25302 млрд. дол. США становлять цінні папери, 1219 млрд. дол. США - монетарне золото та 2769 млрд. дол. США - готівка, кореспондентські рахунки, депозити (Рис.3).

Загалом, асортимент інструментів грошово-кредитної політики є достатньо обмеженим, а принципи їх роботи не надто складні для розуміння.

Що стосується України, за останній рік стала більш досвідченою та успішною в контексті наближення власних підходів до кращих світових зразків грошово-кредитного регулювання. Якщо колись облікова ставка НБУ була достатньо умовним показником (важливим хіба що для визначення розміру штрафних санкцій за договорами), то тепер вона має реальний вплив на вартість грошей в економіці.

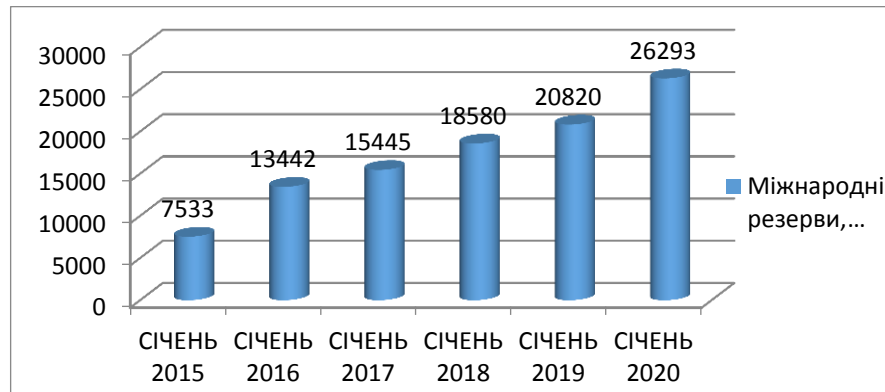

Рис. 3. Динаміку міжнародних резервів Національного банку України 2015 – 2019рр., млрд. дол. США

Джерело: сформовано авторами за даними [1]

Отже, оцінивши інструменти грошово-кредитної політики України, варто зазначити, що на перший погляд багато показників покращуються протягом останніх років. Поки грошово-кредитний ринок України поступається місцем чималій кількості ринків високорозвинених країн, маючи певні недоліки та проблеми. Тому перед нинішнім урядом стоїть важка задача, що полягає у пошуку проблем, які заховалися за, здавалось би, позитивними показниками та їх терміновому вирішенні.

Список використаних джерел

1. Національний банк України. Офіційний сайт. Монетарна політика. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення 18.03.20).
2. Зоря С. П. Грошово-кредитна політика: сутність та особливості реалізації // Ефективна економіка № 10, 2015р. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4406> (дата звернення 15.03.20).
3. Інструменти грошово – кредитної політики НБУ у 2020 році. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2019/09/17/39035325/> (дата звернення 18.03.20).
4. Харун О. А., Грицина Л. А. Розвиток грошово-кредитної політики України в умовах глобалізації // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Випуск 41. 2019р. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/41_2019/34.pdf (дата звернення 18.03.20).

Тохтамиш Т.О., к.е.н., доцент
Харківський національний університет будівництва та архітектури

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОБЛІКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

В умовах інтеграції української економіки в світову є необхідність створення сучасної Національної депозитарної системи, спроможної забезпечити обслуговування операцій з цінними паперами в умовах інтеграції та глобалізації ринків цінних паперів як на національному, так і на міжнародному рівні. Розвиток Національної депозитарної системи можна забезпечити шляхом системної розбудови її функціональних елементів на основі сучасних інформаційних технологій і фінансових інструментів.

Залучення та обіг капіталу в ринкових умовах здійснюються завдяки інститутам інфраструктури фінансового ринку, на які покладено забезпечення функціонального і технологічного зв'язку між інвесторами та емітентами.

Згідно Закону України «Про депозитарну систему України» системою депозитарного обліку цінних паперів є сукупність інформації, записів про емісійні цінні папери (вид із зазначенням типу, номінальна вартість і кількість, реєстр кодів цінних паперів (міжнародних ідентифікаційних номерів цінних паперів), обмеження обігу тощо) на рахунках у цінних паперах власників таких рахунків; інформації про емітентів; про власників цінних паперів, які мають права за цінними паперами та права на цінні папери; про обмеження прав на цінні папери та прав за цінними паперами; про осіб, уповноважених власниками цінних паперів (управителів, заставодержателів, інших осіб, наділених відповідними правами щодо цінних паперів); про номінальних утримувачів; інші дані, що дають змогу ідентифікувати емісійні цінні папери і зазначених осіб; інша передбачена законодавством інформація [1].

З серпня 2019 р. на фінансовому ринку України запроваджено нову ІТ-систему для централізованого депозитарного обліку цінних паперів DEPEND Q.

DEPEND Q – це технологічна платформа, яка використовується на розвинених європейських ринках цінних паперів. Вона забезпечить повну технологічну інтеграцію українського ринку в європейську систему обліку цінних паперів [3].

В DEPEND Q переведена інформація про 4,33 мільйони рахунків власників цінних паперів, номінальна вартість яких складає 1,7 трильйони гривень.

Запровадження нової системи, що відповідає найвищим міжнародним стандартам забезпечить повноцінну технологічну інтеграцію України у світову облікову систему цінних паперів, суттєво підвищить можливості залучення іноземних і вітчизняних інвестицій у цінні папери, створить передумови для запровадження нових послуг на фінансовому ринку. Ці зміни передбачені

Угодою про Асоціацію України та Стратегію розвитку фінансового сектора до 2020 року [3].

За даними Національного депозитарію України (НДУ), вже 127 депозитарних установ, а це більше половини ліцензіатів, встановили нову систему, пройшли авторизацію і розпочали проводити облікові операції.

Ця платформа дозволить не лише автоматизувати багато функцій, які стосуються обліку цінних паперів, але й підвищити якість послуг для власників цінних паперів. [3].

Відповідно до Стратегії розвитку фінансового сектора до 2020 року сучасні технологічні рішення в майбутньому також будуть запроваджені для клірингу та торгівлі фінансовими інструментами та товарами. НДУ на безоплатній основі надає всім депозитарним установам підтримку при переході на роботу з новою ІТ-платформою, особливо в питанні міграції даних.

Депозитарні установи необмежені у виборі моделі роботи на майбутнє і можуть використовувати як нову систему НДУ, так і альтернативні технологічні рішення. Але вони повинні відповідати вимогам, встановленим Комісією для цієї діяльності, у тому числі щодо взаємодії депозитарної установи з Центральним депозитарієм, подання до Комісії адміністративних даних та інформації у вигляді електронних документів із застосуванням електронного цифрового підпису, мати функціонал для запобігання втратам, крадіжкам, несанкціонованому знищенню, викривленню, підробленню та копіюванню інформації, тощо.

Однією з основних новацій осучасненого програмного забезпечення є можливість відкриття так званих "сегрегованих рахунків" – окремих персоніфікованих рахунків для всіх типів депонентів на рівні депозитарію Національного банку. Також система передбачає можливість переведення депонентів з агрегованих рахунків на відкриті сегреговані рахунки депонентів. Це допоможе одночасно і спростити ведення обліку цінних паперів, і підвищити надійність збереження інформації про права на цінні папери клієнтів [1].

Також завдяки системі "Депозитарій НБУ" стало можливим використання нових моделей розрахунків учасників фондового ринку при роботі з державними цінними паперами. Зокрема, це програмне забезпечення уможливило проведення операцій за принципом "оплата проти поставки цінних паперів", який передбачає, що право власності на цінні папери переходить до нового власника виключно після здійснення оплати. Ця нова модель розрахунків виступає надійною альтернативою розрахункам через Розрахунковий центр (РЦ) і створить передумови для анонсованого раніше скасування монополії РЦ на здійснення розрахунків за правочинами щодо цінних паперів. Також в новій системі передбачена можливість проведення операцій за принципом "поставка цінних паперів без оплати", коли сторони не

вимагають гарантій розрахунків з боку інфраструктури фондового ринку та врегульовують їх порядок умовами договору [1].

Крім того, в новому програмному забезпеченні реалізована можливість проведення операцій з облігаціями зовнішніх державних позик, які зараховуються для обліку та обігу на території України через систему кореспондентських відносин Депозитарію Національного банку з міжнародним депозитарієм (Clearstream Banking Luxembourg).

Нове Положення та осучаснене програмне забезпечення допоможуть зробити депозитарну діяльність Національного банку більш клієнтоорієнтованою, а також привести її у відповідність до міжнародних стандартів.

В масштабах стратегічного розвитку ринку цінних паперів в Україні регулятори разом з Міністерством фінансів України та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб розробили й затвердили Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 р. Як і в попередні роки, метою Стратегії є забезпечення подальшого реформування та розвитку фінансового сектору України відповідно до провідних міжнародних практик та імплементації заходів, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, а також іншими міжнародними зобов'язаннями України.

Список використаних джерел

1. Депозитарій Національного банку запровадив осучаснене програмне забезпечення для клієнтів. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/depozitariy-natsionalnogo-banku-zaprovadiv-osuchasnene-programne-zabezpechennya-dlya-kliyentiv>.
2. Про депозитарну систему України: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>.
3. Фінансовий ринок України переходить на сучасну технологічну платформу обліку цінних паперів. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/fnansoviy-rinok-ukrani-perehodity-na-sutchasnu-tehnologtchnu-platformu-oblku-tsnnih-paperv/>.

Турубарова Я.О., студентка
Щебликіна І.О., доцент
Запорізький національний університет

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ

Реформування економіки потребує створення сприятливого інвестиційного клімату, становлення та ефективного розвитку національного фондового ринку.

Ефективне функціонування фондового ринку передусім залежить від наявності цілісної інфраструктури та професійних учасників ринку. У структурі українського ринку цінних паперів можна виділити три категорії учасників: органи державного регулювання фондового ринку, суб'єкти професійної діяльності, емітенти.

Під професійною діяльністю слід розуміти діяльність акціонерних товариств та товариств з обмеженою відповідальністю з надання фінансових та інших послуг у сфері розміщення та обігу цінних паперів, обліку прав за цінними паперами, управління активами інституційних інвесторів, що відповідає вимогам, установленим до такої діяльності законодавством [1].

На фондовому ринку здійснюються такі види професійної діяльності:

- діяльність з торгівлі цінними паперами;
- діяльність з управління активами інституційних інвесторів;
- депозитарна діяльність;
- діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку.

Професійна діяльність на фондовому ринку здійснюється виключно на підставі ліцензії, що видається Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Перелік документів, необхідних для отримання ліцензії, порядок її видачі та анулювання встановлюються Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Професійна діяльність з торгівлі цінними паперами включає:

- брокерську діяльність;
- дилерську діяльність;
- андеррайтинг;
- діяльність з управління цінними паперами [2].

Професійну діяльність з торгівлі цінними паперами на фондовому ринку здійснюють торговці цінними паперами та банки. Торговцями цінними паперами є суб'єкти підприємницької діяльності, єдиним видом діяльності яких є операції з цінними паперами. Станом на 31.12.2018 року кількість суб'єктів, які мають ліцензії на впровадження професійної діяльності на фондовому ринку становить 745 осіб, що на 40 осіб менше ніж в минулому році. Це пов'язано насамперед з підвищенням вимог регулятора до професійних учасників.

Станом на 31.12.2018 Комісією зупинено ліцензії на провадження професійної діяльності на фондовому ринку 13 торговцям цінними паперами та одній депозитарній установі.

Станом на 31.12.2018 на фондовому ринку ліцензії на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – діяльності з організації торгівлі на фондовому ринку мали 5 фондових бірж:

1. АТ «Українська біржа»;
2. АТ «Фондова біржа «ПФТС»;
3. ПрАТ «Фондова біржа «Перспектива»;

4. ПрАТ «Українська міжбанківська валютна біржа»;
5. ПрАТ «Фондова біржа «ІННЕКС».

Протягом 2018 року Комісією видано 2 ліцензії на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – діяльності з організації торгівлі на фондовому ринку, у зв'язку з закінченням строку дії попередньо виданих ліцензій.

Загальна кількість професійних учасників фондового ринку (ринку цінних паперів), які мали станом на 31.12.2018 ліцензії на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – діяльності з торгівлі цінними паперами становила 242 юридичні особи.

Останнім часом на ринку цінних паперів переважала брокерська та дилерська діяльність. Питома вага брокерської та дилерської діяльності на ринку цінних паперів у кінці 2018 році становила 45% та 42% відповідно; андеррайтинг – 7,5%; діяльність з управління цінними паперами – 4,5%, інші – 1% [3].

Важливим завданням учасників фондового ринку в Україні є залучення інвестиційних ресурсів для спрямування їх на відновлення та забезпечення подальшого зростання виробництва.

З метою покращення ефективності роботи учасників фондового ринку варто вдосконалити систему розкриття інформації на фондовому ринку на основі вільного та оперативного доступу інвесторів до інформаційних даних про професійних учасників фондового ринку та емітентів цінних паперів. Важливо за допомогою гарантування та страхування приватних інвестицій домогтися діяльності ефективною системи захисту дрібних інвесторів.

Впровадження відповідних заходів дасть змогу покращити діяльність учасників фондового ринку, що своєю чергою сприятиме динамічному розвитку фондового ринку.

Список використаних джерел

1. Професійна діяльність на фондовому ринку. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/24286?lang=uk> (дата звернення 04.04.2020).
2. Види професійної діяльності на фондовому ринку. URL: <https://studfile.net/preview/5393185/page:7/> (дата звернення 04.04.2020).
3. Річний звіт НКЦПФР за 2018 рік. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/documents/rtechniy-zvt-nktpfpr-za-2018-rk/> (дата звернення 04.04.2020).

Урбанович В.А., магістр
Науковий керівник: **Волосович С.В.**, д-р.е.н., професор
Київський національний торговельно-економічний університет

ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПОСЛУГ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ

Ринок недержавних пенсійних послуг в Україні діє з початку 2000 року, коли з'явилася законодавча база для його функціонування. Згідно із Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення» недержавний пенсійний фонд (НПФ) — це юридична особа, яка має статус неприбуткової організації, функціонує та здійснює свою діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду [1].

Недержавні пенсійні фонди (НПФ) є новими фінансовими інституціями для переважної більшості населення. Проте, в світі вони є одними з найбільш популярних засобів здійснення заощаджень, в тому числі на старість, на протипагу банківським депозитам та іноземній валюті [2].

Недержавні пенсійні фонди є елементом третього рівня нової пенсійної системи, що створюється в Україні. Такі інституції надаватимуть послуги з недержавного пенсійного забезпечення, головною метою якого є забезпечення одержання людьми додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат.

Пенсія з недержавного пенсійного фонду виплачується додатково до державної та незалежно від неї. Наявність і розмір недержавної пенсії ніяк не впливає на розмір державної пенсії.

У НПФ учаснику відкривається та ведеться індивідуальний пенсійний рахунок для обліку внесків і результатів їх інвестування.

Проведемо аналіз результатів діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні. Основні показники діяльності НПФ, згідно з поданими звітними даними, та темпи їх приросту наведені в таблиці 1.

Як свідчать дані табл. 1, спостерігається значне збільшення кількості пенсійних контрактів у III кварталі 2019 року у порівнянні з III кварталом 2017-2018 рр., це пов'язане в першу чергу зі збільшенням пенсійних контрактів з фізичними особами. Така тенденція пояснюється збільшенням довіри населення до недержавного пенсійного забезпечення.

НПФ не здійснюють ніякої підприємницької діяльності. Тому захист пенсійних накопичень та їх примноження за рахунок інвестиційного прибутку з метою здійснення майбутніх пенсійних виплат учасникам знаходиться в руках фінансових установ, які надають такому фонду життєво важливі для нього

послуги. Таким чином, інвестиційна діяльність є провідною для розвитку і функціонування НПФ.

Таблиця 1. Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів на кінець 2017-2019 рр. [2]

Показники	30.09. 2017	30.09. 2018	30.09. 2019	Темпи приросту, %	
				2018/ 2017	2019/ 2018
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис. шт.	68,4	66,3	74,7	-3,1	12,7
Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	840,1	848,8	868,7	1,0	2,3
Загальна вартість активів НПФ, млн. грн.	2326,80	2651,30	2977,9	13,9	12,3
Пенсійні внески, всього, млн. грн.	1972,70	1964,20	2112,6	-0,4	7,6
у тому числі:					
- від фізичних осіб	122,3	153,1	208,7	25,2	36,3
- від фізичних осіб-підприємців	0,2	0,2	0,2	0,0	0,0
- від юридичних осіб	1849,50	1810,40	1903,1	-2,1	5,1
Пенсійні виплати, млн. грн.	711,5	781,5	912,9	9,8	16,8
Кількість учасників, що отримали/ отримують пенсійні виплати, тис. осіб	84,0	80,8	83,3	-3,8	3,1
Сума інвестиційного доходу, млн. грн.	1318,30	1667,20	2038,7	26,5	22,3
Прибуток від інвестування активів недержавного пенсійного фонду, млн. грн.	1034,50	1355,30	1665,7	31,0	22,9
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, млн. грн.	283,8	311,9	373,0	9,9	19,6

Побудова інвестиційної політики НПФ, орієнтується на ліквідність і рентабельність вкладень, визначається, насамперед, кон'юнктурою інвестиційного ринку, а також обсягами накопичених коштів. З превентивних міркувань встановлюються норми регулювання інвестиційної діяльності НПФ та обмеження щодо ризикованих операцій.

На сьогодні ми не можемо сказати, що в Україні недержавне пенсійне забезпечення, засноване на добровільних засадах, набуло великого розмаху. Метою дослідження є визначення перспектив функціонування НПФ в Україні саме як активних учасників фінансового ринку.

До основних причин недостатнього розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні можна віднести:

- законодавчу неврегульованість окремих питань діяльності ринку недержавного пенсійного забезпечення;
- низький рівень довіри населення до недержавного пенсійного забезпечення, банківської системи та інших фінансових установ;

- низький фінансовий рівень спроможності громадян для участі у системі недержавного пенсійного забезпечення;
- низький рівень роз'яснювальної роботи щодо змісту та ролі системи накопичувального пенсійного забезпечення в суспільстві та недостатність її фінансування.

Завдяки здійсненню цих заходів, можна поліпшити діяльність недержавних пенсійних фондів, зацікавити громадян у подальшому розвитку цих небанківських фінансових інститутів та розв'язати ряд проблем, пов'язаних із соціальним захистом населення. І тоді ми матимемо стабільну систему недержавного пенсійного забезпечення, а отже, забезпечену старість та потужне фінансове джерело внутрішніх інвестицій для розвитку національної економіки.

Таким чином, дослідивши недержавне пенсійне забезпечення в Україні можна сказати, що воно розвивається досить повільно, що пов'язано як із загальними тенденціями розвитку економіки, так і низькою платоспроможністю населення, низьким ступенем суспільної довіри до фінансових інститутів, нерозвиненістю фондового ринку, низьким рівнем державного стимулювання.

Для того щоб недержавні пенсійні фонди справляли реальний вплив на розвиток національної економіки, необхідні такі передумови: розвинутий фінансовий ринок; достатня кількість цінних паперів підприємств реального сектора; наявність фінансових інструментів належної кількості та якості; прогнозована політика держави.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення»: від 9 липня 2003 року № 1057-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>
2. Корнеєв В.В. Недержавні пенсійні фонди як важлива складова системи недержавного пенсійного забезпечення: їх сутність та функції. *Ефективна економіка*. № 8. 2011. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2077>
3. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 30.09.2019. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/NPF/NPF_III_kv%202019.pdf

Чернодубова Е.В., к.е.н., доцент
Татаренко Д.С., студентка

Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля

РОЛЬ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Фінансовий ринок є найважливішим компонентом економічної системи. Діяльність фінансового ринку полягає у перерозподілі фінансових активів на платній основі. Крім того, фінансовий ринок є точним показником, який відображає загальний стан економіки (глобальний чи локальний).

Ефективність фінансового ринку залежить від набору економічних показників, що включають валютний курс, державний борг, інфляцію, грошову масу, надлишок / дефіцит державного бюджету та платіжний баланс.

Найважливішими аспектами фінансового ринку є міжперіодна торгівля, передача капіталу, економія витрат в обігу та полегшення процесу безперервного виробництва в межах економічних циклів.

Фінансовий ринок - це комплекс інструментів, установ, а також регульовальні нормативно-правові бази, як уможливають проведення фінансових операцій [1].

Функції фінансового ринку: реалізація споживчої цінності і вартості, що міститься у фінансових активах; організація процесу надання фінансових активів споживачам (покупцям, інвесторам); фінансова підтримка процесів інвестування і споживання; вплив на грошовий обіг.

Розвиток фінансового ринку відбувається тоді, коли фінансові інструменти, та посередники оптимізують роботу щодо забезпечення ключових функцій фінансового сектора в економіці.

Велика кількість свідчень говорить про те, що розвиток фінансового ринку відіграє величезну роль в економічному розвитку. Він сприяє економічному зростанню за рахунок нагромадження капіталу та технологічного прогресу шляхом підвищення рівня заощаджень, мобілізації, сприяння та заохочення припливу іноземного капіталу, а також оптимізації розподілу капіталу.

Основними учасниками фінансового ринку є біржі, валютні та інвестиційні фонди, виробничі та торгові компанії. Посередниками є банки та кредитні установи (кооперативи, спілки та асоціації), а також інвестиційні компанії, пенсійні фонди та страхові організації. Функції фінансових посередників зводяться до отримання та збору коштів у певному відсотку.

Розвиток фінансового ринку виходить за рамки створення фінансових посередників та інфраструктури. Це означає чітку регуляторну та наглядову політику для всіх важливих структур.

Для успішної роботи на фінансових ринках потрібна стратегія, яка повинна відповідати на запитання: які фінансові активи потрібно купувати, де купувати, коли купувати і коли продавати?

Кожен інвестор, який виходить на ринок, повинен чітко уявляти собі відповіді на наступні питання:

- мета (максимізація прибутку, страхування ризиків, збір коштів на певний період часу тощо);
- сегменти ринку (акції, ринок деривативів, акцій або облігацій, грошовий ринок);
- ступінь ризику, тобто максимальний збиток, до якого готовий інвестор;
- інвестиційний період.

Занадто багато інвесторів на ринку роблять ту саму помилку, відмовляючись від своєї стратегії, коли вони вважають, що поточна ситуація на ринку може обернутися хорошим фінансовим результатом. Це призводить до втрати прибутку,

Аналізуючи дослідження українських вчених, ми можемо виділити наступні основні проблеми фінансового ринку України: [2]

- відсутня відповідна законодавча база для розвитку українського ринку фінансових послуг;
- відсутня системи звітності та обліку інформації про діяльність фінансових установ в Україні;
- відмінності в нормативно-правових актах, що регулюють окремі фінансові установи та сам фінансовий ринок;
- недостатній рівень державного регулювання;

Щоб створити внутрішні ресурси на фінансовому ринку України, який стане повноправним членом глобальної фінансової системи, вам потрібно:

1. Модернізувати нормативно-правову базу розвитку фінансових посередників із посиленням конкуренції
2. Прийняття концепції приєднання України до простору світової економіки
3. Побудувати сильний та фінансово-стійкий банківський сектор.
4. Надати державну допомогу фінансовим посередникам та установам.
5. Створити умови для подальшого розвитку ринку фінансових послуг.

На жаль, на цьому етапі фінансовий ринок України ще не можна назвати зрілим. Для посилення та подальшого розвитку ринку необхідне посилене регулювання уряду. Необхідно створити сприятливі умови для розробленої законодавчої бази, наглядової системи, ефективних механізмів самодисципліни, фінансових установ та систем бухгалтерського обліку. Уряд активно регулює фінансовий ринок і сподівається на його подальший розвиток та ефективність, підтримуючи діяльність все більшої кількості інвесторів. Економічний розвиток неможливий без ефективного, стабільного та надійного українського фінансового ринку.

Список використаних джерел

1. Базилевич В. Д. Фондовий ринок: підручник: у 2 кн. – Кн. 1/ В.Д. Базилевич, В.М. Шелудько, В.В. Вірченко та ін.; за ред. В.Д. Базилевича; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К.: Знання, 2015.
2. Онікієнко О. В. Сутність фінансового ринку, його роль у фінансовій системі та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / О. В. Онікієнко, С. О. Передерієва // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2014. – № 8.

Щебликіна І.О., к. е. н., доцент,
Глушенко Ю.М., студентка
Запорізький національний університет,

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АКРЕДИТИВНОЇ ФОРМИ РОЗРАХУНКІВ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодні розвиток світової економіки сприяє скороченню використання готівки та перехід до безготівкової форми розрахунку. Саме тому акредитивна форма розрахунку стає з кожним роком більш популярною.

У законі України «Про затвердження Положення про порядок здійснення банками операцій за акредитивами» 03.12.2003 № 514 зазначено, що: «акредитив – це договір, що містить зобов'язання банку-емітента, за яким цей банк за дорученням клієнта (заявника акредитива) або від свого імені проти документів, які відповідають умовам акредитива, зобов'язаний виконати платіж на користь бенефіціара або доручає іншому (виконуючому) банку здійснити цей платіж» [1].

Акредитивна форма розрахунку має переваги у використанні як для постачальників, так і для покупців.

У науковій праці Череп А. В. та Андросова О. Ф. виділено позитивні аспекти використання для покупця, а саме:

- гарантія того, що кошти на поточний рахунок зарахуються тільки після відвантаження товару за вказаною в договорі адресою;
- непокритий акредитив дає змогу не виділяти ресурси на здійснення попередньої оплати;
- для здійснення попередньої оплати, більш економічно вигідно використовувати акредитивну форму розрахунку, ніж залучати кредитні кошти [5].

Що стосується продавця, то його вигода полягає в тому, що дата відвантаження продукції постачальником і дата надходження платежу на його

рахунок збігаються. Це означає, що під час використання такої форми розрахунків вилучення коштів з обороту відбувається тільки в покупця на термін використання акредитиву.

Розвинуті країни світу використовують саме акредитиви при здійсненні зовнішньої економічної діяльності з Україною через підвищену ризикованість та економічну нерентабельність нашої країни.

Розглянемо вартість послуг за акредитивами, які надаються українськими банками на 01.04. 2018 р., що наведені у таблиці 1 [2-4].

Таблиця 1. Умови надання послуг за документарними акредитивами українськими банками на 2018 р.

№	Послуги за документарними акредити	АТ «Укресімбанк»	АТ «Альфа-Банк»	АТ «Банк Південний»
1.	Попереднє авізування акредитива	30 USD	25 USD	1 000 грн
2.	Авізування акредитивами	0,15%, але не менше 50 USD та не більше 500 USD	0,2% от суми аккредитива (увеличение), min 50 USD , max 500 USD	0,15 % від суми (min 500 грн- max 10 000 грн)
3.	Перевірка документів за акредитивами	0,2% але не менше 50 USD та не більше 5000 USD	0.2% от суми документов, min 50 USD , max 1000 USD за пакет документов	0,2 % від суми документів (min 1 000 грн - max 8 000 грн)
4.	Внесення погоджених змін до умов акредитива	0,15%, але не менше 50 USD та не більше 500 USD	25 USD	0,2% від суми збільшення (min 1 000 грн - max 10 000 грн)
5.	Виконання операцій за акредитивами	0,2% але не менше 50 USD та не більше 2000 USD	0.15% от суммы платежа; min 25 USD , max 50 USD	0,1% від суми платежу (min 500 грн - max 3 000 грн)
6.	Підтвердження акредитива	від 0,5% до 5% річних, але не менше 100 US	От 0,6 % годовых от суммы аккредитива; min 100 USD	1 500 грн + 1,2% річних від суми за строк дії акредитиву
7.	Розшук (запит) за акредитивами	150 грн. / 10 USD	–	–

Як бачимо, акредитивна форма розрахунку є досить дорогою (відмінно від переказів та інкасо) і це гальмує її поширення в Україні.

Існує низка умов використання акредитивної форми розрахунків для здійснення зовнішньоекономічної діяльності:

- банк, що підтверджує акредитив, повинен відповідати вимогам першокласних банків;
- валюта купується лише для забезпечення підтвердження акредитива (формування грошового забезпечення) та для оплати послуг банків нерезидентів, які беруть участь в операціях за акредитивом;
- після отримання документів здійснюється оплата коштів за акредитивами.

Підсумовуючи вищевикладене, можна сказати, що акредитивна форма розрахунків в Україні сьогодні стає все більш популярною. Для більшого розвитку необхідно залучати іноземних партнерів за таким видом розрахунку і покращувати та спрощувати умови їх використання.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про порядок здійснення уповноваженими банками операцій за документарними акредитивами в розрахунках за зовнішньоекономічними операціями : Постанова Правління НБУ від 3 грудня 2003 р. № 514 [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1213-03>.
2. Альфа-Банк. URL: <https://alfabank.ua/ru>.
3. Банк Південний. URL: <https://bank.com.ua>
4. Укрексімбанк. URL: <https://www.eximb.com/ukr>.
5. Череп А., Андросова О. К. : Кондор, 2007. [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.big-lib.com/book/94_Bankivski_operacii.

СЕКЦІЯ 8. ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАУКИ І ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

Янишин Я.С., к.е.н., в.о. професора
Львівський національний аграрний університет

МОДЕЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРОБІЗНЕСУ - ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ВЛАСНИХ ВИРОБНИКІВ

В умовах фінансової кризи довгострокове кредитне фінансування для більшості фермерських господарств стає неможливим через високу вартість та жорсткі вимоги до позичальників. Відтак важливого значення набуває формування продуманого механізму державної підтримки фермерства в розрізі вирішення проблем кредитування. Презентована урядом України модель державної підтримки АПК у 2020 році, розроблена з урахуванням пропозицій громадськості та викликів сьогодення (рис.1).

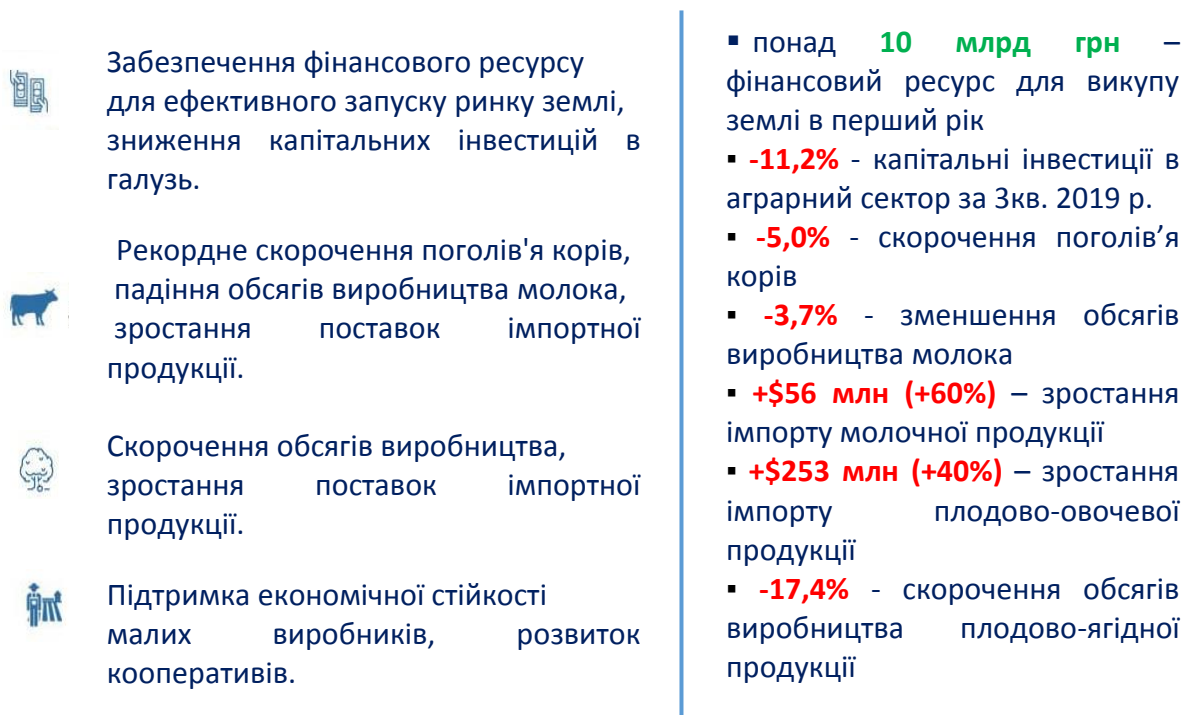

Рис. 1. Економічна доцільність: виклики 2020 року

Державна підтримка фермерських господарств здійснюється через Український державний фонд підтримки фермерських господарств. Він є державною бюджетною установою, яка виконує функції з реалізації державної політики щодо надання фінансової підтримки становлення і розвитку

фермерських господарств. Щороку на конкурсній основі фонд надає поворотну та безповоротну (субсидії) фінансову підтримку українським фермерам.

Фінансова підтримка фермерським господарствам 2020 року надається за такими напрямками:

- компенсація витрат, пов'язаних з наданими сільськогосподарськими дорадчими послугами;
- фінансова підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів;
- часткова компенсація витрат, пов'язаних із сертифікацією органічного виробництва відповідно до законодавства України у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції або законодавства іншого, ніж законодавство України;
- підтримка молодих голів фермерських господарств;
- спеціальна бюджетна дотація за утримання корів фермерському господарству, у власності якого перебуває від п'яти до двадцяти п'яти корів молочного напрямку продуктивності, ідентифікованих та зареєстрованих відповідно до законодавства.

Окрім цього, фермерські господарства мають право претендувати на інші види фінансової підтримки, які передбачені моделлю державної підтримки на 2020 рік (рис.2).

Рис. 2. Пропозиція моделі програми державної підтримки АПК на 2020 рік

Загалом, у Державному бюджеті на державну підтримку АПК-2020 передбачено видатки на суму 4,2 млрд грн.

На підтримку шляхом здешевлення кредитів пропонується виділити суму у розмірі 1,2 млрд грн. Це надасть доступ с/г виробникам до пільгових кредитів та зменшить їх вартість до 5 %. Кредити виділятимуться на придбання землі, поточні та капітальні інвестиції та на розвиток тваринництва. Для оптимізації програми підтримки та забезпечення прозорості буде запроваджене обмеження за кредитами - до 15 млн грн на 1 суб'єкта в тваринництві, до 5 млн грн – на 1

суб'єкта на придбання землі та інші види кредитів; один клієнт – 1 уповноважений банк; компенсація не надаватиметься учасникам програми «Доступні кредити 5,7,9 %».

На підтримку галузі тваринництва закладено 1 млрд грн. Держава з метою гарантування виконання взятих на себе зобов'язань продовжуватиме відшкодовувати вартість об'єктів, профінансованих за рахунок залучених банківських кредитів. Також буде здійснено доплату різниці часткового відшкодування вартості або компенсації, яка не виплачена у 2019 році. Модель підтримки передбачатиме відшкодування вартості племінних (генетичних) ресурсів, тваринницьких об'єктів та надаватиме дотацію за наявні бджолосім'ї. За результатами програми очікується введення в експлуатацію понад 100 тваринницьких ферм та комплексів, створення 1 700 додаткових робочих місць, збільшення продуктивності корів на 1,5 %, виробництво сільськогосподарськими підприємствами молока – на 0,5 % та м'яса – на 0,5 %.

На здешевлення компенсації техніки та обладнання вітчизняного виробництва буде виділено 1 млрд грн. У рамках програми планується відшкодування обсягів підтримки не виплачених у 2019 році. Очікується збільшення обсягів реалізації вітчизняної техніки щонайменше на 15 % у 2020 році. Очікувані надходження податків і зборів у 2020 році від учасників програми та суміжних виробництв становитимуть близько 2 342,3 млн грн, з яких більше 550 млн грн – це податки на фонд оплати праці.

На програму розвитку фермерства та кооперативів планується спрямувати 400 млн грн. Держава продовжуватиме частково компенсувати витрати, пов'язані з наданими сільськогосподарськими дорадчими послугами (10 млн грн.), та надаватиме фінансову підтримку сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам (30 млн грн.) з метою збільшення кількості об'єктів місцевої переробки сільськогосподарської продукції та зростання рівня зайнятості сільського населення. Також буде здійснено доплату за напрямками, які не виплачені у 2019 році. Підтримка за цим напрямком спрямована на збільшення кількості об'єктів місцевої переробки сільськогосподарської продукції, збільшенню рівня зайнятості сільського населення, підвищенню рівня знань та вмінь сільського населення у провадженні сільськогосподарської діяльності.

На підтримку галузі садівництва, виноградарства та хмелярства планується спрямувати 400 млн грн. Держава продовжуватиме частково компенсувати вартість закладення плодово-ягідних культур, винограду та хмелю, будівництва холодильників та об'єктів із заморожування плодово-ягідної продукції, придбання ліній товарної обробки плодів, обладнання для висушування фруктів. Також передбачається компенсація вартості насаджень в межах до 90% та об'єктів зі зберігання та переробки – до 30%, розподіл виплат на паритетних засадах 1 раз на рік, обмеження розміру підтримки – до 50 млн грн одному суб'єкту з урахуванням пов'язаних осіб.

Таким чином, підтримуючи фермерські господарства – держава вирішує питання самозайнятості населення в сільській місцевості. Тоді як через дотації агрохолдингам українці отримують високоякісний продукт, працівники галузі – нові робочі місця, а держбюджет – мільярдні податкові надходження.

Список використаних джерел

1. Яку модель сільського господарства вибудовує уряд реформаторів? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://agronews.ua/bold/yaku-model-sil-s-koho-hospodarstva-vybudovuie-uriad-reformatoriv/>
2. Збільшення держпідтримки агробізнесу принесе Україні дивіденди [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://agronews.ua/news/zbil-shennia-derzhpitrymky-ahrobiznesu-prynese-ukraini-dyvidydy-ekspert/>
3. Мінекономіки презентувало модель держпідтримки аграріїв [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2874125-minekonomiki-prezentovalo-model-derzavnoi-pidtrimki-apk-u-2020-roci.html>

Попова Лілія Миколаївна, д-р. юрид. наук, к.е.н, доцент
Кірсєва В.О., студентка

Харківський національний університет будівництва та архітектури

ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Нині основним виробничим капіталом суспільства вважається науково-технічний прогрес, який відіграє дуже важливу роль у формуванні бізнесу та економіки в цілому. Зважаючи на постійний процес інтернаціоналізації та глобалізації ринків, найважливішими факторами успіху діяльності не тільки окремих підприємств, але і певних національних економічних систем стають креативність та інноваційність [1]. Саме інноваційний розвиток серед багатьох різних напрямів розвитку держави займає одне з найважливіших місць в економіці країни, оскільки саме завдяки йому відбувається також істотне вдосконалення науки та вищої освіти.

Під поняттям інноваційна діяльність мається на увазі створення, використання та розповсюдження новітніх технологій, продукції чи послуг, а також певних рішень виробничого, комерційного та іншого характеру [2]. За допомогою цих нововведень можна отримати конкурентні переваги та істотно поліпшити соціально-економічну сферу країни.

Питання інноваційного розвитку піднімали у своїх наукових працях такі вітчизняні та іноземні економісти, як В. Гриньов, Ю. Бажал, Ж. Говоруха та інші. Інноваційні аспекти розвитку економіки як науки досліджували представники класичної економічної науки: Ф. Сміт, Д. Рікардо, А. Маршалл та інші економісти [3]. Так, А. Сміт у своїй науковій праці «Дослідження про природу й причини багатства народу» розглядав науково-технічний прогрес як наслідок та причину інноваційного розвитку. Також інновації слугували об'єктом досліджень Ж. Б. Сея, К. Маркса, С. Сімонді, А. Пігу та інших. Наприклад, у праці К. Маркса «Капітал» науково-технічний прогрес розглядається як наслідок виробництва, а не його рушійна сила [4].

Під інноваційним типом розвитку мається на увазі створення технопарків, технополісів, інтелектуалізація виробництва (заміна людської праці штучним інтелектом) та проведення ефективної політики ресурсозбереження. Він посідає одне із головних місць в економічному розвитку підприємств та в економічному зростанні. Саме інновації забезпечують конкурентоспроможність та розвиток об'єкту економічної діяльності на всіх ієрархічних рівнях економіки [1].

У світовій практиці наука вважається однією із перспективних сфер капіталовкладень. Адже вона постійно розвивається, з'являється все більше нових теорій, проводиться ряд досліджень, залучається все більше іноземного досвіду [5]. А тому використання інновацій дуже важливе. Завдяки інноваційному розвитку науки можна подолати кризові явища у соціально-економічному аспекті нашої країни та забезпечити її економічне зростання. Також завдяки інноваціям можна вивести нашу науку на світовий рівень. Це значно сприятиме підвищенню її конкурентоспроможності серед багатьох інших світових наук.

Успіх у будь-якій справі, що безпосередньо стосується держави, залежить від розвитку науково-технічного прогресу та впровадження новітніх технологій. В Україні реалізація таких нормативно-правових актів, як Закон України «Про інноваційну діяльність», «Про наукову та науково-технічну діяльність» тощо, сприяє розвитку вищої економічної, технічної та інших видів освіти [6]. Вона є необхідним і важливим компонентом економіки держави і має неабиякий вплив на соціально-економічне зростання всієї нації. Майже всі країни зацікавлені у підготовці висококваліфікованих спеціалістів певної сфери знань. Чим якіснішою буде вища освіта, тим стабільніше буде ставати зовнішнє середовище [6]. В умовах ринкової економіки все частіше постає питання про необхідність забезпечення інноваційного розвитку вищої освіти.

Інноваційна діяльність у сфері вищої освіти – процес формування та впровадження до освітньої діяльності нових ідей, педагогічних та економічних методів та технологій тощо. В результаті цього відбувається покращення показників досягнень структурних компонентів вищої освіти та ефективний перехід її до вищого рівня освіти [7]. Перспективами інноваційного розвитку

вищої освіти стане підготовка майбутніх висококваліфікованих фахівців, які зможуть покращити конкурентоспроможність нашої держави та вивести Україну на новий світовий рівень. Також залучення інноваційної діяльності в освіту сприятиме подальшому розвитку та вдосконаленню економіки держави.

Отже, залучення інноваційної діяльності до певних складових економіки держави сприятиме розвитку соціально-економічної сфери, підвищенню її конкурентоспроможності та виведенню економіки країни на новий світовий рівень. Саме інновації в науці та у вищій освіті стануть головними факторами подолання кризових явищ економіки нашої держави.

Список використаних джерел:

- 1) Кубатко О. В., Омеляненко Ю. О. Інноваційний розвиток підприємств в умовах економічної нестабільності. *Механізм регулювання економіки* №2, 2015, 7 с.
- 2) Інноваційна діяльність: поняття та види. URL: https://pidruchniki.com/84363/ekonomika/innovatsiyna_diyalnist.
- 3) Кириченко О. А., Вигівська Ю. І. Інноваційний розвиток економіки в контексті сучасної теорії модернізації. *Економіка та держава* №7, 2011, 4 с.
- 4) Пересунько З. М. Теоретичні аспекти розвитку інноваційної теорії. *Ефективна економіка* №7, 2013.
- 5) Виговська Н. Г. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку науки в Україні. *Ефективна економіка*. №4, 2013.
- 6) Гаращенко О., Куценко В. Інноваційний шлях розвитку вищої освіти – передумова підвищення її якості. *Економіка*, 2014.
- 7) Романовський О. О. Соціально-економічні засади державно-скерованого інноваційного розвитку сфери вищої освіти. *Ефективна економіка*. №4, 2014.

Богашко О. Л., к. е. н., доцент

*Навчально-науковий інститут економіки та бізнес-освіти,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА НАУКИ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ КОНЦЕПЦІЇ «ТРИКУТНИКА ЗНАНЬ»

Система вищої освіти та наукових досліджень в Україні знаходиться в постійному процесі трансформації. Багаторічні політичні реформи вищої освіти часом призводили лише до дублювання заходів освітньої, наукової та інноваційної діяльності.

Концепція «трикутника знань» являє собою системний підхід регулювання інноваційних процесів, на відміну від процесів трансферу знань і комерціалізації наукових досліджень, що мають лінійний характер. Вона пов'язує між собою три сфери – освіту і підготовку кадрів, академічні дослідження і генерацію знань, а також бізнес-інновації.

«Трикутник знань» – це функціональна модель, яка характеризує двосторонні канали комунікації між згаданими сферами діяльності. Розглянемо їх докладніше.

1. Наука – освіта. Взаємодія проявляється, зокрема, в географічній і галузевій мобільності випускників університетів, підготовці фахівців з науковим ступенем, обліку новітніх результатів фундаментальних і прикладних досліджень при формуванні освітніх програм, що забезпечує максимальну відповідність компетенцій випускників вимогам компаній.

2. Наука – інновації. Центральна роль відводиться стимулюванню передачі знань. Її інструментами служать: моделі державно-приватного партнерства (кластери, наукові парки та ін.); комерціалізація досліджень, підтримуваних державою і захищених правами інтелектуальної власності; університетські дослідження і розробки на контрактній основі; університетські стартапи; бізнес-інкубатори; платформи відкритої науки та інновацій.

3. Освіта – інновації. Колаборація між учасниками оцінюється за такими критеріями, як розвиток підприємницької культури (підприємницького духу) в рамках (академічних) програм підготовки кадрів (наприклад, власників докторського ступеня для роботи в компаніях) і формування відповідних компетенцій (розробка бізнес-планів, управлінські навички) [3].

Заклади вищої освіти в якості фундаменту «трикутника знань» вносять ключовий внесок в наповнення всіх його складових. Залежно від комбінування видів діяльності, включаючи освітню, наукову та інноваційну, вони можуть використовувати «трикутник знань» як інституційний базис для імплементації основних місій і формування внутрішньої організаційної структури.

Оцінювати роль закладів вищої освіти в різних частинах «трикутника знань» необхідно з урахуванням їх інституційного різноманіття, яке проявляється в ряді аспектів, включаючи виконання освітніх і наукових функцій, структуру власності, ступінь інституційної автономії.

Заклади вищої освіти розвивають як мінімум дві складові – освітню і наукову, інтегруючи їх за допомогою моделі «науково орієнтованого» навчання. Зміна їх ролі та розширення спектра діяльності визначаються кількома ключовими трендами:

– внаслідок децентралізації управління, посилення інституційної незалежності, переходу до моделей фінансування «за результатами» і розподілу коштів на конкурсній основі університети знаходять більше повноважень для самостійного розподілу ресурсів, встановлення стратегічних цілей та формування унікального наукового та освітнього профілю;

– інтеграція в міжнародну спільноту полегшує обмін знаннями та досвідом в науковій та освітній діяльності, але одночасно посилює конкуренцію за студентів і наукові кадри;

– розширення видів університетської діяльності веде до появи інноваційних стратегій, нових схем фінансування.

Діяльність закладів вищої освіти не тільки сприяє зміцненню позицій регіону в глобальній конкуренції, а й значною мірою визначає його соціальний, демографічний і культурний вигляд. Привабливість регіону для молодих освічених людей позитивно впливає на розвиток його інфраструктури, включаючи школи, дитячі садки, і проведення культурно-мистецьких заходів. Крім того, заклади вищої освіти стимулюють економічне зростання в регіонах.

Список використаних джерел

1. Богашко О. Л. Людський капітал та його роль у забезпеченні інноваційного розвитку національної економіки. *Вісник Одеського національного університету. Серія „Економіка”*. Том 19. Випуск 2/2. Одеса, 2014. С. 32–35.

2. Богашко О. Л. Світовий досвід в практиці формування національної інноваційної системи України. *Економічний простір*. № 81. Дніпропетровськ, 2014. С. 15–23.

3. Unger M., Polt W. The Knowledge Triangle between Research, Education and Innovation – A Conceptual Discussion. *Foresight and STI Governance*. Vol. 11. No 2. 2017. Pp. 10–26. DOI: 10.17323/2500-2597.2017.2.10.26

Войнич Л.Й., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

Гринишин Г.М., к.е.н., доцент

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. Гжицького

ПІДРИВНІ ІННОВАЦІЇ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Темпи прогресу, які диктують умови функціонування сучасного ринкового середовища, можуть відрізнятись від прогресу, який пропонують новітні технології. Це означає, що хоча сьогодні інновації можуть видаватися непридатними (а це підривні інновації), уже завтра вони можуть цілком задовольняти наші потреби.

Підривна інновація описує процес, за допомогою якого продукт або послуга спочатку захоплює незначну частку ринку - як правило, є менш

дешевою і доступною, а потім невпинно, стрибкоподібно захоплює ринок, зрештою витісняючи встановлених конкурентів.

Концепцію підричних інновацій вперше описав у своїй книзі «Дилема інноватора» Клейтон М. Крістенсен - професор ділового адміністрування Гарвардської бізнес-школи Кім Б. Кларк. Його вважають одним із найкращих світових експертів з питань інновацій та зростання. У 2011 році журнал *Forbes* назвав Клейтона М. Крістенсена одним з найвпливовіших теоретиків бізнесу за останні 50 років. Сама книга «Дилема інноватора» у 1997 році отримала від авторитетного журналу *The Economist* звання однієї з шести найважливіших книг про бізнес, написаних коли-небудь.

Однак сам термін «підричні інновації» є також один із найбільш неправильно зрозумілих та неправильно застосовуваних термінів у бізнес-лексиконі. Підричні інновації не є проривними технологіями, які роблять хороші продукти кращими; швидше це інновації, які роблять продукти та послуги більш доступними. Принципи підричних інновацій можуть бути корисними для усіх сфер суспільства, включаючи освіту.

Розглянемо основні ідеї підричних технологій:

Підричні технології випереджають попит. Темпи прогресу, яких потребує або які здатен підхопити ринок, можуть відрізнитися від прогресу, який може запропонувати технологія. Це означає, що хоча сьогодні продукти можуть нашим споживачам видаватися непридатними (а це підричні технології), уже завтра вони можуть цілком задовольняти їхні потреби. Усвідомлюючи таку можливість, не слід очікувати, що наші споживачі приведуть нас до тих інновацій, які не потрібні їм зараз.

Більше продукту – більше технологій. Упродовж життєвого циклу продукту основи конкуренції змінюються, а сам еволюційний цикл визначається явищем надлишку продуктивності, тобто умовами, за яких забезпечена технологією продуктивність перевищує фактичні потреби ринку. Досвід показує, що надлишок продуктивності відкриває двері для простіших, дешевших, зручніших (і майже завжди підричних) технологій.

Головний ресурс – співробітники. Управління інноваціями віддзеркалює процедуру розподілу ресурсів: досягти успіху можуть інноваційні пропозиції, які отримують потрібні для їхньої реалізації людські ресурси. Натомість пропозиції, яким присвоюється (формально чи фактично) низький пріоритет, відчуватимуть брак ресурсів і матимуть невисокі шанси на успіх.

Вдосконалення продукту – шлях до невдачі. Якщо один бік кожної інноваційної проблеми — розподіл ресурсів, то інший — відповідність ринку і технології. Регулярно надаючи своїм клієнтам дедалі більше кращих версій того, що, як вони кажуть, бажають, успішні компанії здобули відпрацьовану на практиці спроможність впроваджувати на ринок нові підсилювальні технології. Це цінна спроможність для управління підсилювальними інноваціями, але з неї небагато користі, коли маємо справу з підричними технологіями.

Досвід показує, що успішніший підхід — знайти новий ринок, на якому цінують теперішні параметри підривної технології. Підривні технології треба зустрічати як маркетинговий, а не технологічний виклик.

Підривні технології вимагають нових підходів. Спроможності організацій здебільшого набагато спеціалізованіші та закорінені у контекстах, ніж того хотілося б більшості менеджерів, а все тому, що вони розвиваються всередині мереж створення цінності. Звідси випливає, що організації спроможні виводити певні нові технології лише на певні ринки. Вони не зможуть впровадити технологію на ринок в інший спосіб. Організації в змозі пережити невдачі в деяких площинах, та неспроможні вистояти після інших видів невдач. Вони здатні заробляти гроші за певного рівня прибутковості, і тільки так.

Лідерство – не завжди умова успіху. Нерозумно беззастережно дотримуватися лише однієї технологічної стратегії і завжди бути або лідером, або послідовником. Компаніям слід застосовувати одні підходи до управління підривними технологіями і зовсім інші до управління підсилювальними технологіями.

Натомість, з підсилювальними інноваціями дуже часто лідерство не є важливою передумовою досягнення успіху. Існують досить переконливі докази того, що компанії, які постійно та поступово вдосконалюють традиційні технології, досягають не гірших результатів за ті, які обрали стратегію далеких технологічних стрибків, що одразу забезпечують становище лідера галузі.

Малі компанії мобільніші. Чи не найкращим захистом для невеликих фірм-новачків, які створюють нові ринки для підривних технологій, є те, що вони займаються чимсь, що просто не має жодного сенсу для визнаних лідерів. Попри наявність технологій, брендів, виробничу досконалість, управлінський досвід, розгалужені системи збуту та й просто гроші на рахунок, успішні компанії з класними менеджерами справді виснажувалися, роблячи те, що не відповідало їхній моделі отримання прибутку.

Коли з'являється руйнівна технологія, вона часто поступається за продуктивністю уже діючим технологіям, а отже, основні споживачі її часто просто ігнорують, однак до певного часу.

Тепер застосуємо модель Крістенсена «підривні технології» для надання освітніх послуг. Зокрема, інтернет-курси, такі як MOOCs (Massively Open Online Courses'), можна розглядати як потенційно підривну інновацію, оскільки вони кидають виклик усталій нормі традиційної системи вищої освіти. Початково вони не сприймалися як конкуренція для закладів вищої освіти. Однак, у міру покращення якості MOOCs багато університетів адаптуються та приймають формат інтернет-курсів, поступово роблячи освітній процес більш доступним у цифровому форматі.

Дуже багато платформ MOOCs запущено за останнє десятиліття. Розглянемо найпопулярніші з них: це Coursera пропонує понад 500 курсів з більш ніж сотні університетів (Стенфорд, Принстон, Бокконі, Париж); Ude-
-

ідеальний інструмент для отримання більш практичних навичок в одній конкретній галузі (містить близько 20000 курсів); Canvas - містить курси набагато більшого вибору менш відомих університетів; FutureLearn - ініційований престижними англійськими університетами; платформа Udacity забезпечує доступ до знань з усіх кращих університетів по всьому світу (зосереджена на науці та нових технологіях). Інтернет-курси поступаються традиційній системі вищої освіти, однак чи надовго.

Поява COVID-19 дозволяє нам почати переосмислювати вже звичну сталу модель освітнього процесу. Цифрові ресурси, які сьогодні використовують мільйони студентів для продовження навчального процесу в умовах карантину, можуть допомогти створити більш гнучку систему освітнього процесу, яка дозволить викладачам персоналізуватися під потреби кожного студента. Справа в тому, що нам потрібно не так зосереджуватись на викладі дисциплін, як на результатах навчального процесу. Освоєння потрібних компетентностей різними студентами при вивченні певної дисципліни не займає однакової кількості часу. Деяким потрібно кілька днів на освоєння теми, тоді як інші вивчають це поза навчальним закладом або потребують менше часу. Деякі студенти заглиблюються у певні теми, що для них є більш цікавими. Інші ж охоче переходять до інших дисциплін.

Час на навчання може бути змінним, а навчання може бути постійним – точно протилежним сьогодишній освітній системі. Саме такий освітній процес можуть забезпечити підривні технології.

Кушнір Т.М., к.е.н., доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

НЕОБХІДНІСТЬ СИСТЕМНИХ ЗМІН У ГАЛУЗІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Сформована сьогодні в Україні система освіти не має можливості підготувати якісного фахівця з будь-якої галузі. Найприкріше в цій ситуації те, що ми не говоримо про брак кваліфікованих педагогічних кадрів чи відсутність належної матеріально-технічної бази (хоча про це теж можна говорити). Ми відзначаємо цілком деструктивні підходи в системі функціонування системи освіти, її різноспрямований характер в стосунку різних освітніх рівнів, відсутність координації та системності отриманих знань, відсутність інтеграції між різними рівнями освіти, а це кричуще пригнічуючий факт.

Не таким важливим є з'ясування питання, якою повинна бути освіта. Більш актуальним є визначення принципових концептуальних засад, на яких має ґрунтуватись побудова сучасної системи освіти. В першу чергу, маємо говорити про комерціалізацію освітньої сфери і, як наслідок, переміщення

акцентів з освіти як дармового блага на освіту як послугу. В такому контексті варто говорити про те, що учень чи студент перестає бути об'єктом, а стає повноцінним суб'єктом освітнього процесу. На жаль, значною мірою, недалекоглядні адміністратори навчальних закладів, засмічені «совковою мішурою» не усвідомлюють ціннісної ролі освіти, вважаючи її інструментом невідомо чого.

Незрозумілою сьогодні, до прикладу, є роль і значення середньої освіти, яка фактично має повністю адаптувати учня до дорослого життя, надавши йому можливість отримати достатній рівень знань у всіх галузях. В результаті переважна більшість випускників школи – це інфантильні, абсолютно не адаптовані до життя діти, яким у дорослому віці вкрай необхідно бути керованими, хоча і їхня психіка цього не сприймає. Катаклізми підліткового віку, психологічні бунти школярів – це, значною мірою, провина середньої школи, яка звикла жити за радянськими принципами і виховувати людину-залежну, людину-підкорену, людину-раба. В той час як цивілізований світ прагне виховати зі своїх дітей людину-самостійну, здатну чинити відповідальні дорослі вчинки, брати на себе виконання тих чи інших обов'язків і відповідати за них. Найгірше, що школа сьогодні нав'язує такий підхід до освіти і батькам, вихованим на тих же архаїчних радянських принципах. Апокаліптична ситуація, яка загрожує інтелектуальним виродженням і породженням лише демагогів та пустократів, бо більшість батьків, які сьогодні народжують дітей – це типові «батьки-фетишисти», які хочуть з дитини ліпити себе подібного, тільки кращого, аби реалізувати в дітях те, чого хотіли самі, але не змогли в силу того недолугого радянського виховання. Правий був Мойсей, чекаючи в пустелі, поки не помре останній народжений в рабстві, аби очиститись від тієї дебільної залежної психології, в котрій людина – ніщо, людина – це ресурс. В багатьох ситуаціях видається, що середня школа стає такою собі сектою, яка нав'язує і дітям, і їхнім батькам ті цінності, які не дозволяють сформувати здорову якісну патріотично незазомбовану, а патріотично сформовану НАЦІЮ.

В такій ситуації згадуються рядки 18-річного поета Грицька Чубая з поеми «Вертеп»:

«А світ - вертеп.

Кажу я з гіркотою: цей світ - вертеп. І, мабуть, що найважче - у ньому залишатися собою, від перших днів своїх і до останніх не бути ні актором, ні суфлером, ні лялькою на пальчиках облудних, а лиш собою кожної години, а лиш собою кожної хвилини, з лицем одвертим твердо йти на кін...

Ви знаєте, чого я ще боюся? Від атомних страхіть боюся більше, боюся я, що хтось з інопланетців колись в своїм щоденнику запише: «Планету цю зовуть отут Земля. І населя її сила силенна ходячих шлунків - п'юючих і жуюючих. Які лише жують, лише ковтають. Лише ковтають і жують - і більше нічого. Ковтають пудинги, котлети, ноти, вірші, ковтають істини, ковтають цілі нації, і

одні одного їдять, й самі себе...» Ви знаєте, чого я ще боюся?! Од атомних страхіть боюся більше?! Боюсь цього «ковтають і жують»! [1]

Власне сьогоднішня освіта виховує, як і наприкінці 1960-х років ось тих котрі «ковтають і жують», суспільство нереалізованих споживачів.

Безліч технологічних моментів абсолютно не дають можливості трансформувати основні підходи до формування цілісної, комплексної системи освіти. Складається думка, що міністерський чиновник не усвідомлює, що освіта починається з дворічного віку, коли дитина іде в ясла, а закінчується як мінімум у 21-річному віці, отриманням бакалаврського диплома. І цей майже 20-річний процес повинен бути цілісним, без розривів і відгалужень, без інституцій-«прокладок», без необхідності «тіньового» втручання в освітній процес.

Сформований освітній ланцюжок – «дитячий садок-школа-вуз» має бути цілісною, нерозривною системою, в якій не повинні з'являтися напівлегальні чи нелегальні посередники. Є точка зору про те, що система зовнішнього незалежного оцінювання – це не що інше, як корупційний механізм узурпації процесу вступу абітурієнтів до ВНЗ, те, що якраз і можна називати «інституцією-«прокладкою», яка порушує логічний освітній ланцюг. Варто зауважити і небезпеку, яку несе в собі цей механізм, який дає можливість «кормитись» і цілій групі «прихвостнів», які називають себе модним словом «репетитор», фактично видурюючи неадекватні гроші у зазомбованих батьків-фетишистів. Найгірше, що цими асистентами «прокладок» стають педагоги середньої школи, вочевидь недостатньо приділяючи увагу аудиторному процесу, змушуючи учнів платити за додаткові заняття шалені гроші. На жаль, правоохоронна система в своїй інтелектуальній недалекості не усвідомлює того, що так зване «репетиторство» - це не що інше як незаконна підприємницька діяльність, якою в наш час займається практично кожен учитель середньої школи і значна частина викладачів вузів, особливо математичного та філологічного спрямування.

Природним є запитання: «А що робити?» На наш погляд, при об'єктивному аналізі ситуації, можна із упевненістю говорити, що дана проблема простого розв'язання не має. Можна ж говорити про те, що для усунення проблем необхідно, щоб адмініструванням освітньої галузі займалися люди з широким кругозором, системним баченням ситуації, здатністю стратегічно мислити і, що важливо, вміти виховувати той людський ресурс, який би міг зреалізувати комплексну реформу системи освіти. А те, що ми бачимо зараз – якийсь примітивний пінг-понг, навчання в школі 11 років – 12 років. Ми чудово усвідомлюємо, що тривалість навчання у школі нічого не вирішує. Дивує обмеженість тих, хто говорить, що зріс обсяг навчального матеріалу і тому варто збільшити тривалість навчання. За таким принципом можна шкільну освіту продовжити до 40 років і все одно, при бажанні буде чому вчитись. Переконаний у тому, що середня школа повинна не вкласти в

голову учня максимальний обсяг знань, а повинна навчити оперативно розв'язувати проблеми, мислити і швидко шукати необхідну інформацію. В час динамічного розвитку інформаційних технологій важливо володіти інструментарієм та методиками, а не величезним обсягом інформації, яку не знаєш як можна використати.

Вища ж школа сьогодні стала заручником тих процесів, які відбувалися раніше. Ми маємо ситуацію, коли для вузів відбір здійснює незрозуміла інституція (УЦОЯО). Уявіть собі, що в країні формують якусь нібито незалежну організацію, яка для усіх компаній здійснює підбір кадрів. Що з цього вийде?

Щодо проблем вищої освіти. Головна її проблема – це те, що вища освіта стала масовою, втративши будь-які проблски елітарності та інтелектуальної обраності. Що призвело до цього? Вузи стали заручниками бездумної кадрової роботи, яка проводилась в системі вищої освіти у попередньому десятилітті. В результаті, ми маємо роздуті штати, і не маємо політичної волі для оптимізації цих штатів. Тому у кожного навчального закладу є два прості шляхи – або звільняти працівників, або нарощувати чисельність вступників.

Наступною проблемою є, безумовно, хабарництво. Причому проблема ніколи не вирішувалась системно, завжди приховувались такі випадки і не піддавалися публічному розголосу. Суспільству нав'язали думку про те, що злочинець той, хто бере хабар. Природнім є питання «А той, хто дає хабар, він хто?» Ми вважаємо, він теж злочинець. Допоки не буде кримінальної відповідальності для обох сторін даної трансакції, допоки той, хто дає, і той, хто бере, не будуть сидіти на одній лаві підсудних, проблема ніколи не вирішиться. Але не варто також робити дану проблему масовою. Не варто кожного викладача називати «хабарником» (як це сьогодні часто робиться), бо це вбиває цю мізерну мотивацію до праці у тих «ідейних» викладачів, яких вкрай мало, але, які хочуть працювати задля виховання якісного високоморального фахівця.

Безперечно існує безліч інших проблем – т.зв. «неформальна корупція», формальні конкурси на заміщення посад, екстенсивне нарощення малозначущих наукових публікацій, недостатній рівень фахової підготовки, неефективний менеджмент, матеріально-технічне забезпечення, низькі заробітні плати і т.д.

Список використаних джерел

1. Чубай Г. Вертеп. URL: <http://www.ganisha.in.ua/paranoid/story/story1401.htm> (Дата звернення 16.03.2020)

Лічман О.О., студент

Науковий керівник: **Киш Л.М.**, к.е.н., доцент
Вінницький національний аграрний університет

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ РЕСТОРАННИХ ТЕХНОЛОГІЙ – НОВА ФІЛОСОФІЯ ГОСТИННОСТІ

Постановка проблеми. У світі конкуренції різноманітних закладів ресторанного господарства одним із головних завдань є утримання постійних клієнтів та залучення нових. Для досягнення цього лише поліпшення якості продукції та обслуговування замало. На сьогодні стає актуальним уведення інноваційної складової у технологію ресторанного господарства та пропозиція ексклюзивних послуг. Інновації, що застосовують у закладах ресторанного господарства, підвищують конкурентність закладу в сучасних жорстких умовах, вони формують нову філософію підходу до процесу гостинності.

Метою дослідження є аналіз інноваційних ресторанних технологій та визначення шляхів формування у майбутніх фахівців з технології харчування наукового підходу до вивчення інновацій, які використовуються в сучасній індустрії ресторанного господарства.

Виклад основного матеріалу. Вперше термін «інновація» було використано американським економістом австрійського походження Йозефом Шумпетером. Вчений розробив першу класифікацію інновацій, яка стала класичною і використовувалася до кінця 60-х рр. На сучасному етапі інновації класифікують за різними ознаками. Так, залежно від технологічних параметрів інновації підрозділяють на продуктові і процесні. Продуктові інновації включають застосування нових матеріалів, нового виду сировини, напівфабрикатів та принципово нових продуктів. Процесні інновації включають нові технології, нові організаційні форми виробничої діяльності.

Різноманіття закладів ресторанного господарства та послуг, які вони надають, призводить до зростання конкуренції. На сьогодні поліпшення якості продукції та обслуговування замало. Існують інновації, що відповідають певному етапу розвитку суспільства, викликані об'єктивними потребами певного часу, як наприклад, наявність у ресторанах закладах безкоштовного бездротового Інтернет Wi-Fi тощо. Але існують такі інновації, які додадуть закладу неповторності, унікальності, привабливості для споживачів. Впровадження нововведень у ресторанній сфері має забезпечити безліч зручностей для клієнтів. Останніми інноваційними ресторанними технологіями можна назвати застосування інтерактивного (електронного) меню, екрану-планшету на столах, сенсорного дисплею, застосування QR-коду у маркетингу підприємства, технології LED оповіщення, харчові 3-D принтери, сенсорні виробники їжі, використання тривимірних проєкцій і відео-меппінга для демонстрації приготування страв, автоматизація та

інформатизація процесів на підприємствах, використання web- і телекомунікаційних технологій тощо [8].

Основними напрямками розвитку сучасних технологій у закладах ресторанного господарства є: створення ресторанів по типу FreeFloor; відкриття фуд-кортів; створення концептуальних підприємств ресторанного господарства; розширення мережі віртуальних ресторанів, що забезпечують замовлення по мережі Інтернет та доставку їжі споживачеві; приготування страв у присутності відвідувачів; організація обслуговування за системою кейтерінг тощо. Ресторани фрі-фло, мають новий формат із поєднанням фаст-фуду та «шведського столу», де клієнт має свободу вибору та безпосередній доступ до товару, переважають низькі ціни та швидке обслуговування.

Результатом інноваційного розвитку закладів ресторанного господарства будуть нові ідеї, нові й удосконалені ресторанны продукти і послуги, технологічні процеси, форми організації і управління.

Запровадження інновацій коштує недешево, проте запропонувавши клієнтам ексклюзивний сервіс, меню та послуги заклади ресторанного господарства здатні забезпечити собі виживання та прибуток на ринку послуг.

Результатом впровадження інноваційних технологій надання послуг та формування сервісу відповідно до сучасних вимог є процеси якісної трансформації галузі в цілому та забезпечення конкурентоспроможності її окремих об'єктів. Інноваційний розвиток ресторанных технологій підвищує конкурентність закладу в сучасних жорстких умовах, тому при підготовці фахівців спеціальності «Харчові технології» варто звертати особливу увагу на вивчення інноваційних ресторанных технологій для формування професійних компетентностей молодших спеціалістів.

Список використаних джерел

1. Кравчук Н.М. Інноваційні ресторанны технології. / [Н.М. Кравчук, І.Л. Корецька]. – К.: НУХТ, 2014. – 114с.
2. П'ятницька Г. Інноваційний потенціал розвитку підприємств ресторанного господарства в Україні. / [Г. П'ятницька, О. Григоренко, В. Найдюк]. // Товари та ринки. – 2013. – №29-43.
3. Прилепа Н.В. Інноваційні технології у сфері ресторанного бізнесу / [Н.В. Прилепа, Г.О. Соколюк]. // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2014. – № 4, т. 2. – С. 162-164.

Прус Л.Р., к.е.н., доцент
Університет державної фіскальної служби України

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ

Одним з найважливіших умов забезпечення ефективного науково-технічного розвитку митної служби є обґрунтований вибір пріоритетів і концентрація наукового потенціалу, фінансових і матеріальних ресурсів на їх реалізації. Державна митна справа є поліструктурною. Наукова діяльність у сфері державної митної справи є інтелектуальною творчою діяльністю, яка спрямована на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження для вирішення економічних, організаційно-управлінських, організаційно-правових та інформаційно-технічних проблем при здійсненні державної митної справи в Україні. Основні напрями наукової діяльності у сфері здійснення державної митної справи, як правило, визначаються призначенням та завданнями митної служби, міжнародними зобов'язаннями України у сфері *митної* справи та реалізацією євроінтеграційних прагнень України, проблематикою професіоналізації здійснення державної митної справи. Пріоритетні напрями наукових досліджень у сфері здійснення державної митної справи (далі - Пріоритетні напрями) мають враховувати сучасні внутрішні і зовнішні умови розвитку України. Ці умови характеризуються посиленням процесів глобалізації світової економіки, розвитком міждержавних інтеграційних процесів, необхідністю більш активного використання методів митного регулювання в захисті та розвитку національної економіки, вдосконаленням нормативно-правової бази діяльності митних органів, а також масштабами контрабанди, розповсюдженням наркотиків, посиленням загроз тероризму, зростанням рівня корупції та нажаль, на сьогодні також й виникненням надзвичайних ситуацій (зокрема пандемії).

Пріоритетні напрями повинні бути сформовані з урахуванням міжнародних договорів, конвенцій, до яких приєдналася Україна, зокрема Митних прототипів та рекомендацій Всесвітньої митної організації, СОТ зокрема: вимогам Рамкових стандартів безпеки та спрощення світової торгівлі ВМО (SAFE), Міжнародній конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур, Міжнародній конвенції з гармонізованої системи опису і кодування товарів, Декларації з професійної етики (Декларація Аруша), Міжнародній конвенції про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства, Конвенції про правила походження (ПанЄвроМед), Конвенції про єдиний режим транзиту тощо.

Таблиця 1. Базис наукових досліджень у сфері державної митної справи

Роки	Основні НПА, що визначають пріоритетний напрям
2006	Концепція модернізації діяльності митної служби України, затверджена наказом Держмитслужби від 17.10.2006 № 895; Багатогалузева науково-технічна програма розвитку Державної митної служби України на 2006-2010 роки, затвердженої наказом Держмитслужби України від 23.06.2008 № 678 (у редакції наказу Держмитслужби України 23.12.2008 № 1438)
2010	Концепція реформування діяльності митної служби України «Обличчям до людей», схвалена рішенням колегії Держмитслужби України від 29.10.2010
2011	Пріоритетні напрями наукових досліджень у галузі митної справи на 2011-2015 роки, затверджені наказом Держмитслужби України від 15.11.2010 № 1392
2012	Стаття 576 Митного кодексу України
2013	Стратегічний план розвитку Міністерства доходів і зборів України на 2013-2018 роки, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.10.2013 № 869-р
2014	Угода про асоціацію України та ЄС (Глава 5)
2015	Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», схвалена указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015; Стратегічний план розвитку ДФС України на 2015-2018 роки, затверджений наказом ДФС України від 12.02.2015 року № 80
2017	Стратегічні ініціативи розвитку ДФС України до 2020 року, затверджені наказом ДФС України від 27.12.2017 № 877; Стратегія розвитку системи управління ризиками у сфері митного контролю на період до 2022 року, схвалена розпорядженням КМУ від 27.12.2017 р. №978-р
2018	Стратегічний план діяльності Міністерства фінансів України на 2018-2021 роки (п.2.1, 2.3); Концептуальні напрями реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику, затверджені розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. №1101-р
2019	План заходів щодо реалізації концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну митну політику затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 липня 2019 р. № 542-р

Законодавством України про наукову і науково-технічну діяльність визначено, що:

центральні органи виконавчої влади уповноважені на визначення напрямів розвитку наукового і науково-технологічного потенціалу галузей (у 2011-повноцінно, з 2015 року - спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері наукової і науково-технічної діяльності) відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»;

сукупність напрямів, за якими проводяться наукові дослідження і науково-технічні (експериментальні) розробки (тематика), формується на 3-5 років для: реалізації законодавчо визначених пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки; забезпечення виконання основних завдань головних розпорядників (у відповідні роки це - Державної митної служби України, Міністерства доходів і зборів України, Державної фіскальної служби України, Міністерства фінансів України визначених у відповідних положеннях), зокрема щодо розроблення наукових засад державної політики та розвитку суспільного виробництва у відповідних сферах, а не як до 2018 року за програмно-цільовим принципом, ураховуючи пріоритетні напрями розвитку науки і техніки та на основі Концепції наукового забезпечення розвитку відповідної сфери

суспільного виробництва – згідно з порядками формування головними розпорядниками бюджетних коштів тематики наукових досліджень (постанови КМУ від 25 серпня 2004 р. №1084 та від 11 січня 2018 р. № 13).

Окрім цього, контент Пріоритетних напрямів має бути сформовано з урахуванням середньострокових плану пріоритетних дій Уряду, стратегій та програм регіонального розвитку тощо. Так, аналіз нормативно-правового забезпечення формування Пріоритетних напрямів, наведений у табл. 1, показує, що наукова діяльність у сфері державної митної справи є доволі залежною від постійних змін у митній системі України та становленням державної митної справи.

На основі вищенаведеного та урахування можливості настання надзвичайних ситуацій (пандемія, війна, тероризм тощо) автором було сформовано Пріоритетні напрями на перспективу:

1) за звичайних умов функціонування митної системи:

- наукове забезпечення формування та реалізації державної митної політики (сприяння безпеці та міжнародній торгівлі, включаючи спрощення та гармонізацію митних процедур; сприяння ефективному справлянню митних платежів; розвиток інфраструктури, електронних технологій та сервісів для міжнародної торгівлі; захист суспільства, громадського здоров'я і безпеки навколишнього природного середовища та боротьба з незаконним переміщенням наркотичних засобів та зброї; підвищення ефективності міжнародного митного співробітництва; забезпечення виконання основних завдань Державної митної служби, зокрема щодо розроблення наукових засад державної митної політики);

- наукове забезпечення реформування системи органів, що реалізують державну митну політику (оптимізація організаційної та функціональної структури; удосконалення процедури адміністративного оскарження; управління інформаційними системами та технологіями; розвиток персоналу, реформи для забезпечення доброчесності та антикорупційні заходи; прозорість та контрольованість заходів з реалізації реформи державної митної служби; підвищення ефективності роботи митних органів).

2) за надзвичайних умов здійснення державної митної справи:

вивчення наднаціональних аспектів регулювання роботи митних адміністрацій; формування концепту оперативних змін за умов різних надзвичайних ситуацій, в т.ч. національного Керівництва з питань митної справи, пов'язане з надзвичайною ситуацією; виконання міжнародних зобов'язань України в митній сфері у надзвичайних ситуаціях; розробка превентивних заходів з боку митних органів щодо: захисту кадрового потенціалу; з питань захисту прав інтелектуальної власності; фальсифікації товарів критичного імпорту; дослідження впливу надзвичайних ситуацій на надходження митних платежів до державного бюджету; вивчення митних аспектів створення єдиного економічного простору між ЄС і шістьма країнами

«Східного партнерства», створення та функціонування індустріальних парків, вільних митних зон; цифровізація у митній системі та розвиток освітнього дистанційного контенту задля професіоналізації здійснення державної митної справи.

Результатом проведення наукових досліджень на основі вищенаведених Пріоритетних напрямів має стати наукове підґрунтя підвищення митної безпеки України, суспільної довіри до митних органів, рівня податкової культури, а також запровадження повнофункціональних електронних сервісів, запровадження нових механізмів та інструментів здійснення державної митної справи та забезпечення ефективної протидії корупції, контрабанді та митним правопорушенням.

Тибінка Г.І., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

На сучасному етапі економічного розвитку агропромисловий сектор України є однією з найважливіших ланок економічних систем більшості країн світу з ринковою економікою. Він розвивається в умовах високої енергетичної забезпеченості, застосування широкого спектра агротехнічних прийомів, екологізації на основі використання сучасних енерго- та природозберігаючих технологій.

Реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади на засадах децентралізації, концептуальні засади якої були схвалені у 2014 р. ВРУ, а практична реалізація розпочалась у 2015 р., виявилася серед найрезультативніших і найпомітніших із проголошених стратегічних реформ. Реформа децентралізації спрямована на створення сучасної системи місцевого самоврядування в Україні на основі європейських цінностей розвитку місцевої демократії, наділення територіальних громад повноваженнями та ресурсами, що забезпечать місцевий економічний розвиток, надання населенню високоякісних та доступних публічних послуг. Роль об'єднаних територіальних громад у забезпеченні інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території має стати ключовою.

Подальша успішна реалізація реформи територіальної організації влади та місцевого самоврядування на засадах децентралізації вимагає продовження роботи щодо вдосконалення законодавчо-нормативного забезпечення реформи. Зокрема, необхідно: прийняти базовий закон «Про адміністративно-територіальний устрій України»; підготувати й прийняти нову редакцію Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»; прийняти закон «Про

місцевий референдум»; внести зміни до Законів України «Про співробітництво територіальних громад», «Про регулювання містобудівної діяльності» тощо.

Для вирішення проблемних питань та забезпечення успішної реалізації процесу подальшого формування об'єднаних територіальних громад необхідно : доопрацювати і внести зміни до перспективних планів формування територій громад для кожного регіону на основі положень Методики формування спроможних територіальних громад; встановити терміни доопрацювання перспективних планів та відповідальність обласних державних адміністрацій; законодавчо врегулювати питання виконання районними радами визначених законом повноважень у районах, територія яких повністю або частково охоплена створеними об'єднаними територіальними громадами; унормувати питання оптимізації структури та кількості працівників районних державних адміністрацій у районах, територія яких повністю або частково охоплена створеними об'єднаними територіальними громадами; опрацювати питання вдосконалення механізму державної фінансової підтримки добровільного об'єднання територіальних громад та забезпечення стабільних джерел такої підтримки.

Об'єднана громада - це ефективна, зрозуміла і зручна для мешканців система управління територією.

Об'єднання не робить громади автоматично заможними. Так, там з'являється більше повноважень і грошей. Але це ще не означає розвиток. Для успіху потрібні лідери, готові діяти рішуче, професіонали, здатні залучити і ефективно використати кошти, керівники, інвестиції.

Повноваження, ресурси і відповідальність передаються від центральної влади на місця, бо тільки так можна побудувати міцну державу, стійку до політичних змін всередині та зовнішніх зазіхань.

Рушійною силою в країні стають не політики і чиновники, а сильні заможні громади. Вони долають зневіру людей, бо починають дійсно піклуватися про них: надають якісні та доступні послуги, будують дороги та інфраструктуру, турбуються про безпеку людей, не чекаючи, поки це зробить хтось «згори». В об'єднаних громадах є на це і повноваження, і кошти. Тому там зростає довіра до влади, підвищується патріотизм, зникає відчуття безпорадності, зростає активність людей.

Країну, яка складається з таких сильних громад, важко розхитати і зсередини, і ззовні.

У 2019 році в Україні існує 882 територіальні громади, що на 76 більше порівняно з попереднім роком, 40 з яких належать до Львівської області.

У 2020 році децентралізація завершиться. Скільки буде громад і що з ними буде далі?

Реформа децентралізації демонструє легко вимірювані успіхи. Місцеві бюджети зросли з 68,6 млрд в 2014 до 192 млрд грн в 2017 році на 123,4 млрд грн.

Частка місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України постійно зростає і на кінець 2017 року склала 51,2 % (у 2015 році - 45,6%). До складу цих ОТГ увійшли 3399 місцевих рад, в яких проживають 6,4 млн осіб.

Створені ОТГ після 2020 року шукатимуть нові формати існування в умовах нового адміністративно-територіального поділу. Неспроможні громади також шукатимуть вихід з ситуації.

Україна сьогодні на шляху до Європейської спільноти. Євроінтеграція – цивілізаційний вибір України, одна з ключових вимог Революції гідності. У системі зовнішньополітичних пріоритетів України вона посідає особливе місце.

Великою перевагою України сьогодні є наявність чорноземів. Ґрунти відіграють неоціненну роль у житті людства. Відомо, що особливо цінні чорноземи. А однією з найбагатших чорноземи країн є Україна.

Українські чорноземи становлять 9 відсотків світових запасів та 30 відсотків -- європейських. Загалом у світі ґрунтів цього виду є до 300 мільйонів гектарів. В Україні ж використовується близько 24 мільйонів гектарів чорноземів.

Зрозуміло, що вступ України до ЄС – це питання перспективи, яке залежить від багатьох факторів. Зокрема, як від ефективності внутрішніх реформ, так і від трансформаційних процесів всередині ЄС. Отже, у найближчій перспективі Україну на євроінтеграційному шляху очікує повсякденна, кропітка робота з імплементації Угоди про асоціацію, що рухає країну на шляху до ЄС. Однак, і що найважливіше, сьогодні є підстави стверджувати, що Україна пройшла етап вибору між європейським і євразійським векторами розвитку держави.

Але успішність будь-якої євроінтеграційної політики полягає не в твердженнях і деклараціях про європейський вибір, а в банальному слідуванні принципам та цілям цієї політики.

Європейський вибір України відкриває нові перспективи співробітництва з розвинутими країнами континенту, надає можливості економічного розвитку, зміцнення позицій України у світовій системі міжнародних відносин. Це – найкращий спосіб реалізації національних інтересів.

Федотова Т.А., к.е.н., доцент
Дніпровський національний університет ім. О. Гончара

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ В МІЖНАРОДНІЙ ІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТИ

Сучасний ринок праці вимагає підготовки компетентних висококваліфікованих фахівців, здатних до саморозвитку і швидкої перекваліфікації. Дані вимоги можливо задовольнити через впровадження

сучасних мережевих технологій та компетентнісного підходу в процес професійної підготовки. Процес інформатизації сучасного суспільства істотно трансформує сферу освіти і веде до її інноваційного розвитку за рахунок впровадження різноманітних технологій.

У цьому аспекті доцільно виділити такі перспективні напрямки професійної підготовки:

- фундаменталізація освіти;
- індивідуалізація освіти;
- особистісна орієнтованість освіти;
- компетентнісний підхід;
- інформатизація освіти;
- дистанціонізація освіти;
- оптимізація освітнього середовища ВНЗ;
- забезпечення високої функціональності фахівця;
- вдосконалення педагогічних технологій;
- адекватність освітнього процесу за структурою і змістом професійної діяльності фахівців;
- формування інформаційних освітніх ресурсів, в т. ч. віртуальних освітніх просторів різного рівня;
- конструювання модульно-рейтинговою моделі змісту професійної підготовки фахівця;
- проектування моделі і складових професійної компетентності фахівців;
- входження в світовий освітній простір.

Освітня інтеграція інноваційного типу на сучасному етапі орієнтована на використання інформаційно-комунікаційних технологій, мережевих ВНЗ, простору Інтернет, дистанційного спілкування, стирання кордонів між країнами, що дозволяє значно підвищити ефективність сучасної педагогіки та якість підготовки фахівців у всіх сферах освіти.

Мережеві технології базуються на поєднанні дистанційних та інформаційних технологій, реалізованому на базі комп'ютерних мереж і мережі Інтернет.

Тенденції розширення можливостей вибору курсів та режиму отримання знань, розвиток так званих «дистантних» технологій, які не передбачають постійне відвідування закладу, в США, Австрії, Греції та Румунії набули поширення ще в 1990-х роках, в той час як на пострадянському просторі вони були поодинокими випадками [1].

В якості однієї з основних сучасних тенденцій слід відзначити вихід міжнародного співробітництва університетів на новий організаційний рівень - інтеграційні форми, що формуються університетами різних країн, все більше втрачають національні рамки і набувають рис нової інституційної організації - мережеві університети, які не мають певного територіального розташування, і структуровані аналогічно ТНК. Мережеві структури проводять конференції,

конгреси, круглі столи, фінансуються за рахунок грантів або контрактів. Найбільш поширеною і однією з перших форм є літні школи, коли університети працюють в період канікул на стику науки і освіти, поєднуючи їх з відпочинком [2, с. 96-97].

Електронний навчальний курс - це комплекс електронних навчально-методичних матеріалів, створених для організації індивідуального та групового навчання з використанням дистанційних технологій, відповідно до графіку навчального процесу вищого навчального закладу [3].

Дистанційне навчання за індивідуальними графіками є однією з форм мережевого навчання. На наш погляд, дистанційне навчання можна трактувати в двох аспектах, як форму навчання і як педагогічну технологію.

Спеціалізована практика екстернату сьогодні сприймається фахівцями та громадськістю саме як інноваційна, оскільки зв'язується з новою філософією освіти, вимагає нових психологічних та індивідуальних підходів і організаційних моделей. Крім того вона більше поширена в загальноосвітньому просторі в порівнянні з вищою школою, що викликає необхідність постійної дослідницької роботи і вдосконалення екстернату як форми навчання в системі вищої освіти.

На наш погляд, під програмою «Подвійний диплом» слід розуміти отримання вищої освіти за інтегрованими навчальними програмами одночасно в двох навчальних закладах різних країн. Одним з найважливіших компонентів цього процесу є мобільність студентів і викладачів.

Таким чином, мережеві форми реалізації освітніх програм в контексті розглянутих перспективних напрямків професійної підготовки фахівців вбачаються наступні: електронний освітній курс, дистанційне навчання, екстернат, програма подвійних дипломів, мережеві університети.

Список використаних джерел

1. Ващенко Л. М., Жебровський Б. М. Школа зарубіжжя: пути реформ. - К., 1999. - 152 с.
2. К обществам знания: Всемирный доклад.- Париж: ЮНЕСКО, 2005. - 210 с. – С. 96-97.
3. Павлова Н. С. Формирование профессиональных компетентностей будущих учителей информатики через использование электронного учебного курса // Измерительная и вычислительная техника в технологических процессах. - 2011. - № 1. – С. 301-305.

СЕКЦІЯ 9. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Онисько С. М., к. е. н., професор,
Томашевський Ю. М., к. е. н., доцент,
Львівський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНИ

Одним із базових чинників, що визначають стратегію розвитку системи аграрного виробництва, є земельні відносини. Вони відображають відносини між фізичними, юридичними особами, державними органами з приводу володіння, користування, розпоряджання та управління землею як засобом виробництва в сільському господарстві. Удосконалення цих відносин є змістом земельної реформи, важливим етапом реалізації якої стало прийняття в 2001 році нового Земельного кодексу України.

Земельний кодекс розвинув і конкретизував зміст закріпленого в Конституції України права приватної власності на землю, закріпив поняття спільної часткової та спільної сумісної власності. Ще до прийняття кодексу переважна більшість власників земельних паїв реалізували надане їм право розпоряджання паєм, вийшовши з ним з господарства чи передавши його в оренду господарству на певних умовах. Інститут приватної власності на землю почав безпосередньо впливати на розвиток форм організації сільськогосподарського виробництва.

Активізувався перерозподіл земель між користувачами, що є закономірним наслідком аграрної реформи. Результатом цього процесу є зменшення розмірів землекористування сільськогосподарських підприємств та екстенсивний розвиток дрібних індивідуальних форм господарювання. Лібералізацію механізму розпоряджання земельним паєм можна вважати в системі земельних відносин своєрідним прототипом “шокової терапії”, яка повинна докорінно якісно їх змінити. Радикальний крок себе виправдав: існуючу систему поєднання великих і дрібних форм організації сільськогосподарського виробництва в цілому збережено; водночас створено умови для переходу землі не тільки до ефективного власника, а й до ефективного користувача.

Реалізація права власності на земельну частку є не одноразовим актом, а початком нової епохи в системі земельних відносин в нашій країні. Цю систему аж ніяк не можна вважати завершеною у розвитку. Таким чином, питання удосконалення земельних відносин в аграрному секторі залишається

актуальним. Вирішувати його необхідно в двох основних площинах: розвитку механізму оренди земельних паїв та формування цивілізованого ринку землі.

Оренда земельних паїв є засобом, який створює передумови для раціоналізації системи землекористування. Однак сама по собі вона не забезпечить швидкого підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва. Залишається чимало питань, які потребують подальшого опрацювання, у тому числі тривалих емпіричних досліджень.

Одним з основних є питання про виділення кожного земельного паю, зданого в оренду, в натурі (на місцевості). У принципі можна погодитися з твердженням, що передача в оренду ділянки землі визначеної якості і в конкретному місці є бажаною формою оренди земельних паїв, бо вона дозволяє чіткіше домовитися щодо розміру орендної плати, підвищує відповідальність орендаря за збереження якості ґрунту, недопущення зниження його родючості, захист ділянки від впливу несприятливих чинників. Це твердження справедливе, якщо йде мова про зміну користувача конкретного земельного паю.

Яким би досконалим не був механізм оренди земельних паїв, він не може повністю відмінити потребу у створенні земельного ринку, який забезпечував би перерозподіл між власниками земель сільськогосподарського призначення на основі операцій їх купівлі-продажу. Хід розвитку земельних відносин в Україні вже підводить нас до необхідності формування ринкових відносин у цій сфері. Водночас залишається актуальним питання про вибір відповідних шляхів і методів формування ринку землі.

На нашу думку, слід звернути увагу на те, що потребу у створенні ринку земель сільськогосподарського призначення відчують насамперед селяни – власники земельних часток, значна питома вага пенсіонерів серед яких з часом збільшуватиметься.

Чисельність осіб, котрі хотіли б реалізувати з економічною вигодою для себе земельний пай, слід оцінити як досить високу. Відповідні операції вже стали об'єктивною реальністю, зокрема мали місце численні випадки продажу земельних сертифікатів. Продаж здійснювався шляхом розгляду заяв власників сертифікатів на загальних зборах членів господарств, витяги з протоколів яких додавались до нотаріальних справ [2, с. 53]. Реалізація права дарування, передачі у спадщину, міни земельних паїв, яка в даний час здійснюється в основному у формі руху земельних сертифікатів, непоодинокі випадки їх продажу, – все це означає початок формування реального ринку земель сільськогосподарського призначення. Водночас поки що не створені належні умови для того, щоб ринковий перерозподіл сільськогосподарських угідь між власниками був екологічно обґрунтований та відзначався економічною (господарською) доцільністю.

Оскільки існують небезпідставні, на нашу думку, побоювання щодо зловживань у сфері купівлі-продажу земель сільськогосподарського

призначення, зокрема, ущемлення інтересів селян, процес формування ринку землі повинен бути поступовим, виваженим, а ринковий механізм – регульованим.

Ми вважаємо, що в Україні повинні висуватись певні вимоги до суб'єкта, котрий бажає придбати землю. Зокрема, на перших порах доцільно дозволити купівлю землі лише юридичним особам, які мають відношення до сільськогосподарського виробництва. Договір купівлі-продажу повинен укладатися за участю земельного банку. У спірних ситуаціях земельний банк при оформленні угод купівлі-продажу землі повинен вимагати від претендентів бізнес-плани використання землі [3, с. 8].

Якщо будуть виконані певні, не надто заполітизовані вимоги до здійснення операцій купівлі-продажу землі, то можна буде вести мову не про захоплення земельної власності капіталом, а про залучення фінансових ресурсів в аграрний сектор. Необхідність проведення земельної реформи в Україні зумовлена критичним станом сільського господарства та недопустимо низьким рівнем інвестицій у галузь. Тому не повинен бути штучно ускладнений доступ до землі тих, хто має бажання й кошти ефективно її використовувати.

Складовою частиною земельних відносин ринкового типу повинно стати іпотечне кредитування сільськогосподарських виробників [4, с. 128]. На створення системи іпотечного кредитування покладаються певні сподівання, адже в розвинутих країнах це одне з основних джерел фінансування аграрного сектора. З її допомогою планується насамперед залучити в сільське господарство вкрай необхідні довгострокові кредити. Водночас, для ефективного функціонування системи кредитування під заставу землі ринок землі повинен бути достатньо розвиненим і активним, повинен бути створений реально діючий механізм вилучення землі у разі неповернення кредитів.

Для того, щоб система кредитування агровиробників під заставу землі запрацювала, сільське господарство повинно перетворитись у галузь, в яку вигідно вкладати кошти, а рівень надійності позичальників – зрости. Інакше через неспроможність позичальників і низьку ліквідність землі як об'єкта застави система іпотеки землі може стати каталізатором вкрай негативних соціально-економічних тенденцій, дискредитує себе і з часом перестане функціонувати. На нашу думку, система кредитування під заставу земель сільськогосподарського призначення потребує ретельної тривалої підготовки і може реалізуватись спочатку у вигляді експерименту в окремих регіонах, де для цього існують необхідні соціально-економічні умови.

Перш ніж реалізовувати програми розвитку ринку земель сільськогосподарського призначення, у тому числі іпотеки землі як елемента цього ринку, необхідно провести ґрунтовні дослідження щодо механізму формування ринкових цін на землю, прогнозного рівня цін на земельні ділянки різних типів, тенденції їх зміни по мірі розвитку ринкових інститутів. Оскільки ціна землі як товару повинна враховувати потенційний прибуток від її використання, для

об'єктивного визначення ринкової ціни на сільськогосподарські угіддя необхідне подолання диспаритету цін на сільськогосподарську і промислову продукцію.

Ринкова ціна земельної ділянки залежатиме від рівня попиту і пропозиції на даному сегменті земельного ринку. Пропозиція визначатиметься кількістю потенційних продавців землі, якими будуть переважно сільські мешканці похилого віку. Рівень попиту залежатиме від різних факторів: спеціалізації та доходності сільськогосподарського виробництва в регіоні; рейтингових позицій сільського господарства в економіці регіону; організаційної структури галузі (поєднання різних форм господарювання); рівня розвитку виробничої інфраструктури тощо. До числа реальних покупців у першу чергу слід віднести комерційні структури, які володіють необхідним для покупки землі капіталом і матимуть бажання вкладати кошти у сільськогосподарське виробництво.

Основними елементами механізму економічного стимулювання користувачів і власників угідь сільськогосподарського призначення до здійснення землеохоронної діяльності повинні бути: надання державних субсидій сільськогосподарським підприємствам для освоєння ґрунтозахисних технологій та здійснення землеохоронних заходів; пільги з оподаткування сільськогосподарських підприємств, які реалізують проекти з охорони земель тощо. Велика питома вага еродованих та ерозійно небезпечних угідь в Україні пов'язана з надмірним освоєнням земель під сільськогосподарське виробництво. Станом на кінець 2018 року сільськогосподарські угіддя займали 69,3% загальної земельної площі. Частка ріллі у структурі сільськогосподарських угідь становила 77,8 %, а розораність загальної території країни – 53,9 %. Ці показники є невиправдано великими, особливо якщо врахувати, що у сільськогосподарській оборот залучені значні площі низькопродуктивних і еродованих угідь.

В останні роки інтенсивність використання угідь у сільськогосподарських підприємствах знизилась, великі площі ріллі не засіювались. Звичайно, не використовувались насамперед найменш продуктивні землі. Та оптимальним вирішенням проблеми є виведення з обороту деградованих земель, їх залуження і заліснення. Необхідно врахувати, що в даний час ці землі є розпайованими чи знаходяться в користуванні господарств населення.

Реалізація землеохоронних проектів повинна здійснюватись за рахунок фінансування (повного чи часткового) з державного бюджету. Це дозволить гарантувати, що в майбутньому цільове використання вилучених з обороту земель не зміниться. На практиці можуть реалізуватись різні варіанти:

1. Фінансування та інші важелі економічного стимулювання проведення робіт з залуження непридатних для використання в польовій сівозміні орних земель. Залужені землі вважатимуться частиною розпайованих сіножатей та пасовищ.

2. Викуп державою визначених для консервації ділянок і передача їх на баланс місцевих рад.

3. Викуп державою земель збанкрутілих власників, у тому числі втрачених внаслідок неповернення кредиту заставлених земель, і обмін їх на заплановані для консервації ділянки. Операції обміну здійснюватимуться з урахуванням ринкової ціни землі.

Збільшення внаслідок реалізації земельної реформи кількості власників і землекористувачів зумовило зростання потреби в об'єктивній інформації про якісний стан земель, у проведенні робіт з визначення меж земельних ділянок тощо. Процес формування і надання інформації та виконання відповідних робіт потребує значних витрат, і його необхідно поставити на комерційній основі. Для нормалізації цього процесу необхідно визначити перелік, порядок та принципи надання відповідних послуг. Вартість таких послуг включатиметься в ринкову ціну землі.

Список використаних джерел

1. Саблук П.Т. Аграрна реформа: стан і напрями розвитку. Економіка АПК. 2000, №4, С. 3–10.
2. Галанець В.Г., Шульський М.Г. Приватний сектор сільськогосподарського виробництва: стан, проблеми та перспективи. Економіка АПК, 1998, №11, С. 49–58.
3. Гнаткович Д.І. Земельний банк – важливий чинник реалізації земельної реформи. Сучасні проблеми реалізації земельної реформи в Україні. Львів: ЛДАУ, 1996, С. 7–8.
4. Гайдуцький П.І., Стельмашук А.М. Земля: власність, оренда, рента. Київ: Урожай, 1994, 184 с.
5. Юрчишин В.В., Баланюк І.Ф. Проблеми розвитку аграрних відносин. Економіка АПК. 1997, №7, С. 3–9.
6. Злупко С.М. Аграрні перетворення і стратегія розвитку національної економіки. Економіка АПК. 1997, №11, С. 17–21.
7. Дем'яненко М. Кредитна політика держави щодо аграрного сектора економіки в ринкових умовах. Економіка України. 2002, №1, С. 51–59.
8. Месель-Веселяк В.Я. Удосконалення відносин власності – основа аграрних перетворень. Економіка АПК. 1996, № 6, С. 3–12.
9. Біттер О.А., Березівський П.С., Мельник В.С. Ефективність сільськогосподарського виробництва і рівень життя сільського населення. Львів: Українські технології, 1997, 188 с.

Горбовий А.Ю., д.т.н., професор
Директор інституту інформаційних технологій УДФСУ

ІНФОРМАЦІЙНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ

Вдосконалення системи управління вищою освітою в умовах розвитку інноваційної економіки знань та інформаційних технологій, сталого розвитку суспільства, реформування державної служби, інвестиційних проектів і наукоємних технологій є однією з найважливіших в соціально-економічному та екологічному розвитку України.

Необхідність вдосконалення системи управління вищою освітою на сучасному етапі також обумовлена постійними і швидко змінними організаційними і економічними умовами діяльності закладів вищої освіти, жорсткою конкурентною боротьбою на ринку освітніх послуг, нечіткою і нестабільною позицією держави по відношенню до вищої школи, демографічної кризою в Україні та міграційними процесами, особливою яких стає все більший відтік кваліфікованої робочої сили працездатного віку за кордон.

В таких складних умовах завданням українських університетів, які вже набули офіційного статусу повноправних суб'єктів ринкової економіки й здатні самостійно визначати напрями свого розвитку, цілі і методи їх досягнення, постає не тільки посилення міжвідомчої взаємодії та узгодження корпоративної політики розвитку з цілями державної політики в області освіти, а й встановлення міцних партнерських відносин і ефективної комунікації з центральноевропейськими країнами. Враховуючи роль інформаційних технологій в формуванні збалансованої інтегрованої системи супроводу суспільних інновацій, зміни, що відбуваються в зовнішньому контурі системи вищої освіти в країнах ЄС та в Україні, вимагають адекватної реакції всіх інституцій і, перш за все, впровадження організаційно-управлінських інновацій, що включають довгострокове планування стратегічного розвитку, вироблення концепцій та спільного бачення; впровадження прозорої системи збалансованих показників; загального менеджменту якості; проектного менеджменту.

Основними проблемами на сьогодні залишається не тільки розбудова інститутів, а впровадження інноваційних управлінських рішень на всіх стадіях і етапах розробки та впровадження інновацій, алгоритм яких часто пов'язаний з браком надійного методологічного знання, з переважно маніпулятивними стратегіями реалізації маршрутної карти змін, заміни реальних дій популізмом з браком ефективного суспільного діалогу та неприйняттям інновацій кінцевим споживачем.

Організаційний розвиток в межах маршрутної карти змін заданий необхідністю модернізації соціально-економічного устрою та проведення

широкомасштабних реформ щодо формування нової генерації управлінців здатних управляти розвитком країни, регіону, громади відповідно до основних тенденцій постіндустріального розвитку з новим технологічним укладом та зростанням вимог інформаційного суспільства знань шляхом аналізу нових потреб та форм застосування інформаційних та соціальних технологій.

Відповідно до змін в суспільному і економічному житті суспільства змінюються вимоги до рівня та якості освіти з боку роботодавців. Високі вимоги до якості освіти з боку роботодавців зробили її найважливішою характеристикою при оцінці діяльності закладів вищої освіти в цілому. Прискорення процесів постаріння традиційної вищої освіти, зміна її цінності та зменшення значущості диплому формальної освіти на ринку праці, зростання попиту на короткі програми навчання з метою засвоєння нових сучасних навиків та запобігання «кризи навиків» актуалізують значущість інноваційних програм навчання та стажувань в форматі Р-ТЕСН (професійного технічного навчання, зміст якого полягає не тільки в засвоєнні спеціальності, а й в стажуванні на партнерських підприємствах і в організаціях в форматі міжнародної мобільності).

Трендом стає впровадження інновацій в міжгалузевих сферах - на стику з інформаційними технологіями. Зі зростанням обсягу інформації спостерігаються тенденції й потреби в розвитку нових систем безпеки, способах фільтрації та захисту даних, технологіях перевірки чистоти інформаційного потоку, справжності інформації та верифікації її джерел, запиту на страхові інститути для захисту від ризиків, пов'язаних з віртуальним середовищем і консалтинг-агентств з безпеки та іміджу користувача в мережі.

За даними статистики DataArt платформи Skillotron, яку використовують для тестування навичок розробники з 57 країн, зроблено висновок, що, станом на 2019 р., спеціалісти зі сфери інформаційних технологій з України - одні з кращих в світі в рішенні задач. Понад 3 % до ВВП України дає ІТ-індустрія. Індустрія інформаційних технологій в Україні посідає третє місце за обсягами експортної виручки та приносить 3% ВВП Україні. Сьогодні індустрія інформаційних технологій в Україні - це понад 120 тисячі високооплачуваних робочих місць, кількість яких постійно зростає.

В зазначених умовах на конкретному організаційному рівні актуалізується завдання розробки та реалізації механізмів створення належних умов для забезпечення якості підготовки випускників університету на рівні європейських стандартів за рахунок адаптованості до ринку праці шляхом уніфікації структурних підрозділів з інформаційний соціальних технологій та безпеки, впровадження індивідуальної траєкторії навчання та освітніх програм в інноваційній системі безперервної освіти, академічної мобільності студентів, апробації новітніх розробок ІТ-сектору (зокрема з допомогою лабораторії штучного інтелекту).

В умовах, коли зростає необхідність втілення суспільно-важливих ініціатив та трансформації закладів вищої освіти в ефективних розробників інноваційного мислення, розвиток університетів дослідницького типу передбачає наступне:

впровадження інноваційних освітніх програм та осучаснення (модернізацію) процесу навчання;

розвиток науково-педагогічного потенціалу;

здійснення конкурентоспроможної освітньої діяльності та профорієнтаційної діяльності із застосуванням інноваційних технологій, яка спрямована на організацію і забезпечення безперервної освіти та якісну фахову підготовку та підвищення кваліфікації споживачів освітніх послуг в визначених сегментах;

реалізацію освітнього процесу відповідно до потреб споживачів освітніх послуг та суспільства в умовах розвитку інформаційних і соціальних технологій та безпеки.

Список використаних джерел

1. Атлас професій: ІТ-сектор. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://profatlas.com.ua/catalog/it-sektor/>.

2. Світлана Іванченко. Інтегрована система соціально-психологічних технологій супроводу суспільних інновацій // Scientific social community. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: - <https://www.science-community.org/node/12920>

3. Aelita Skarzauskiene, Ruta Tamosiunaite. Defining social technologies. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/267394392_Defining_social_technologies

Захарчук О.В., д-р економічних наук, завідувач відділу інвестиційного та матеріально-технічного забезпечення
ННЦ "Інститут аграрної економіки"

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Інвестиції та інновації є важливими чинниками ефективного функціонування та розвитку сільського господарства і сільських територій. Належний рівень інвестування стимулює збільшення обсягів сільськогосподарського виробництва, забезпечує розширення виробничого потенціалу, сприяє підвищенню ефективності галузі та забезпеченню продовольчої безпеки країни. Інвестиції є джерелом інновацій, сприяють освоєнню нових видів сільськогосподарської діяльності, забезпечують

відновлення та модернізацію матеріально-технічної бази.

У 2016–2018 роках спостерігалася позитивна тенденція до зростання обсягів капітальних інвестицій на розвиток виробництва продукції сільського господарства після різкого зменшення їх у 2014–2015 роках. У 2018 році у сільському господарстві освоєно 65,1 млрд грн капітальних інвестицій, або 2,4 млрд дол. США. За останні десять років цей показник був найвищим та на рівні 2017 року. У 2019 році інвестиції скоротилися майже на 10 % порівняно з попереднім роком.

Основними причинами інвестиційного спаду є виникнення додаткових ризиків, пов'язаних із військовими та іншими загрозами, формуванням несприятливої аграрної політики, зростанням рівня невизначеності та очікуванням негативних подій у зв'язку із запровадженням ринку земель сільськогосподарського призначення.

Основними джерелами фінансування інвестицій у сільському господарстві залишаються власні кошти (більше 85%), та кредити банків, які складають близько 10% від загального обсягу капітальних інвестицій.

Пріоритетним напрямом інвестування у сільському господарстві України залишається рослинництво, як більш прибуткова та експортоорієнтована галузь, продукція якої конкурентоспроможна як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. У структурі капітальних інвестицій у сільському, лісовому та рибному господарстві частка рослинництва в 2018 році становила більше 80 %.

Серед найпривабливішої продукції рослинництва – ягоди (прибуток на 1 га у 2018 році склав 529 дол. США), виноград (395 дол.) та хміль (273 дол. США). Найбільш рентабельними були ягоди – 52,0 %, насіння соняшнику – 36,6 % і виноград – 36,5 %. Серед галузей тваринництва інвестиційно привабливими є виробництво молока – рівень рентабельності в 2018 році склав 21,5 %, птиці на м'ясо – 6,4 % та виробництво свинини – 5,2 %.

Важливим чинником інноваційного розвитку агропродовольчого сектору України та підвищення його конкурентоспроможності є залучення іноземного капіталу. В процесі трансферу прямих іноземних інвестицій передаються нові технології, досвід, методи організації та управління, що сприяє раціональному використанню наявних ресурсів, розширенню виробничих можливостей та розвитку інноваційного потенціалу країни.

Інвестиційна привабливість для іноземних інвесторів поки що досить низька. Протягом двох останніх років іноземна інвестиційна діяльність в сільському господарстві перебуває у стані стагнації. Найбільшими іноземними інвесторами у сільському господарстві є Кіпр, Віргінські острови та Німеччина, частка яких становить більше половини обсягу прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор України.

Важливими чинниками підвищення інвестиційної привабливості регіонів та ефективності сільського господарства є також проведення

загальнодержавних заходів щодо завершення реформування економіки та державних інституцій; подолання корупції для забезпечення умов підприємництва, захисту прав власності; інвестиційна підтримка малого та середнього агробізнесу, особливо на депресивних та постраждалих від війни територіях. В Україні рівень інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства значно нижчий порівняно з країнами ЄС (обсяг капітальних інвестицій з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь в Україні вдвічі менший, ніж у Польщі і в 9 разів, ніж у середньому по країнах ЄС).

Основними напрямками покращення інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору регіонів є: перехід до політики щодо розвитку сільського господарства за аналогією країн ОЕСР, зокрема ЄС; формування кредитного забезпечення інвестицій у сільському господарстві на рівні третини їхньої потреби; розширення можливостей регіонів щодо формування місцевих джерел інвестицій та управління ними; організаційне забезпечення покращення інвестиційного консалтингу та практики розроблення інвестиційних проектів і бізнес-планів; запровадження державних і регіональних програм підтримки інноваційного розвитку.

Висновки та пропозиції. Для поліпшення умов інвестування інноваційного розвитку аграрного сектору регіонів необхідно: збільшення обсягів підтримки та стимулювання інноваційної діяльності підприємств; запровадження державних і регіональних програм підтримки інноваційного розвитку; забезпечення кредитної підтримки інноваційних інвестиційних проектів; сприяння проектам у науково-технічну діяльність, наукові дослідження, накопичення, продукування та передачу знань; поліпшення інвестиційного клімату для розвитку міжнародного співробітництва та залучення інновацій в усі сфери АПК; відновлення матеріально-технічної бази і діяльності суб'єктів інноваційної інфраструктури агропромислового виробництва.

Список використаних джерел

1. Захарчук О.В. Наукове забезпечення техніко-технологічного оновлення аграрного виробництва в Україні /Ю.О. Лупенко, О.В. Захарчук, М.М. Могилова // Економіка АПК. – 2017. – № 5.– С. 5-12.
2. Месель-Веселяк В.Я. Стратегія розвитку аграрного сектору АПК та соціальної сфери села на період до 2020 року. Проект // В.Я. Месель-Веселяк, П.В. Щепієнко, І.В. Коновалов та ін. К.: ННЦ «ІАЕ». – 2009. – 130 с.
3. Підлісецький Г. М. Формування ринків матеріально-технічних ресурсів АПК / За ред. Г. М. Підлісецького. – К. ННЦ ІАЕ, 2001. – 428 с.

Полінкевич О.М., д.е.н., професор
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПОВЕДІНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Нобелівську премію з економіки у 2017 році отримав американський учений Річард Талер за дослідження поведінкової економіки. Він вивчав, як люди ухвалюють економічні рішення – на що витратити гроші, як заощаджувати тощо. Річард Талер разом з Девідом Канеманом довів: насправді люди так не чинять, натомість ухвалюючи рішення швидко й емоційно [1, 2]. Слід зазначити, що поведінка споживачів на ринку товарів і послуг є непередбачуваною. Вона залежить від конкретних умов та психічно-емоційного стану окремого споживача, а також суспільства загалом. Тому підприємство повинно передбачувати таку поведінку споживачів і розробляти власні механізми розвитку, які є гнучкими та швидко адаптованими до змінних умов.

Механізми розвитку підприємств в умовах поведінкової економіки мають спиратися на стратегії розвитку. Зокрема, нами запропоновано виділяти такі механізми:

- 1) агресивний – передбачає використання стратегії посилення позицій на ринку, розвитку ринку та продукту;
- 2) помірний – передбачає стратегію вертикальної інтеграції «зворотня» та «вперед», горизонтальної інтеграції;
- 3) революційний – передбачає використання стратегії зростання через придбання, організаційних змін, продуктово-ринкової переорієнтації;
- 4) стабільний – передбачає такі стратегії як захисту частки ринку, підтримки виробничого потенціалу, модифікації продукції, централізованої диверсифікації.
- 5) реструктуризаційний – передбачає стратегію скорочення витрат, «збирання врожаю», скорочення діяльності, ліквідації.

Механізм розвитку підприємств має включати такі основні блоки: передумови формування механізму, парадигма формування механізму, загальноекономічні закони розвитку суспільства, принципи, інструменти, методи, важелі, нормативно-правове та інформаційне забезпечення, моніторинг. Крім того, варто зазначити, що в механізмі має бути зворотній зв'язок, який буде простежувати дієвість використання всіх інструменти, методи, важелі.

Список використаних джерел

1. Стратегії та технології інноваційного розвитку : монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. О. М. Полінкевич. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 416 с.

2. Тейлор Р. Поведінкова економіка. Як емоції впливають на економічні рішення. К.: Наш формат, 2018. 420 с.

Малюта Л. Я., д.е.н., доц., професор
Островська Г. Й., к.е.н., доцент
*Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя*

ФОРМУВАННЯ БАГАТОРІВНЕВОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Управління розвитком інтелектуального потенціалу промислового підприємства пропонуємо розглядати на основі п'яти ключових блоків, кожен з яких складається із системи заходів щодо вдосконалення складових інтелектуального потенціалу. При цьому насамперед окреслимо проблеми розвитку та ефективного використання інтелектуального потенціалу вітчизняного промислового підприємства в межах його елементів:

– людський потенціал – дефіцит знань і кваліфікації працівників, що перешкоджає розвитку підприємства; відсутність концепції підготовки фахівців; проблеми управління інтелектуальними ресурсами підприємства; непродуктивна система мотивації персоналу;

– організаційний потенціал – відсутність прогресивної організаційної структури, орієнтованої на інтенсивний обмін знаннями; низький рівень гнучкості організаційних структур і процесів підприємства;

– інноваційний потенціал – низький рівень стимулювання новаторських розробок і відсутність культивування конкурентного середовища в напрямі інноваційної діяльності; проблема захисту і оцінки об'єктів інтелектуальної власності підприємства; відсутність маркетингового підходу при створенні ноу-хау; зниження винахідницької активності;

– інформаційний потенціал – недостатнє використання сучасних технологій і відповідного програмного забезпечення для ефективної діяльності підприємства;

– партнерський потенціал – низький рівень просування брендів підприємства; неефективні клієнтські і споживчі бази даних; низька якість партнерських відносин з клієнтами та споживачами, відсутність конкурентних переваг у виробництві та маркетингу.

З врахуванням вказаних проблем зробимо спробу виокремити основні блоки управління розвитком інтелектуального потенціалу промислового підприємства:

1) розвиток людського (індивідуального) інтелектуального потенціалу: адаптація інтелектуальних ресурсів підприємства до реальних умов його діяльності; підвищення обсягу та якості знань і кваліфікації працівників, що сприяють розвитку підприємства; збереження інтелектуальних ресурсів підприємства і грамотне управління ними;

2) розвиток організаційного потенціалу: організація процесу підвищення результативності взаємодії співробітників; ведення корпоративної спільної діяльності; формування умов для розвитку як кожного співробітника, так і колективу загалом; розвиток системи багаторівневої передачі знань за усіма напрямками ієрархії в структурі підприємства; забезпечення високого рівня гнучкості організаційних структур і процесів організації;

3) розвиток інноваційного потенціалу, спрямованого на створення і утримання конкурентних переваг підприємства: стимулювання новаторських розробок і культивування конкурентного середовища в напрямки інноваційної діяльності, що вимагають концентрації капіталу та інтелектуального потенціалу;

4) розвиток інформаційного потенціалу: активне використання сучасних технологій і відповідного програмного забезпечення для ефективної діяльності підприємства;

5) розвиток партнерського потенціалу: активне просування брендів і створення іміджу підприємства; формування клієнтської і споживчої бази даних; розвиток стійкої взаємодії з клієнтами і споживачами для забезпечення високої якості партнерських відносин; створення конкурентних переваг у виробництві та маркетингу, що сприяють залученню і закріпленню вигідних клієнтів.

Управління розвитком інтелектуального потенціалу промислових підприємств є складним процесом, який вимагає використання багаторівневого підходу. Ґрунтуючись на існуючих принципах діяльності промислових підприємств, а також враховуючи особливості розвитку їх інтелектуального потенціалу, пропонуємо систему управління розвитком інтелектуального потенціалу, що гармонійно поєднує в собі всі напрями діяльності підприємства, необхідні для успішної реалізації інтелектуального потенціалу, за трьома рівнями: внутрішньо фірмовий (персоніфікований), що стосується безпосередньо співробітників підприємства; корпоративний, що забезпечує ефективну взаємодію співробітників підприємства в процесі їх діяльності та партнерський рівень, що дає змогу підвищити результативність взаємодії із зовнішнім середовищем. З метою підтвердження ефективності застосування багаторівневого підходу та оцінювання результативності заходів щодо вдосконалення системи управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємства використано метод експертної оцінки. Суть вказаної оцінки полягає в зіставленні ступеня впливу кожної з ознак, що характеризують розвиток інтелектуального потенціалу, на кінцеві результати діяльності

підприємства. При цьому вибрані ознаки відповідають характеристикам того чи іншого елементу структури інтелектуального потенціалу (табл. 1).

Для експертної оцінки запропоновано 5-бальну шкалу, при цьому прямий вплив ознак оцінюється в 4-5 балів, непрямий – в 2 і 3 бали. Так, вплив інноваційного розвитку безпосередньо підвищує рівень рентабельності. Гнучка організаційна структура скорочує витрати на прийняття і реалізацію рішень, а, отже, максимально сприяє зростанню рентабельності. Ефективне стимулювання мотивації співробітників на перший погляд впливає тільки на задоволеність працівників, однак у підсумку активізує їх діяльність в контексті вироблення нових конкурентних переваг і опосередковано сприяє зростанню рентабельності.

Таблиця 1. Експертна оцінка впливу розвитку інтелектуального потенціалу на результати діяльності підприємства

Складові інтелектуального потенціалу	Ознаки	Результати				
		Зростання задоволеності споживачів	Отримання нових конкурентних переваг	Підвищення рівня рентабельності	Зростання задоволеності персоналу	Середнє значення Ступені впливу
Людський	Підвищення кваліфікації персоналу	3	4	4	5	4
	Ефективна мотиваційна політика	3	3	2	4	3
	Самонавчальна організація	3	3	5	3	3,5
	Інтелектуалізація праці	2	5	4	5	4
Організаційний	Гнучка організаційна структура	4	4	5	5	4,5
	Система менеджменту знань	4	5	4	5	4,5
Інноваційний	Маркетинговий підхід до ноу-хау	5	5	5	5	5
	Культивування конкурентного середовища	3	5	5	5	4,5
Інформаційний	Програмне забезпечення	5	4	4	5	4,5
	Використання сучасних технологій	5	5	4	5	4,7
Партнерський	Рівень партнерських відносин	5	5	4	5	4,7
	Рівень відносин з клієнтами	5	5	4	5	4,7
Інтегральна оцінка 4,3						

Таким чином, наведена в табл. 1 оцінка відображає значний рівень розвитку підприємства, яке використовує новий підхід щодо управління розвитком інтелектуального потенціалу.

На основі сказаного вище встановлено, що в процесі функціонування промислових підприємств особливого значення набуває інтелектуальний потенціал. При цьому ключові аспекти управління розвитком інтелектуального потенціалу підприємств полягають у створенні дієвої системи мотивації працівників, виявленні та залученні наявних ресурсів у господарську діяльність підприємства та використанні потенційних можливостей розвитку. До цього відносяться заходи зі створення системи мотивування та преміювання працівників; формування баз даних з метою виявлення незадіяних ресурсів; організації навчання та підвищення кваліфікації працівників; оцінки об'єктів інтелектуальної власності; контролю за дотриманням прав інтелектуальної власності; розробки патентної та маркетингової стратегій розвитку підприємства. Ефективне управління розвитком інтелектуального потенціалу

підприємства сприятиме отриманню синергічного ефекту в контексті підвищення інтелектуального потенціалу підприємства, його технологічного рівня, організаційно-управлінських структур, сфер застосування знань, рівня захисту інтелектуальної власності та економічної безпеки підприємства загалом.

Список використаних джерел

1. Малюта Л. Я. Діагностика інтелектуально-кадрової складової забезпечення економічної безпеки машинобудівних підприємств. *Вісник економічної науки України*. 2015. №1(28). С. 89–93.

3. Островська Г. Й. Управління інтелектуальним потенціалом підприємства. *Галицький економічний вісник*. Тернопіль, ТНТУ, 2018. Том 55. № 2. С. 88–97.

Ivanova I.V., PhD, Associate Professor
Antipina N.S., student
Cherkasy State Business College

COMPARATIVE ANALYSIS OF SALES PROMOTION TOOLS IN EUROPEAN COUNTRIES AND UKRAINE

No one will deny that business success depends on customer satisfaction. Many companies consider it to be the most important aspect of their activities. Occasionally, they find it necessary to stimulate demand and increase sales of their products in the short term. In this case, they begin to use sales promotion. It helps to launch new products, gain trust and increase brand awareness.

The purpose of our research is to explore sales promotion tools in European countries and compare them to the current situation in Ukraine.

To achieve the set tasks we find it necessary to define the term “sales promotion”. It is a matter of common fact that it is a marketing strategy where a product is promoted. American Marketing Association defines sales promotion as media and nonmedia marketing pressure applied for a predetermined, limited period of time in order to stimulate trial, increase consumer demand, or improve product availability [1].

Sales promotion activities are closely intertwined with other marketing communication tools, such as advertising and personal selling.

Having analyzed theoretical sources and practical experience, we have outlined the major consumer incentives used in the world. They are:

- discounts, i.e. reduction of the selling price in case of purchase by the consumer of a large batch of the enterprise products;

- price reduction, i.e. the sale of goods at prices slightly lower than their competitors;
- free samples of goods, i.e. providing goods to consumers free of charge;
- coupons i.e. special certificates that give consumers the right to buy a specific batch (quantity) of goods at low prices;
- bonuses, i.e. goods that are offered for free or at low prices as a gift for the purchase of another product;
- guarantees, i.e. an obligation on the manufacturer to compensate consumers for costs where the product does not meet the required standards or advertised characteristics;
- packaging, i.e. sets of goods offered to consumers at preferential prices;
- demonstrations, i.e. the organization of special expertise to directly acquaint consumers with the products of the enterprise;
- loyalty cards. i.e. special accounting cards of consumer visits to a particular commercial establishment; the corresponding number of visits recorded on this card entitles the consumer to a discount or free purchase of goods [2].

In general, the practice of the Ukrainian market shows that manufacturers and traders prefer simple measures to stimulate purchase at retail outlets. For example, the purchase of two goods - receiving an additional unit of goods (packaging) as a gift, the offer of preferential packages (20% of the product is free), the active use of promoters in the salesrooms.

Currently in all European countries, there is an active growth in the market for services to promote sales.

Sales promotion has some advantages over advertising, while restricted by strict legislation and France is the most violent country in this regard. It allows you to influence the sale of goods quickly, as it uses creative imagination for a rational event.

Coupons is one of the most common forms of pricing incentives in the world. In the US, about 80% of households use coupons to buy, with more than 39% using more than five coupons per week. A coupon is a certain certificate that is issued to the buyer and which gives the latter the right to buy the discounted product.

However, studies conducted on consumer durable goods have shown that discounts of at least 15-25% must be offered to attract considerable attention to the product. The offers attract the attention of true “coupon collectors”. Such coupons are popular with less than 10% of consumers. When the discount reaches 20-25%, the attractiveness of the offer increases dramatically, attracting extra 80% of consumers.

When analyzing the commodity market, it has been found out that couponing is hardly used in Ukraine. Only some businesses provide coupons that are e-mailed. It is not a popular means of sales promotion among consumers. To increase sales of goods, entrepreneurs in Ukraine use such sales promotion tools as: discounts, sampling, tasting, guarantee, loyalty cards.

For regular customers who use and value a product/brand, sales promotion has its own accents, i.e. to maintain and believe in loyalty.

According to the Nielsen Global Retail Loyalty Sentiment, 55% of consumers in Ukraine and 66% of consumers in Europe have signed up for one or more loyalty programs. According to the poll, the financial component is the main incentive for Ukrainian consumers who participate in the loyalty program. Most Ukrainians (87%) name the price discount as the strongest rewards in the loyalty program, 41% appreciate free offers and 13% mention free shipping [3]. For this reason, many Ukrainian companies use a discount system as a basis for their loyalty program. For example, Silpo's "My own account" is one of the most famous loyalty programs in Ukraine.

In Europe, loyalty programs are more global. For example, a German trading company selling expensive vintage clothing Peek & Cloppenburg offers its customers a wide loyalty program. When a customer gets a discount card, he or she gets a coupon of 10 euro. Typically, Peek & Cloppenburg customers receive a "loyalty bonus" from 1 to 5% of their turnover at the beginning of a new calendar year. Also, cardholders who buy goods for 500-1000 euro get a bonus of 2% off the price of the purchase, 1001 - 1500 euro – 3%, 1501-2000 euro – 4%, more than 2001 euro – 5%. In addition, the company informs participants of the loyalty programs about special offers, reduction of stock, Shopping Nights invitations, fashion shows and special gifts. Customers can also win one of 50 coupons worth 50 Euro each in a monthly lottery and do shopping in their department stores. Peek & Cloppenburg is partners with other companies, e.g. Miles & More program of Lufthansa Carrier Company. Paying a euro at Peek & Cloppenburg stores, the Miles & More cardholder generates one bonus mile [4].

One of the most successful multipartner programs is the German Payback system with more than 30 million customer members, in which many large retail companies participate. [5]

To sum it up, we can conclude that sales promotion is one of the most important functions of strategic management. In Ukraine and Europe, companies use the same means of sales promotion. European trends in sales promotion are also present in Ukraine. Ukrainian companies are beginning to use those sales promotion tools that have long been popular in Europe.

List of references

1. Sales Promotion – Definition, Strategies, & Examples [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.feedough.com/sales-promotion-definition-examples-types/>
2. Павленко А. Ф., Войчак А. В. Маркетинг. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studentbooks.com.ua/content/view/390/44/1/1/>

3. Rau. Маркетинг. «Можно ли купить доверие: как живут программы лояльности?» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rau.ua/ru/analytics/kak-zhivut-programmy-loyalnosti/>

4. Лукічева Т. А. Маркетинг. «Стимулювання збуту, паблік рилейшнз, директ-маркетинг і особистий продаж в системі маркетингових комунікацій» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://stud.com.ua/111057/marketing/stimulyuvannya_zbutu_pablik_rileyshnz_direkt_marketing_osobistiy_prodazh_sistemi_marketingovih_komunikats

5. Joahim Zentes / Dirk Morschett, Hanna Schramm-Klein Strategic Retail Management. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://books.google.com.ua/books?id=dOK64-6VFrIC&pg=PA305&lpg=PA305&dq=Peek+%26+Cloppenburg+joins+Miles+%26+More+program&source=bl&ots=KVDrum9yOm&sig=ACfU3U2Tb_U9j6pL2Wsoc64p1iQR8DF2TA&hl=uk&sa=X&ved=2ahUKEwieubSc26fpAhWrlYsKHf5oC_sQ6AEwAHoECAoQAQ#v=onepage&q=Peek%20%26%20Cloppenburg%20joins%20Miles%20%26%20More%20program&f=false

Ozarowski O., PhD student
Kracow university of economics, Krakow, Poland

THE IMPORTANCE OF THE EU INTEGRATED ENERGY MARKET

The EU energy market requires a fundamental re-design to better integrate renewables and technological advances and to attract investment. Despite progress made in recent years, Europe's energy system is still underperforming. The current market design does not lead to sufficient investments, market concentration and weak competition remain an issue and the European energy landscape is still too fragmented. The EU has to give a new political boost to completing the internal energy market.

A significant part of this process was the harmonisation of the rules for new connection, third-party access to transmission and distribution systems, and retailing electricity to final consumers. The rise of independent energy regulators tasked with promoting domestic electricity market competition and with incentive regulation of electricity networks facilitated increasing competition in line with the intention of the directives. A deep process of national network harmonisation is currently underway, with oversight from ACER (and largely due for completion by 2019).Footnote

The dependence of gas and electricity on a network and the problems in storing them leads to a market fragmentation. The technical difficulties of operating networks and managing markets restrains the expansion of markets. The heterogeneity of market standards and designs as well as the bad coordination of system operators create barriers to trade of energy between the member countries.

The political and economic aspects have very large effect on the integration of European energy market. The promotion of cheap domestic sources of energy, the protection of national champions and bilateral pacts in order to guarantee national supply and the domestic scope of some climate change policies contribute to the disintegration of the EU energy market. The energy mix is strongly different from state to state which come from different policy objectives and threats.

In thesis we also indicate the benefits of further integration of EU energy market. For making this we will analyse the cost of isolated state energy markets in Europe. The key reason for separated markets overall are obstacles to entry, which basically materializes in poor cross-border interconnections. We will point to institutional differences between member states (or some groups of states), especially in the areas of, regulation, competition and market design.

Some of the benefits of energy market integration have already been yielded, the integration model of liberalisation, relying mainly on market aspects, has hit its limits; because the market itself does not bring the specific result that the EU sees in emission reduction, government intervention in the market has increased. Much of this intervention has been at domestic level, and this has resulted in a certain renationalisation of the energy market through the structures of national subsidies for renewable energy and of national schemes for conventional power to back up renewable energy. For as long as these national subsidies and schemes remain unharmonised, Europe's internal energy market will remain incomplete.

Much attention is paid to competition in European energy markets, that is even more vital than in many other branches of the economy thanks the outstanding importance of energy prices and availability for production processes, economic growth and consumer welfare in industrialized economies. Combining the domestic markets of the EU's 28 member countries together fosters cross-border competition and with help of competition, convergence on the most efficient price level. It also reduces supply risk by maximising Europe's energy diversification through tying countries' different energy mixes and their different energy suppliers. Moreover, it boosts Europe's perspective for reduction of greenhouse gases by creating an enough number of low-carbon technology and investment and bolster political impact in global climate negotiations.

Literature

1. Eikeland OP EU internal energy market policy: new dynamics in the Brussels policy game? CANES working paper, 2008.
2. European Commission. From regional markets to a single European market, prepared by Everis and Mercados EMI, 2010.
3. European Commission. Internet access: http://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/2005_inquiry/index_en.html
4. European Market Coupling Company, 2013. Internet access: www.marketcoupling.com.

5. IRENA and IEA. Perspectives for the Energy Transition: Investment Needs for a Low-Carbon Energy Transition, International Renewable Energy Agency, Abu Dhabi, and International Energy Agency, Paris, 2017. Internet access: www.irena.org/remap

6. IRENA. Renewable Energy Prospects: United States of America, REmap 2030 – A Renewable Energy Roadmap, International Renewable Energy Agency, January 2015, Bonn.

Балаш Л.Я., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

ЛЮДИНА В СИСТЕМІ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ

Сьогодні привертає нашу увагу до проблем у соціально-економічному розвитку аграрного сектору економіки. Коли ця сфера перебуває у непростому часі, надзвичайно важливим є пошук можливостей для розвитку ефективного виробництва. В той же час, потрібно враховувати, що людський фактор, людська мотивація є не менш важливими для розвитку агробізнесу та зростання ефективності виробництва, аніж високий рівень технічного забезпечення. Коли працівники будуть відчувати свою значимість і необхідність в даному підприємстві то це призведе до зменшення плинності кадрів та збільшення самовіддачі кожного з працівників.

Досліджуючи дане питання особливу увагу слід зосередити які саме мотиви спонукають людей на певні реакції, поведінку і дії в організації. Маючи знання про детермінанти поведінки особистості в організації, керівнику буде значно легше зорієнтуватися і впевнитися у правильності своїх рішень і дій і ефективно використовувати дані знання на практиці з очікуваним і бажаним результатом. Перш за все потрібно розуміти, що кожна людина є особистістю, індивідуальністю, спостереження за якою дозволяють аналізувати, описувати і оцінювати її дії і причини які їх викликають. Аналізуючи і вивчаючи риси і якості особистості ми характеризуємо структуру особистості. (Рис 1.)

Особистість — це багатобічне Боже творіння, а ті чи інші складові характеру можуть спрогнозувати її поведінку. Однак, людина, з певними природньо сформованими рисами, має вільний вибір і волю, які залежать від її цінностей, сприйняття, інтелектуального рівня, досвіду і інших детермінант. А за вибором ідуть наслідки на які вона вплинути не може. Отже завдання менеджера в організації вивчати структуру особистості та чинники які можуть впливати на вибір її рішення і скеровувати щоб результати дій особистості в організації були завданнями самої організації. Детермінанти поведінки людини в організації показано на рисунку 2.

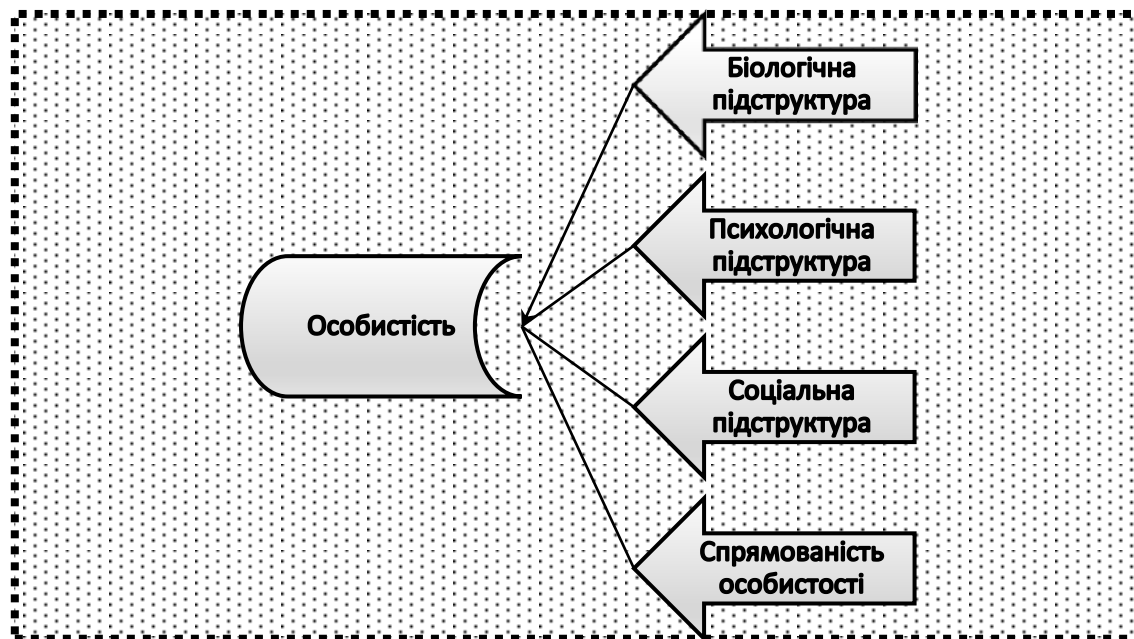

Рис. 1. Структура особистості

Також, керівникові, необхідно враховувати, що поведінка окремих індивідумів, в організаціях де вони працюють може кардинально різнитися від поведінки за її межами. Організаційна система сама по собі закладає вагомі корективи на їх поведінку. Кожна організація складається з двох і більше окремих взаємодіючих та взаємопов'язаних працівників, отож стає зрозумілим, вагомість розуміння в передбачення поведінки кожної людини та уміння впливати на неї.

Рис. 2. Детермінанти поведінки людини в організації

Керівник організаційної структури з високим рівнем культури має пам'ятати і дотримуватися певних правил поведінки: у своїй діяльності керуватися насамперед інтересами клієнтів; постійно працювати над власним бізнесом, а не в ньому; використовувати дієву рекламу безпосереднього реагування; гарантувати клієнту повне задоволення його потреб; щотижня мати звіт про прибуток і збитки, ніколи не лишатися без готівкових коштів; заохочувати дії, що відповідають інтересам власного бізнесу; організовувати власний бізнес, виходячи з виконуваних ним функцій; не ототожнювати фінансове благополуччя і власні успіхи, пам'ятаючи, що благополуччя й успіх – не те саме. [2 с.96]

Отож, управління роботою підлеглих потребує від менеджера спеціальних знань та навичок, які дають йому можливість ефективно діяти. Вивчення індивідуальних властивостей особистості допомагає зрозуміти загальні тенденції людської поведінки. При цьому слід мати на увазі, що самі люди не завжди добре усвідомлюють власні імпульси та потяги і часом не можуть докладно пояснити причини своєї поведінки.

Список використаних джерел

1. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Основи менеджменту: підручник. Київ: Академвидав, 2003. 416 с.
2. Н Михалюк, Л Балаш, Г Гринишин, О Бінерт. Вплив економічної культури на розвиток організаційних структур і бізнесу. *Аграрна економіка*, 2016. Т. 9, № 1-2, С. 89-97.
3. Осовська Г. В., Копитова І. В. Основи менеджменту: практикум: навч. посіб. К.: Кондор, 2010. 581 с.
4. Свеженцева Ю. Лояльність до організації та організаційна поведінка. *Соціальна психологія*. 2008. №3. С.103–117.

Баранець П.С., студент

Науковий керівник: **Костакова Л.Д.**, ст. викладач
ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського

УПРАВЛІННЯ НА ОСНОВІ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА (VALUE BASED MANAGEMENT)

Вартісна концепція управління (Value Based Management – VBM) розпочала своє існування у 80-х роках ХХ століття, коли вперше у своїй науковій праці «Ten Ways to Create Shareholder Value» американський економіст Альфред Раппапорт теоретично описав основні принципи теорії менеджменту, заснованого на вартості підприємства [1]. Основною метою

практики управління на початку 80-х років було вимірювання різних показників прибутковості, які включали ціну капіталу що використовувався у різних сферах діяльності компанії. Визначившись з тим, що капітал мав свою ціну, ці показники вказували на ті напрямки діяльності компанії, де капітал інвестувався не прибутково.

У сучасній економічній теорії це система управління фінансово-господарською діяльністю компанії, де головним критерієм успіху бізнесу виступає його ринкова вартість та сукупність заходів, які приймає менеджмент для прямого впливу на основні підсумкові фактори вартості з метою їх підвищення. Іншими словами, концепція управління вартістю є механізмом забезпечення безперервного росту ринкової вартості акцій підприємства та, відповідно, самого підприємства. Головною рушійною силою збільшення вартості підприємства виступають рішення менеджменту, які пов'язані з конкретними управлінськими завданнями і саме ці рішення є цільовою функцією управління, максимізація якої і є головним завданням управлінців.

Головною перевагою концепції управління на основі вартості підприємства для власників є надання такої необхідної стабільності у сучасному мінливому економічному середовищі, про яке мріють багато вітчизняних підприємств. Ідея максимізації ринкової вартості компанії гарантує їй інтерес від інвесторів, які будуть забезпечувати її капіталом та підтримувати подальший розвиток. Саме вартість підприємства несе в собі максимум необхідної інформації для інвестора, а здатність управляти цією вартістю демонструє рівень досягнення цілей корпоративної стратегії, яка повинна бути націлена на максимізацію багатства власників [2].

Якщо підприємство тільки починає використовувати стратегію управління на основі вартості підприємства, перед ним постає питання щодо принципів, яких потрібно дотримуватись для її успішної реалізації. Серед головних можна виділити наступні:

1. При плануванні та контролю діяльності підприємства основним критерієм успіху виступає створена компанією вартість;
2. Оцінка будь-яких інвестиційних рішень повинна базуватись на основі вартісних принципів;
3. Впровадження системи показників, які найбільш повно відбивають стан створеної вартості для оцінки результатів фінансово-господарської діяльності;
4. Створення каналу обміну інформації з учасниками фінансового ринку для своєчасного ознайомлення їх з проектами підприємства та їх перспективах в контексті створення вартості;
5. Розробка механізму заохочення менеджерів компанії, які працюють з створенням вартості для акціонерів.

Процес впровадження вартісної концепції управління займає багато часу та складається з декількох етапів, а саме:

1. Етап. Визначення точки відліку – оцінка поточного стану вартості;
2. Етап. Розробка показників VBM, орієнтованих на створення вартості;
3. Етап. Визначення факторів (драйверів) вартості та визначення методу їх аналізу й обліку;
4. Етап. Оцінка внеску кожного структурного підрозділу у вартість підприємства;
5. Етап. Створення ефективної системи контролю діяльності компанії.

Вітчизняний бізнес досить обережно впроваджує концепцію VBM у свою діяльність, в той час як більшість провідних світових компаній таких як Apple, Coca-Cola, Merrill Lynch та Disney активно використовують її у своїй фінансово-господарській діяльності. Coca-Cola, провівши вартісний аналіз, вирішили відмовитися від всіх активів, що були не пов'язані з напоями, Merrill Lynch – визначивши неприбуткові напрямки діяльності прийняли рішення щодо перерозподілу власного капіталу, Disney – визначила для себе що набір ключових показників вартості їх бізнесу можуть допомогти їм вийти на ринки роздрібної торгівлі та навіть кризи [3].

Спираючись на досвід іноземних компаній, можна стверджувати що к впровадженню VBM системи легше адаптуватися підприємствам, які мають фінансові труднощі, або нові компанії у яких немає необхідності руйнувати створені норми корпоративної культури.

Концепція управління на основі вартості в реаліях України не є популярною, адже вона має свої недоліки серед яких:

- закритість суб'єктів бізнесу;
- недостатній розвиток фондового ринку;
- політична нестабільність;
- зміни законодавства.

Попри ці негативні моменти, існує низка українських компаній, яка активно використовує VBM систему у своїй діяльності.

Таким чином, система управління підприємством на основі вартості є однією з найпрогресивніших систем у світі, яка дозволяє максимально точно оцінювати ефективність бізнесу, надає найбільш повну та прозору інформацію про підприємство інвесторам та власникам, а також надає компанії захист від загроз зовнішнього економічного середовища та допомагає у набутті ним фінансової стійкості та позитивного іміджу в очах інших суб'єктів економіки. Саме система VBM має стати основою майбутніх стратегій українських компаній у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Ващенко Т. В. Управление стоимостью компании / Т. В. Ващенко, Р. О. Васконян. – Москва: ООО «Проспект». 2018, 139 с.
2. Бабій О. М. Управління вартістю підприємства / О. М. Бабій, В. С.

Малишко, Г. О. Пудичева // ОНЕУ. 2016. URL : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/>.

3. Неудачин В. В. Реализация стратегии компании. Финансовый анализ и моделирование / В. В. Неудачин. – М.: Издательский дом «ДЕЛО» РАНХиГС, 2011, 168 с.

Бігун М.П., студентка
Мещеряков В.Є., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

МОТИВАЦІЯ ТА ЦІНА РОБОЧОЇ СИЛИ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Мотивація праці на сільськогосподарському підприємстві обумовлюється рядом проблем. Найпершою проблемою є звільнення робітників через неправильне виконання роботи та неправильне спонукання до дії. Звідси й виникає питання необхідності зацікавити працівників стимулом, тобто винагородою, похвалою, підвищенням, преміями тощо. Це питання є дуже важливим для підприємців, оскільки вирішення завдань можливе лише за умови створення міцної мотиваційної основи, оскільки це спонукає персонал до ефективної діяльності, праці.

Мотивація праці – це головний фактор ефективної праці та діяльності аграрних підприємств, якого необхідно досягати за допомогою розробки певної стратегії та плану. На даному етапі розвитку суспільства, матеріальний метод є найбільш ефективним стимулом підвищення ефективності праці на підприємствах, проте й нематеріальний підхід також є важливим фактором, що впливає на керований персонал.

Водночас, попри наявність величезного досвіду стимулювання праці в економічній науці, потребують додаткового вивчення системи стимулювання праці, використання робочої сили, критеріїв оцінки ефективності праці та використання виробничих ресурсів сільськогосподарських підприємств. Мотивація продовжує вважатись однією з найскладніших функцій управління [3].

Спонукування працівника до роботи за допомогою матеріального стимулювання не зовсім означає спонукати людину до праці, а мотивує виконувати свою роботу краще і більше. Що стосується винагороди за краще виконану роботу, в більшості випадків винагорода є найбільш ефективним інструментом мотивування персоналу. Така система винагороди та її застосування найчастіше інтерпретується службовцями, як показник організаційного, управлінського відношення загалом [2].

Кожен економіст звертає увагу на ціну робочої сили, це питання є важливим протягом усього розвитку економіки. Усі економісти висвітлювали той чи інший бік даної проблеми та дійшли до висновку, що робоча сила є вирішальним фактором в ефективності виробництва на підприємстві, в економіці країни, в суспільстві, тому що усі матеріальні ресурси без праці неможливо використати.

Відповідно до Закону України «Про оплату праці» заробітна плата - це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства.

При оцінюванні вартості робочої сили повинні враховуватись окрім основної заробітної плати за виконану роботу та відрахувань від неї, також витрати на не відпрацьований, але оплачуваний робочий час, розмір заробітної плати в натуральних формах, преміях і разових виплатах, пільгах, допомогу у грошових виплатах, витратах підприємців на оплату житла робочого персоналу, соціального забезпечення тощо.

Подальша політика у заробітній платі має здійснюватися шляхом підвищення ціни робочої сили, встановлення рівноцінних умов та встановлення єдиних регуляторів відтворення робочої сили незалежно від форм власності. Існує необхідність підвищення частки мінімальної заробітної плати у середній заробітній платі по країні, збільшення тарифної частини у загальному розмірі заробітної плати; удосконалення механізму державно-договірного регулювання заробітної плати [1].

Отже, робоча сила є дуже важливим товаром у процесі виробництва, а працівник – це дуже цінний ресурс у господарстві країни. Водночас, їх рівень розвитку є неоднаковим в різних регіонах нашої країни, і потребує значного поліпшення, що викликає ряд проблем, які необхідно вирішувати. Питання ціни робочої сили є досить проблемною, а розв'язання цієї проблеми залежить від рівня заробітної плати, розвитку трудових ресурсів, ринку праці.

Список використаних джерел

1. Егоршин А. П. Основы управления персоналом : учебное пособие. 4-е изд., перераб. и доп. Москва : ИНФРА-М, 2020. 352 с.
2. Колот А. М., Цимбалюк С. О. Мотивація персоналу : підручник. Київ : КНЕУ, 2012. 397 с.
3. Розанова В.А. Психология управления: Учеб. пособие. Изд., 5-е, перераб. и доп. Москва: Издательство «Альфа-Пресс», 2007. 384 с.

Більський І.Б., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Покращення інвестиційної діяльності аграрних підприємств та прискорення темпів її активізації дозволить істотно покращити темпи підвищення аграрного виробництва. Стимулювання інвестиційної діяльності аграрних підприємств дозволяє підвищити інвестиційну привабливість агропромислового виробництва та галузі в цілому на засадах підвищення прибутковості. Стратегічним напрямом державної підтримки у сфері інвестування аграрного виробництва має стати підтримка інноваційного розвитку аграрної сфери на макро- та мезо-рівнях.

Оцінюючи ефективність сучасного стану надання державної підтримки аграрним підприємствам доцільно виділити такі її основні недоліки [1]:

- 1) надмірну бюрократизацію процесу отримання бюджетних коштів;
- 2) потребу в лобюванні можливостей доступу до бюджетних ресурсів;
- 3) надмірний контроль за використанням бюджетних дотацій;
- 4) недотримання принципу паритетного розподілу бюджетних коштів на підтримку малих і середніх аграрних підприємств;
- 5) непоширеність практики реалізації масштабних інфраструктурних проектів у сільській місцевості.

Таким чином, сформована ірраціональна державна підтримка аграрних підприємств потребує реалізації адекватних заходів, що спрямовані на подолання виявлених недоліків, що потребує орієнтації на реалізацію таких першочергових заходів.

Важливими заходами є: удосконалення відтворювальної структури капітальних інвестицій; покращення техніко-технологічної структури формування інноваційних виробничо-господарських потужностей; підвищення ролі інтелектуальної складової при формуванні матеріально-речової структури кінцевого аграрного продукту; покращення параметрів ефективності капітальних вкладень на засадах впровадження результатів науково-технологічного продукту в практику господарювання аграрних підприємств [2].

Ключовими загальнодержавними заходами щодо покращення інвестиційної активності аграрних підприємств можна визначити такі: на законодавчому й виконавчому рівнях органів влади виникає доцільність в усуненні негативних чинників інституційно-правового характеру, що унеможливають процес ефективного регламентування підприємницької діяльності в АПК, реалізація заходу щодо повного звільнення інвестицій від податків протягом першого року реалізації масштабного інвестиційного проекту; вдосконалення порядку сплати митних платежів й зборів під час

надходження іноземних інвестицій; формування системи надійного правового захисту іноземних інвесторів від боржників й недобросовісних партнерів.

Для подолання вказаних проблем й покращення інвестиційного клімату доцільним є здійснення таких заходів [3]: забезпечити стабілізацію політичної ситуацію в державі, на засадах реалізація Єдиної економічної стратегії розвитку АПК; мінімізувати корупційні прояви корупції, шляхом зменшення управлінський апарату та витрат на їх утримання, активізувати процеси підвищення прозорості ведення агробізнесу; спростити отримання дозвільних документів в аграрній сфері, а також скоротити витрати часу на реалізацію контрольних заходів й загальну кількість контролюючих органів; здійснити системну техніко-технологічну модернізацію в сфері АПК з метою збільшення продуктивності праці аграрній сфері, забезпечити зниження енерго- та матеріалоємності аграрної продукції, за рахунок чого можна досягти системного зменшення рівня витрат аграрного виробництва й спрямувати їх на розвиток аграрних підприємств й тим самим підвищити рівень інвестиційної спроможності аграрних підприємств; запровадити інноваційні підходи до організації менеджменту з усуненням всіх бюрократичних перепон й ризиків; впроваджувати інноваційні технології, оновлювати й модернізувати виробничі потужності аграрних підприємств; залучати капітальні інвестиції на правах державно-приватного партнерства в аграрній сфері; інвестувати залучені інвестиційні кошти на першочергові й пріоритетні проекти інвестиційного розвитку в сфері АПК, запобігати тіньовому відтоку капіталу з держави в країни-офшори; продовжити проведення структурних реформ, враховуючи результати передових світових практик.

Таким чином, орієнтація на досягнення визначених пріоритетних напрямів покращення інвестиційної діяльності аграрних підприємств забезпечить можливість формування ресурсних резервів для інноваційної модернізації цих підприємств, підвищення ефективності розвитку їх основних бізнес-процесів, покращення конкурентних позицій на ринку, становлення засад раціонального природокористування, покращення стимулювання праці кадрового персоналу, збалансування галузевої спеціалізації аграрних підприємств, забезпечення диверсифікації основних виробничих потужностей аграрних підприємств, підтримки процесів розширеного відтворення сфери АПК на всіх ієрархічних рівнях управління національною економікою. Тому для менеджменту аграрних підприємств важливим є забезпечення стратегічної орієнтації на досягнення стратегічних інтересів цих підприємств в інвестиційній сфері.

Список використаних джерел

1. Макаров М. О. Особливості реалізації інноваційної політики на регіональному рівні

/ М. О. Макаров // Сумська обласна універсальна бібліотека. Ел. варіант. Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 8 (квіт.). – С. 27-29.

2. Резнік Н. П. Особливості лізингового інвестування сільського господарства // Вісник аграрної науки. – 2011. – № 11. – С. 72-73.

3. Крупка М. І. Аналіз формування й використання фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в Україні / М. І. Крупка, Н. Б. Демчишак // Фінанси України. – 2012. – № 2. – С. 26-37.

Бінерт О.В., к.е.н., в.о.доцента

Лисюк О.В., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

МЕРЕЖЕВА ЕКОНОМІКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ТА КОМУНІКАЦІЇ

Використання інформаційних та комунікаційних технологій підвищило роль мереж в компанії економічно-соціальних відносин й підкреслило їх ключову роль в досягненні ефективності і результативності різних процесів в бізнесі. Саме тому економічну модель, побудовану на інтеграції електронних мереж в усі сфери діяльності, прийнято називати "мережевою економікою".

Поява радіо, телеграфу, телефону та інших засобів обміну інформацією в першій половині ХХ століття, створили умови для формування великих компаній, корпорацій і транснаціональної економіки. Такі відносини в інформаційно-комунікаційній мережі стали важливим етапом у розвитку мережевої економіки. Значний вклад в розвиток концепції «мережевої економіки» вніс М. Кастельс [3]. Він розглядає економіку нового типу тобто мережеву економіку, як синтез інформаційної і глобальної економіки, для якої характерним є розвиток інформаційно-комунікаційних мереж і в якій інформаційні потоки відіграють пріоритетне значення. А дослідник Дятлов С.А. висловлюється так: «Мережева економіка – системно організована багаторівнева просторова структура взаємин в Інтернеті, телекомунікаційних мережах і інших мережевих структурах між економічними агентами, що включає індустрію створення нових інформаційних технологій та інформаційних продуктів, телекомунікаційні і провайдерські послуги, електронний бізнес, електронні ринки, електронні біржі, телебанкінг, телероботу, структура, що розвивається відповідно до своїх специфічних цілей і критеріїв ефективності» [2]. А Матюшок В.М. про мережеву економіку говорить, що «це форма економічної діяльності, яка базується на глобальному електронному середовищі з переважанням в якості найважливіших елементів продуктивних сил знань і інформації миттєвої динаміки між попитом і пропозицією» [5].

Юнусов А.М. [6] розглядає мережеву економіку, як одну з форм організації економічної діяльності в рамках моделі ринкової економіки з високим рівнем інформатизації, заснованої на активному використанні громадянами, господарюючими суб'єктами, державою інфокомунікаційних технологій і глобальної електронної мережі Інтернет в процесах виробництва, розподілу, обміну і споживання.

Стан мережевої економіки сьогодні це результат складної динаміки та збільшення людських та технологічних взаємовідносин з однієї сторони, та поступовий розвиток форм соціально-економічної діяльності з іншої сторони. Також, мережева економіка є поступово-розвиваючим перетворенням форми господарювання. На рис.1 ми розглянемо основні складові мережевої економіки, які взаємодіють між собою.

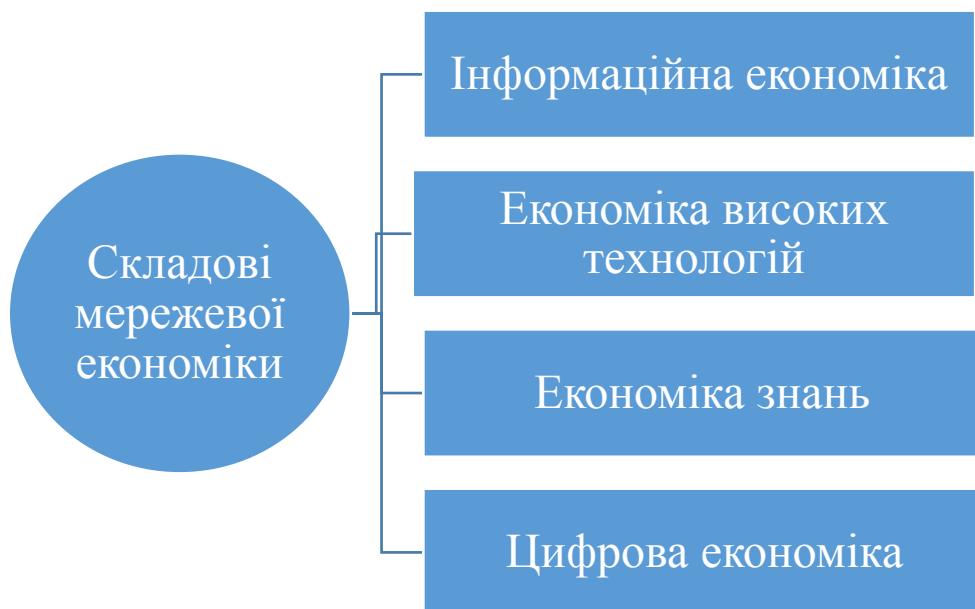

Рис.1. Основні складові мережевої економіки

Якщо роздумувати над поняттям «мережева економіка», то розуміємо, що це, як синтез складових, а зрештою, - це інформаційна економіка, економіка знань, економіка високих технологій та цифрова економіка, які тісно взаємопов'язані між собою та доповнюють одна одну.

Це поняття найчіткіше відображає нинішні тенденції соціально-економічного розвитку, адже інформаційно-комунікаційні технології охопили всі сфери людської діяльності, проникаючи і в сільське буття.

Мережева економіка дає можливість використовувати масштабні інформаційно-комунікативні технології, розвивати нові форми суб'єктів господарювання і досягати високих результатів продуктивності праці.

У праці Бугорського В.Н. [1], можна віднайти визначену «формулу» для «мережевої економіки» (рис.2.)

Рис.2. Формула мережевої економіки

Джерело: [1]

Формування і розширення масштабів мережевої економіки визначають такі основні процеси [4]:

- базовою умовою існування networked есоному є розвиток й розповсюдження Інтернет - технологій, оскільки мережева економіка може існувати тільки в інформаційно-комунікативному середовищі, створюваним глобальною мережею Інтернет;

- привабливість і ефективність мережевої економіки залежить від наявності в ній критичної маси економічних агентів і відповідної інфраструктури, яка робить можливою їх діяльність;

- нові можливості глобальних комунікацій між людьми дають їм нові інструменти для реорганізації форм їх спільної діяльності;

- різні види економічної інфраструктури стають ефективнішими, коли починають користуватися можливостями Інтернет – технологій.

Об'єктивна необхідність розвитку мережевої економіки в сфері сільськогосподарського виробництва обґрунтовується різким зростанням ступеня невизначеності як загального, так і галузевого ринкового середовища. На перший план виходять питання підвищення рівня адаптивності традиційних підприємницьких структур і форм до нестабільного та, здебільшого, невизначеного стану ринку. Підвищення рівня ризиків при здійсненні основних видів діяльності вимагає підвищеної уваги до формування системи управління та нейтралізації низки груп ризиків, які пов'язані з економічними, технологічними, соціальними, маркетинговими та іншими факторами впливу зовнішнього середовища реалізації інвестиційно-агропромислових проектів.

Список використаних джерел

1. Бугорський В.Н. Сетевая экономика: учеб. пособие. М. : Финансы и статистика, 2007. 56с.
2. Дятлов С.А. Принципы информационной экономики / Информационное общество. 2000. №2. С. 77–85.
3. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / Пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. М.: ГУ ВШЭ, 2000. 608 с.

4. Костирко І. Г., Бінерт О. В. Розвиток організаційно-економічних умов функціонування виробників молока: монографія. Львів: Ліга-Прес, 2017. 192 с.

5. Матюшок В.М. Сетевая экономика и глобализация экономической деятельности. Информационное общество. 1999. Вып. 6. С. 46-47.

6. Юнусов А.М. Теоретические основы формирования и становления сетевой экономики в России: автореф. дис. канд. экон. наук: веб-сайт. URL: <http://www.ifap.ru/library/book366.pdf/> (дата звернення: 05.04.2020).

Богашко О. Л., к.е.н., доцент

*Навчально-науковий інститут економіки та бізнес-освіти
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В умовах сучасної надзвичайно складної екологічної ситуації в Україні, виняткового значення набуває дослідження особливостей впровадження екологічного менеджменту на підприємстві. Забруднення навколишнього природного середовища відходами й викидами всіх видів промислового виробництва та неефективне використання ресурсів на підприємстві посилюють актуальність даної проблеми.

В Україні спостерігається тенденція, коли підприємства неохоче впроваджують систему екологічного менеджменту та екологічну політику, бо не оцінюють позитивні моменти від результатів такої роботи. Використання підприємством у своїй діяльності екологічної політики виступає засобом екологічної модернізації, оскільки дозволяє українським виробникам підвищити ефективність роботи з охорони навколишнього середовища, дієвіше планувати природоохоронні заходи, контролювати дотримання вимог природоохоронного законодавства, знизити ймовірність виникнення аварійних ситуацій.

Для України поняття екологічного менеджменту є досить новим і дотепер не закріпленим законодавчо. Тим часом у міжнародній практиці вже є спроби його реалізації в практичних механізмах діяльності зі своєю правовою, нормативно-методичною й регулюючою базою. При цьому система екологічного менеджменту й аудиту розглядається як важіль регулювання забруднення, коли відповідальність і партнерство відіграють рівноправну роль в охороні середовища.

Особливістю екологічного менеджменту є те, що він передбачає розробку екологічних завдань на основі відповідних стратегій і програм, а також їх реалізацію шляхом створення профільних структур, контролю за результатами

на всіх рівнях. Перш за все це пов'язано з тим, що екологічні проблеми носять тривалий і глобальний характер та впливають на інтереси різних поколінь.

Згідно з міжнародним стандартом ISO 14000, система екологічного менеджменту – це частина загальної системи менеджменту, що включає організаційну структуру, планування діяльності, розподіл відповідальності, практичну роботу, а також процедури, процеси і ресурси для розробки, впровадження, оцінки досягнутих результатів реалізації та вдосконалення екологічної політики, її цілей і завдань.

У сучасному розумінні екологічний менеджмент вивчає управлінські відносини в організації, що забезпечують її сталий розвиток, охорону навколишнього середовища, безпеку життєдіяльності людини, раціональне використання природних ресурсів та екологічну безпеку, спрямовану на реалізацію екологічних цілей і програм впливу на навколишнє середовище, а також формує знання екологічної стратегії розвитку суспільства, управління природокористуванням і охороною природи. Останні визначаються біологічними й соціально-економічними особливостями суб'єкта господарювання, стратегічними цілями суспільства та дозволяють організації виживати і досягати своєї мети в довгостроковій перспективі.

Принципи екологічного менеджменту можна згрупувати за характером управління, зокрема: механізмом, процесом і системою управління. За процесом управління виділяються принципи цілеспрямованості, своєчасності та послідовності. За механізмом управління – екологічної свідомості, превентивності та мотивації. За системою управління – функціональної інтеграції, професіоналізму та відповідальності.

Дотримання цих принципів передбачає вирішення будь-яких завдань підприємства з орієнтацією, в першу чергу, на екологічні цілі. Забезпечення конкурентоздатності підприємства можливе лише за умови впровадження екологічно безпечних технологій, досягнення екологічної безпеки виробництва, мінімізації шкідливого впливу на довкілля. Для реалізації цих принципів необхідно запобігати негативній дії на навколишнє середовище, стимулювати природоохоронні ініціативи, перетворювати екологічні обмеження на нові можливості для розвитку бізнесу, забезпечувати екологічний контроль та аудит.

Серед причин, через які українському підприємству може знадобитися сертифікація чи впровадження системи екологічного менеджменту, можна назвати такі, як:

- поліпшення іміджу фірми у сфері виконання природоохоронних вимог;
- економія енергії й ресурсів, у тому числі тих, що направляються на природоохоронні заходи, внаслідок більш ефективного управління ними;
- збільшення оціночної вартості основних фондів підприємства;
- бажання завоювати ринки “зелених” продуктів;

- поліпшення системи управління підприємством;
- інтерес у залученні висококваліфікованої робочої сили.

На міжнародному рівні – на відміну від національного – обов'язковим елементом екологічного законодавства є специфічні економічні інструменти, основна мета яких полягає в тому, щоб позбавити виробників бажання здійснювати шкідливу або ресурсномістку діяльність, переводячи її в економічно не вигідну категорію. Очевидно, що спроби створити універсальні, обов'язкові для всіх країн екологічні регламенти для економічної діяльності будуть приречені на провал до тих пір, поки у світі не будуть вирішені базові соціально-економічні проблеми в країнах, що розвиваються, і країнах з перехідною економікою.

Система екологічного менеджменту часто визначається також, як система планування, організації, виконання та контролю за діяльністю підприємства, що спрямована на досягнення їх природоохоронних цілей. Така система реалізує екологічно спрямовану діяльність, що пронизує всі функції підприємства. При цьому основним її недоліком є те, що вона не передбачає можливостей для створення, розвитку, зміни засобів і умов досягнення природоохоронних цілей підприємства, а допускає використання тільки наявних у нього грошових ресурсів. Але, як відомо, пріоритет найчастіше віддається економічним цілям, а екологічні та природоохоронні завдання включаються в загальний план підприємства лише для виконання законодавчих нормативних актів.

Слід зазначити, що в умовах загострення екологічної кризи в світі надзвичайно актуальним є пошук шляхів відновлення екологічної рівноваги шляхом впровадження ефективного нормативно-правового регулювання. Основні тенденції, що характеризують стан екологічної безпеки, показують, що дві третини шкідливих речовин потрапляють в повітря від стаціонарних джерел забруднення промислових підприємств, екологічна діяльність яких не регламентується чіткими нормативними документами. На державному рівні екологічна політика повинна визначати основні інструменти й важелі впливу на стан навколишнього середовища. Вони повинні бути як адміністративними, так і ринковими. В даний час в Україні екологічний стан регулюється за допомогою стандартизації та екологічного нормування. Причому, якщо стандарти чіткі і обов'язкові до виконання, то норми, що встановлюються в природоохоронній діяльності, визначають гранично допустимі межі, в яких вона повинна діяти, впливаючи на навколишнє середовище. Такі норми й нормативи покликані сприяти підприємствам у розвитку виробничих потужностей, з урахуванням встановлених значень певних коефіцієнтів впливу на навколишнє середовище (наприклад, викиди в атмосферу, видобуток корисних копалин, утилізація відходів).

Отже, екологічний менеджмент – це система, за допомогою якої здійснюється управління тими видами діяльності підприємств, які завдають або потенційно здатні завдати шкоди навколишньому середовищу; це тип

управління, орієнтований на формування і розвиток екологічного права та екологічної культури життєдіяльності людини, побудованих на соціально-економічній та соціально-психологічній мотивації досягнення гармонії між людиною і природою.

В діяльності підприємств України спостерігається низький рівень впровадження системи екологічного менеджменту за стандартами ISO 14000. Крім того, розвиток екологічного менеджменту стримує брак фінансових ресурсів. В таких умовах державне регулювання має крім адміністративних методів, таких, наприклад, як обов'язкова стандартизація, містити ринкові інструменти для стимулювання підприємств.

Список використаних джерел

1. Білявська Ю. В. Екологічний менеджмент підприємства. *Економіка України*. 2016. № 4, С. 104–111.
2. Богашко О. Л. Управління підприємствами на засадах системного підходу. *Сучасні комп'ютерні системи та мережі в управлінні* : збірка наукових праць. Херсон: ФОП Вишемирський В. С., 2019. С. 218–220.

Богущька О.А., старший науковий співробітник
Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ

СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНОГО ТА МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСІВ УКРАЇНИ

Відновлення економічного зростання та концентрація національних ресурсів розвитку можуть бути досягнуті за умови зростання промисловості більш високого рівня технологічного укладу. Як вважає академік О.І. Амоша [1], тон макроекономіці задає переробна промисловість, а динаміку переробної промисловості визначають металургія і машинобудування. У розвинених країнах галузь машинобудування робить вагомий внесок у зайнятість, продуктивність, інновації та торгівлю, незважаючи на те, що компанії-виробники переміщують виробництво до інших країн.

Машинобудівний комплекс України – це багатогалузева система промислового сектору економіки України, яка включає 4,7 тис. підприємств¹, забезпечує 7,6% обсягу реалізованої промислової продукції та близько 3% валової доданої вартості у ВВП України. До того ж, 69% усіх високо- та середньо-високотехнологічних інвестицій у промисловості України приходить на машинобудівний комплекс (рис. 1).

---

¹ Тут і далі за даними Державної служби статистики: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

У 2016 році Україна займала 51 місце в експорті продукції машинобудування серед 133 країн світу. У 2017 р. експорт продукції машинобудівного комплексу збільшився на 16,5% відносно показників 2016 р. і склав 5,0 млрд. дол. Але далі темпи зростання експорту у цій галузі стали зменшуватися. Так, у 2018 році зростання експорту склало 8%, а за підсумками 2019 р. експорт продукції машинобудівного комплексу збільшився лише на 1% відносно показників 2018 р. і склав 5,5 млрд. дол. Взагалі у структурі товарного експорту продукція машинобудівного комплексу складала у 2017-2019 рр. близько 11%.

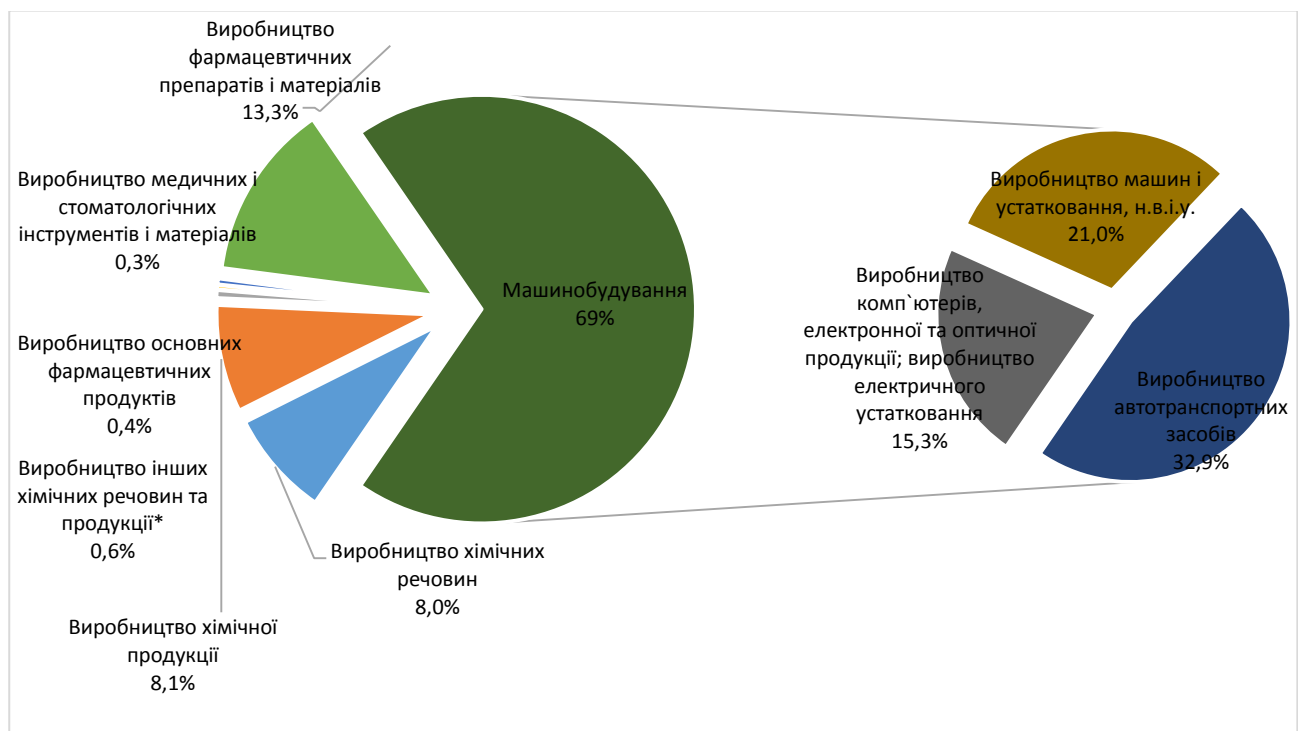

Рис.1. Питома вага машинобудівного комплексу у структурі високо та середньо-високо-технологічних інвестицій

Машинобудування є єдиною галуззю промисловості, яка забезпечує впровадження досягнень науково-технологічного прогресу в усі інші сектори економіки. Для здійснення ефективного керівництва галуззю в цілому та управління окремими машинобудівними підприємствами зокрема, необхідним є дослідження стану та структури ринку машинобудівної сфери, визначення проблемних аспектів і формування напрямів їх подальшого усунення. Ключовим питанням у цьому є дослідження готовності галузі до інтелектуалізації виробництва.

Металургійний комплекс України залишається одним з основних елементів економіки держави. Металургія є основним постачальником валюти

в країну. У докризовому періоді частка МК складала 27% у валовому внутрішньому продукті України.

Металургійна промисловість є однією з провідних бюджетоутворюючих галузей української економіки, яка забезпечує значну частину валютних надходжень завдяки розвиненому експортному потенціалу: частка металургії у структурі українського товарного експорту у 2016-2018 рр. була найбільшою серед усіх галузей промисловості (23-25%); частка експорту складала 63,0% загального обсягу реалізованої продукції галузі. У рейтингу топ-10 експортерів за версією українського видання Forbes у 2016 році шість з десяти компаній представляли саме металургію [3]. Це ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь», ПАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь», ПАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча», ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат ім. Дзержинського», «Полтавський ГЗК» [6].

Розвиток металургії як сектору внутрішнього виробництва, бюджетоутворюючої галузі та однієї із потужних експортно-орієнтованих галузей економіки України має стратегічне значення для України. Але ризики, пов'язані із кон'юнктурою світового ринку, зростанням цін на енергоносії і транспортні перевезення, високою енергоємністю вітчизняних підприємств знижують її конкуренцію на зовнішніх ринках. Трансформаційні процеси зміни прерогатив факторів виробництва з матеріаломістких на інтелектуальномісткі спонукають підприємства металургії змінювати базові підґрунтя функціонування виробничого середовища, використовуючи інтелектуалізацію. У тому числі, освоєння новітніх технологій на підприємствах реального сектора економіки неможливо без інвестицій в інтелектуалізацію.

Що стосується усіх капітальних інвестицій у металургійній та машинобудівній промисловості (із урахуванням інфляції), то вони в цілому збільшувалися, крім періоду 2013-2015 рр., коли спостерігається зниження інвестиційної активності у цілому по промисловості (рис. 2).

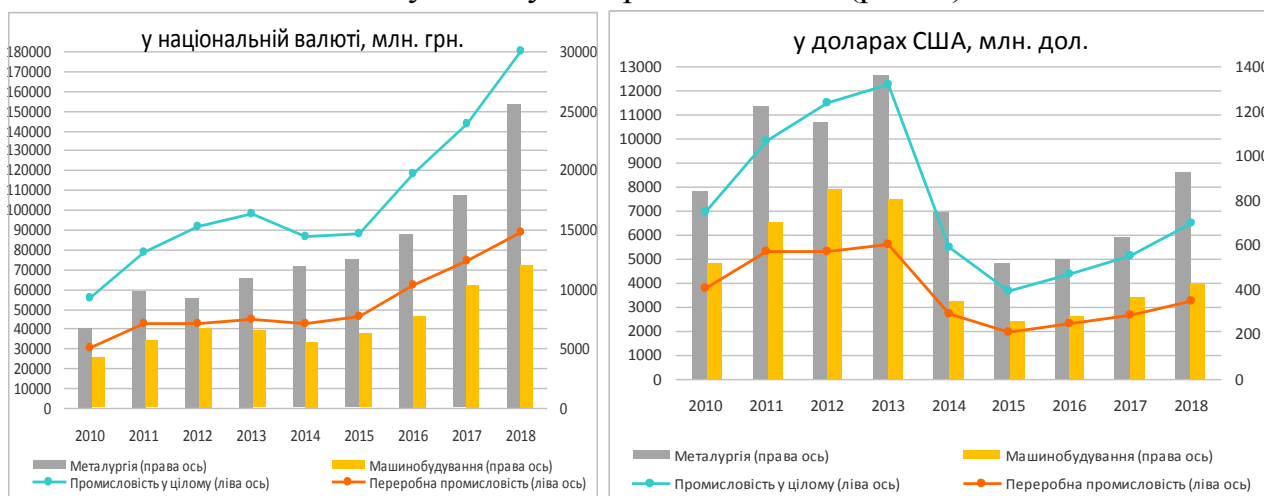

Рис. 2. Динаміка капітальних інвестицій в металургійну та машинобудівну промисловість України у 2010-2018 рр. (порівняння в різних валютах)

Проте, після періоду зростання відбувається знову спад обсягів капітальних інвестицій у реальний сектор економіки. Так, за підсумками 2019 р. капітальні інвестиції у машинобудівний комплекс знизились на 11% у порівнянні із 2018 р.

За різними оцінками експертів, для зростання української економіки необхідно щорічне вкладання в неї близько 20 млрд. дол. США капітальних інвестицій (або 15-20% від ВВП). Так, на думку Б. Данилишина, для зростання ВВП на рівні 4-6% Україні потрібно забезпечити рівень інвестицій 20% ВВП [4]. За даними World Bank економічне зростання до 4% можливе за умови підтримки збільшення капітальних інвестицій на рівні 15% на рік, яке б фінансувалося переважно за рахунок прямих іноземних інвестицій та поступового збільшення банківського кредитування [7]. За прогнозами експертів Українського інституту майбутнього, Україні для розвитку економіки щорічно необхідно залучати 20 млрд. доларів інвестицій переважно у інфраструктуру та транспортний сектор – 1 долар інвестицій в інфраструктуру дає 2-3 долари приросту номінального ВВП, а створення одного робочого місця в транспортному секторі призводить до створення шести робочих місць в інших секторах [2]. За даними прогнозів спеціалістів Інституту суспільно-економічних досліджень (ІСЕД), для того, щоб ВВП країни збільшився у два рази за десять років, він має щороку зростати на рівні 7–10%. І для цього потрібно протягом десяти років вкласти в економіку капітальних інвестицій у сумі, еквівалентній 600 млрд дол., тобто у середньому близько 60 млрд. на рік [5].

Список використаних джерел

1. Амоша О. Щоб змінилася погода, потрібний не поривчастий вітер, а загальна зміна клімату. *Дзеркало тижня*. 2018. Вип. № 49-50. 28 грудня-13 січня. URL: <https://dt.ua/promyshliennost/schob-zminilasya-pogoda-potribniy-ne-porivchastiy-viter-a-zagalna-zmina-klimatu-264635.html>.
2. Анатолий Амелин спрогнозировал вызовы и возможности для экономики Украины в 2018 году. *Український інститут майбутнього*. URL: <https://www.uifuture.org/ru/post/ukraine-v-2018-grozit-defolt-devalvacia-grivny-i-dollar-po-40-griven-analitiki/>.
3. Власюк Т.О. Металургійна галузь України на світовому ринку: проблеми та пріоритети. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*: зб. наук. праць. 2016. № 3. С. 91-103.
4. Данилишин Б. Бюджет-2019: Які можливості для економічного зростання у ньому закладені? *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2561930-budzet2019-mozlivosti-dla-ekonomicnogo-zrostanna-zakladeni.html>.

5. Політика економічного прагматизму. *Інститут суспільно-економічних досліджень*. Київ, 2016. 118 с.

6. Рейтинг Forbes: топ-10 українських експортерів. *УкрРудПром*. 2016. URL: https://www.ukrudprom.ua/digest/Reyting_Forbes_top10_ukrainskih_eksporterov.html.

7. Україна. Економічний огляд (10 квітня 2018 року). *The World Bank*. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/overview>.

Бондарчук В.В., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ АГРАРНОЇ РЕФОРМИ

Метою формуванням стратегії розвитку агропромислового виробництва є розробка та практична реалізація ефективної аграрної реформи в умовах стратегічних змін в системі державного забезпечення сталого розвитку національної економіки. Основним завданням реалізації стратегії є ефективна координація організаційних, економічних та технологічних зв'язків у сфері агропромислового виробництва за допомогою використання сучасних інструментів економічного впливу (дотації, податкові пільги тощо); створення умов для формування цивілізованого ринкового середовища ведення аграрного бізнесу; створення позитивного інвестиційного іміджу та сприятливих економічних умов для розвитку малого та середнього аграрного бізнесу, дрібного підприємництва на селі для фізичних та юридичних осіб з надання якісних сервісних та побутових послуг.

Агропромислове виробництво протягом останніх декількох років є важливим джерелом формування ресурсної бази для соціально-економічного та культурного розвитку на місцевому, регіональному та загальнодержавному рівнях.

Формування національної стратегії розвитку агропромислового виробництва є важливим інструментом впровадження системи стратегічного управління. Чітко сформовані в ній стратегічні орієнтири з розвитку аграрного бізнесу є основними маркерами для формування нових інвестиційних проектів та програм з розвитку аграрного бізнесу з використанням сучасних технологій у сфері виробництва, зберігання, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції. Стратегічні цілі та завдання усіх учасників, задіяних у сфері аграрного бізнесу мають узгоджуватися як між собою, так і відповідати вимогам нормативних актів, прийнятих органами державного управління на вищих його рівнях.

Актуальним для держави та особливо чутливим для розвитку агропромислового виробництва та сільських населених пунктів є питання вибору ефективної моделі проведення земельної реформи. Запровадження ринку землі є об'єктивною передумовою розвитку сучасного агропромислового виробництва. На думку фахівців у сфері аграрного бізнесу, формування ефективної моделі земельної реформи та чітке законодавче закріплення основних її маркерів має сприяти розвитку дрібного та середнього аграрного бізнесу, представники якого сьогодні обробляють до 80% усіх сільгоспугідь, забезпечують найбільшу кількість робочих місць та виробляють весь набір основних видів аграрної продукції та забезпечують основу формування продовольчої безпеки держави. Сьогодні – це фермерські господарства, агропідприємства різних форм господарювання та власності, які обробляють в середньому до 10 тис. га землі. На думку фахівців, концентрація земель в одні руки у розмірі 5-7 тис. га землі є найбільш оптимальною з точки зору розвитку таких господарств [1]. Великі ж агропідприємства є вузькоспеціалізованими, націлені на експорт своєї продукції на світові ринки та забезпечують значні валютні надходження в Україну. Підприємства ж малого та середнього бізнесу своєю діяльністю забезпечують основні надходження коштів до місцевих бюджетів.

Важливим стратегічним завданням організації ефективного стратегічного управління агропромисловим виробництвом є формування збалансованої структури аграрної економіки на адміністративно-територіальному рівні, який процесі завершення адміністративної реформи має стати центром соціально-економічного та культурного розвитку об'єднаних територіальних громад. Саме податки від об'єктів господарської діяльності, пов'язаних з аграрним бізнесом, будуть складати основну частину бюджетних надходжень на місцевому рівні державного управління.

Національна стратегія розвитку агропромислового виробництва має стати основою формування стратегічного бачення розвитку аграрного бізнесу як для усіх його учасників, так і для розробки програм соціально-економічного та культурного розвитку об'єднаних територіальних громад, регіонів та і держави загалом.

Економічний ефект від переходу на середньострокове та довгострокове планування буде проявлятися в підвищенні загального рівня прибутковості агропромислового виробництва завдяки розширенню горизонту його планування, зростанні інвестиційної привабливості розвитку аграрного бізнесу, впровадженні сучасних інноваційних технологій з виробництва, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, зміцненні економічного та стратегічного потенціалу агропромислового виробництва. Соціальний ефект від запровадження стратегічно орієнтованого управління розвитком агропромислового виробництва можна буде отримати у вигляді гарантування продовольчої безпеки, підвищення якості та доступності харчових продуктів,

плодів та овочів, комплексного вирішення проблем розвитку соціальної інфраструктури на рівні об'єднаних територіальних громад.

Таким чином, формування національної стратегії розвитку агропромислового виробництва дозволить планувати та реалізовувати стратегічні зміни, направлені на реформування аграрної економіки та на поступову інтеграцію її у європейський та світовий економічний простір.

Список використаних джерел:

1. Модель земельної реформи від аграріїв: обмеження на купівлю землі має складати до 5 тисяч га. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://agroreview.com/news/model-zemelnoyi-reformy-vid-ahrariyiv-obmezhennya-na-kupivlyu-zemli-maye-skladaty-do-5-tysyach-ha>

Боричевська І.Г., студентка
Науковий керівник: **Проць Н. В.**, доцент
Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ В УКРАЇНІ ТА ЇХ РОЛЬ У РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ

З початку активного впровадження реформи децентралізації в Україні, головною проблемою як для об'єднаних територіальних громад, так і для територій, які ще не об'єдналися, залишалася проблема наповнення місцевих бюджетів для забезпечення поточних потреб. Частина територій залишалися неспроможними забезпечити необхідний рівень надходжень та існували завдяки державним дотаціям. Новий спалах економічної кризи у країні, що спричинив зменшення допомоги з боку держави, змусив органи місцевого самоврядування шукати нові джерела надходжень. Одним із можливих рішень цієї проблеми є створення на території регіону індустріальних парків, адже вони сьогодні є дієвим механізмом успішної децентралізації.

Діяльність індустріальних парків в Україні неодноразово ставала предметом досліджень багатьох науковців. Серед таких можемо виділити праці М. Білопольського, В. Галасюк, Г. Румянцевої, А. Рибкіна, В. Гамалій та багатьох інших. Проте, недостатньо дослідженою залишається проблема створення та діяльності індустріальних парків саме в умовах децентралізації, що в першу чергу потребує вивчення впливу таких структур на розвиток регіону та держави в цілому.

Індустріальний парк - це велика ділянка землі, що має необхідну інфраструктуру, надана для ведення господарської діяльності близькими за спеціалізацією компаніям. Такі парки як правило розташовуються на окраїнах міст, поза межами житлових районів та забезпечуються транспортною

доступністю [1]. Індустріальні парки можуть створюватися з ініціативи державних органів влади, органів місцевого самоврядування, а також фізичних або юридичних осіб.

Головною метою діяльності індустріального парку є забезпечення безперервного розвитку бізнесу, а також розширення діяльності нових інноваційних проєктів[2]. Це відбувається шляхом надання таким підприємствам на території парку доступу до необхідної промисловості та інфраструктури. Таким чином, потенційний інвестор має можливість заощадити на витрати на орендну плату та комунальні платежі.

Поряд з тим, функціонування індустріального парку має ряд переваг для регіону, в якому він розташований. Серед таких можемо виділити[3]:

- створення індустріальних парків сприяє збільшенню зайнятості населення;
- збільшується кількість податкових надходжень до бюджету;
- створення індустріального парку сприяє притоку інвестицій на певну територію, що особливо необхідно новоствореним територіальним громадам;
- відбувається сприяння інноваційному розвитку території, що позитивно позначається на конкурентоздатності продукції та приваблює іноземних інвесторів;
- збільшується ефективність використання потенціалу існуючих підприємств;
- діяльність парків позитивно позначається на екологічній ситуації в містах та селах, адже підприємства розташовуються за межами населених пунктів.

Однак, не зважаючи на те, що діяльність індустріальних парків однаково вигідна і для інвесторів, і для окремої території, і для держави в цілому, в Україні такі об'єкти не виконують в повній мірі свого призначення. По-перше, розташування індустріальних парків досить не виважене: найбільші розташовані або прагнуть розташуватися навколо столиці, а з-поміж усіх існуючих, далеко не всі успішно функціонують. По-друге, з боку держави практично відсутні стимули для створення індустріальних парків на відміну від зарубіжних країн, де вони вже є невід'ємною частиною економіки.

До інших чинників, які негативно впливають на розвиток індустріальних парків в Україні можемо віднести [3]: слабкий розвиток інфраструктури, недосконалість законодавства, відсутність кваліфікованих керівників в органах місцевого самоврядування, відсутність стабільності в умовах ведення бізнесу, тощо.

Підсумовуючи вищевикладений матеріал, можемо зробити висновок, що динамічний розвиток індустріальних парків має вирішальне значення для вирівнювання розвитку регіонів. Проте, сьогодні в Україні створення індустріальних парків за ініціативи органів місцевого самоврядування

перебуває на критично низьку рівні. Окрім того, розвиток стримує відсутність стимулів з боку держави та недосконалість законодавчої бази. На нашу думку, для вирішення цих та інших проблем пов'язаних із діяльністю індустріальних парків, опираючись на досвід зарубіжних країн, було б доцільно:

- впровадити з боку держави систему податкових стимулів, а також надання пільгових кредитів;
- спростити існуючу процедуру отримання митних пільг;
- компенсувати професійну підготовку та перепідготовку персоналу, який працює на базі індустріального парку;
- в першу чергу стимулювати створення індустріальних парків в депресивних районах;
- надання пільгових тарифів по комунальних платежах, тощо.

Список використаних джерел

1. Румянцева Г.І. Індустріальні парки як особлива форма аутсорсингу. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Прикладна економіка - від теорії до практики». Тернопіль, 2017. С. 198-201.
2. Галасюк В. В. Індустріальні парки: світовий досвід та перспективи створення в Україні. Економічний аналіз. 2018. Т. 28, № 1. С. 40–50
3. Білопольський М.Г. Концептуальні засади економічної програми щодо виходу України з кризи. Вісник економічної науки України. 2016. №1 (30).С. 208-215.

Боричевська І.Г., студентка

Науковий керівник: **Колосок А.М.**, к.е.н., доцент

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

З того часу, як в умовах євроінтеграційних викликів Україна почала впроваджувати реформу децентралізації, поряд із проблемою наповнення місцевих бюджетів, актуальною залишається проблема підвищення інвестиційної привабливості та пришвидшення інноваційного розвитку регіонів. Сповільнення науково-технічного розвитку в регіонах негативно впливає на рівень життя населення та темпи розвитку соціальної сфери. Застарілі технології унеможливають виготовлення конкурентоздатної продукції, особливо на міжнародних ринках. Саме ці фактори роблять проблему актуальною не лише на місцях, а й для держави в цілому.

Проблеми інноваційної політики регіонів широко досліджуються у працях сучасних вітчизняних та зарубіжних вчених. Зокрема, можемо виділити

роботи І. Буркун, Б. Данилишина, О. Жихора, Л. Мінделі, В. Павлова, О. Сологуб, Ю. Шипуліна, та багатьох інших. Проте, не зважаючи на велику кількість напрацювань та враховуючи специфіку досліджуваної проблеми, можемо стверджувати, що вона потребує постійного глибокого вивчення.

Формування регіональної інноваційної політики відноситься до найважливіших пріоритетів створення сучасного людського капіталу в регіонах, що пов'язано з розвитком якісної освіти і передової науки [2]. Український науковий комплекс може ефективно видавати результати світового рівня, проте залишається проблема за науково-технічною сферою, яка сьогодні не виконує ролі джерела економічного зростання.

На сьогодні в Україні існує достатня нормативно-правова база регулювання інноваційних процесів, але поряд з тим існує проблема з її практичним застосуванням, а також проблема з регулюванням саме регіонального розвитку. Ще одним негативним фактором, що стримує розвиток інновацій в регіонах, є некомпетентність, тобто фахова невідповідність, керівників рівня місцевого самоврядування, які ще не адаптувались до роботи в умовах нової системи, що суттєво відрізняється від попередньої. Серед інших проблем можемо виділити також:

- зношеність матеріально-технічної бази у сфері науки;
- низький рівень фінансування;
- відтік висококваліфікованих кадрів;
- непослідовність державних дій у сфері реалізації інноваційної політики;
- низький рівень використання наукових результатів світового рівня в економіці
- неоднорідність регіонів за інноваційним потенціалом [1].

Вирішенню цих проблем може сприяти два фактори: виважена державна політика в сфері інновацій, або залучення органами місцевого самоврядування інвестицій для розвитку власних громад, оскільки власних надходжень не вистачає для задоволення навіть поточних потреб громади[3]. На жаль, інноваційні проекти в Україні сьогодні не є пріоритетними для інвесторів, що вказує на недостатній рівень їх привабливості, а підприємства, в свою чергу, надають перевагу використанню вже готових технологій.

Зважаючи на низький рівень фінансування інноваційних розробок з боку держави, ефективним інструментом може бути венчурне фінансування, яке вже досить широко використовується у зарубіжних країнах. Варто відзначити, що головною метою венчурного фінансування є не лише результат від науково-технічної та інноваційної діяльності, а і здатність забезпечити високі прибутки в короткий проміжок часу[1]. Відповідно, такий підхід дозволить також збільшити податкові надходження до бюджету громади.

Підсумовуючи вищевикладений матеріал, можемо зробити висновок, що інноваційний розвиток регіонів в Україні сьогодні перебуває на низькому рівні.

Такій ситуації передують ряд проблем, серед яких: недостатні обсяги фінансування, відтік кадрів, непривабливість інноваційних проектів для інвесторів, зношеність матеріально-технічної бази, відсутність виваженої політики держави у сфері інновацій, тощо. Ці проблеми потребують прийняття негайних та ефективних рішень, а саме:

- для підвищення рівня економічного розвитку територіальних громад, слід створювати технопарки та індустріальні парки, що забезпечить залучення інвестицій в економіку регіону та пришвидшить інноваційний розвиток регіону;
- використання органами місцевого самоврядування досвіду зарубіжних країн в питаннях залучення інвестицій у своїх громадах;
- вивчення та узагальнення світового досвіду фінансування інноваційної діяльності, тощо.

Список використаних джерел

1. Жихор О. Б. Врахування особливостей інноваційного розвитку регіонів у регіональній політиці держави. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018. № 6. С. 14-18
2. Федулова Л.І. Концептуальні засади формування інноваційної екосистеми регіону. *Інноваційна економіка*. 2015. №4. С. 24–28
3. Філімошкіна І. О. Фінансові ресурси місцевих органів влади в умовах фіскальної децентралізації. Атореф. на здобуття наук. ступеня к.е.н. Київ, 2018. 20 с.

Вернігорова Н.В., інженер I категорії, аспірантка
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ НА ЗАСАДАХ ЕКОЛОГІЧНОГО ІМПЕРАТИВУ

На сьогоднішній день концепція інклюзії починає розповсюджувати свої засади і в сферу природокористування. Запровадження ідей найбільшої доступності природних ресурсів, які вже стають все більш дефіцитними й вразливими, потребує глибинного перегляду цінностей суспільства. І не останню роль у формуванні адекватної концепції інклюзії грає соціальна складова, як головна рушійна сила еколого-економічних зрушень.

Для побудови концепції інклюзії у природокористуванні сучасна наука має певний ряд напрацювань. Так, основні принципи функціонування екосистем, які при цьому необхідно враховувати, представлені у роботах Н. Ф. Реймерса [1], оцінка впливу екосистемних послуг на благополуччя людей - міжнародна доповідь Millennium Ecosystem Assessment 2005 [2], зв'язок

деградації довкілля та економічного розвитку суспільства – у працях Grossman and Krueger, 1995 [3] та Alfredsson і Wijkman [4].

При впровадженні інклюзії в соціо-економічній сфері треба враховувати тенденцію до збільшення випадків негативного впливу на довкілля по мірі росту середнього доходу населення. І подоланням цього явища є встановлення в суспільстві балансу багатства, регулюючих інститутів та грамотності суспільства [3]. Тому впровадження інклюзивності у сферу природокористування потребує введення екологічного імперативу в сучасну світову економіку. Даний імператив можна тлумачити як перенесення законів і принципів екології у соціо-економічну сферу, надбудовуючи соціальні та економічні інтереси навколо природоохоронних норм та обмежень. Необхідність введення даного імперативу можна пояснити рядом принципів екології [2], які висвітлюють сутність проблеми щодо передбачення негативних екосистемних змін і необхідності погодження економічної діяльності з принципами сталого розвитку (*принцип оманливого благополуччя* [2, с.400], відмінності у функціонуванні екосистем та людського суспільства (*принцип «щільної упаковки»* [2,с.401], *правило інтегрального ресурсу* [2,с.387], та багато інших.

Засади інклюзивного природокористування мають базуватись на впровадженні в соціо-економічну сферу принципів функціонування екосистем (табл.1), яке спрямоване на збалансування економічних, екологічних та соціальних аспектів. Та перевага має надаватись саме природничому аспекту, як базису для економічних та соціальних надбудов.

З вище зазначеного можна вивести основні тези екологічного імперативу в контексті інклюзивності у природокористуванні:

1) Обмеження інклюзії у природокористуванні. Соціальні та економічні аспекти окрім матеріальної сфери включають такі поняття як особистостий розвиток людини, свободу вибору, економічну та соціальну мобільність та ін. Соціальні та економічні аспекти можуть розвиватись нескінченно, оскільки мають можливість переходу з матеріальної сфери у духовну та інтелектуальну, та регулюватись шляхом зміни цінностей, економічних зв'язків та ін. Можливості природного середовища обмежені суто матеріальним підґрунтям. Тому інклюзивність у природокористуванні має відмінності від соціо-економічної інклюзії: *вона має бути обґрунтована природно-ресурсним потенціалом та обмежуватись природоохоронними нормативами*. Звідси впливає наступна теза.

2) *Співставлення принципів інклюзивного природокористування зі сталим розвитком*. Впровадження інклюзію може супроводжуватись певними протиріччями: по-перше, необмежене задоволення потреб суспільства призводить до порушення екологічних нормативів, а отже інклюзивність має контролюватись і обмежуватись; по-друге, задовольняючи в рамках

інклюзивності потреби сьогоденних поколінь, необхідно дбати про потреби наступних поколінь. Звідси впливає третя теза.

Таблиця 1. **Впровадження екосистемних принципів у базис інклюзивного природокористування**

Принципи екосистем	Перенесення принципу в соціо-економічну сферу	Результат у рамках інклюзивного природокористування
Одержання ресурсів і позбавлення від відходів відбувається в рамках коло обігу усіх хімічних елементів.	Використання та перетворення ресурсів, використання продукту та утилізація відходів відбувається у рамках безвідходного життєвого циклу.	Забезпечення чистим середовищем всіх прошарків населення, позбавлення негативних екстернальних ефектів та зменшення економічних витрат реципієнтів.
Екосистеми існують за рахунок сонячної енергії, яка не забруднює середовище, практично вічна і кількість якої відносно стала й надлишкова.	Перехід до поновлюваних джерел енергії з найменшою кількістю відходів і найбільшим ККД.	Доступ всіх верств населення до використання енергії та доступ до суспільних благ. Менша вразливість енергетичного сектору до економічних криз.
Чим більша маса популяції, тим нижчим має бути трофічний рівень, який вона займає.	Чим більша кількість населення, тим більш справедливим має бути доступність до груп екосистемних послуг, зокрема до підтримуючих (їжа, вода та ін.) і тим справедливішим має бути прибуток від використання ресурсів.	Позбавлення від зростання нерівності, яка є першою причиною економічних криз. Перехід найбідніших прошарків населення до економічно і соціально дієздатного середнього класу є запорукою економічної стабільності.

Джерело: запропоновано автором на основі [5].

3) *Надмірне задоволення вторинних потреб у природокористуванні унеможливує задоволення першочергових потреб наступних поколінь. Це характеризується як негативні екстернальні ефекти [6] з подовженим часом дії. Звідси впливає наступна теза.*

4) *Впровадження інклюзивності в природокористуванні відповідно принципам пріоритетності. У природокористуванні мають визначатись пріоритетні і найбільш суттєві для споживачів напрямки та галузі, на які спостерігається найвищий попит, найменша пропозиція з боку екосистеми, і які мають першочергове значення для життя людей. Сюди можна віднести потреби у питній воді, кисні, продуктах харчування і взагалі всі забезпечуючі екосистемні послуги.*

Отже доцільність впровадження інклюзивних засад у природокористування визначається наявністю чітко окреслених меж доступності, відповідності принципам сталого розвитку та екосистемного підходу, погодженням з особливостями функціонування екосистем.

Список використаних джерел

1. Реймерс Н. Ф. Природопользование: Словарь-справочник. Москва: Мысль. 1990. 637 с.
2. Millennium Ecosystem Assessment, 2005. *Ecosystems and Human Well-being: Synthesis*. Island Press. Washington, DC. Retrieved from: <https://www.millenniumassessment.org/documents/document.356.aspx.pdf>
3. Grossman G., Krueger A. Economic growth and the environment. *Quarterly Journal of Economics*, 110(2). 1995. С.353–377.
4. Alfredsson, E., Wijkman, A. The Inclusive Green Economy. *MISTRA* (P.70). 2014. Stockholm: The Swedish Foundation for Strategic Environmental Research. Retrieved from: https://www.mistra.org/wp-content/uploads/2018/01/Mistra_Prestudy_TheInclusiveGreenEconomy_April2014-1.pdf
5. Небел Б. Наука об окружающей среде: Как устроен мир. Москва: Мир. 1993.
6. European Commission. Common Market Expert Group. *The Economic Cost of Traffic Accidents*. 1994. COST 313.

Вислободська Г.П., к.е.н., старший викладач
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького

ОСНОВНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ КОН'ЮНКТУРИ РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

В останні десятиліття спостерігалася позитивна динаміка зростання частки сфери послуг у світовому ВВП. Туристична галузь, як одна із вагомих його складових, також не є виключенням. Саме тому доцільним є проведення моніторингу кон'юнктури ринку туристичних послуг, формування однієї методики проведення аналізу даного сектору економіки.

За своєю суттю, ринок туристичних послуг є системою взаємовідносин між суб'єктами господарювання щодо споживання та реалізації туристичних послуг [1].

Поняття «кон'юнктура» охоплює сукупність усіх умов та обставин, в яких здійснює свою діяльність той чи інший господарюючий суб'єкт.

Основним завданням спостереження та аналізу ринку туристичних послуг є встановити яким є його поточний стан, виявити закономірності розвитку та проблемні аспекти, щоб в подальшому формувати якісний та конкурентоспроможний продукт, а це в свою чергу підвищить ефективність даної галузі, сприятиме соціально-економічному розвитку території.

Науковий аналіз кон'юнктури ринків потребує від дослідників вивчення загальних закономірностей розвитку економіки та дослідження зовнішнього середовища, оскільки жодна галузь чи підприємство не функціонує відокремлено. Окрім цього, аналізуючи туристичну кон'юнктуру, слід врахувати так чинники, що впливають на неї як: НТП, сезонність та періодичність споживання туристичних послуг (особливо у період відпусток), соціальні конфлікти, стихійні лиха, надзвичайні ситуації тощо.

Аналізуючи кон'юнктуру ринку туристичних послуг необхідно враховувати його специфіку, а саме те що основним товаром тут є комплексний туристичний продукт, до складу якого входять послуги з проживання, транспортні послуги, екскурсійні тури та ін.

Ключовим елементом методології аналізу ринкової кон'юнктури туристичної галузі є встановлення наявних циклічних чинників та ступеня їх впливу.

Важливе місце у аналізі кон'юнктури належить маркетинговим дослідженням. Вони є ключовим елементом у загальному полі маркетингової інформації. Маркетингове дослідження поєднує споживачів, клієнтів, громадськість і маркетолога через інформацію, за допомогою якої визначають проблемні аспекти та можливості [2]. Найпоширенішим інструментом маркетингових досліджень є опитування.

Аналіз отриманої в процесі досліджень інформації потребує її вивчення, обробки, використовуючи при цьому різноманітні методи та прийоми. Також слід розрізняти витяг необхідної інформації з усього масиву одержаних даних. На цьому етапі широко використовують економіко-статистичні й економіко-математичні методи опрацювання інформації.

Таблиця 1. Етапи та методи проведення аналізу кон'юнктури ринку туристичних послуг*

Етап	Назва етапу	Опис
I	Дослідницький	Первинне дослідження ринку та зовнішнього середовища, визначення стану ринку.
II	Етап поглибленого вивчення	Визначення тенденцій розвитку ринку за певний період часу (бажано більше 10 років); чинників, що впливали на розвиток.
III	Узагальнюючий	Підведення підсумків, формування висновків на основі інформації, отриманої з попередніх двох етапів.
IV	Прогноз	Визначення перспектив розвитку та прогноз основних показників на майбутнє.

*Джерело: власна розробка автора.

Надалі необхідно скласти звіт про результати дослідження, тобто фактично розробку висновків та рекомендацій. Вони повинні безпосередньо впливати з результатів аналізу, бути аргументованими і достовірними, спрямованими на рішення досліджуваних проблем.

Загалом підсумовуючи викладену інформацію, аналіз кон'юнктури ринку туристичних послуг можна поділити на ряд етапів, які відображено у таблиці 1.

Список використаних джерел:

1. Рахман М.С., Оніщенко В.С. Аналіз кон'юнктури ринку міжнародних туристичних послуг України. *Приазовський економічний вісник*. 2018. Випуск 5(10). С. 34-39.

2. Федорченко А.В. Роль маркетингу та маркетингових досліджень в системі управління підприємством // *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*: Зб. наук. Праць. 2008. С. 304 – 309.

Власенко Я.Г., студентка

Одеський національний економічний університет

ОСНОВНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасних умовах розвитку фінансового ринку будівельна продукція перетворилася в товар, який реалізується на ринку, і її вартість формується з урахуванням ринкового попиту і пропозиції. При цьому практично жодна з особливостей будівельної продукції не створює переваг для успішного функціонування її на ринку, а лише робить проблеми будівельних фірм багатоаспектними і більш складними. Споживач формує основні вимоги, що постають перед будівельною компанією які, в першу чергу полягають у тому що, продукція, яка або виробляється або реалізується будівельною організацією повинна бути доступною за ціною, а також надійною і сучасною, тобто конкурентоспроможною.

Сучасні економічні умови характеризуються крайньою нестабільністю, зниженням впливу національних урядів і посиленням ролі міжнародних корпорацій, організацій та інститутів, спостерігається стрімке зростання конкуренції між суб'єктами різних рівнів (регіонів, галузей, підприємств). М. Портер зазначає, що держави і регіони конкурують не безпосередньо, а через суб'єкти господарювання, що виробляють продукцію та створюють сприятливі умови для існування здорової конкуренції [1, с. 215].

Стосовно рівня дослідження підприємства конкурентоспроможність (КСП) – це відносна характеристика, яка визначає його здатність вести

боротьбу за ринки збуту з іншими підприємствами, а також отримувати нові конкурентні переваги шляхом ефективного використання всіх видів ресурсів. Відповідно до сучасних теорій конкурентної боротьби, виділяють п'ять типів переваг одних виробників над іншими. Для підприємств будівельної галузі, що працюють в основному на національному ринку, частка глобальних і культурних переваг в КСП дуже мала. Набагато більше значення мають технологічні, ресурсні і інноваційні переваги. Потенційно рівень КСП підприємства на будівельному ринку обумовлюється кількістю і значимістю наявних конкурентних переваг, що визначають ключові фактори успіху, які забезпечують стабільне і надійне функціонування підприємства. До конкурентних переваг в сучасних умовах належать: висока якість будівельно-монтажних робіт, малі терміни реалізації інвестиційних проектів, обґрунтована вартість продукції, професіоналізм працівників, репутація, досвід роботи в будівництві, сучасний рівень управління та організаційного розвитку тощо [2, с. 25].

До числа зовнішніх факторів відносять: умови інвестування в галузі, регіоні, країні; тенденції технічного розвитку; рівень конкуренції на будівельному ринку; ресурсообзороєність підприємства тощо. Під внутрішніми факторами розуміють: впровадження у виробництво нової техніки, прогресивної технології, підвищення кваліфікаційного рівня працівників [1, с. 328]. Загальні особливості і складності функціонування будівельних підприємств виражаються в наступному: непостійний або сезонний характер будівельних робіт; нестача висококваліфікованих кадрів; нерозвинений після продажний сервіс; сувора послідовність технологічних процесів капітального будівництва та оздоблювальних робіт; участь багатьох контрагентів у виробництві кінцевої будівельної продукції і наявність різноманіття виробничих зав'язків; нестача обігових коштів, нестабільність платоспроможності замовників і недосконалість системи державного регулювання; роль клімату і місцевих умов в будівельних роботах; зменшення рівня конкуренції для великих і середніх будівельних організацій; значне підвищення рівня конкуренції в середовищі малих підприємств (в основному субпідрядних); нестійка система конкурсних торгів (тендерів) для отримання контрактів на будівництво об'єктів; нестійкість співвідношення будівельно-монтажних робіт за їх складністю і видам протягом тривалості будівництва; індивідуальне формування ціни на кожен споруджуваний об'єкт, умов вкладення грошових коштів, їх освоєння, повернення; особлива форма розрахунку за будівельну продукцію (розрахунки ведуться за умовно готову продукцію – за етапи робіт, виконання частин або видів робіт); розвиток приватного будівельного сектора, що не бере участі в тендерах і знижує якість будівельних послуг тощо [3, с. 463].

Оцінка рівня КСП будівельних підприємств має на увазі вирішення наступних завдань: формулювання кінцевої мети; формування критеріїв

конкурентоспроможності; розрахунок рівня КСП; виявлення «слабких місць» і резервів підвищення КСП. Метою може бути визначення частки будівельного підприємства, яку воно обіймало на ринку; порівняння діяльності підприємства з головним конкурентом і т. д. Вибір методів оцінки конкурентоспроможності найчастіше на пряму залежить від цілей, які ставить перед собою підприємство.

З урахуванням розвитку будівельного ринку та специфіки будівельних підприємств, для оцінки їх КСП доцільно використовувати комплексний підхід, який охоплює аналіз і оцінку тих сторін діяльності, які дозволяють підприємству завоювати стійку ринкову позицію, представляти інтерес для замовника співвідношенням ціни і якості будівельної продукції [4, с. 198].

Фактори зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства знаходяться у взаємодії, формуючи певні об'єктивні умови його розвитку. Непрямий вплив на розвиток будівельного підприємства здійснюють групи факторів так званого макросередовища. До них слід віднести політичні, екологічні, соціокультурні, демографічні, макроекономічні, науковотехнічні.

Специфіка будівельних ринків накладає певні обмеження на можливості варіювати каналами збуту продукції. Попит на будівельну продукцію носить похідний (вторинний) характер і похідним (вторинним) він є тому, що виникає не сам по собі, а внаслідок попиту на товари, будівельні роботи та послуги, для виготовлення чи надання яких потрібна будівельна продукція. У загальному випадку – попит на будівельну продукцію залежить від загального рівня економічного розвитку в країні.

Отже, до найбільш важливих критерій КСП будівельного підприємства можна віднести: ефективність використання виробничого потенціалу; фінансове становище; ефективність організації збуту і просування готових об'єктів; якісний рівень будівельної продукції, її здатність задовольняти вимоги замовника.

Список використаних джерел

1. Портер М. Конкуренція / М. Портер / пер. з англ. М. : Изд. Хата «Вільямс», 2000. 495 с.
2. Петрова І. Е. «Бізнес-резерв карта» – сучасна методика оцінки конкурентоспроможності будівельних організацій. *Сучасні аспекти економіки*. 2016. №15. С. 23-34.
3. Степанов І. С. Економіка будівництва. М. : Юрайт-Іздат, 2015. 620с.
4. Шуваєв М. А. Методика оцінки конкурентоспроможності будівельних підприємств. *Економічні і гуманітарні дослідження регіонів*. 2012. № 3. С.195-201.

Власюк О.В., студентка
Одеський національний економічний університет

РИЗИКОВИЙ ХАРАКТЕР ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Інноваційна діяльність визначається найбільшою ризикованістю, у порівнянні з іншими видами діяльності, оскільки відсутня повна гарантія позитивного результату. Для початку, треба розібратись, що таке взагалі інноваційний ризик. Ймовірність втрат, що виникають при вкладанні підприємством коштів у виробництво нових товарів(послуг), які можливо, не знайдуть очікуваного попиту на ринку – є інноваційний ризик [1].

Умови, за якими він виникає [2]: при впровадженні більш дешевого методу виробництва товару чи послуги порівняно з уже використовуваним. Подібні інвестиції будуть приносити підприємству тимчасовий надприбуток, допоки воно є єдиним власником цієї технології. У подібній ситуації підприємство зіштовхується лише з одним видом ризику – можливою неправильною оцінкою попиту на вироблений товар.

При створенні нового товару (послуг) на старому устаткуванні. У цьому разі до ризику неправильної оцінки попиту на новий товар чи послугу додається ризик невідповідності якості товару (послуги) у зв'язку з використанням старого устаткування.

При виробництві нового товару (послуги) за допомогою нової техніки і технології. У цій ситуації інноваційний ризик включає в себе такі ризики: новий товар (послуга) може не знайти покупця; невідповідність нового обладнання і технології необхідним вимогам для виробництва нового товару (послуги); неможливості продажу створеного устаткування, оскільки воно не підходить для виробництва іншої продукції в разі невдачі.

Можна виділити кілька видів інноваційних ризиків, найбільш характерних для сучасних умов: ризики помилкового вибору інноваційних проектів, ризик незабезпечення інноваційного проекту достатнім рівнем фінансування, ризик невиконання господарських договорів, маркетингові ризики поточного постачання й збуту, ризик, пов'язаний із забезпеченням прав власності [3].

Алгоритм мінімізації ризиків інноваційних проектів містить такі етапи:

– по-перше, побудова укрупненої класифікаційної матриці ризиків інвестиційного проекту;

– по-друге, аналіз матриці та визначення найбільш імовірних ризиків.

Далі побудова ланцюга ризиків і встановлення найнебезпечніших ланок. Потім визначення загального ризику інноваційного проекту.

Також ранжування ризиків за величиною їх впливу на результат впровадження інноваційного проекту та пошук найбільш вагомих для подальшого аналізу. Проведення деталізації визначених ризиків через

поглиблений аналіз з метою пошуку причин їх виникнення. Далі розроблення заходів щодо мінімізації впливу встановлених ризиків на результат інноваційного проекту. Оцінювання загального ризику інноваційного проекту після проведення заходів щодо їх мінімізації та прийняття рішень щодо реалізації проекту в нових організаційно-економічних умовах.

Список використаних джерел

1. Бабенко Т. Ю. Управління ризиками інноваційної діяльності на підприємстві / Т.Ю. Бабенко[Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
https://feu.kneu.edu.ua/ua/confere_nce/conf_social_dev_ukr_12/section1/tez13/
2. Жежуха В.Й. Ризики інноваційної діяльності / В.Й. Жежуха // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.2. – С. 177–182.
3. Князевич А. О. Механізми управління інноваційним розвитком : моногр. / А. О. Князевич, О. В. Крайчук. – Рівне : РДГУ, 2011. – 133 с.

Войчук М.В., докторант

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ, МІСЦЕ ТА РОЛЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОЦЕСУ РОЗВИТКУ

Трансформаційні процеси в економічній сфері, зокрема, зміна базових системоутворюючих виробних елементів тягне за собою необхідність проведення процесу модернізації усієї господарської системи. Так, сьогодні процеси модернізації засновані на використанні знань та їх похідних таких як людський капітал, що в свою чергу формує нову виробничу базу та потужності економічної системи. На основі використання людського капіталу формують додаткові суспільні блага такі як інновації, креативність, інформація, що в свою чергу теж стають виробничими потужностями нових економічних підсистем.

Роль освіти як чинника соціально-економічного розвитку країни в сучасних умовах постійно зростає. Її багатоаспектність зумовлена функціями, що реалізуються у відносинах суспільства й економіки. Соціальна, культурна, духовно-виховна функції освіти є відносно беззаперечним предметом вивчення відповідних наук. Визнання ж економічної ролі освіти, розробка оцінок її ефективності і спрямування росту – проблема, від вирішення якої залежить, чи буде скасована вражаюча невідповідність продуктивності освіти й очікувань економіки у відношенні її значущості [1].

У кількісному відношенні зіставлення продуктивності системи освіти і приросту суспільного продукту (покращення його інноваційних якостей) дозволяє отримати достовірну оцінку ефективної економічної ролі освіти [2].

Поліфункціональність сучасної системи вищої освіти дозволяє стверджувати, що вона не просто формує інтелектуальний потенціал суспільства й допомагає його перетворенню на інтелектуальний капітал, а й має стати інституційно-господарською платформою його нарощування та ефективної інтеграції в глобальне господарське середовище.

Так, Д. Блум, Д. Канніг та К. Чан, стверджують, що життєздатність вищої освіти є фундаментальним і дедалі важливішим фактором функціонування світової економіки. Вона сприяє підвищенню продуктивності праці, підприємницького потенціалу та якості життя; підвищує соціальну мобільність; заохочує політичну участь; зміцнює громадянське суспільство; сприяє демократичному управлінню. Загальний позитивний вплив освіти на економіку, на думку науковців, можна відобразити схематично [3].

На думку Л. Рефріжері та Г. Алеандрі, в основі дослідження економіки освіти лежать виключно класичні економічні принципи. Так, першочерговим завданням цих досліджень є емпірична перевірка теоретичних моделей, які мають на меті встановлення причинно-наслідкового зв'язку між освітою та рівнем заробітної плати на рівні окремої особи, та рівнем розвитку освіти й рівнем суспільного доброту зарплатою на індивідуальному рівні та між освітою та розвитком на соціальному рівні. Так, на думку науковців, ключовим фундаментальним припущенням в галузі економіки освіти є те, що освіта є економічною інвестицією, оскільки збільшує як продуктивність людини, так і її роботодавця та суспільства в цілому. Відповідно керуючись цими принципами та базовими положеннями теорії людського капіталу, ефективність цих досліджень може значно бути підвищеною завдяки проведенню теоретичних та емпіричних досліджень на мікро-, макро- та мезорівневих рівнях [4].

Так, на мікроекономічному рівні економіка освіти зосередила свою увагу на перевагах освіти для людини з точки зору майбутнього рівня заробітної плати індивіда. Відповідно, теоретичні та емпіричні дослідження на мікрорівні зосереджені на «вимірюванні» економічної вигоди від освіти через їх проектування на рівень заробітної плати. Так, дослідження стосується не лише рівня заробітної плати, але й інших аспектів трудової діяльності, в тому числі позицій на ринку праці. Такі дослідження були проведені шляхом емпіричного аналізу даних, пов'язаних із довготривалим безробіттям [5], та шляхом порівняння індивідуальних витрат на освіту та її переваг для успіху на ринку праці й можливих соціальних [6].

Водночас дослідження, пов'язані з впливом освіти на економіку на макрорівні, були зосереджені на діяльності бізнес-структур. Зокрема, вився взаємозв'язок між людськими ресурсами та організацією й формуванням людського капіталу. Так, увага приділялась припущенню, що інвестиції у підвищення якості людського капіталу в межах компанії є стратегічним, оскільки результативна продуктивність працівника буде більшою, ніж інвестиції, необхідні для забезпечення необхідного навчання [7; 8]. Такі

дослідження базуються на економічному підході, заснованому на принципах класичної теорії людського капіталу, що стверджує, що більш високий рівень підготовки людських ресурсів призведе до підвищення продуктивності та ефективності ринкової економіки [9]. Науковій галузі управління бізнесом притаманна думка, що освіта працівника повинна розумітись як підвищення людського капіталу, як загального, так і спеціалізованого, початкового та безперервного та приносить користь для самого бізнесу. Це пояснюється тим, що продуктивність працівника в організації настільки ж висока, як спеціальна підготовка, яку він отримує, безпосередньо в межах компанії або за її межами [10]. Таким чином, крім інвестицій у фізичний капітал, бізнес-структури здійснюють професійне навчання працівника, що є не менш важливим і вважається інвестиціями у виробничі потужності компанії [11].

Дослідження впливу освіти на макроекономічний розвиток країни є предметом інтересу як науковців, так і представників державного управління та міжнародних організацій. Зокрема, аналітичні документи Організації економічного співробітництва та розвитку, наприклад, щорічний звіт «Освіта з першого погляду» [12] та Міжнародної організації праці «Світова зайнятість та соціальні перспективи: тенденції» [13], досліджують питання впливу освіти та навчання на рівень ВВП країни та темпи її економічного зростання. І в цьому випадку дослідження впливають із класичної теорії людського капіталу, згідно якої високий рівень освіти та підготовки сприяє високому рівню економічного та соціального розвитку.

Таким чином, дослідження впливу освіти на макроекономічному рівні з точки зору теоретичних та емпіричних досліджень, фактично зводиться до визначення рівня та форм впливу людського капіталу на економічне зростання та загальний розвиток країни й негативні наслідки з точки зору соціальної згуртованості та економічної нерівності на додаток до диспропорцій у якісному та кількісному вимірах освіти в конкретній країні.

Список використаних джерел

1. Болгова Е. В. Экономическая роль образования: статистический парадокс или проблемы эффективности? *Креативная экономика*. 2011. № 10(58). С. 68-73.
2. Кулініч О. А., Зарецька Л. М. Освіта як чинник соціально-економічного розвитку. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2014. Вип. 1. С. 199-208.
3. Bloom, D. E., Canning, D., Chan, K., & Luca, D. L. (2014). Higher Education and Economic Growth in Africa. *International Journal of African Higher Education*, 1(1). doi: 10.6017/ijahe.v1i1.5643
4. Refrigeri, L., & Aleandri, G. (2014). The Economics of Education as Educational Science. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116, 2059–2063. doi: 10.1016/j.sbspro.2014.01.519

5. Dickens, R., Machin, S., & Manning, A. (1999). The Effects of Minimum Wages on Employment: Theory and Evidence from Britain. *Journal of Labor Economics*, 17(1), 1-22. doi:10.1086/209911
6. Ciccone, A., Peri, G. (2002). *Human Capital and Externalities in Cities*. Barcelona: Universidad Pompeu Fabra.
7. Becker, Gary S. "Investment in Human Capital: A Theoretical Analysis." *Journal of Political Economy*, vol. 70, no. 5, 1962, pp. 9–49. JSTOR, www.jstor.org/stable/1829103. Accessed 6 January, 2020.
8. Alvino, F. (2000). *Le competenze e la valutazione del capitale umano in economia aziendale*. Torino: Giappichelli.
9. Cedefop (1998). *Vocational Education and Training; the European Research Field: Background Report*. Luxemburg, Office for Publications of the European Communities.
10. Barrett, A. (2001). *Economic Performance of Education and Training: Cost and Benefit*. Descy, P. Tessaring, M. (eds). *Training in Europe. Second Report on Vocational Training Research in Europe 2000: Background Report*, Vol. II. Luxembourg: Office of Official Publications of the European Communities.
11. Descy, P. (2004). *Impact of education and training: third report on vocational training research in Europe: background report*. Luxembourg: Office for Official Publ. of the Europ. Communities.
12. OECD Publishing. (2019). *Education at a glance 2019: Oecd indicators*. Paris. doi: 10.1787/f8d7880d-en
13. ILO (2019). *Global employment trends for youth*. Retrieved from https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_670542.pdf

Галатов Б. М., аспірант

Дніпровський державний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Важливою рисою соціально-економічного розвитку держави є посилення соціальної орієнтації бізнесу. Саме корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) стає головною умовою досягнення компанією довгострокового сталого розвитку та джерелом додаткових вигод для компанії та її стейкхолдерів. Дослідженням механізму формування корпоративної соціальної відповідальності та підходів до її оцінки присвячені наукові розробки таких вітчизняних вчених, як Б.М. Андрушків, О.А. Грішнова, Л.А. Грицина, М.М. Ігнатенко, А.М. Колот, О.І. Павликівська, Н.А. Супрун, Н.М. Шмиголь та

зарубіжних науковців, як Г. Боуена, Р. Каплана, А. Керолла, Е. Карнегі, Ф. Котлера, Е. Лептона, Д. Нортон, М. Портера, М. Фрідмана. Водночас, залишаються питання, пов'язані з необхідністю удосконалення нормативно-правової бази, яка регулює корпоративну соціальну відповідальність підприємства.

Корпоративна соціальна відповідальність – це довгострокове зобов'язання компаній поводитися етично та сприяти економічному розвитку, одночасно покращуючи якість життя працівників і їхніх родин, громади й суспільства загалом [1].

Нормативно-правове забезпечення включає ряд вимог щодо здійснення соціально-відповідальної діяльності, які втілені у документах різного рівня. Зважаючи на величезну кількість документів, їх доцільно згрупувати за такими рівнями:

1) міжнародний рівень представлений міжнародними документами (стандартами), які регулюють корпоративну соціальну відповідальність;

2) загальнодержавний рівень – це документи, які розроблені на рівні держави, та базуються на міжнародних стандартах і не протирічать їм;

3) регіональний (галузевий) рівень – документи, які враховують особливості діяльності певного регіону або галузі в державі;

4) внутрішньокорпоративний рівень – документи, які регламентують КСВ у конкретній організації.

Міжнародний рівень представлений багатьма стандартами, які регулюють корпоративну соціальну відповідальність компаній як у цілому, так і окремі її аспекти. Серед документів цього рівня слід виділити декілька груп:

1) керівні принципи та кодекси – Глобальний договір (United Nations Global Compact); Декларація Міжнародної організації праці (МОП) основних принципів та прав у сфері праці; ISO 26000 «Керівництво із соціальної відповідальності», Глобальні ініціативи Саллівана (The Global Sullivan Principles); Хартія правильної корпоративної поведінки Кейданрен (The Keidanren Charter for Good Corporate Behavior);

2) нормативні стандарти та кодекси – ISO 9000 (серія стандартів, які застосовуються при створенні та удосконаленні систем менеджменту якості організацій), ISO 14000 (міжнародний стандарт, який містить вимоги до системи екологічного управління (environmental management system), за якими здійснюється сертифікація); стандарт екологічного менеджменту і аудиту (EMAS); стандарт SA 8000 «Соціальна відповідальність» (стандарт, який сприяє постійному поліпшенню умов наймання і здійснення трудової діяльності, виконання етичних норм цивілізованого суспільства); міжнародний стандарт системи менеджменту гігієни і безпеки праці 18 001 (OHSAS); Кіотський протокол (міжнародна угода про обмеження викидів в атмосферу парникових газів);

3) документи, що визначають рейтингові індекси: фондові індекси – Domini Social Index (DSI 400) (оцінює соціальні, екологічні й управлінські показники найбільших за капіталізацією компаній); індекс Доу-Джонса зі сталого розвитку (Dow Jones Sustainability Indexes – DJSI), індекси FTSE4 Good (оцінює фінансові, соціальні й екологічні показники підприємств, що не належать до «заборонених галузей»), Large Cap Social Index (LCSI) (оцінює соціальні й екологічні критерії діяльності підприємств); нефондові індекси – Corporate Philanthropy Index (CPI) (базується на оцінці діяльності компанії різними групами заінтересованих осіб, оцінює переважно з позицій добродійності); Social Index by Danish Ministry of Social Affairs (SI) (визначає для внутрішніх та зовнішніх осіб рейтингові компанії з пріоритетом кадрової політики, рівня здійснення соціальних програм та подолання дискримінації на робочому місці); Accountability Rating (враховує вимоги стандартів підготовки соціальних звітів AA1000 та GRI, особливістю є можливість оцінки нефінансової діяльності підприємств); corporate Responsibility Index (стосується основних напрямів діяльності підприємства, які оцінюються під час його розрахунку та охоплюють розроблення й інтеграцію стратегії КСВ у діяльність програм); Environmental Sustainability Index (ESI) (Індекс екологічної стійкості, який за 21 критерієм визначає екологічну стійкість компанії у частині збереження природних ресурсів, динаміки рівня забруднення навколишнього середовища, екологічну політику управління).

4) документи, що регулюють питання підготовки звітності – звітність у сфері сталого розвитку (стандарт GRI (Global Reporting Initiative)); стандарт перевірки звітності AA 1000 (призначений для вимірювання результатів діяльності компаній з етичних позицій та надає компаніям процедуру і набір критеріїв, за допомогою яких може бути здійснений соціальний і етичний аудит їх діяльності); міжнародний стандарт інтегрованої звітності (IIRF); комплексна система принципів та стандартів оцінки і відображення дій соціально відповідальних компаній (Bench Marks).

Зміст документів державного рівня, які регламентують корпоративну соціальну відповідальність, визначається особливостями економічного, політичного і культурного розвитку держави. Перш за все головним документом цього рівня слід визначити Конституцію України. Цей документ окреслює вимоги щодо прав людини, трудових відносин, охорони здоров'я, навколишнього середовища, боротьби з корупцією.

До цієї групи слід віднести закони, а також кодекси, які визначають принципи та норми окремої сфери соціально відповідальної діяльності компаній: Кодекс законів про працю України, Податковий кодекс України, Повітряний кодекс України, Земельний кодекс України, Лісовий кодекс України, Водний кодекс України, Кодекс про надра. Підзаконні акти, які розроблені на рівні держави (укази, розпорядження, постанови, положення,

інструкції та ін.) є дієвим керівництвом для компаній у розробці напрямів соціально відповідальної діяльності.

Виділення третього (регіонального, галузевого) рівня документів дозволяє згрупувати їх за регіональними або галузевими особливостями. Це означає, що підприємства окремих галузей мають враховувати при розробці своєї корпоративної політики особливості, які притаманні тільки їм.

Корпоративний рівень нормативно-правового забезпечення КСВ потребує врахування вимог документів (стандартів) всіх попередніх рівнів. Обов'язковими документами, які повинна мати кожна компанія, є її статут та колективний договір.

Документами цього рівня слід визначити «Стратегію корпоративної соціальної відповідальності компанії» та «Кодекс корпоративної соціальної відповідальності компанії». Стратегію КСВ компанії слід визначити як корпоративну заяву щодо місії компанії, цінностей і норм, якими вона керується у своїй діяльності з урахуванням інтересів зацікавлених осіб. Принципи ж КСВ, які обумовлюють розробку заходів щодо її реалізації слід відобразити у Кодексі корпоративної соціальної відповідальності компанії як важливому документі на рівні компанії. Структура Кодексу КСВ може включати такі розділи: 1) місія, мета, принципи, цілі; 2) структура управління КСВ; 3) взаємодія зі стейкхолдерами (клієнтами, акціонерами, персоналом, постачальниками, місцевою громадою, громадськими організаціями тощо); 4) відповідальна ділова практика; 5) КСВ в сфері охорони довкілля; 6) благодійна діяльність; 7) моніторинг та оцінка реалізації КСВ.

Таким чином, визначене групування дозволяє упорядкувати документи, які регулюють соціально відповідальну діяльність з метою якнайповнішого застосування їх положень і принципів організаціями всіх сфер для розроблення та реалізації стратегії корпоративної соціальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Всесвітня бізнесова рада із сталого розвитку (WBCSD – World Business Council for Sustainable Development). URL: <http://www.wbcsd.org> (дата звернення 25.04.2020).

Гулієва А.Р., студентка
Науковий керівник: **Годованюк А.В.**, викладач
*Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Сучасне суспільство прагне до постійних покращень рівня та умов життя, які можуть забезпечити йому сталий економічний розвиток. Вибір і обґрунтування механізмів, що обумовлюють соціально-економічний розвиток, опираються на зовнішні та внутрішні інтереси країни, які пов'язані з реалізацією пріоритетів розвитку та стратегій [8, С. 152]. Поняття «економічний розвиток» можна розкрити, з одного боку, за допомогою висвітлення різних аспектів власне цього процесу, з іншого – на основі порівняння економічного розвитку з такими близькими категоріями, як прогрес, еволюція, модернізація, зростання тощо. Загалом економічний розвиток суспільства прийнято узагальнювати в понятті «економічне зростання». Аналіз економічного зростання становить основну проблему оцінки ефективності будь-якої системи господарювання. Темпи і рівень економічного зростання свідчать про можливість суспільства з освоєння досягнень науково-технічного прогресу, використання господарського потенціалу. Соціально-економічний розвиток одночасно є глобальним та індивідуальним, має регіональний зміст [7].

Вивченню сутності соціально-економічного розвитку суспільства, визначенню характеру впливу на розвиток інституціональних чинників приділяли увагу такі вітчизняні вчені: Н.І.Литвиненко, Г.М.Пилипенко, Т.М.Черкавська [4, С. 117]. Цілі та критерії соціально-економічного розвитку суспільства, включаючи політико-економічні риси концепції прискорення вивчала О.В.Полуяктова [5, С. 16]. В.П.Садковий виділяє освіту як один із пріоритетних напрямів, що потребує виважених економічних механізмів державного регулювання на шляху до розвиненої економіки [7]. Зарубіжні вчені та дослідники S. Jahan, M. Kovacevic, J. Assa, A. Bonini, C. Calderon, Y. Ch. Hsu, C. Lengfelder, T. Mukhopadhyay, Sh. Nayyar, C. Rivera N. Tapia [9] досліджували сучасний розвиток людства як показник, що охоплює соціальні, економічні та екологічні сфери у розрізі окремих якісних і кількісних показників.

Розглядаючи соціальну економіку як відкриту систему, науковці під соціально-економічним розвитком суспільства розуміють складний і багатогранний процес цілеспрямованих змін будь-якої соціальної системи на основі власних механізмів саморозвитку та постійної взаємодії із зовнішнім середовищем через людину та заради людини з метою набуття системою нової якості.

У відповідності з даним визначенням слід мати на увазі, що соціально-економічна система є складно організованою, впорядкованою сукупністю соціальних та економічних суб'єктів, поєднаних між собою зв'язками і відносинами, які за своєю природою є результатом взаємного впливу інших соціальних систем суспільства та відзначаються цілісністю. Новітнє розуміння соціально-економічного розвитку базується на феномені «суспільний прогрес», однак має за критерій не тільки матеріально-технічні складові, але й якісні зміни життєдіяльності людини.

Соціально-економічний розвиток як складний процес, який відображає зростання усієї соціально-економічної системи, що здійснюється шляхом кількісних і якісних змін не лише у сфері виробництва і розподілу, інвестицій і споживання, але й

- техніки та технологій виробництва;
- способів управління;
- економічної політики;
- характеру та якості інститутів, або правил гри, в рамках яких функціонує країна;
- культурних вподобань та цінностей;
- суспільних відносин, що виникають у зв'язку з процесом відтворення;
- стану природного середовища [2, с. 56].

Т. Шульц довів, що в економіці дохід від людського капіталу вищий, ніж від матеріально-технічного, тому людина має стати центром інвестиційної політики організації [4, с. 52]. Первинні інтереси Г. Беккера полягали в оцінці економічної віддачі від вищої освіти. Г. Беккер першим здійснив статистично коректний підрахунок економічної ефективності освіти (ефективність вищої освіти Г. Беккер оцінив у 12-14 % річного прибутку).

В Україні станом на 2019 рік, питома вага осіб, що мають вищу освіту, в загальній чисельності населення у віковій групі від 21 до 60 років становить 18%. Для порівняння цей показник США - 25%, Нідерландах - 22%, Італії - 22%. Україна займає 70 місце в світі за рівнем розвитку людського потенціалу серед 177 країн світу і 84 місце в світовому рейтингу конкурентоспроможності, який щорічно описує організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) і публікує у звіті «Погляд на освіту» [3].

Програма розвитку ООН визначає індекс розвитку людського потенціалу. В Україні за цим індексом з великим відривом лідирує Київ (0,697), далі ідуть Вінницька і Полтавська області.

З позицій теорії людського капіталу доходи людей є закономірним підсумком раніше прийнятих рішень. Тобто людина, приймаючи те чи інше рішення, може безпосередньо впливати на розмір своїх майбутніх доходів [1, с. 46].

На нашу думку, можна значно підвищити майбутні доходи, вкладаючи кошти у власну освіту і професійну підготовку, здоров'я, культуру, збільшуючи

тим самим свій власний (приватний) людський капітал. Люди, генеруючи, зберігаючи і використовуючи знання, передають його через взаємодію один з одним, в результаті чого формується інтелектуалізоване знання. Це сприятиме соціальному, економічному та екологічному розвитку країни та відповідатиме вимогам інформаційно-індустріального суспільства XXI століття. Дослідження розвитку поглядів на роль людини в соціально-економічній системі, перехід від теорії капіталів до теорії людського розвитку, зміна цільової спрямованості вчення відображає поступове усвідомлення суспільством зростання ролі людини в економіці.

Список використаних джерел

1. Грішнова О.А. Людський розвиток. Навчальний посібник. К.: КНЕУ, 2006. 308 с.
2. Лебедева Л. Соціально-економічний розвиток та способи його виміру. Конкуренція. Вісник антимонопольного комітету України. 2013. №1 (48). С. 54-59.
3. Освіта в 2019 році: погляд на різні системи освіти у всій Європі URL: <https://pon.org.ua/novyny/7331-osvta-v-2019-roc-poglyad-na-rzn-sistemi-osvti-u-vsy-yevrop.html>
4. Пилипенко Г.М. Соціально-економічний розвиток суспільства: сутність та фактори впливу // Економічний простір: електрон. версія журн. 2016. Вип. № 106. С. 115-126. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/есpros_2016_106_13
5. Полуяктова О.В. Прискорення соціально-економічного розвитку суспільства : економіко-політичні аспекти. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 16. С. 16-19
6. Руженський М. М. Теоретичні аспекти формування економічних основ соціального захисту населення в ринковій економіці. Соціально-трудова відносина: теорія та практика: зб. наук. пр. Київ, 2014. С. 294-298
7. Садковий В.П. Основні економічні механізми державного регулювання входження в європейський простір сучасної вищої освіти України // Державне будівництво: електрон. версія журн. 2013. № 1. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2013-1/doc/2/10.pdf>
8. Третяк В.П. Аналіз підходів до формування стратегії соціально-економічного розвитку держави. Социальная экономика. 2016. № 2. С. 151-156.
9. Jahan S. Human Development Indices and Indicators 2018, Statistical Update // United Nations Development Programme: електрон. версія журн. Human Development Reports, 2018. URL: <http://hdr.undp.org/en/2018-update>

Дубініна В.В., старший викладач
Національний авіаційний університет

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ БІЗНЕС-ПРОЦЕСУ ПІДПРИЄМСТВА РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

На сьогоднішній день поширеною і сучасною в менеджменті є концепція управління бізнес-процесами (BPM). Підґрунтям якої є процесно-орієнтований підхід, що виник у 80-х роках ХХ століття. Більшість публікацій в науковій літературі з процесно-орієнтованого управління підприємствами присвячено дослідженню бізнес-процесів промислових, виробничих, переробних підприємств, а не сфери роздрібно торгівлі. Також серед науковців існує роз'єднаність поглядів на розуміння терміну «бізнес-процес». Це породжує необхідність розгляду теоретичних аспектів бізнес-процесу підприємств роздрібно торгівлі.

Ознайомимося з терміном «бізнес-процес». Тепейко Т. під бізнес-процесом розуміє сукупність взаємопов'язаних дій, які направлені на перетворення входів у виходи з метою отримання продукту (послуги), що має цінність для споживача [1]. Криворучко О., Сукач Ю. зазначають, що бізнес-процес – це цілеспрямована сукупність послідовних взаємопов'язаних видів діяльності, що перетворюють ресурси підприємства в необхідний результат, розглядаються як ланцюжок «постачальник – споживач», представляють цінність для внутрішніх і зовнішніх споживачів та в цілому забезпечують отримання підприємством доходу (прибутків) [2].

В результаті чого можна виокремити декілька варіантів розуміння його природи:

I варіант: бізнес-процес – вид діяльності, потік діяльності, функція, завдання. У цьому контексті бізнес-процеси ототожнюються з діяльністю та функцією (від лат. *functio* – виконання, здійснення). Діяльність – це специфічна форма взаємодії людини зі світом, спосіб її буття. Вона включає мету, результат, засоби та процес [3]. Таким чином, бізнес-процес недоцільно прирівнювати до діяльності, оскільки він входить до її структури і є її складовою. Також бізнес-процес не варто прирівнювати до функції і завдання.

II варіант: бізнес-процес – сукупність заходів, процедур, операцій, дій. Звертаючись до словників синонімів [4] можна побачити, що наведені слова мають схожі значення. В основі цих слів лежить термін «дія» (одиниця діяльності людини, направлена на щось). Пропоную розглядати бізнес-процес як сукупність дій, що більш точно відобразатиме його природу.

Основними складовими терміну «бізнес-процес» є: дії, операції, процедури; «входи» і «виходи»; межі (початок і кінець); ресурси; технологія; трансформація; додана вартість/споживча цінність; споживачі і постачальники;

цілі (мета); посадова особа; вимірюваність (наявність показників, що можна виміряти).

Наступним кроком є з'ясування сутності терміну «бізнес-процесу підприємств роздрібної торгівлі», що неможливо зробити без виявлення особливостей роздрібної торгівлі (табл. 1).

Таблиця 1. **Особливості роздрібної торгівлі**

Особливість ПРТ	Пояснення
Ланка сфери обігу	ПРТ є посередником між виробниками і споживачами; створюють партнерські відносини між ними. Завдяки торгівлі завершується обіг товарів шляхом його реалізації кінцевим споживачам для їх вжитку
Формування попиту та пропозиції на товари/послуги	Виявлення латентних потреб споживачів, стимулювання споживчого попиту та формування пропозиції товарів, використовуючи сучасний маркетинговий та нейропсихологічного інструментарій
Зміна форм вартості товару	На ПРТ шляхом продажу відбувається перехід товарів від споживчої вартості на грошову. Також створюється додана вартість товарів, вироблених іншими сферами господарювання, через перенесення частини торговельних витрат
Зміна форм власності товару	Договір купівлі-продажу є невід'ємною частиною роздрібних торговельних відносин. Завдяки ньому відбувається зміна права власності товарів
Орієнтація на кінцевого споживача	ПРТ реалізують товари кінцевим споживачам з метою їх некомерційного вжитку
Обмеження вжитку товарів	Товарооборот, асортимент товарів ПРТ обмежується платоспроможністю і купівельною спроможністю населення
Формування попиту та пропозиції на товари/послуги	ПРТ виявляють латентні потреби споживачів, стимулюють споживчий попит та формують пропозицію товарів, використовуючи сучасний управлінський, маркетинговий та нейропсихологічного інструментарій
Розподіл обсягів товарів	В межах ПРТ відбувається розподіл великих партій товарів на дрібні
Наявність послуг	Послуга є невід'ємною частиною роздрібної торговельної діяльності підприємств
Умови продажу	ПРТ створюють комфортні умови для придбання товарів кінцевим споживачам шляхом відкриття підприємств, оформлення інтер'єру, впровадження різних методів продажу
Залучення споживачів	ПРТ залучають споживачів завдяки якості товарів і послуг іміджу, репутації, послугам, доступності розташування тощо
Прийняття рішень	ПРТ потребує швидких управлінських рішень
Надання емоцій	ПРТ стають місцями, в яких споживачі крім купівлі товарів отримують позитивні емоції
Товарна спеціалізація	ПРТ обирають різні форми асортиментного розподілу, цінового рівня, торговельного обслуговування

Джерело: запропоновано автором дослідження

Можна відзначити особливості бізнес-процесів підприємств роздрібної торгівлі, а саме: 1) створюють ланцюжок взаємодії «виробник-споживач», під

час якого відбувається зміна форм вартості і власності товарів шляхом їх купівлі-продажу; 2) чуттєві до настроїв зовнішніх споживачів; 3) динамічні та мобільні; 4) спонукають споживачів до здійснення покупок товарів, 5) ідентифікують потреби споживачів і створюючи пропозицію; 6) мають короткий цикл протікання і високу частоту повторювань; 7) починаються з виявлення попиту і закінчуються задоволенням попитом; 8) орієнтовані на впровадження інновацій.

Враховуючи вищерозглянуте, пропоную авторське визначення терміну «бізнес-процес підприємства роздрібної торгівлі» як комплекс обмежених дій сфери товарообігу, що під керівництвом посадової особи за допомогою ресурсів і завдяки технологіям трансформують «входи» у цінні для внутрішніх/зовнішніх споживачів «виходи», охоплюють купівлю-продаж товарів і надання послуг, спрямовані на отримання прибутку.

Запропонована дефініція містить у собі сутнісні елементи терміну «бізнес-процес». На відміну від існуючих, по-перше, використано слово «комплекс», що визначає бізнес-процес як цілісне утворення. По-друге, підкреслюється обмеженість дій. По-третє, увага акцентується на діях, що забезпечують рух товарів за гроші від виробників до споживачів і специфіці роздрібної торгівлі. По-четверте, підкреслюється значимість як зовнішніх, так і внутрішніх споживачів. Безумовно, інтереси зовнішніх споживачів є пріоритетними. Але незадоволеність внутрішніх споживачів може негативно вплинути на якість бізнес-процесів підприємств роздрібної торгівлі. По-п'яте, підкреслено економічний зміст бізнес-процесів (цінність і прибуток).

Таким чином, було розглянуто сутність і природу терміну «бізнес-процес». Описано два варіанти походження бізнес-процесу. Запропоновано авторське визначення терміну «бізнес-процес підприємств роздрібної торгівлі», яке враховує особливості роздрібної торговельної сфери, а також не суперечить сутності і природі бізнес-процесу.

Список використаних джерел

1. Лепейко Т. І. Організаційно-економічні засади реінжинірингу бізнес-процесів сучасного підприємства [Текст] / Тетяна Іванівна Лепейко // Український журнал прикладної економіки. 2019. – Том 4. – № 1. – С. 143–150. – ISSN 2415-8453.
2. Криворучко О.М., Сукач Ю.О. Менеджмент бізнес-процесів автотранспортних підприємств: монографія / О.М. Криворучко, Ю.О. Сукач. – Харків: ХНАДУ, 2012. – 245 с.
3. Азраилян А.Н. Большой бухгалтерский словарь. – М.: Институт новой экономики, 1999. – 574 с.
4. Словник синонімів https://ukrainkamova.com/publ/slovnik_sinonimiv/o/operacija/37-1-0-11197

Єлісєєва Л.В., старший науковий співробітник
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

БІЗНЕС-МОДЕЛІ СПІЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ РЕСУРСАМИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Уперше термін “економіка спільного користування” було представлено в праці американських дослідників Р. Ботсман і Р. Роджерса “Що моє – твоє: розвиток спільного споживання” в 2010 р. [1], в якій обґрунтовано положення про те, що в ХХІ ст. важливе значення для забезпечення економічного розвитку будуть мати не так індивідуальне споживання (що ґрунтується на моделі абсолютної власності), як масове споживання за допомогою інтернет-спільнот та механізмів обміну недовикористаними ресурсами. В умовах пострецесійного відновлення економіки науковці стверджували про необхідність відновлення традицій “ділитися товарами й послугами”, адже куплені товари їхні власники часто використовують неефективно, в той час, коли ці товари мають високу цінність та корисність для інших. Фактично це був заклик до повторного застосування товарів та підвищення ефективності використання приватних індивідуальних активів, а також доступу до них іншим економічним агентам. Відмінною рисою бізнес-моделей економіки спільного користування на противагу класичним стало застосування цифрових платформ як універсального посередника обміну товарами та послугами між суб’єктами господарювання. Р. Ботсман виділила чотири рушійні сили для розвитку економіки спільної участі: 1) глобальна економічна криза, 2) екологічні проблеми, 3) відродження довіри до незнайомих людей, 4) поява пірінгових соціальних мереж [1].

Важливим етапом у становленні економіки спільного користування став розвиток бізнес-моделей, які дозволили ефективніше використовувати приватні активи через відкриття доступу до них іншим суб’єктам господарювання [2]. Такі моделі отримали назву шерінгових підприємств. Прототипом для них стали підприємства, які спеціалізувалися на короткостроковій оренді транспортних засобів за допомогою онлайн-сервісів. На початку 2000-х років американська компанія Zipcar, яка згодом створила свої осередки й у європейських містах, почала забезпечувати надання послуг короткострокової оренди автомобілів на принципах самообслуговування та погодинної оплати за допомогою застосування мобільного додатку.

До основних ознак шерінгових підприємств належать: 1) відкриття доступу до матеріальних і нематеріальних активів, які до цього не були використані власниками повною мірою або були неліквідними; 2) застосування під час обміну онлайн-сервісів та цифрових платформ; 3) децентралізоване управління ресурсами та розвиток пірінгових (рівноправних) мереж; 4) трансакції в шерінговій економіці, як правило, не супроводжуються зміною

форм власності, можуть мати прибутковий або неприбутковий характер тощо. Водночас під час шерінгових трансакцій більшого значення набуває безпосереднє користування ресурсом, що не завжди передбачає передачу прав на його володіння.

Останнім часом найбільш стрімко почали розвиватися форми шерінгу, пов'язані з наданням послуг перевезення (т. зв. райдшерінг), побутових і професійних послуг. Найбільш відомим прикладом райдшерінгової компанії є Uber, яка була створена у Сан-Франциско 2009 року. Наразі сервіс працює в 70 країнах, більше ніж у 700 містах світу та загрожує сегменту традиційних послуг таксі, не маючи у власності жодного автомобіля. Станом на початок 2019 р. її ринкова капіталізація сягнула 52 млрд дол. США. Ще до 2014 р. через Uber було здійснено 200 млн поїздок, 2016 р. – 1 млрд, 2019 р. – 10 млрд. На кінець 2019 р. Uber забезпечувала близько 14 млн поїздок щоденно [3]. Згідно з дослідженнями Гарвардського університету, виявилось, що часто довіра до перевізників райдшерінгових компаній є вищою, ніж довіра до сусідів.

В Україні Uber з'явився у 2016 р. і на сьогодні сервіс функціонує у семи містах: Вінниці, Дніпрі, Запоріжжі, Києві, Львові, Одесі, Харкові. Тут до моменту запуску сервісу його додаток скачали понад 40 тис. осіб і, за статистичними даними Uber, це найвищий показник очікування не лише у Європі, а й у світі. За словами керівника з розвитку Uber в країнах Центральної і Східної Європи, Україна – один із найважливіших ринків регіону, який швидко зростає [4]. Через півроку після запуску сервісу в національній економіці за кількістю поїздок Україна обігнала Варшаву, яку до цього вважали лідером у Центрально-Східній Європі. Станом на кінець 2019 р. майже половина ринку таксі за кількістю поїздок припадає на Uber [5].

Таким чином, під впливом глобальної кризи та загострення екологічних проблем експонентний розвиток інтернет-технологій та віртуальних соціальних мереж спричинив становлення економіки спільного користування ресурсами та появу шерінгових компаній як підприємницьких структур нового типу. Вони активно почали розвиватися в США, Західній Європі, а після 2014 року поширилися і в Східній Європі, у тому числі Україні.

Список використаних джерел

1. Botsman R., Rogers R. *What's Mine Is Yours: The Rise of Collaborative Consumption*. London: Collins, 2011. 304 p.
2. Єлісеєва Л. В. Сучасні тенденції розвитку інноваційних форм підприємництва у міжнародній практиці. *Історія народного господарства та економічної думки України*. 2017. Випуск 50. С. 338–350.
3. Uber. URL: <https://www.uber.com/ua/uk/>
4. Uber Україна: про ціни, заробіток водіїв, "нелегалів" Uber Shuttle і доходи, які потрапляють в Голландію. Економічна правда. 2019. 7 листопада. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/11/7/653426/>

5. Обсяг ринку перевезень таксі за оцінками BRDO/Міністерство інфраструктури України. URL: <https://www.facebook.com/brdo.ukraine/posts/710579445967801>

Калінін О.С., студент
*навчально-науковий інститут економіки та бізнесу
ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”
м. Старобільськ*

ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА: ЗАНЕПОКОЄННЯ СУСПІЛЬСТВА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Земельна реформа в Україні проводиться від самого отримання незалежності. Після розпаду Радянського Союзу Україна мала близько сорока двох мільйонів гектар сільськогосподарських земель — сорок із яких були під мораторієм. У ніч на 31 березня у Верховній Раді ухвалено законопроект №2178-10 про обіг сільськогосподарських земель з липня 2021 року, що природньо викликало бурю невдоволень громадян і суспільства у цілому. Загалом — це побоювання домогосподарств-мікропідприємств та фермерів через певну туманність та закономірну незгоду з багатьма пунктами законопроекту.

Україна є аграрною державою і має одні з найкращих за родючістю землі у світі, тому актуальність цього питання надзвичайно висока. Прагнення уряду до підвищення ефективності та збереження земельних угідь є основною метою земельної реформи в Україні — це викликає велику увагу не тільки фахівців, а й усього населення країни та іноземних інвесторів.

Авторами основоположних вітчизняних праць в цьому напрямі є В. Андрійчук, П. Гайдучкий, А. Данькевич, І. Лукінов, О. Онищенко, П. Саблук та ін.

При цьому, слід відмітити, що аспекти практичного реформування земельних відносин (у тому числі, у контексті забезпечення економічної безпеки підприємств, регіонів і країни у цілому) в українській науці є недостатньо опрацьованими.

Метою роботи є: проаналізувати законопроект №2178-10 та статтю 130 Земельного кодексу України, виявити найгостріші проблеми сучасного земельного реформування та визначити певні підходи щодо розв'язання найбільш гострих проблем.

Законопроект такого формату для Верховної Ради є унікальним, все створюється з чистого аркуша. На даному етапі ринок землі недосконалий та не є гарантом стабільності. Основні занепокоєння громадян і суспільства викликають можливості незаконного захоплення земель, неспроможність

мікробізнесу та фермерів конкурувати з агрохолдингами, загроза виведення власності земель в офшори за кордон та знецінення землі.

Більшість з подібного роду цих занепокоєнь є дещо безпідставними, тому що в законопроекті закладено ряд обмежень, котрі спрямовано на усунення реальних потенційних негативних наслідків:

- не продаються комунальні та державні землі, вони виключно здаються в оренду;
- громади не мають права продавати отримані державні землі, можуть лише орендувати їх;
- юридичні особи, засновниками або кінцевими бенефіціарами яких є іноземці, можуть набувати право власності з дня та за умови схвалення цього на референдумі;
- на землі, виділені власникам паїв, і які розташовані ближче 50 км від державного кордону України;
- юридичним особам, учасникам або кінцевими бенефіціарами яких є громадяни РФ, або які належали або належать до терористичних організацій;
- юридичним особам, учасниками або кінцевими бенефіціарами яких є іноземні держави або неможливо встановити кінцевого бенефіціара;
- фізичним та юридичним особам, щодо яких застосовані санкції та з бенефіціарами в офшорних зонах;
- юридичним особам, зареєстрованим у державах, включених до списку тих, які не співпрацюють у сфері протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом;
- загальна площа земельних ділянок сільськогосподарського призначення у власності особи не може перевищувати ста гектарів;
- ціна продажу виділених у натурі (на місцевості) земельних часток (паїв) не може бути меншою за їх нормативну грошову оцінку.

Переваг у відкритті ринку землі може бути багато. Насамперед, це зумовить розвиток агропродовольчого комплексу країни в цілому:

- великі компанії готові вкладати гроші в розвиток вітчизняного агропродовольчого сектору, але за умови гарантій володіння цією землею, тому що фінансувати довгостроковий бізнес на орендованій землі є небезпечним.
- земля є основним ресурсом надходження коштів до місцевих бюджетів.
- банки отримають право брати землю під заставу, що значною мірою розширить можливості населення на отримання кредиту.
- селяни, які бажають змінити вид діяльності в сільських районах, зможуть продати свою землю, отримати таким чином початковий капітал для іншого бізнесу.
- повноправне володіння землею (що є конституційним правом людини) можливе лише з правом на купівлю-продаж.

Висновки та перспективи подальшого опрацювання досліджуваної проблеми. Україна потребує принципово нового підходу до розробки закону про землю. Для підвищення ефективності та досягнення запланованих результатів може бути застосовано такі заходи:

- гармонізація вітчизняної нормативно-правової бази до норм МВФ;
- обов'язкове проведення Всеукраїнського референдуму з реальною можливістю висловлення та імплементації прийнятих альтернативних підходів;
- ініціювання роз'яснення можливих позитивних і негативних наслідків у ЗМІ за аналогією з країнами Центрально-Східної Європи;
- удосконалення антимонопольного законодавства;
- формування ефективної системи захисту прав приватної власності.

Список використаних джерел

1. Земельний кодекс України від 01.01.2019
2. Міжнародний науково-виробничий журнал «Економіка АПК»

Квітінська М. В., студентка
Науковий керівник: **Бачинська О. М.**, к.е.н., викладач
*Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж*

ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ

Як українська так і зарубіжна література, зумовлюється багатогранністю поглядів на значення поняття «інновація». Як колись зауважив один із найвідоміших американських футурологів Е. Тоффлер, що серед проблем, із якими безумовно стикається бізнес, немає важливішої і складнішої, ніж проблема нововведень.

Інновація – це, без винятку, надзвичайно важлива на сьогоднішній час економічна категорія. Вперше цей термін почав використовувати, і започаткував видатний австрійський економіст Й. Шумпетер в своїй роботі «Кон'юнктурні цикли» (1939) [1]. Економіст пояснював інновацію як доволі новий науково-організаційний склад виробничих чинників, створених підприємницькими організаціями. Й. Шумпетером також вперше було введено в науковий обіг саме термін «інновація», який в перекладі означав «втілення наукового відкриття, технічного винаходу в новій технології або новому виді виробу». Крім того, інновація розглядалась як нова функція виробництва, «нова її комбінація» [2].

Також слід згадати, що проблемам інновації приділяли увагу такі відомі вчені, як: С. Ілляшенко, В. Василенко, В. Шатько, Х. Барнет, І. Мойсеєнко, М. Алферов та ін. До прикладу В. Василенко говорив, що інноваційна діяльність представлена як процес творчості та створення нововведення, реалізована як максимум інноваційної альтернативи, інноваційної потреби та підприємницьких зусиль [3]. М. Ескіндаров вважав багатоваріантний, альтернативний тип діяльності як інноваційний процес являє собою комплекс пов'язаних між собою явищ – від народження наукової ідеї до її комерціалізації.

Досить багато авторів приділяють свою увагу інноваційному менеджменту, як функціональній системі управління і розглядають, як один з різновидів функціонального менеджменту, безпосереднім об'єктом якого слугують інноваційні процеси в усіх сферах економіки.

Функціональний інноваційний менеджмент націлений, головним чином, на ефективне управління процесом розроблення, упровадження, виробництва та комерціалізації інновації, при цьому важливим моментом є синхронізація функціональних підсистем, удосконалення координуючих дій операційної системи виробництва, управління персоналом і здійснення контролю за інноваційним процесом [4].

Як вид діяльності та процес прийняття управлінських рішень інноваційний менеджмент являє собою сукупність процедур, що утворюють загальну схему управління інноваційним процесом. Ця сукупність складається з відповідних функцій управління, кожна з яких розпадається на окремі види роботи (етапи), що пов'язані з багатогранною діяльністю підприємства і виконуються у відповідній послідовності.

В сьогоденні час, всі підприємства чітко усвідомлюють, що одним із основних етапів управління персоналом, виживання на ринку та організацією в цілому – це застосування інновацій. Інновації необхідні без виключення в усіх сферах: виробничій, організаційній, науковій, фінансовій та ін., адже саме в цілому комплексі вони зможуть приносити найефективніші результати.

Сьогодні в умовах жорстокої конкуренції, паралельно підвищуються до товарів та послуг, вимоги споживачів. Тому саме постійні інновації стають запорукою отримання конкурентних переваг.

Інноваційний менеджмент – це доволі складний механізм керуючої системи, що може створювати досить сприятливі умови та можливості не лише для розвитку але і для досягнення ефективного результату діяльності підприємства. Наука та мистецтво управління інноваційного менеджменту, базується на теоретичних положеннях загального менеджменту, серед яких визначальними є закони та закономірності динамічних систем, принципи, функції, форми й методи цілеспрямованої діяльності людей у процесі управління цими системами. Інноваційний менеджмент являє собою сукупність процедур, які утворюють загальну схему управління інноваційним процесом;

розглядається як послідовне виконання управлінських функцій на всіх етапах реалізації інноваційної діяльності на підприємстві та стосується виробничо-технологічних, збутових та управлінських процесів; складається з двох ланок або підсистем: керуючої підсистеми (суб'єкта управління) і керованої підсистеми (об'єкта управління), зв'язок суб'єкта управління з об'єктами відбувається за допомогою руху інформації.

Інноваційний менеджмент націлений на забезпечення ефективного функціонування інноваційного процесу в рамках фірми (підприємства), з метою створення можливості її конкурентоспроможності на ринку в довгостроковій перспективі.

Інноваційна діяльність виражає свою особливість в тому, що слугує діяльністю підвищеного ризику, порівнюючи із звичайним підприємництвом (який також супроводжується на особистий ризик). Такий підвищений ризик пояснюється творчим характером науково-технічної роботи, новизною, можливістю одержання позитивного та негативного результату, тому саме через це більша частина підприємців не мають бажання займатися інноваціями.

Отже саме таким чином, інноваційний менеджмент сьогодення – це безумовно сукупність не лише економічних засобів, але і мотиваційних, правових, організаційних форм та методів управління інноваційної діяльності виділеного об'єкта управління, маючи на меті одержати найоптимальніші шляхи задля найвищих економічних результатів цієї діяльності.

Інноваційними є будь-які технічні, організаційні, економічні й управлінські зміни, відмінні від існуючої практики в даній організації. Вони можуть бути відомі і використовуватися в інших організаціях, але для тих організацій, у яких вони ще не основні, їхнє впровадження є новою справою і може привести до чималих труднощів. Організації мають різну сприйнятливості до інновацій. Їхній інноваційний потенціал залежить від параметрів організаційних структур менеджменту, професійно-кваліфікаційного складу, промислово-виробничого персоналу, зовнішніх умов господарської діяльності й інших факторів.

Тому інноваційний менеджмент направлений, щоб забезпечити найефективніше функціонування інноваційного процесу на підприємстві, метою якого є створення сильної конкурентоспроможності в ринку на довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Хомік В.В. Теоретичні дослідження інноваційної активності регіону. URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/en_re/2010_7_5/26.pdf
2. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: навч. посібник. К. : КНЕУ, 2003. 504 с.
3. Василенко В.О. Інноваційний менеджмент : навч. посібник. К. : ЦУЛ, 2003. 440 с.

4. Уткіна Ю.М Інноваційний менеджмент на підприємствах. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014, № 46. С. 298-302.

Келеберда Т.В., аспірант
Львівський національний аграрний університет

СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ

Досліджуючи природу виникнення кооперативних рухів, науковці стверджують, що кооперування – це своєрідний протест певної людської спільноти на розвиток соціально-економічних тенденцій у суспільстві. Як зазначають канадські дослідники кооперації Д. Бредфорд і С. Побігуший, кооперативні підприємства виникають з метою задоволення потреб, які важко досягнути традиційними ринковими механізмами. Група людей, гноблених ринком, об'єднуються, щоб ефективніше протидіяти цьому гнобленню. Діалектична природа кооперативного руху впливає саме з цієї суперечності. Кооператив створюється з метою запобігання реаліям ринку, але він самий є його породженням [5]. Тобто кооператив, заперечуючи ринкову систему, одночасно є її найуспішнішим учасником, і потреба в кооперації як формі організації господарської діяльності буде завжди, поки існуватиме пригнічення ринковим середовищем надто «індивідуалізованих» господарських суб'єктів [1].

Дослідники кооперації схиляються до думки, що першим якісним поштовхом у суспільстві на шляху до реалізації ідеї кооперації був лозунг видатного англійського соціаліста-утопіста і реформатора Роберта Оуена: «У єдності – сила, що (competitat – «конкуренцію») необхідно замінити (compeition – «співпрацю»), що аграрному капіталізму повинна протистояти система суспільної кооперації» [2].

Явище кооперації як суспільний феномен пройшло через довгу низку перетворень і за сучасних соціально-економічних умов це важлива складова, що передбачає ринковий механізм, в першу чергу, в межах системи аграрного виробництва. Ефективна розбудова кооперації чинила суттєвий вплив на сприятливе ринкове середовище в межах аграрної сфери, дозволяючи виробнику сільгосппродукції досягти підвищення ефективності в галузі реалізації готового продукту та матеріально-технічної бази, зокрема це стосується таких опцій, як маркетинг, контроль якості продукту, нові науково-технічні розробки та ін.

Кооперація пронизує всі суспільні відносини, є своєрідним «мастилом» механізму взаємодії людини й засобів праці, що формують продуктивні сили суспільства. Вона передбачає встановлення раціональних пропорцій у затратах

робочої сили й засобів виробництва. Адже кооперація без внутрішнього пошуку структури не існує. Кооперація являє собою всезагальну організаційну форму праці. Для різних соціально-економічних формацій характерні свої специфічні форми й методи суспільної організації праці. Але за будь-якого економічного ладу суспільства об'єктивною є необхідність сполучення робочої сили із засобами виробництва. Це обумовлює універсальний характер кооперації, адже у своєму поступальному розвитку людство постійно знаходить нові, вищі форми взаємодії та господарських зв'язків. Вищевказане визначає об'єктивну природу кооперації, що впливає, перш за все, з об'єктивності потреб і інтересів людей, які є проявом об'єктивної необхідності існування людини як біологічної й соціальної істоти та визначають зміст і направленість її діяльності. З іншого боку, ми не можемо лишати поза увагою того факту, що кооперація є могутнім інструментом у відстоюванні інтересів певних груп. І тут ключовим фактором виступає воля людини як суб'єкт відносин кооперації.

На думку Ю. Ушкаренко, кооперація становить систему кооперативів, їх спілок, об'єднань, асоціацій, а також створених ними інших господарських організацій і виступає як форма сумісної господарської діяльності виробників в одному чи різних, але взаємозв'язаних процесах праці або виробництва, чи в цілях досягнення економічних результатів, чи задоволення своїх соціальних і економічних інтересів, які важко чи неможливо досягнути за індивідуальної діяльності [6].

Основою ефективного розвитку аграрного виробництва є раціональне співвідношення різноманітних виробничих сільськогосподарських структур, заснованих здебільшого на приватній формі власності. Сільськогосподарські кооперативи є помітними суб'єктами аграрних відносин. Вони представлені як об'єднаннями сільських мешканців з метою спільного виробництва аграрної продукції, так і самих сільськогосподарських товаровиробників з метою організації надання різноманітних послуг. Кооперативне господарювання різних форм органічно вплелось у сучасне суспільство і позитивно впливає на його прогресивний економічний розвиток. Сформований кооперативний сектор економічної системи України дає можливість реалізації підприємницької ініціативи людей, забезпечення зайнятості серед широких мас та посилення їхнього соціального захисту. Аграрному сектору економіки держави відповідає значення цілісного комплексу, тісно пов'язаного з умовами, які залежать від природи, ресурсів, технічних можливостей та кваліфікованих спеціалістів. Сучасним проблемам агросектору економіки притаманний тісний зв'язок із політичними та соціально-психологічними аспектами розвитку агропромкомплексу, хоча, безперечно, усім цим проблемам властивий зв'язок із рядом вузлових питань економіки аграрного сектору.

У кризових умовах функціонування аграрного сектору економіки України кооперація та інтеграція є дієвим інструментом стабілізації. Забезпечення сталого розвитку національної економіки має базуватися на підвищенні ролі

кооперативів як чинника економічної динаміки. За результатами останніх років аграрний сектор України поряд з енергетичним комплексом є провідним. Для подальшого утримання досягнутих позицій модель розвитку аграрного сектору економіки повинна бути зосереджена на розвитку кооперації та інтеграції, все це дає змогу цілісно відновлювати аграрний сектор економіки України. У розвинутих країнах світу однією з ключових форм організації інноваційного розвитку аграрного сектору економіки є кооперація та інтеграція, яка виступає інноваційним інструментом регіонального розвитку і збільшення ефективності використання ресурсного потенціалу суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки. Отже, враховуючи вищенаведене, формування та розвиток інноваційних суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки на умовах кооперації та інтеграції є необхідною умовою та рушійною силою соціально-економічного розвитку аграрного сектору України [3].

Розбудовувати та вдосконалювати аграрний сектор економічної системи – стратегічна економічна діяльність країни. Сьогодні український аграрний сектор має застаріле матеріально-технічне забезпечення, слабкий експорт; сільськогосподарську продукцію у більшій частині областей виробляють господарства населення, головна ціль яких – задовольнити власні потреби.

Сільська економіка розвивається за принципом балансу між особистими інтересами окремих осіб та загальними інтересами місцевих громад стосовно захисту довкілля, соціальної згуртованості та у підсумку – економічної розбудови. При цьому, процес розвитку кооперованих та інтегрованих процесів повинен базуватися на принципах добровільності, цілеспрямованості, збалансованості інтересів господарюючих суб'єктів на основі вдосконалення виробничо-економічних взаємовідносин, еволюційності, комплексності тощо [4]. Організаційно-економічний механізм кооперації та інтеграції сільськогосподарських підприємств, переробних, обслуговуючих, торгових підприємств, організацій та інших формувань повинен включати такі положення, як обґрунтування доцільності створення формувань та їх організаційної побудови, структура управління, формування основних та оборотних засобів, принципи взаємостосунків під час розподілу прибутку між учасниками-засновниками формувань, пакет засновницьких та нормативних документів тощо.

Список використаних джерел

1. Валентинов В. Л. Методологічні аспекти дослідження розвитку сільськогосподарської кооперації. *Економіка України*. 2000. № 9. С. 30–36.
2. Гончаренко В. В. Кредитна кооперація. Форма економічної самопомогі сільського і міського населення у світі та в Україні (теорія, методологія, практика). К.: Глобус, 1998. 330 с.

3. Крючко Л. С. Розвиток кооперації та інтеграції як інноваційний складник забезпечення ефективності аграрного сектору економіки. *Бізнес-навігатор*. 2017. Вип. 4-1. С. 89-92.

4. Крючко Л. С. Методологія інтеграційної та коопераційної взаємодії в сільському господарстві. Науковий вісник Ужгородського національного університету: *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 22(2). С. 42-45.

5. Мацієвич К. Кооперація і національне відродження. *Українська кооперація*. 1918. № 1. С. 16.

6. Ушкаренко Ю. В. Сільськогосподарська кооперація в еволюційному вимірі: монографія. Херсон: Айлант. 2009. 404 с.

Козак О.А., провідний науковий співробітник відділу
Грищенко О.Ю., завідувач сектору
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ ДЛЯ ВИРОБНИКІВ ТА СПОЖИВАЧІВ МОЛОЧНИХ ТА М'ЯСНИХ ПРОДУКТІВ

Загальновідомо, що показником розвитку економіки країни є зміна структури раціону населення у напрямку збільшення у ньому тваринного білку. У бідних країнах, до яких відноситься і Україна, спостерігається висока залежність споживання продовольства від рівня доходів населення. А тому навіть урбанізація, яка має місце в Україні, не сприяла швидкому покращенню раціонів. При калорійності добового раціону – 2706 ккал, продукти тваринництва становлять лише 878 ккал, або 32,4%, решта – це продукти рослинництва. Споживання молока та молочної продукції забезпечується лише на 51% від раціональної норми, м'яса – на 62,1% (85 кг), риби – на 69,4% (17 кг). Фактично маємо недостачу м'ясних та молочних продуктів у харчуванні населення, а калорійність раціону формується в основному за рахунок споживання хліба та хлібопродуктів, олії, цукру та картоплі. Таке насичення продуктами рослинництва не зумовлене традиціями споживання, адже раціональні норми вже були досягнуті в кінці 80-х років. Основним обмежуючим фактором недоспоживання тваринних продуктів є, перш за все, рівень доходів населення. Вимір залежності обсягів споживання продовольства від доходів населення підтвердило, що із зростанням доходів споживання продуктів тваринництва зростає до раціонально обґрунтованих норм. Тобто основні обмеження все ж таки мають економічну природу. Це не дивно, адже заробітна плата та пенсії в Україні є найнижчими в Європі, відповідно населення – найбільш бідним. Саме по цій причині витрати на харчування у

структурі грошових витрат домогосподарств становлять майже 41%. У розвинених країнах цей показник не більше 15%. Країни з низьким рівнем доходів та відповідно високою часткою витрат на харчування є надзвичайно вразливі щодо забезпечення продовольчої безпеки. Отже, в Україні рівень продовольчого забезпечення населення уже до пандемії в цілому був незадовільним. Це підтверджує і рейтинг країн за індексом глобальної продовольчої безпеки, де Україна у 2019 р. займала 76 місце із 113 країн, розмістившись між Болівією та М'янмою [1].

У березні 2020 року Україна, як і увесь світ, опинилася на порозі наступної світової кризи, спричиненої вірусом COVID-19. Основні загрози, які визначають експерти, це сповільнення темпів росту світового ВВП від 2% за оптимістичним сценарієм (якщо вірус виявиться сезонним явищем та країнам вдасться його швидко побороти за прикладом Китаю) до 0,5% та глобальної рецесії, яка відчуватиметься протягом всього року. Це проявлятиметься у збільшенні рівня безробіття, згортанні середнього та малого бізнесу, інфляції та ін. Міжнародна організація праці заявила, що через пандемію та карантин постраждало 81% робочих місць у світі [2]. В зоні найбільшого ризику знаходяться країни, що розвиваються та країни з низьким рівнем доходів, оскільки маючи меншу кількість ресурсів, вони є більш вразливими до криз попиту чи пропозиції. До того ж, прогнозується масштабний відтік капіталу із слабкіших країн у сильніші. Глибина і тривалість наслідків залежатиме від поведінки уряду та інструментів, які будуть застосовані: економія, реструктуризація боргів, перерозподіл доходів між багатими та бідними, грошова емісія. Криза почалася як криза пропозиції, але з розвитком подій все більше набуває рис кризи попиту [3, с. 3]. Хоча експерти Світового банку говорять про унікальну комбінацію кризи попиту та пропозиції, яка на різних товарах проявлятиметься по-різному. Так, зниження цін на нафту вплинуло і на здешевлення культур, які використовуються на біопаливо (кукурудзи та соєвого масла). Збої в ланцюгах постачання продовольства ставлять під загрозу гарантування продовольчої безпеки та сприяють створенню запасів споживачами. Це одразу ж підвищує ціни на продовольство. З іншого боку, зменшення доходів споживачів негативно відобразиться на споживанні. Так, наразі понад 5 млн осіб після запровадження карантину вимушені були піти у відпустки [4]. Крім того, згортання малого та середнього бізнесу загрожує масштабною хвилею звільнень. Спілка Українських підприємців заявила про падіння доходів на 90-100% у третини власників мікробізнесу з початку карантину. Такі підприємці уже звільнили до 50% свого штату. Власники малого та середнього бізнесу втратили 25-50% доходів та звільнили 10-25% працівників. Великі підприємства втратили 10-25% прибутків та планують скоротити штат на 25%. [5]. В таких умовах, населенню змушене ще більше заощаджувати та скорочувати витрати. Отже, на Україну чекає скорочення

споживання продуктів харчування. Зниження споживчого попиту помітно вплине на економічну динаміку країни, адже саме він формує понад 2/3 ВВП.

Спрогнозувати поведінку споживачів можна за допомогою коефіцієнтів еластичності попиту за доходами. Якщо на найбільш вживані в Україні продукти харчування (хліб та хлібопродукти, цукор, олія, овочі) попит є нееластичним, то м'ясо та м'ясопродукти, а також молоко та молочні продукти характеризуються високою еластичністю – 0,7 та 0,6, а за окремими видами (яловичина, свинина, масло, сир твердий) – перевищує 1. Зменшення доходів призведе до зменшення обсягів споживання таких продуктів та перехід у більш дешеву групу. Для м'ясопродуктів більш дешевим сегментом є м'ясо птиці, для молочної продукції – питне молоко та кисломолочна продукція. При цьому загалом обсяги споживання м'яса та молока скорочуватимуться. Так, зменшення доходів на 10% призведе до зменшення споживання м'яса та м'ясних продуктів на 7%, молока та молочних продуктів – на 6%. В умовах ринку відповідною буде в реакція сільськогосподарських виробників – скорочення виробництва. Пом'якшити таку ситуацію може активна зовнішньоекономічна діяльність. Наразі в Україні за три місяці 2020 року експорт м'ясних продуктів зріс за рахунок м'яса птиці, молочних продуктів – зменшився по всіх позиціях. Тобто, поки що вітчизняна курятина користується попитом і канали її реалізації не перекрито. Імпорт м'ясних продуктів за винятком м'яса яловичини зменшився, молочних продуктів за усіма видами – зріс. Щодо імпорту молочних продуктів, то ця тенденція уже має місце тривалий час та свідчить, насамперед, про дефіцит якісної молочної сировини всередині країни. І хоча загальним попит на молочну продукцію в країні почав знижуватися, імпорт завезених готових високомаржинальних продуктів поки що інерційно зростає. Низькі прогностичні ціни на кукурудзу у цьому році вигідні виробникам м'ясо-молочної продукції, однак багато у чому їх діяльність залежатиме від платоспроможного попиту населення та тривалості карантину.

Відмітимо, що українська економіка залежна, відкрита та вразлива для зовнішніх чинників. Так, експорт складає 45% ВВП, а імпорт – 54%, тобто Україна орієнтується переважно не на внутрішнє споживання, а на зовнішні ринки. При цьому експортується переважно сировина, а імпортується – готова продукція. Так, у структурі експорту сировина складає – 70% проти 18% у Європейському Союзі. Не слід забувати, що крім сировини експортується і людський капітал у більш економічно розвинуті країни. Чисельність вимушених трудових мігрантів за оцінками експертів складає до 4 млн осіб. Вплив COVID-19 може призвести до довгострокових зрушень на світових продовольчих ринках, що впливатиме як на експортерів, так і на імпортерів. Суттєву загрозу становитиме закриття світового продовольчого ринку для країн-експортерів, в числі яких знаходиться і Україна.

Список використаних джерел

1. Global Food Security Index 2019. Strengthening food systems and the environment through innovation and investment. URL : <https://foodsecurityindex.eiu.com/Resources>
2. Coronavirus: four out of five people`s jobs hit by pandemic. BBC news/ 7 April 2020. URL : <https://www.bbc.com/news/business-52199888>
3. Галасюк В. Економіка України: пандемія COVID-19, нова економічна реальність, рекомендації. Ukrainian association the club of Rome. URL : <http://www.clubofrome.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/Doslidzhennya-Fond-Zajdelya.pdf>
4. Чижиков Г. Скільки коштує пакет «карантинної» держпідтримки і які втрати малого бізнесу. Економічна правда. 10 квітня 2020 р. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/04/10/659198>
5. Коронавірус VS бізнес: половина підприємців здатні протриматися в умовах карантину не більше місяця. 2 квітня 2020 року. Спілка українських підприємців. URL : sup.org.ua/uk/news/419

Колісник В. О., студентка

Мещеряков В. Є., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Трудові ресурси підприємства – це частина працездатного населення різних професійно-кваліфікаційних груп, що входять до облікового складу підприємства, і які володіють фізичними й розумовими здібностями та знаннями, необхідними для здійснення корисної діяльності. Трудові ресурси на підприємстві є об'єктом постійного безперервного трудового процесу. Аналіз трудових ресурсів в ринкових умовах стає особливо актуальним, оскільки трудові ресурси мають вартісну оцінку, а отже є конкурентною величиною на ринку праці.

Найбільшим споживачем трудових ресурсів регіону є промисловість. Вона представлена всіма основними видами діяльності, провідними з яких є добування сирової нафти та природного газу; виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів; машинобудування. Найбільший вплив на показники роботи промислового комплексу області має діяльність досить обмеженого кола підприємств: філія ГПУ «Шебелинкагазвидобування», ПАТ «Укргазвидобування», виробничий підрозділ «Шебелинське відділення з переробки газового конденсату і нафти», ПАТ «Укргазвидобування», ПрАТ «Філіп Морріс Інтернешнл», Харківське відділення ПАТ «Сан Інбев

Україна», ПАТ «Євроцемент-Україна», АТ «Турбоатом», ДП «Завод «Електроважмаш», ДП «Завод ім. Малишева», АТ «Харківобленерго», Зміївська ТЕСПАТ «Центренерго», ПАТ «Харківська ТЕЦ-5», ТОВ «Фармакомпанія «Здоров'я», ПАТ «Харківський плитковий завод», на які припадає майже 50 % промислового обсягу реалізації області [2].

Проблема ефективного використання трудових ресурсів нині є досить актуальною та вимагає великої уваги з боку керівників підприємств. До цієї проблеми передусім відносяться наступні показники: приховане безробіття, неефективне використання робочого часу, спад продуктивності праці, низький ступінь зайнятості у виробництві, плинність кадрів на підприємстві.

Безробіття, з одного боку, характеризує потенційні можливості використання робочої сили, а з іншого - впливає на залучення трудових ресурсів у виробництво товарів і послуг. Існує кілька видів безробіття, економічний зміст яких визначає їхній вплив на розвиток трудових ресурсів. При цьому деякі види безробіття виникають з об'єктивних причин і притаманні всім країнам з розвинутою ринковою економікою, інші пов'язані із суб'єктивними причинами.

На даний момент як по всій Україні, так і в Харківській області запроваджені карантинні заходи, тому це негативно впливає на економіку країни. Особливо небезпечним стає безробіття, викликане спадом промислового виробництва під час економічної кризи. При цьому сукупний попит на товари та послуги зменшується, зайнятість трудових ресурсів скорочується, а циклічне безробіття зростає.

З початку введення карантину в службу зайнятості Харківської області звернулися 10,7 тис. осіб. Статус безробітного отримали 8,4 тис. осіб, що на 2,8 тис. осіб (50%) більше, ніж за аналогічний період минулого року. Щодня в службу зайнятості в пошуках роботи звертаються понад 500 незайнятих громадян, з них 40% - харків'яни. Рівень зареєстрованого безробіття станом на 21 квітня поточного року склав 1,59%. Переважно безробітними стають люди 45 років і старше. У період карантину зменшилася кількість роботодавців, які пропонують вакансії. Зараз в базі даних служби зайнятості 4,5 тис. актуальних вакансій. З 13 березня по 21 квітня за сприяння служби зайнятості роботу отримали 6,3 тис. осіб [1].

Одним з варіантів розв'язання даної проблеми може бути збільшення зайнятості в малому підприємстві, що стало б можливим в результаті прийняття додаткових правових заходів і зниження процентної кредитної ставки при оформленні кредиту. Здійснення цих заходів сприятиме зростанню малого підприємства, що у свою чергу дозволить знизити рівень безробіття.

За умови підвищення зайнятості населення та підвищення ефективності його відтворення перед державою постане завдання напрямку більшого обсягу інвестицій в житлове будівництво, освіту, культуру, охорону здоров'я, науку, а також в інші галузі соціальної інфраструктури.

Для вирішення цих завдань необхідний великий обсяг фінансових ресурсів, а також вдосконалення законодавчої бази. Одним із джерел фінансування могли б стати кошти населення, що акумулюються з метою створення фінансових механізмів довгострокового кредитування. Крім того, на початковому етапі реалізації державної політики розвитку трудових ресурсів фінансові кошти могли б бути отримані шляхом перерозподілу частини національного багатства, що знаходиться в приватній власності в результаті порушення законодавства.

Особливу увагу слід звернути на розвиток сфери освіти. Професійно-кваліфікаційна структура зайнятих зазнає істотних змін. У зв'язку з цим фінансові вкладення капіталу у сферу освіти повинні бути цільовими й спрямовуватися пропорційно до очікуваного попиту в окремих сферах та галузях існуючого та потенційного ринку праці.

Список використаних джерел

1. На Харківщині різко збільшилося кількість безробітних. URL : <https://lenta.ua/ua/na-harkivshchini-rizko-zbilshilosya-kilkist-bezrobitnih-47118>.

2. За коефіцієнтом ООН населення Харківської області вважається старим. URL: <https://x-vymir.com/nauka/za-koefitsiyentom-oon-naselennya-harkivskoyi-oblasti-vvazhayetsya-starym>.

Кошельок Г.В., к.е.н., доцент

Одеський національний економічний університет

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В КОНТРОЛІНГУ

Світ перейшов на новий етап життя, де головну роль виконує інформація, а також економіка, що будується на ній. У Законі України «Про інформацію» наведено, інформація – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

Інформація – сукупність відомостей про факти, об'єкти, події, які в даному контексті мають певне значення.

Основу управління підприємством складає спеціально підготовлена інформація. Тому, інформаційні системи є невід'ємною складовою управління підприємством. Інформаційна система (ІС) – це система, яка організує зберігання і маніпулювання інформацією про проблемну область. Під терміном «маніпулювання» маються на увазі процедури збору, обробки, пошуку, передачі інформації, необхідної в процесі прийняття рішень в будь-якій області.

У основі функціонування будь-якої системи лежить процес, а в основі інформаційної системи – процес виробництва інформації. Тому призначення

інформаційної системи – це виробництво інформації для потреб організації в забезпеченні ефективного управління її діяльністю.

ІС можна розглядати як систему управління, де процес виробництва інформації є об'єктом управління.

Опрацювання інформаційно-аналітичної складової істотно підвищує можливості контролінгу як системи підготовки до прийняття рішень, для розвитку підприємства. У зв'язку з цим контролінг виконує функцію, яка передбачає комплексний розгляд зовнішніх і внутрішніх факторів.

Як показує аналіз економічної літератури, що перспективи розвитку підприємства з урахуванням невизначеності в умовах динамічно мінливої макроекономічної ситуації в Україні та світовому просторі, конкуренція, зміни в правовому полі управління, недостатньо ефективні без формування сучасної інформаційної системи в рамках системи контролінгу.

Перевагами системи контролінгу є консолідація інформації для підготовки стратегічних рішень і операційної діяльності.

Інформатизація системи контролінгу – це система методичної, інструментальної, технологічної та технічної підтримки вирішення завдань в інтересах підприємства з метою підготовки, реалізації, моніторингу, контролю і коригування управлінських рішень для досягнення стійкого розвитку в умовах мінливого зовнішнього середовища. Для розробки концепції інтегрованої управлінської інформаційної системи необхідно, щоб управлінські рішення охоплювали всі сторони діяльності підприємства. Створення управлінської інформаційної системи вимагає відповідної орієнтації розробників програмного забезпечення та / або організацій, що здійснюють комплексне впровадження системи [1, с.151].

Для підвищення ефективності прийняття управлінських рішень в процесі побудови системи контролінгу необхідно впровадження програмного забезпечення. На теперішній час ринок програмного забезпечення пропонує безліч альтернативних варіантів, які базуються на впровадженні ERP-систем.

Під терміном «ERP» (анг. Enterprise Resource Planning – планування ресурсів підприємства) розуміють спеціалізоване програмне забезпечення, яке виконує функції автоматизації певних напрямів діяльності підприємства. Відповідно, ERP-системи – це інформаційні системи, які використовують програмне забезпечення ERP.

ERP-системами стали подальшим розвитком стандарта MRP II (Manufacturing resource planning – планування ресурсів виробництва) – методу ефективного планування всіх ресурсів виробничого підприємства.

Ключовий термін ERP – підприємство, і тільки потім – планування ресурсів. Дійсне призначення ERP – інтеграція всіх відділів і функцій компанії в єдиний інформаційний простір.

В Україні підприємств, які впровадили ERP-систем, невелика кількість. Це пов'язано насамперед:

- з відсутністю коштів на такі дорогі проекти;
- неефективністю впровадження (70 % проектів впровадження ERP-систем завершуються невдало);
- певною складністю ефективної інтеграції ERP-систем з іншими застосуваннями;
- обмеженими аналітичними можливостями ERP-систем;
- недостатньою підтримкою процесів прийняття рішень та прямих комунікацій між інформаційними системами замовника та постачальника.

Для побудови системи контролінгу на підприємстві у сучасних умовах можна запропонувати такі програми: «Парус-підприємство», «1С: Підприємство 8. Управління виробничим підприємством для України», SteERP тощо.

«Парус-Підприємство 8» призначена для використання на великих підприємствах різної галузевої спрямованості і в корпоративних структурах (холдингах). Система створена на базі СУБД ORACLE в архітектурі «клієнт-сервер» з використанням сучасних технологій обробки інформації та підготовки документів MS Office, Seagate Crystal Reports та Fast Reports. «ПАРУС-Підприємство 8» має модульну структуру. Кожен з модулів може працювати як у взаємодії з іншими модулями системи, так і автономно. Завдяки такому принципу побудови системи, існує можливість поступового нарощування її можливостей при розширенні автоматизації управління підприємством.

Програмний продукт «1С: Підприємство 8. Управління виробничим підприємством для України» – це комплексне рішення, яке охоплює основні контури обліку та управління на виробничому підприємстві. Ця універсальна інформаційна система підходить для будь-якого середнього та крупного бізнесу.

Програма «1С: Управління виробничим підприємством 8.2» спочатку створювалася, як універсальне рішення для любого виду бізнесу, для будь-якого виробництва, торгівлі, послуг, що існує для самих різних економічних ресурсів.

Варто зазначити, що метою фірми 1С було визначено створення закінченого продукту, який не вимагає серйозних доробок програмістами. 1С УПП – це багатофункціональний комплексний додаток, в якому є всі необхідні інструменти для забезпечення роботи підприємств будь-якого масштабу.

Система управління підприємством «SteERP» є повнофункціональною системою, що дозволяє мати актуальну інформацію про усю діяльність підприємства на кожному етапі часу.

«SteERP» дозволяє налагодити контроль існуючих бізнес-процесів, визначити подальшу їх оптимізацію, що орієнтована на потреби країн, що розвиваються. «SteERP» дозволяє керувати виробництвом, закупками й

запасами, реалізувати систему бюджетування та управлінського обліку, контролювати ланцюжки поставок, формувати ефективне ціноутворення, управляти розрахунками з контрагентами.

З даною автоматизованою системою підприємство може знизити рівень запасів, усунути невраховані недостачі, контролювати ціни закупівель і якість сировини, що поставляється, планувати потреби матеріалів і організувати їх оперативне лімітування.

«SteERP» надає можливість скоротити час проходження замовлення у виробництві, знизити обсяг запасів незавершеного виробництва у цехах і скоротити запаси готової продукції на складах. Розрахунок планової і фактичної собівартості дозволяє оцінити рентабельність одиниці продукції за різними методиками та спрогнозувати економічний результат діяльності підприємства.

Для «SteERP» характерні мінімальне адміністрування і стійка робота. Підтримується інтеграція з різними додатками з використанням стандартних інтерфейсів. Вбудовані засоби розробки дозволяють створювати на основі системи рішення, що повністю задовольняють галузевим і індивідуальним вимогам замовника.

Таким чином, створення системи контролінгу з підтримкою інформаційної системи виступає запорукою в підвищенні ефективності функціонування підприємства та дозволяє оптимізувати процеси управління розвитком.

Список використаних джерел

1. Тимохин А.В. Автоматизация бизнес-процессов системы контроллинга на транспортном предприятии. *Transport business*. № 3. 2015. С. 150-153.

Кремена О.А., студентка

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

НЕОБХІДНІСТЬ ГРОШЕЙ У ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ

Гроші відіграють важливу роль у житті та розвитку суспільства й відносяться до найдавніших явищ, створених людьми. Як стверджують науковці гроші, це задоволення економічних потреб, як держави і виробників та кожної особистості. Тому наука приділяє багато уваги такого поняття, як гроші а їх необхідності у повсякденному житті будь-якого суспільства.

Як стверджують І. В. Алексєєв, М. К. Колісник в своїй науковій праці [2, с. 12-13] в якій вони цитують англійського економіста Ендрюса: «Хоча гроші були в числі перших господарських явищ, які привернули до себе увагу

людини, і з того часу перебувають у центрі економічних досліджень, не існує навіть відносної згоди в питанні про те, що варто позначити цим словом» [2, с. 13].

Також науковці наголошують, що на Заходій науковій літературі даються достатньо близькі за змістом визначення поняття грошей:

«гроші — це засіб оплати товарів і послуг, засіб вимірювання вартості та засіб збереження (накопичення) вартості»;

«гроші — це те, що гроші роблять. Усе, що виконує функції грошей, і є гроші (К. Макконнелл, С. Брю)»;

«гроші визначаються як всякий товар, що функціонує як засіб обігу рахункової одиниці та засіб збереження вартості (Л. Харріс)» [2, с. 13].

Гроші виникли через необхідність вартісної оцінки товарів та послуг під час здійснення їх обміну. Згідно історичних фактів появи грошей «До їх винаходу люди здійснювали товарний обмін, платили за працю теж товарами, що не завжди було зручно».

Отже, враховуючи думки науковців на мою думку, виникає питання. У чому полягає необхідність грошей у повсякденному житті людям?

Як стверджують дослідники сайту «clout.com.ua» існує п'ять головних причин для чого необхідні гроші:

«Підтвердження власної цінності. Гроші дають відчуття власної важливості — комусь може здаватися, якщо ти зумів заробити багато, то стаєш кращим за тих, хто не зміг цього зробити. За цим почуттям часто стоїть бажання заповнити внутрішню порожнечу, додати собі ваги у власних очах. Воно може виражатися у наступному: «Якщо у мене є гроші, значить я чогось вартий!».

«Безпека і контроль. Нас турбують думки про освіту дітей, про забезпечену старість батьків, про власне здоров'я і багатьом із нас тільки гроші здатні дати спокій і впевненість у майбутньому. Гроші дають не тільки базову безпеку, але і відчуття контролю над ситуацією».

«Потреба в любові і визнанні. Витрачаючи великі суми на подарунки іншим людям або на благодійність, але забуваючи при цьому про свої потреби, ми намагаємося продемонструвати іншим, які ми хороші. Бажання отримати любов інших, заплативши за неї».

«Прагнення до свободи та незалежності. Дуже часто, кажучи про великі гроші, ми вважаємо, що з їх допомогою отримаємо повну свободу. Але що ми будемо з нею робити і в чому вона виражається? Прагнення втекти на безлюдний острів може говорити не тільки про потребу побути одному і поїсти тропічних фруктів, але і про небажання брати на себе відповідальність за інших, про страх контакту, про відсутність розвитку. Коли людина каже: «Хочу подивитися світ», вона дійсно може мріяти про подорожі, а може і просто хотіти втекти від свого життя».

«Жага влади. Великі гроші дають великі можливості – коли вони є, можна управляти багатьма речами і людьми. Навіть часом. У багатьох є ірраціональна фантазія: час можна обміняти на гроші, а потім – назад»[1].

Отже, враховуючи дослідження, яке провели дослідники журналу, можна зробити висновок, що головними причинами необхідності грошей це задоволення лише власних економічних потреб. Але гроші необхідні і для задоволення економічних потреб суспільства.

Що ж стосується виробництва, то гроші (основний та оборотний капітал) вони використовують для задоволення також власних економічних потреб, тобто отримання прибутку, але при цьому вони задовольняють економічні потреби своїх працівників, держави. Держава в свої чергу використовує гроші для створення економічного та соціального захисту населення своєї країни.

Звичайно не можна не погодитися з науковцями стосовно необхідно грошей, визначення його, як спеціального товару, який служить для вираження цінності інших товарів та послуг, є показником купівельної спроможності. Але чи слід їх використовувати для задоволення жаги влади, підтвердження власної цінності, задовольняючи потреби у визнанні та незалежності, досі є дискусійним питанням.

Список використаних джерел

1. Електронний ресурс URL: <https://clout.com.ua/5-golovny-h-pry-chy-n-po-yaky-m-nam-naspravdi-potribni-groshi.html> (дата звернення 20.03.2020)
2. І.В. Алексєєв, М.К. Колісник. Гроші та кредит: Навч. посіб. К.: Знання, 2009. С. 253

Крижук О.С., студент

Герасимова Т.І., викладач

*Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу*

КОНЦЕПЦІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Модернізація суспільства має досить велику історію і бере свій початок ще з XVI ст. Відновлення модернізації, як масштабного процесу, було розпочато ще в XVIII ст., досягнувши свого піку в XX ст. Класична теорія модернізації розпочата і сформована в середині XX століття і пройшла, протягом всього періоду декілька складних етапів свого розвитку.

Вцілому, модернізація це перехід від традиційного суспільства до сучасного, що має певну орієнтацію на інновації, світський характер

соціального життя, поступовий розвиток економіки, індустріальний характер виробництва, масову освіту, високий професійний рівень спеціалістів. Отже, модернізованими вважаються такі суспільства, пріоритети розвитку яких трактуються на ідеях індустріалізації, передових науко-технічних розробках, демократизації всіх сфер життя, збільшенні вільного часу, досягненні високих соціальних стандартів для особистості які є головною цінністю суспільства.

Соціально-економічний рівень розвитку нашої країни потребує змін на всіх напрямках життя. На нашу думку засобом позитивних змін в розвитку суспільства є відновлення економіки вцілому. Метою дослідження зазначеної теми тез є аналіз змісту поняття «модернізація» та обґрунтування необхідності проведення відновлювальних заходів в економічному розвитку країни.

Досліджуючи зміст теорій модернізації, науковці Черніченко Г.О. та Єфременко А.В., дійшли до такого висновку, «що модернізація – це найважливіша зміна людської цивілізації з часів промислової революції XVIII ст., яка включає певні зміни в діяльності, поведінці, процесах, змісті, структурі, системі й самій ідеї людської цивілізації. Таким чином, модернізація – це історичний і комплексний процес розвитку, змін та тісної міжнародної взаємодії сучасних цивілізацій, які підтримують пріоритети інноваційного розвитку та міжнародної конкуренції» [1, с. 26-31].

Однак, необхідно звернути увагу, що під модернізацію слід розуміти значно ширше, ніж інноваційну модель розвитку країни. Зазначене висловлювання трактується на підставі того, що інновації передбачають технологічний стрибок і прискорення темпів розвитку, а модернізація – розбудову економіки, а також інституційних, науково-технічних, культурних основ для сталого розвитку економіки. Модернізація виконує місію перезавантаження, прогресивних зрушень, якісних змін.

Сучасні процеси модернізації у суспільстві розвинених країн часто порівнюють з формуванням нового типу суспільства, яке має абсолютно іншу матеріальну базу, відмінні характеристики, ніж це характерно для суспільства модерну. Тому таке суспільство називають постіндустріальним, інформаційним. Постмодернізація за своєю суттю передбачає перехід до нового суспільства, де більший простір надається самостійності, різноманіттю та самовираженню особистості. Отже, модернізація – це складний процес, а модернізоване суспільство можна охарактеризувати як комплекс взаємопов'язаних систем, які розглядаються в контексті проведення економічної, політичної, соціальної, культурної, екологічної модернізації.

Економічна модернізація відіграє вагомую роль в системі соціальних перетворень, оскільки передбачає збільшення процесу розширеного відтворення, чого можна досягнути на основі зростання продуктивності, спеціалізації та диференціації праці, а також підвищення конкурентоспроможності продукції, енергозбереження, перетворення науки на виробничу силу, ефективного управління сферою виробництва, при цьому

досягаючи збалансованості попиту та пропозиції.

Створення економічних форм та інститутів, що функціонують в сфері управління грошовим та фондовим ринками відбулось завдяки економічній модернізації, яка сприяє систематичному вдосконаленню методів управління економікою і виробничими технологіями. Тому, економічна модернізація і передбачає постійне вдосконалення методів управління економікою. Під час характеристики модернізації слід враховувати різні концепції її розвитку, а також теоретичні підходи до фінансового забезпечення відновлювальних процесів.

Враховуючи, що для модернізації потрібне надходження капіталу, в умовах обмеженості фінансових ресурсів то для здійснення модернізації в Україні необхідно створити потужний фінансовий потенціал із поступовим витісненням зовнішніх джерел внутрішніми, поступовою заміною імпорту власним виробництвом. А це дозволить створити умови для розширення внутрішнього виробництва та активізації зайнятості населення країни.

Отже, модернізація охоплює всі сфери життя та позначається на культурі, економіці, політиці, соціальній сфері. При цьому змінюється ціннісна орієнтація соціальних груп; посилюються значимість знань, наукових досліджень, володіння якомога ширшою інформацією.

На необхідності забезпечення моральної, гуманістичної, соціальної суті модернізації наголошує академік Національної академії наук України Геєць В.М. Зокрема, він підкреслює, що: «трансформація суспільства в процесі формування соціально-орієнтованої ринкової економіки призвела до того, що суспільство понесло значні соціальні втрати, а ринкова трансформація по суті виявилася не лише соціально неорієнтованою чи хоча б нейтральною, але часто соціально агресивною моделлю ринку, де привласнення, прибуток і багатство нерідко досягали крайнощів» [2, с. 111-124].

Інакше кажучи, процес модернізації потребує цілеспрямованого й ефективного управління з боку держави, без надмірного сподівання на регулятивну дію ринкових сил і основну роль в процесах модернізації відіграє економічна модернізація, зміст якої в сучасних умовах, на нашу думку, доцільно трактувати в контексті поєднання структурно-виробничих, інституційно-організаційних, соціальних та фінансово-економічних аспектів її здійснення, що дає можливість уточнити концептуальні підходи до визначення.

Таким чином, підсумовуючи вищезазначене, необхідно відмітити, що поняття модернізації є багатограним та суперечливим, що вимагає детального дослідження та висвітлення в наукових працях.

Список використаних джерел

1. Черніченко Г.О., Єфременко А.В. Теорії модернізації в контексті постіндустріального розвитку. [*Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут"*](#). 2014. № 11. С. 26-31.

2. Геєць В.М. Про єдність і суперечності суспільства, держави та економіки. *Журнал європейської економіки*. –Тернопіль, 2014. № 2. С. 111–124.

Круглякова В.В., к.е.н., доцент

Котелюк І.В., студентка

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЕФЕКТИВНІСТЬ КОНТРОЛЮ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ У СИСТЕМІ БЮДЖЕТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Фінансові ресурси місцевих бюджетів є цінним джерелом, яке дає змогу розвиватися регіонам країни та створювати сприятливі умови для зростання рівня добробуту кожного громадянина. Досягнення цієї мети можливе лише за умови якісного управління місцевими бюджетами. Процес використання коштів місцевих бюджетів повинен здійснюватися із дотриманням принципів законності й ефективності їх використання.

Реформа місцевого самоврядування є однією з ключових реформ сучасного етапу розвитку держави. Втім, головним ризиком успішного проведення реформи є те, що через низьку компетентність органів влади, недостатній контроль з боку суспільства, ефективність схвалюваних органами місцевого самоврядування рішень у сфері бюджетних відносин може різко знизитись. Це створює сприятливе середовище для нераціонального використання бюджетних коштів, корупції, зловживань. За рівнем ефективності використання бюджетних коштів Україна посідає останні місця у світі.

Контроль за дотриманням бюджетного законодавства спрямований на забезпечення ефективного і результативного управління бюджетними коштами та здійснюється на всіх стадіях бюджетного процесу його учасниками відповідно до Бюджетного кодексу та іншого законодавства, а також забезпечує оцінку управління бюджетними коштами; досягнення економії бюджетних коштів, їх цільового використання, ефективності й результативності в діяльності розпорядників бюджетних коштів шляхом прийняття обґрунтованих управлінських рішень; запобігання порушенням бюджетного законодавства та забезпечення інтересів держави у процесі управління об'єктами державної власності [1].

Контроль у галузі управління місцевими фінансами складається з таких напрямків: контроль за надходженням коштів до місцевих бюджетів; контроль за витрачанням коштів місцевих бюджетів; контроль за формуванням коштів інших місцевих фондів; контроль у сфері міжбюджетних відносин та трансфертів; контроль за ефективністю надання та законністю використання податкових пільг [5].

Згідно з даними Державної аудиторської служби України під час заходів державного фінансового контролю встановлено факти проведення з порушення законодавства операцій щодо виділення бюджетних коштів на суму майже 83,4 млн грн, з якої порушення з коштами державного бюджету – понад 54,5 млн грн, з коштами місцевих бюджетів – більш як 29,2 млн грн. Непоодинокими є факти зайвого виділення (отримання) юридичним(и) особам(и) дотацій/субвенцій з бюджету внаслідок завищення відповідних розрахунків. Поширеними є факти виділення (отримання) бюджетних коштів одержувачам(и) внаслідок завищення потребами у бюджетних асигнуваннях, або ж взагалі за відсутності відповідної потреби [4].

Отже, згідно з вищезгаданими порушеннями, які виникають у процесі виконання державного та місцевих бюджетів, можна сформулювати основні проблеми державного фінансового контролю:

1. недостатність нормативного-правового, організаційно-методологічного, інформаційного забезпечення державного фінансового контролю;

2. відсутність дієвого механізму реалізації принципу управлінської підзвітності керівників державних органів влади та державного сектору економіки щодо управління державними ресурсами;

3. обмеженість доступу до інформаційних ресурсів, зокрема, через відсутність або недосконалість механізму обміну інформацією між органами державної влади;

4. низький рівень організації та функціонування внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту в органах державного та комунального сектору;

5. незацікавленість з боку керівників місцевих органів влади у підвищенні дієвості та ефективності фінансового контролю [3].

Основними критеріями, що визначають зміст бюджетного контролю на місцевому рівні є:

- економічність – визначається показниками, що характеризують витрати, пов'язані зі здійсненням контролю;

- результативність – визначається ступенем реалізації цілей контролю та впливом контролюючого органу на діяльність підконтрольного об'єкта;

- дієвість – відображає характерні особливості діяльності контролюючих органів;

- соціальний ефект – вплив контролю на суспільні та економічні відносини [2].

Реформування системи державного внутрішнього фінансового контролю (далі – ДВФК), згідно з концепцією розвитку ДВФК на період до 2021 р., необхідно здійснювати шляхом:

- запровадження сучасної системи державного внутрішнього фінансового контролю, яка має забезпечити функціонування у кожному органі державного сектору ефективного внутрішнього контролю і аудиту;

- законодавчого закріплення відповідальності керівника за управління і розвиток організації в цілому;
- запровадження механізмів управління ризиками;
- створення єдиного правового поля державного внутрішнього фінансового контролю та методології його здійснення, розробки відповідних стандартів;
- створення належної інформаційно-комунікаційної інфраструктури, посилення публічності та прозорості у системі державного внутрішнього фінансового контролю [4; 5].

Таким чином, посилення ефективності контрольної діяльності сприятиме зміцненню державної влади, місцевого самоврядування, стабільності фінансової системи, становленню ефективної системи державного фінансового контролю загалом, та зростанню ролі держави в регулюванні соціально-економічного розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 26.03.2020 р. № 2456-VI. *Відомості Верховної ради України*. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#n527>.
2. Виговська Н. Г., Литвинчук І. В. Ефективність контролю місцевих фінансів у системі бюджетного менеджменту. *Економіка і суспільство*. 2018. №15. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/15_ukr/99.pdf.
3. Гуцаленко Л. В., Вахновська О. В. Напрями реформування системи державного фінансового контролю в Україні. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. №6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2017_6_3.
4. Звіт про результати діяльності Державної аудиторської служби України, її міжрегіональних територіальних органів за 2019 рік. *Офіційний веб-сайт Державної аудиторської служби України*. URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/index>.
5. Литвин О. П. Напрями вдосконалення контролю у сфері управління місцевими фінансами. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. URL: http://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/confdocs/materialu_conf/2017/5_1.pdf#page=141.

Круглякова В.В., к.е.н., доцент
Назарко Ю.-А.С., студентка

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В сучасних умовах економічний розвиток та оновлення управлінського механізму України характеризується євроінтеграційним напрямком, що передбачає підтримку, прийняття і наближення до європейських стандартів економіко-соціального розвитку та реформатування бюджетної політики в напрямі посилення ролі місцевих бюджетів. Це зумовлює виникнення принципово нового погляду на місце та роль місцевих бюджетів у складі бюджетної системи держави.

Місцеві бюджети являють собою сукупність економічних відносин, які виступають інструментом розподілу та перерозподілу ВВП і національного доходу країни, забезпечуючи, тим самим, створення фінансової бази місцевих органів влади з метою задоволення економічних та соціальних потреб суспільства [1]. Місцеві бюджети є фінансовою основою розвитку територіальних громад. Вони закріплюють економічну самостійність місцевих органів самоврядування.

Зважаючи на те, що формування та функціонування місцевих бюджетів обумовлюється обраним вектором розвитку держави, напрямом регіональної політики, особливостями бюджетної системи та традицій місцевого самоврядування, існує залежність їх розвитку від змін нормативно-правової основи розвитку держави загалом.

На сучасному етапі розвитку країни та окремих її регіонів місцеві бюджети відіграють також стабілізуючу роль і реально впливають на проведення економічних реформ та соціально-економічний розвиток регіону. Створення середовища для формування фінансової бази є головним для місцевих органів влади. Звичайно, в різних адміністративно-територіальних одиницях фінансова база різна. Нерідко вона обмежена і через це наповненість місцевих бюджетів залежить, з одного боку, від рівня економічного розвитку регіону, зокрема, від повноти використання його економічного потенціалу, з іншого – від цільового, раціонального та ефективного використання бюджетних ресурсів. Тому для ефективного управління різними сферами суспільного життя на своїй території, органи місцевого самоврядування повинні мати достатній обсяг фінансових ресурсів та володіти достатнім рівнем компетенції щодо здійснення виробництва й надання суспільних благ і послуг. Вирішення цих проблем значною мірою визначає економічну самостійність регіонів країни, адже політична незалежність й фінансова забезпеченість місцевого

самоврядування справляє істотний вплив на формування демократичних і ринково орієнтованих систем [2, с.28].

Також, варто зазначити, що місцеві бюджети є основним джерелом фінансових ресурсів, необхідних органам місцевого самоврядування для виконання покладених на них завдань відповідно до чинного в державі розподілу повноважень між рівнями та гілками влади. В умовах ринкової трансформації економіки місцеві бюджети стали основними фінансовими гарантами існування і розвитку демократії та надання населенню суспільних послуг і благ, які задовольняти за рахунок Державного бюджету недоцільно і неефективно. Наповнення місцевих бюджетів залежить від ВВП. Тому з метою росту валової доданої вартості потрібно зміцнювати вітчизняну економіку, створювати сприятливі умови для накопичення інвестиційних ресурсів, істотно розширювати внутрішній попит й стверджувати на цій основі надійну стабілізацію та стале зростання, а також створити середовище здорової та ефективної конкуренції.

Таким чином, для дієвого функціонування та виконання місцевими органами влади завдань покладених на них, і, як наслідок, для високого соціально-економічного розвитку регіону, необхідно провести низку вдосконалень щодо раціоналізації побудови системи місцевих бюджетів, формування, використання коштів місцевих бюджетів, посилення збалансованості в контролі за регіональними грошовими ресурсами в Україні.

Список використаних джерел:

1. Харишин В. В. Місцеві бюджети: зміст та структура. *Руснаука*. URL: http://www.rusnauka.com/10_DN_2013/Economics/13_132825.doc.htm.
2. Долженко І. І. Розвиток бюджетної децентралізації місцевого самоврядування в Україні. *Науковий огляд*. 0434-2014. Т. 6, № 5. URL: <http://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/viewFile/227/361>

Линовецька В.Ю., студентка
Науковий керівник: **Бехтер Л.А.**, к.е.н, доцент
Запорізький Національний Університет

ПРОБЛЕМА МОЛОДІЖНОГО БЕЗРОБІТТЯ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

У сучасному світі, проблема безробіття молоді з кожним роком набирає все більших обертів. Молодь становить значний відсоток серед населення і є необхідним ресурсом суспільства для стійкого розвитку. Для ринку праці України така проблема є дуже актуальною і тому потребує значної уваги.

Молодь формує особливий спектр ринку праці, який значно відрізняється від інших складових ринку. Кількість безробітної молоді в Україні то зменшується, то збільшується, отже, немає певної закономірності у цьому питанні. Єдине, що залишається незмінним – це те, що відсоток безробітної молоді значно великий. За даними Державної служби статистики України, чисельність безробітної молоді у 2018 році становила 43.7%: у віці від 15 до 24 – 22.4%; від 25 до 29 років – 11.2% та від 30 до 34 років – 9.7% від економічно активного населення, вікової групи від 15 до 34 років [2].

Можна зробити висновок, що найбільший відсоток має вікова група до якої відносять випускників загальноосвітніх шкіл та вищих навчальних закладів. Для порівняння, у Європі відсоток молодіжного безробіття становить – 23,5%, що значно менше ніж в Україні.

Основними причинами молодіжного безробіття на сучасному ринку праці України є:

- низька мотивація працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, більше третини випускників не уявляють свого майбутнього місця роботи;
- обираючи роботу молодь орієнтується тільки на високу заробітну плату, а не на свою професійну підготовку, як результат звільнення і неуспішний початок трудового життя;
- незначна мобільність заради робочого місця;
- багато роботодавців при прийнятті на роботу вимагають наявність значного досвіду праці у відповідній сфері, що молодь навряд чи може надати;
- заробітні плати для молоді низькі у наявних вакансіях і не викликають бажання до працевлаштування.

Держава майже повністю з себе зняла тягар працевлаштування кадрів. Це є проблемою великого масштабу, оскільки держава в першу чергу повинна піклуватись про молодь та її працевлаштування, а натомість маємо ситуація «відпливу умів», які знаходять себе у провідних галузях, але на жаль, інших, більш розвинених країн Європи, Азії та Америки.

Вивчення досвіду країн з розвинутою економікою дозволить знайти інноваційні підходи для вирішення проблеми молодіжного безробіття в Україні. Так наприклад, Шведська модель державної молодіжної політики передбачає державний контроль щодо відносин суспільства та молоді. Ґрунтуючись на філософсько-соціологічній і політико-правовій концепції, в основі якої лежить соціал-демократична ідея. Ця політика містить детальну правову регламентацію в цій сфері державної діяльності, причому основні аспекти закріплені не відомчою нормотворчістю, а законами.

Між зазначеною шведською моделлю державної молодіжної політики та тією, що реалізується в США, існує деяка відмінність. Різниця полягає в тій ролі, яку відіграє держава в управлінні й організації соціальної роботи, а також

у правовій відповідальності державних органів щодо вирішення молодіжних проблем. Фактично держава бере на себе обов'язки, причому обмежені, вживати заходи щодо підтримки соціально незахищених і “неблагополучних” категорій молоді.

Проведення державної молодіжної політики за моделлю Німеччини передбачає при наявності потужної законодавчої бази помірно втручання держави в життя і справи молоді та надання державної допомоги саме тій категорії молоді, яка відчуває в ній крайню потребу, а також залучення широкого загалу молоді до самостійного вирішення власних проблем. Таким чином, можна констатувати, що в більшості європейських країн молодіжна політика покликана сприяти молодим людям у становленні їх життєвого шляху, зокрема, в забезпеченні зайнятості і активної участі молоді в суспільних процесах.

Виходячи з досвіду розвинутих країн, слід зауважити, що існує дві основні групи заходів, які проводить держава з метою покращання ситуації на ринку праці. Це – заходи, спрямовані на подолання безробіття, та заходи, спрямовані на створення робочих місць.

Зрозуміло, що дану проблему потрібно вирішувати стратегічно, але для цього потрібно починати з чогось та в першу чергу активізувати певні чинники, які сприяли б розширенню можливостей молоді для реалізації своїх планів, а також основні заходи, які повинні проводитися для зменшення безробіття серед молоді:

- створити Молодіжну біржу праці;
- включати до навчальних програм обов'язково стажування студентів;
- проводити навчання з техніки пошуку роботи, складання резюме та самопрезентації
- розповсюдження матеріалів щодо проблем зайнятості
- запровадити в програмах навчальних закладів курси з техніки пошуку роботи та факультативні заняття з організації власної справи;
- проводити координацію міжнародної діяльності в частині обміну студентами з метою стажування, волонтерства.

Отже, проблема працевлаштування молоді в Україні є досить актуальною, тим паче в теперішній момент системної кризи в країні, тому тільки комплексний підхід до розв'язання проблеми з орієнтацією на довгострокову перспективу дозволить досягти певних позитивних зрушень в системі працевлаштування молоді в Україні.

Список використаних джерел

1. Проблеми молодіжного безробіття та шляхи його подолання. – К.: Молодіжна Альтернатива, 2011. – 64 с.

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Липчук Н.В., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

УЗГОДЖЕНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ І ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДОХІДНОСТІ СУБ'ЄКТІВ АГРОТУРИСТИНОГО БІЗНЕСУ

Агротуристичний бізнес є композицією сільськогосподарської і туристичної діяльності. І хоча поняття «агротуристичне господарство» і пов'язані з ним дефініції офіційного підтвердження в Україні, в порівнянні з іншими країнами, не знайшли, проте значна частка саме господарств населення (і не тільки) займається таким видом діяльності. Відповідно дохідність такого господарства залежить від діяльності як в сільському господарстві, так і в залежності від результатів зайняття туристичним бізнесом. Тому вміле поєднання відмічених видів діяльності є ключовим в формуванні доходів таких господарств.

Комплексною цільовою функцією управління агротуристичним господарством повинні бути:

1. Якнайповніше використання наявного потенціалу господарства;
2. Найбільш повне задоволення попиту споживачів на туристичний продукт за обсягом, структурою та якістю;
3. Забезпечення відповідної суми доходів і конкурентоспроможної позиції на ринку.

Традиційні селянські господарства, які спеціалізуються і на рослинництві, і на тваринництві придатніші для агротуризму з таких міркувань. По-перше, монокультурні господарства, що спеціалізуються на певному виді діяльності, зазвичай прибутковіше, аніж традиційні. Отже, туризм може не бути для такого господаря привабливим джерелом доходу. По-друге, монокультурне господарство не є цікавим для туристів, оскільки пропонує обмежені можливості контакту з тваринами, часом не має саду, городу і власних продуктів.

Харчування гостей в агротуристичній діяльності є важливою складовою надання послуг. Це пов'язано з виробництвом продовольства, яке має бути підпорядковане потребам. Звичайно, що це можливе передусім у господарствах дрібнотоварних і багатогалузевих, тобто типових особистих селянських господарствах. Низька ефективність ведення особистих селянських господарств і проблеми землекористування вимагають від селянина вміння планувати й раціонально перерозподіляти наявні ресурси, зокрема в інтересах туризму.

Харчування складає важливу частину в затратах на перебування в агротуристичному господарстві. Відповідно до даних німецьких дослідників, турист видає 30-50% коштів на квартиру, 30-40% - на харчування і 20% - на різні додаткові розваги.

За нашими ж розрахунками, одержаними в процесі опитування клієнтів агротуристичних господарств, видатки туриста на селі складають: 31% - нічліг, 6% - різні закупки, 42% - харчування, 4% - місцевий транспорт, 9% - спорт (вільний час), 8% - інші послуги.

Організація виробництва продовольства саме в селянських господарствах є вигідною з таких позицій:

- вартість виробничих продуктів безпосередньо в господарстві значно нижча від закуплених на ринку;
- господарство в такий спосіб реалізує власну продукцію з відповідними надбавками, які залишаються в господарстві;
- власне виробництво гарантує безпеку споживання, зокрема щодо приготування страв з екологічно чистої сировини.

Покриття потреб у продукції з власного виробництва, навіть овочів чи фруктів, суттєво підвищує дохід, уможливорює збут на місці, скорочує час на її закупівлю (реалізацію), поліпшує якість і привабливість харчування.

Затрати на харчування в 1,5-2 рази нижчі у разі використання продукції з власного господарства.

У побудові моделі агротуристичного господарства доцільно виходити з того, що основна мета функції - оптимізація структури посівних площ і поголів'я тварин, виходячи з потреб і можливостей господарства.

Основними засадами побудови моделі повинні бути:

1. Агротуристична діяльність виступає допоміжним видом діяльності, відповідно заняття сільським господарством має бути пріоритетним;
2. Ресурси господарства є змінними, оскільки, з одного боку, вони є сировинні, а з іншого, - можуть бути розширені за рахунок оренди землі та наймання робочої сили, але за умови, що такі можливості існують;
3. Стратегію щодо харчування гостей господар вибирає самостійно, погоджуючи її з гостями, що закладається в задачі, однак прагне організувати повне харчування відпочивальників якнайповніше за рахунок продуктів власного виробництва;
4. Виробництво відповідних видів продукції обмежується умовами господарювання, передусім їх вертикальною зональністю, що не дозволяє одержувати всі необхідні продукти власного виробництва.

Багаторічний досвід європейських країн із сільського туризму показує, що необхідне визначення мінімальної кількості наданих у користування приміщень, а також днів перебування гостей, за яких ця діяльність приносить прибуток. Таким мінімумом вважається 60-80 днів безперервного перебування гостей впродовж одного року.

Цілком очевидним є й те, що власник господарства повинен вести журнал обліку клієнтів, що дозволить раціонально розподілити затрати часу і ресурсів на створення агротуристичного продукту, прогнозувати і планувати виробничі параметри як сільськогосподарської, так і туристичної діяльності.

Малтиз В.В., к.е.н., доцент
Запорізький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Цифрова економіка на сьогодні є провідним трендом на ринку праці. Уміння використовувати цифрові технології в роботі поступово стає необхідним для більшості спеціалізацій та професій. Завдяки використанню он-лайн та інших технологій суспільство може більш ефективно набувати знань, вмінь та навичок у багатьох сферах не виходячи з дома або офісу і, оскільки нове трудове законодавство будується на засадах цифровізації – ця тема є надзвичайно своєчасною і актуальною сьогодні.

Нові технології та вдосконалення існуючих технологій є ключовим фактором у розвитку Smart working, що включає широкий спектр інструментів такі як мережа Інтернет, смартфони, соціальні мережі або будь-які програми, призначені для полегшення гнучкості роботи та мобільності персоналу.

Smart working стала більш поширеною в останні роки у приватному та державному секторах, що може відігравати ключову роль у вирішенні проблеми зменшення витрат. Цей крок до Smart Work підтримується новими технологіями, які дозволяють збільшити мобільність роботи, а законодавство стимулює гнучкість роботи та нові тенденції дизайну на робочому місці [1].

Smart working відома як модель роботи, яка використовує нові технології та розробку існуючих технологій для покращення продуктивності та задоволеності від роботи, зокрема за рахунок віддаленого доступу. Але аналіз показав, що впровадження цифрової економіки в управління персоналом має ряд не тільки переваг, а і недоліків.

Переваги у впровадженні цифрової економіки та застосуванні Smart working в управлінні персоналом:

- зростання оперативності роботи;
- ефективне використання обмежених ресурсів, економія витрат;
- підвищення рівня продуктивності у зв'язку з гнучкістю кадрової політики, індивідуального регламенту роботи;
- збільшення часу для ефективного управління;
- збільшення рівня інвестиційної привабливості для залучення додаткових інвестицій.

- мобільність у просторі та часі;
- заощадження часу, можливість одночасно працювати на декількох роботах;
- покращення якості життя за рахунок раціонального розподілу вільного часу/вихідних/відпусток;
- можливість залучати людей з вадами, обмеженою рухливістю;
- автоматизувати частину роботи, обрати зручний графік і дні для роботи, можливість працювати в нічний час за згодою сторін.

Недоліками у впровадженні цифрової економіки та застосуванні Smart working для сучасних підприємств можуть бути:

- зростання кіберзлочинності в умовах збільшення кількості інформаційних систем, які використовують персональні дані;
- зменшення рівня зайнятості серед населення;
- проблеми з контролем над персоналом
- зменшення продуктивності у зв'язку з тим, що дистанційна робота не спланована або не виконується і, як наслідок – зниження якості результатів;
- залежність ефективності роботи від якості зв'язку, наявності інтернету;
- обмеження живого спілкування та відсутність контакту працівників з колегами, партнерами;
- зменшення рухливості, що негативно впливає на стан здоров'я тощо.

Аналізуючи вищесказане, слід зазначити, що Smart working має більше переваг і більш адаптований до умов сучасної економіки, а отже є актуальними на сучасному ринку праці, зокрема в управлінні персоналом.

Крім того, досліджуючи особливості нового Закону про працю, слід зважати на те, що його основні аспекти побудовані на впровадженні цифрових технологій (цифрові трудові книжки, робота на відділеному доступі тощо), робочі місця перестають бути прив'язаними до фізичних місць. Вони стають «цифровими», віртуальними, мобільними, тобто такими, що не потребують постійного перебування працівника на робочому місці. Концепція «цифрових робочих місць» поширюється надзвичайно швидко у бізнес-середовищі та позитивно сприймається переважною більшістю працівників, яким імпонують гнучкі способи роботи, можливість працювати вдома та на відпочинку. Відповідно Smart working сьогодні набуває надзвичайної актуальності.

Список використаних джерел

1. Do you know what smart working is ? URL: <https://ehorus.com/smart-working/> (дата звернення 21.03.2020)
2. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018- 2020 роки від 17 січня 2018 р. № 67-р URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80> (дата звернення 22.03.2020)

Маркова С.В., к.е.н., доцент
Романець І.В., аспірант
Запорізький національний університет

БІЗНЕС-КОМУНІКАЦІЇ ЯК ПРОЦЕС ПРОСУВАННЯ ІМПОРТНОЇ ПРОДУКЦІЇ

В сучасних умовах процесу інтеграції України в ЄС, імпорتنі товари почали набирати дуже велику популярність в нашій державі, бо люди почали багато подорожувати та порівнювати продукцію імпорту та вітчизняну. Деякі товари європейського виробництва мають дуже високу якість порівняно з нашими в поєднанні з високою ціною, але не дивлячись на це попит на імпорتنі товари зростає з кожним роком.

Виходячи з цього важливим для українського ринку стає імпорт товарів. Імпортери по-різному займаються пошуком потрібних товарів. Одні здійснюють пошук товарів по всьому світу задля ввозу їх на внутрішній ринок, інші шукають зовнішніх постачальників, які б могли продати товар за високою якістю та низькою ціною, або використовують іноземних постачальників як одну із ланок зовнішньоекономічної діяльності.

Після вибору постачальників та іноземних товарів та ввезення їх до країни, постає питання як саме продавати та просувати товари на внутрішній ринок. Цим питанням задаються багато українських компаній, у яких на меті збути товар таким чином, щоб у майбутньому отримати лояльних споживачів, постійних та надійних постачальників та сталий високий прибуток.

Головними складовими просування є аналіз ринку, конкурентів, вибір дієвих способів просування, пошук споживачів та формування бюджету, який компанія готова виділити для просування своєї продукції. Треба розуміти яку нішу займає ваш товар на ринку та як часто постає у ньому потреба. Порівняти ціни на ваш товар з конкурентами, а також послуги та сервіс, які вони пропонують. Компанії слід спромогтися надати таку пропозицію, щоб споживач не мав ніяких сумнівів щодо вибору товару, а завжди віддавав перевагу саме цій компанії. Компанія матиме лояльних споживачів у тому випадку, якщо буде добре знати свою цільову аудиторію, її потреби та можливості. Виходячи з цього компанія вибирає методи просування потрібні саме для своєї компанії, це може бути просування в Інтернеті, видання друкованої реклами, або участь у виставках, семінарах та конференціях. Але у виборі методів просування головним є визначення бюджету, який не повинен приносити збитки, а навпаки сприяти зростанню доходу.

Жодне підприємство не проводить імпортні операції без аналізу ефективності імпортних товарів, ефективність становить максимум продукції при мінімумі витрат. Таким чином, для того щоб провести аналіз ефективності імпортних операцій необхідно розглянути показники, які характеризують

здійснення зовнішньоекономічних операцій, в цьому випадку імпортерів. Для просування імпортерів продукції на український ринок необхідно використовувати комунікаційні інструменти, що дозволяють інтернаціоналізувати бренд компанії, це необхідно для того, щоб міцно затвердитись на новому ринку. Слід зазначити, що бренд компанії – це її основний маркетинговий інструмент. Говорячи про головну мету зовнішньої маркетингової стратегії, вона полягає в наступному: зробити бренд впізнаваним, закріпитися в свідомості споживачів. У століття сучасних технологій Інтернет є одним з основних інструментів просування компанії та його імпортерів продукції. Багато фірм роблять ставки саме на цей ресурс. Зараз існує багато варіантів просування товару/ послуг через інтернет: SMM, digital, таргетингова і контекстна реклама, і всі ці способи мають свої слабкі та сильні сторони. Щоб найбільш повно вивчити дане питання, було проаналізовано праці таких фахівців, як С. Клеменченко, А. Агеев [1], О. Кожушко, І. Чуркін. Але глибокого аналізу щодо бізнес-комунікацій імпортерів продукції не було знайдено.

Існує багато інтернет-каналів просування імпортерів продукції, першим є контент маркетинг. Наступним, не менш популярним методом просування в інтернеті є контекстна реклама.

При вивченні комунікативної результативності реклами виникає можливість поліпшити якість змісту рекламних повідомлень, змінити платформи, на яких була розміщена реклама, а також поліпшити форму подачі рекламних повідомлень.

Комунікативна ефективність реклами – це оцінка рекламної кампанії в її взаєминах зі споживачами реклами. Залежно від засобів поширення реклами, які застосовуються це можуть бути читачі, глядачі, пішоходи та водії, покупці в магазинах тощо [2].

Таблиця 1. Види контекстної реклами

Вид контекстної реклами	Особливості
Пошукова	Ця реклама показується в будь-яких пошукових системах, залежить від того, як ви її налаштуєте (Google, Yandex, Yahoo, і т.д.). Вона показується тільки тим користувачам, які написали потрібні ключові слова в пошуковій системі.
Тематична	Цей вид контекстної реклами з'являється на тих ресурсах, тематика яких схожа на вашу. Наприклад: форум для дівчат – «купити парфуми», сайт про подорожі – «дешеві автобусні квитки», і т.д.

Поведінкова	Один з найбільш популярних видів контекстної реклами: система враховує попередню історію пошуку, і показує користувачеві рекламу по суміжній тематики.
Контекстний таргетинг	Даний вид контекстної реклами дуже часто плутають з таргетинговою рекламою. Система автоматично зчитує контент тих сторінок, які раніше переглядав користувач, і показує максимально близькі по темі рекламні оголошення.
Ремаркетинг	Цей вид контекстної реклами спрямований на товари і бренди компаній. Іншими словами, система переглядає, на яких сайтах сидів споживач, що додавав в кошик, і, показує рекламу цих товарів.

Оцінка ефективності реклами дозволяє: отримати інформацію про доцільність реклами; виявити результативність окремих засобів її розповсюдження; визначити умови оптимально впливу реклами на потенційних споживачів [3]. Нижче представлена таблиця, у якій розписані критерії оцінки реклами та її ефективність (табл. 2).

Таблиця 2. Критерії оцінки ефективності реклами

Критерії оцінки	Ефективність реклами
1. Споживачі, які натикалися на рекламне повідомлення;	1. Відповідала іміджу компанії;
2. Ефективність джерел, на яких була розміщена реклама;	2. Була доступною для цільової аудиторії;
3. Рівень впливу на розмір продажу.	3. Донесла оптимальний обсяг інформації до споживача.

Основними критеріями в бізнес-оцінці економічної ефективності рекламної кампанії, особливо для імпортової продукції, є такі чинники:

1. Ставлення приросту обсягу продажів товару до суми витрат на його рекламу;
2. Кількість покупок товару, які були спровоковані рекламною кампанією;
3. Динаміка рівня рекламних витрат в загальному обсязі продажів;
4. Ставлення приросту прибутку, отриманого після рекламної кампанії.

Список використаних джерел

1. Агеев А., Кожушко О., Чуркин И. Интернет-маркетинг и digital-стратегии. Принципы эффективного использования: Учебное пособие. Киев: 2015. 328 с.
2. Домашева Є. А., Зозульов О. В. Підходи до оцінювання ефективності маркетингових інтернет-комунікацій. *Економічний вісник Національного*

технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2016. № 13. С. 353-360.

3. Антипов К. Основы рекламы. Общий взгляд на эффективность рекламы. Подходы к оценке эффективности. URL: <http://preklama-advertisement/ba-ses-of-advertisement.html> (дата звернення: 20.03.2020).

Мацибора Т.В., провідний науковий співробітник
Антоненко В.О., аспірант
Національний науковий центр „Інститут аграрної економіки”

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Поширення COVID-19 та запровадження у зв'язку з цим карантинних заходів можуть мати руйнівний вплив для аграрного сектору економіки України. Найбільш вразливими через карантинні заходи є малі селянські та фермерські господарства. Через пандемію переважна більшість із них мають труднощі зі збутом продукції внаслідок закриття продовольчих ринків, отже багато хто з них позбавляється єдиного джерела доходів.

Внаслідок звуження сегменту ринку послуг підприємств ресторанного і готельного бізнесу, закриття закладів громадського харчування втрачаються канали реалізації сільськогосподарської продукції, що призведе до зменшення доходів сільськогосподарських товаровиробників.

Під час карантину відбулися також суттєві зміни споживчого попиту. Занепокоєні пандемією споживачі збільшують витрати на придбання упакованих продуктів із тривалим терміном зберігання, таких як борошно, крупи, макаронні вироби, консерви, значна частина з яких споживається не одразу. Для виробників продуктів харчування, які швидко псуються, таких як молоко, фрукти та овочі, це створює проблеми не лише з реалізацією продукції, але і зі збільшенням відходів.

Неотримання доходів та можливі збитки аграрних підприємств через складності зі збутом продукції унеможливають процес здійснення інвестиційної діяльності. Основним джерелом фінансування капітальних інвестицій в аграрному секторі є власні кошти підприємств, за рахунок яких освоюється близько 87% капітальних вкладень. Ще до поширення COVID-19 та запровадження карантинних заходів для переважної більшості малих і середніх сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств внутрішні джерела фінансування інвестицій, серед яких передусім прибуток і амортизаційні відрахування, не в змозі були забезпечити розширене відтворення процесу виробництва. Серед малих і середніх підприємств частка збиткових у 2018 році склала відповідно 13,8 і 11,5%. Водночас переважна

більшість із них мають обмежений доступ до кредитів або взагалі не мають змоги залучити ресурси.

Ситуація із поширенням COVID-19 та запровадженням карантинних заходів загострила проблеми малого та середнього агробізнесу. У найближчий період часу сільськогосподарські товаровиробники, насамперед малі селянські та фермерські господарства змушені будуть скоротити свої витрати, що негативно позначиться на їхньому матеріально-технічному забезпеченні.

Для нормального відтворення машинно-тракторного парку потрібно щороку закуповувати 8–10 % від наявної техніки, а з урахуванням впровадження інноваційно-інвестиційних моделей розвитку аграрної галузі – 12–15 % [2, с. 51]. Зважаючи на те, що до початку пандемії процес оновлення основних засобів в сільському господарстві відбувався вкрай повільно, очевидно, що у період запровадження карантинних заходів ці негативні тенденції лише посиляться, якщо не буде вжито додаткових заходів щодо подолання викликів, пов'язаних із пандемією COVID-19.

У зв'язку з цим вважаємо за необхідне запровадити заходи, які б пом'якшили негативний вплив наслідків поширення COVID-19 та запроваджених у зв'язку з цим карантинних заходів, зокрема:

- відновити роботу продовольчих ринків;
- надати прямі дотації всім малим селянським та фермерським господарствам для покриття збитків, спричинених загальними заходами, прийнятими урядом України у відповідь на пандемію, та для запобігання банкрутству;
- субсидувати зберігання та переробку для мінімізації відходів сільськогосподарської продукції і продовольства;
- надати безпроцентні кредити та кредити під невеликий процент малим селянським та фермерським господарствам на термін до двох років.

Список використаних джерел

1. IFC (2011). Investment Climate in Ukraine as Seen by Private Business, IFC Ukraine Investment Climate Project Report. URL: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/facbbf804b8692d9bf19bf6eac26e1c2/Ukraine-IC-Report_Nov2011_ENG.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=facbbf804b8692d9bf19bf6eac26e1c2 (дата звернення: 16.04.2020).
2. Захарчук О.В. Технічне забезпечення сільськогосподарських підприємств в Україні. *Економіка АПК*. 2019. № 2. С. 48–56.
3. Тарасенко А., Яблонський Д. Яка модель субсидіювання аграрного сектора потрібна Україні (30 жовтня 2018 р.). Київ: Центр економічної стратегії, 20018. 24 с. URL : <https://ces.org.ua/> (дата звернення: 16.04.2020).

Мацьків Р.Г., к.е.н., доцент
Шеметуха Т.В., студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Соціальне підприємництво в Україні стає трендом, привертаючи до себе все більшу увагу з боку громадськості. Доцільно зазначити, що в Україні відбувається бум цього виду підприємництва, який зумовлений не лише складною економічною, політичною та соціальною ситуацією в країні, а й тим, що популярність такої діяльності у розвинутих країнах світу постійно зростає. Використання підприємницьких підходів до вирішення соціальних проблем зарекомендувало себе як ефективний інструмент економіки сталого розвитку, і, водночас, певний результат її проведення. Викладене обґрунтовує актуальність дослідження наявних та потенційних можливостей розвитку соціального підприємництва в Україні.

Вважаємо за доцільне наголосити, що соціальні підприємства виробляють товари чи надають послуги на вільному ринку, як і комерційні. Але, на відміну від традиційного бізнесу, найголовнішою метою їх діяльності є вирішення однієї чи декількох соціальних проблем. Для цього підприємці обирають різні способи чи інструменти: можуть відраховувати певний відсоток прибутку на реалізацію обраної соціальної ініціативи, або своєю діяльністю безпосередньо вирішувати проблему, чи залучати людей, які потребують допомоги, до реалізації діяльності чи іншими способами. Тому, важливо наголосити, що першочерговою метою діяльності соціальних підприємств не є отримання максимального прибутку, а вирішення соціальних проблем.

Важливо відзначити характерні риси соціального підприємництва, які виділяють і науковці-теоретики, і практики [1]. Це по-перше, чітко визначена і зрозуміла місія соціального спрямування; по-друге, економічна стійкість завдяки використанню бізнес-методів управління (організації, планування, контролю); по-третє, застосування інновацій у вирішенні соціальних проблем; по-четверте, реалізація підприємницького хисту для досягнення позитивних соціальних перетворень; і по-п'яте, пріоритетний вибір колективної форми власності, яка передбачає залученість у процес всіх учасників та стейкхолдерів соціального підприємства – працівників, учасників цільової групи, волонтерів та інших.

З точки зору експертів-практиків в Україні варто виділити такі ключові можливості розвитку соціального підприємництва [2].

1. Відсутність закону, який би регулював соціальне підприємництво. Попри всі незручності, які випливають з цього факту, це справді дає можливість вибрати для соціального підприємства оптимальну організаційно-

правову форму, як з точки зору бізнес-моделі, так і з точки зору особливостей оподаткування. А це означає, що соціальне підприємство може еволюціонувати від комерційного проекту громадської організації до публічного акціонерного товариства.

2. Наявність ресурсів, які не використовує традиційний бізнес.

Перш за все, це, звичайно, людський ресурс особливих категорій: люди з обмеженими можливостями; біженці (внутрішньо переміщені особи); національні меншини; люди похилого віку; люди із залежностями; люди, які вийшли з місць позбавлення волі; ВІЛ-позитивні люди; багатодітні мами та інші.

Часто представники цих груп є висококваліфікованими працівниками, однак традиційні підприємці побоюються брати їх на роботу через упередженість чи інші стереотипи.

Також ресурсом у цій можливості є споруди у власності громади.

В Україні існує багато будівель, які фактично не використовуються, бо перебувають в поганому, занедбаному стані. В міжнародному досвіді існує багато прикладів, коли закинуті цехи непрацюючих підприємств трансформуються в офісні центри із працевлаштуванням представників вразливих груп населення, і з прибутками, що спрямовуються на вирішення місцевих проблем.

3. Зацікавленість великого бізнесу в аутсорсингу.

Багато великих підприємств намагаються не утримувати на своєму балансі деякі допоміжні служби і підрозділи, бо це вимагає постійних витрат, тому все частіше можна спостерігати замовлення таких послуг, як прибирання, транспортування, кур'єрська доставка, обслуговування оргтехніки і мереж, реклама і зв'язки з громадськістю, організація подій, освітні послуги, бухгалтерський облік, виробництво різних деталей тощо.

Все частіше компанії шукають можливості замінити гранти на стартапи, оскільки у цьому випадку вбивають двох зайців. Вони забезпечують собі аутсорсинг і вирішують соціальну проблему, яка, у свою чергу, не вимагатиме наступних грантів. А якщо великий бізнес укладе угоду на придбання послуг соціального підприємства на 1-2 роки, то ймовірність банкрутства СП зменшується в рази. Варто відзначити, що кількість прикладів такої співпраці в Україні збільшується.

4. Лояльність споживачів до продукції соціального підприємства зростає.

Споживацька культура українців змінюється. Якщо раніше споживачі звертали увагу здебільшого на ціну, то зараз пріоритети у виборі диференціюють і за тим де був вироблений товар, за терміном придатності, за інгредієнтами, а також наявністю соціальної складової.

Відчуття причетності до корисної справи, та ще й у досить простий спосіб купування необхідного товару чи послуги, стає вагомим аргументом на користь

соціальних підприємств, а тим більше на фоні підтримки національного товаровиробника.

5. Соціальне підприємництво підтримується міжнародними фондами і організаціями через поширення позитивного досвіду, а також наданням грантової чи іншої фінансової підтримки.

Отже, соціальне підприємництво може набувати найрізноманітніших форм та охоплювати різні сфери діяльності. Разом з тим, усі такі підприємства мають чітку соціальну мету, на яку спрямовують значну частину прибутків чи безпосередню свою діяльність.

Соціальні підприємства є, передусім, представниками малого та середнього бізнесу, який відіграє ключову роль у створенні робочих місць і розвитку економіки, що має бути пріоритетом для сучасної України.

Список використаних джерел

1. Довгань О.В. Проблеми розвитку соціального підприємництва. *Ефективна економіка*. 2014. №1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2666>. (дата звернення: 30.04.2020).

2. Назарук В. 5 великих можливостей для розвитку соціального підприємництва в Україні. URL: <https://delo.ua/business/5-mozhливостей-dlja-rozvitku-socialnogo-pidprijemnictva-v-ukraji-341252/> (дата звернення: 30.04.2020).

Мацьків Р.Т., к.е.н., доцент

Сабадош В.В., студентка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ДОСВІД СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Економічна нестабільність, рівень якої постійно зростає, створює нові виклики та правила функціонування економіки України. Сповільнення ділової активності, зростання рівня диференціації доходів громадян та інші фактори призводять до загострення соціальних проблем. Задоволення соціальних вимог громадян є непосильним завданням для економіки будь-якої країни. Тому розвиток соціального підприємництва в Україні і в світі набирає все більших масштабів. Актуальність цього дослідження зумовлена необхідністю поширення досвіду діяльності соціальних підприємств в Україні. Через те, що у законодавстві відсутні особливі підходи до регулювання діяльності таких підприємств, то вони змушені працювати, забезпечуючи зростання, ліквідність та дохідність. Оскільки, основною метою діяльності соціальних підприємств є вирішення соціальних проблем, з якими не в силах справитись державні органи, то саме ці підприємства є значно ефективнішими, ніж комерційні.

Як було зазначено, соціальне підприємництво – це, насамперед, бізнес, який в Україні має зайняти вільну нішу в економіці і суспільстві. Його діяльність частково вирішує проблеми малих груп: допомагає у подоланні соціальної ізольованості людям з обмеженими фізичними і психічними можливостями, працевлаштовуючи їх, а також безробітних представників груп ризику і знаходить шляхи для реформування державних соціальних послуг, знижує навантаження на місцеві бюджети у вирішенні суспільних проблем тощо. Соціальні підприємства функціонують в багатьох галузях, а саме: освіта, в тому числі й інклюзивна, охорона довкілля, боротьба з бідністю та за права людини та інші [1].

З нашої точки зору, важливо досліджувати діяльність соціальних підприємців через те, що вони першочергово прагнуть зміни цінностей у вигляді великомасштабних позитивних трансформацій. Призначення цінності в розумінні соціального підприємця в тому, щоб служити соціально-вразливому населенню, людям, яким не вистачає власних фінансових коштів або політичної волі самостійно домогтися позитивних змін [2]. З боку держави найбільшим стимулом може стати розвиток ринку соціальних послуг, в умовах якого держава закуповуватиме якісні послуги соціальних підприємців. Підтримка держави у розвитку системи контрактів з муніципалітетами, держустановами, які дозволять соціальним підприємцям реалізувати свої товари та послуги для вразливих верств населення за рахунок державних та місцевих бюджетів є дуже важливою. Крім того, деякі товари потребують сертифікації, а послуги – ліцензування. Зниження їхньої вартості було б істотним внеском держави.

Європейська комісія виділяє чотири основні сфери, в яких працюють соціальні підприємства:

- робоча інтеграція – навчання та інтеграція людей з обмеженими можливостями та безробітних;
- особисті соціальні послуги – здоров'я, благополуччя та медична допомога, професійне навчання, освіта, медичні послуги, послуги з догляду за дітьми, послуги для людей похилого віку або допомога малозабезпеченим людям;
- місцевий розвиток територій, що знаходяться в неблагополучних районах – соціальні підприємства в віддалених сільських районах, схеми розвитку/реабілітації мікрорайонів в міських районах, допомога у розвитку та співпраця з третіми країнами;
- інше – включаючи переробку, захист навколишнього середовища, спорт, мистецтво, культуру та історичне збереження, науку, дослідження та інновації, захист прав споживачів та любителів спорту [3].

В Україні кількість соціальних підприємців в усіх сферах невпинно зростає. Перший каталог соціальних підприємств України був виданий у 2013 році і містив інформацію лише про 41 соціальне підприємство, а в каталозі за 2016–2017 роки представлено вже 150 господарюючих структур. Українські

соціальні підприємці працюють у різних сферах. Одними з перших і найвідоміших таких підприємств є платформа «Тепле Місто», Соціальна пекарня «Горіховий дім», Львівська міська громадська організація «Туристсько-спортивний клуб «Манівці», Піцерія «Pizza Veterano», Благодійний магазин «Ласка» (Laska Charity Store), Перше Антикафе Бердянська «Час Є!», Соціальне підприємство «Городина» та багато інших.

Для прикладу вважаємо за доцільне коротко описати діяльність кількох підприємств, щоб довести, що сфери їх господарювання є різними, а мета – однакова, яка полягає у вирішенні певної соціальної проблеми.

Товариство взаємодопомоги «Оселя», яке працює у Львові, – це соціальне підприємство, де живуть безхатки та займаються ремонтом і реставрацією меблів, чим заробляють собі на життя.

«Тепле Місто» – платформа для реалізації ініціатив та синергії між ними. Основними напрямками, за якими «Тепле Місто» реалізує свої проекти й надає гранти є прогресивна освіта, сучасне мистецтво, міський простір, розвиток прогресивного підприємництва, стала мобільність, екологія та енергоефективність, спорт. Фізичною платформою «Теплого Міста» став громадський ресторан «Urban Space 100», який було відкрито 27 грудня 2014р. Цей сучасний ресторан в урбаністичному стилі є прикладом соціального підприємства та об'єднує активних людей довкола ідеї розвитку свого міста. Громадський ресторан Urban Space 100 в Івано-Франківську годує не лише городян, але й саме місто, оскільки 80% прибутку закладу скеровується на реалізацію міських проектів Франківська.

У грудні 2018 року в Києві за моделлю соціальної франшизи почав працювати громадський ресторан «Urban Space 500», запуском якого займались ГО «Інша освіта» та платформа «Тепле місто».

«Просто неба» – чи не найдавніше соціальне підприємство в Україні. Журнал «Просто неба» видається ще з 2008 року. Видання допомагає безпритульним людям двома способами: привертає увагу суспільства до проблем безпритульності та дає самим безпритульним можливість підзаробити, розповсюджуючи журнал.

Львівська свічкова мануфактура. Полум'я свічки є символом надії. Заснувавши мануфактуру, її власники вирішили виділяти частину прибутку закладу на допомогу Центру для жінок у кризових ситуаціях у співпраці з громадською організацією «Народна допомога – Львів».

«Горіховий дім» – це підприємство, головною місією якого є подолання бідності засобами соціального підприємництва. «Горіховий дім» охоплює два компоненти: бізнес-складову (пекарня, їдальня, кейтеринг-послуги) та соціальну складову (фінансування Центру для жінок, які потрапили у важкі життєві обставини; працевлаштування вразливих груп населення Львова; надання харчування безхатченкам).

Турклуб «Манівці» займається організацією навчально-тренувальних зборів і мандрівних дитячих таборів, туристичних мандрівок (річками, горами, печерами) та змагань, організовує спортивні, культурні заходи, свята і фестивалі, проводить корпоративні заходи та тренінги для фінансування соціальних проектів клубу.

Піцерія «Pizza Veterano» це соціальний підприємницький проект, який допомагає учасникам бойових дій на Сході України адаптуватися до мирного життя. 10 % від прибутку «Pizza Veterano» перераховує на потреби учасників війни та їхніх сімей. Для учасників бойових дій існує бонусна система та знижки. Значна частка працівників – ветерани АТО [4].

Розвиток соціального підприємництва в Україні набирає все більших обертів. Сфери їхнього функціонування є різними. Це пов'язано не лише із складною соціально-економічною ситуацією, а й з наростаючою постійною тенденцією у світі. Тому державна підтримка та врегулювання такої діяльності є важливою.

Список використаних джерел

1. Волкова М.В., Шевченко В.С., Роль соціального підприємництва у забезпеченні сталого розвитку України. Соціальна економіка. 2016. № 1. С. 25-29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/se_2016_1_5 (дата звернення 04.05.2020).
2. Сотула О.В. Соціальне підприємництво як інноваційна модель розвитку економіки. Ефективна економіка. 2013. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_4_72 (дата звернення 04.05.2020).
3. European Commission. Growth. Sectors of the Social economy in the EU: Social enterprises. URL: https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises_en (дата звернення 04.05.2020).
4. Смаль В., Кокоть В. Що слід знати про соціальне підприємництво. Посібник. Київ. 2017. 58 с.

Миронович В.С., студентка
Науковий керівник: **Батракова Т.І.**, к.е.н, доцент
Запорізький Національний Університет

БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ В ПЕРІОД КАРАНТИНУ

Початок 2020 року негативно вплинув на українську економіку, яка була вимушена дотримуватися карантину, у зв'язку з епідемією коронавірусної інфекції COVID-19. Більша частина малих та середніх підприємств, вимушено припинили свою діяльність, та несуть збитки.

Банківська система, бізнес та звичайні громадяни всіма способами намагаються боротися з економічними наслідками епідемії. В цьому значну роль займає Національний банк України, який пропонує застосовувати насамперед заходи, які дозволять убезпечити себе під час операцій з готівкою:

- використовувати безготівкові розрахунки, безконтактні та мобільні платежі, розрахунки за допомогою Apple Pay, Google Pay, смартфонів та розумних годинників, чипованих платіжних карток;
- періодично дезінфікувати платіжні картки, мобільні пристрої, кулькові та чорнильні ручки, за допомогою яких можуть проставлятися підписи на квитанціях, платіжних документах[1].

Безготівкові розрахунки – швидкий, зручний та безпечний спосіб оплатити товари та послуги. Розширення сфери безготівкових розрахунків сприяє прозорості платежів та економічному росту країни[1].

Частка безготівкових розрахунків в Україні продовжує зростати з року в рік, але саме зараз звичка до безготівкових розрахунків може стати у нагоді. Загальна кількість операцій з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, за перше півріччя 2017 року, склала 1,43 мільярда випадків, а їх обсяг – понад 908 мільярдів гривень, і в порівнянні з першим півріччям 2016 року зросла відповідно на 23% і 28%. У першому півріччі 2018 року частка обсягу безготівкових операцій в Україні склала 44,1%. Загальна кількість операцій з використанням платіжних карток, випущених українськими банками, за підсумками перших шести місяців 2019 року, склала 2 352,0 млн штук, а їх обсяг — 1 667,0 млрд грн. Кожен з цих показників зріс, порівняно з першим півріччям, на 28.

Національний банк тимчасово скасував тарифи за платежі в Системі електронних платежів на період карантину або обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням коронавірусу (COVID-19) [2].

За 2019 рік найбільша кількість операцій з використанням карток відбулася в торгових мережах – 51,2%, на другому місці перекази з картки на картку – 42,4%. Частка безготівкових розрахунків платіжними картками вже досягла близько 50%, що повністю відповідає планам НБУ, згідно з яким до кінця 2020 року частка безготівкових розрахунків повинна скласти 55%. У

поточному році все актуальнішими стають безконтактні платежі, як з використанням безконтактних карток, так і за допомогою смартфонів і інших пристроїв [3].

На сьогоднішній день безготівкові розрахунки широко використовуються у торговельних POS – маркетах, аптеках, АЗС, громадському транспорті та надають змогу проводити будь-які фінансові операції. Також не обов'язково відвідувати банківські відділення, щоб здійснювати комунальні платежі чи купувати валюту тощо. Все це можливо зробити, навіть не виходячи з дому.

Отже, з кожним роком кількість безготівкових розрахунків в Україні зростають та набувають популярності. Національний банк України рекомендує надати перевагу безготівковим розрахункам на період карантину та вживає необхідні заходи, щоб безготівкові платежі були дешевшими, ніж готівкові.

Список використаних джерел

1. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення 29.03.2020).
2. Про внесення змін до окремих тарифів на послуги (операції), що надаються (здійснюються) Національним банком України, та скасування постанови Правління Національного банку України від 27 грудня 2019 року № 160. URL: https://bank.gov.ua/legislation/Resolution_20032020_36.
3. Мінфін. URL: <https://minfin.com.ua/ua/>.

Мозолевська А.І., студентка

Линенко А.В., к.е.н., доцент

Запорізький національний університет

РОЗВИТОК ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день лізингові операції в Україні не втратили своєї актуальності. Так, лізингові операції є важливим джерелом капіталу для малих і середніх підприємств, оскільки для них фінансовий лізинг є більш дешевим способом формування основних фондів. До того ж, лізинг сприяє оновленню матеріально-технічної бази підприємств, надаючи їм можливість доступу до нової техніки.

Лізингова операція – це господарська операція фізичної чи юридичної особи (орендодавця), що передбачає надання основних фондів або землі у користування іншим фізичним чи юридичним особам (орендарям) під відсоток і на визначений строк [1].

Згідно із чинним законодавством фінансовий лізинг є видом цивільно-правових відносин, що виникають із договору фінансового лізингу. За договором лізингу лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у

продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингодержувачем специфікацій та умов і передати її у користування лізингодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі). Предметом лізингу може бути неспоживна річ, визначена індивідуальними ознаками та віднесена відповідно до законодавства до основних фондів [4].

Лізинг є ефективним фінансовим інструментом інвестування в розвиток економіки. Прикладом цього може бути той факт, що через лізинг у Європі фінансується в середньому 25-30% усіх інвестицій [3].

Станом на 30.09.2019 р. у Державному реєстрі фінансових установ налічувалось 975 фінансових компаній. Крім того, 165 юридичних осіб – суб'єктів господарювання, які не є фінансовими установами, але мають визначену законами та нормативно-правовими актами можливість надавати послуги з фінансового лізингу (табл. 1).

Таблиця 1. Кількість юридичних осіб – лізингодавців та фінансових компаній, що надають послуги фінансового лізингу [2]

Тип установи	Станом на 30.09.2017 р.	Станом на 30.09.2018 р.	Станом на 30.09.2019 р.
Фінансові компанії, що надають послуги лізингу	814	906	975
Юридичні особи – лізингодавці	193	166	165

Протягом 9 місяців 2019 р. фінансовими компаніями та юридичними особами, що не мають статусу фінансових установ, але можуть згідно із законодавством надавати фінансові послуги, укладено 10336 договорів фінансового лізингу на суму 19030,9 млн грн. Вартість об'єктів лізингу, що є предметом договорів, станом на 30.09.2019 р. становить 18981,7 млн грн, а вартість чинних договорів фінансового лізингу станом на 30.09.2019 р. – 28357,6 млн грн (табл. 2).

Таблиця 2. Інформація щодо вартості договорів фінансового лізингу та їх кількості [2]

Період	Вартість договорів фінансового лізингу, укладених за звітний період, млн грн		Кількість договорів фінансового лізингу, укладених за звітний період	
	Фінансовими компаніями	Юридичними особами	Фінансовими компаніями	Юридичними особами
9 місяців 2017 р.	121,4	9209,3	36	5707
9 місяців 2018 р.	585,0	17110,4	593	6522
9 місяців 2019 р.	985,9	18045,0	2556	7780

Близько 94,8% усіх послуг фінансового лізингу протягом 9 місяців 2019 р. надано юридичними особами – суб'єктами господарювання, які не є фінансовими установами. При тому 93,8% лізингових послуг, наданих лізингодавцями, припадає на 20 найбільших юридичних осіб – лізингодавців.

Активне впровадження лізингових операцій в Україні може стати потужним імпульсом технічного розвитку підприємств, переобладнання виробництва та структурної перебудови економіки. Напрямами розвитку лізингових операцій мають стати: вдосконалення законодавчої бази; зниження вартості нотаріальних послуг з оформлення договору лізингу; державне сприяння розвитку інфраструктури ринку лізингових послуг; розробка програми заохочення іноземних інвестицій у формі лізингу; забезпечення захисту прав учасників ринку лізингу в Україні.

Список використаних джерел

1. Бухгалтерський та податковий облік орендних операцій. URL: <https://dtkr.com.ua/debet/ukr/2001/05/05pr2.html> (дата звернення: 12.04.2020).
2. Інформація про стан і розвиток фінансових компаній та лізингодавців. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-finansovykh-kompanii-lizynhodavtsiv-ta-lombardiv-Ukrainy.html> (дата звернення: 13.04.2020).
3. Павлова А. М. Детінізація фінансового лізингу як напрям забезпечення економічної безпеки України : дис. ... канд. екон. наук : 21.04.01. Київ, 2019. 229 с.

Несмашна Т.М., студентка

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ФІНАНСОВІ ВІДНОСИНИ У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ

Фінанси є дуже складна річ, для економічної системи з усілякою структурою, цілою економічною системою. У фінансовій політики немає єдиної думки щодо питання накладення санкцій на економічну систему країни. Більшість економістів радянських часів уважно трактували гроші, надаючи їм роль знарядь розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту в процесі відтворення.

Це тому, що за принципом соціалізму, економічна система стає мертвою. У ході спроби побудувати комуністичне суспільство слід зменшити фінансове середовище з обмеженими фінансовими та товарними відносинами, які поступово зменшуватимуться. Зважаючи на існування кооперативної соціалістичної системи, важко відкрити економічну базу, оскільки власність на

землю, безумовно, буде важливою для перерозподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту. Однак їх роль не обмежена.

Часто термін «фінанси» використовується для позначення грошей, тому що фінанси є ще і узагальнюючим поняттям, яке включає в себе також і грошові кошти, їх створення, використання і рух, перерозподіл і розподіл. У поняття фінансів входять також економічні відносини і розрахунки між господарюючими суб'єктами, використання і обіг грошових коштів. Бюджет теж входить в поняття фінансів і виражає економічні відносини, які пов'язані з утворенням і використанням грошей в процесі розподілу національного доходу. Такі відносини організовує держава для формування і використання загальнодержавних коштів, для реалізації політичних, економічних і соціальних завдань.

Василик О.Д. трактує фінанси досить широко, не обмежуючись конкретними чіткими рамками. Де існують товар і гроші, там є й фінанси. У наукових дослідженнях фінанси постають як категорія економічного життя, що впливає з об'єктивних процесів в економіці й державному будівництві і є невід'ємною частиною ринкової економіки [1, с. 7].

Фінанси утворюють сукупність економічних відносин, що виникають у процесі формування та використання централізованих і децентралізованих грошових фондів [2, с.942].

Фінанси відображають рівень розвитку і господарське життя країн і народів. Цей економічний інструмент є невід'ємною частиною грошових відносин. З його допомогою держава контролює утворення грошових фондів і перерозподіл валового внутрішнього продукту.

Звичайно, фінанси відносяться до категорії грошей, але поняття «гроші» і «фінанси» не потрібно плутати. Фінанси - це більш широке поняття. Воно включає в себе відносини між державою і суб'єктом, формування бюджету, податки, збори та інші платежі до державної скарбниці, за допомогою створення нормативно-правового фіскального апарату, так як надходження таких зборів має державно-примусовий характер.

Фінансові відносини формують фінансову систему, яка являє собою сукупність різних фінансових відносин, що характеризуються різною роллю в суспільному відтворенні і формуванні грошових фондів. Фінансова система включає в себе державний бюджет, кредит, позабюджетні фонди, фонди страхування, фондовий ринок, фінанси господарюючих приватних, акціонерних, муніципальних, державних суб'єктів. Фінансові системи потужно впливають на економіку країни. Чим більше і різноманітніше фінансові відносини, тим ефективніше економіка держави.

Отже, фінансові відносини повністю пов'язані зі створенням, розподілом та використанням централізованих та децентралізованих фондів з метою виконання функцій та функцій держави та забезпечення умов для широкого відтворення.

Список використаних джерел

1. Василик О.Д. Теорія фінансів: Підручник / О.Д. Василик. – К.: НІОС, 2001. – 416 с.
2. Єщенко П.С. Сучасна економіка: Навч. посібник / П.С. Єщенко, Ю.І. Палкін. – К.: Вища школа, 2005. – 325 с.: іл.

Паламарчук А.С., викладач

Житомирський військовий інститут імені С.П.Корольова

АНАЛІТИЧНІ ПОКАЗНИКИ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНІЧНОГО ОБЛАДНАННЯ

З огляду на економічну ефективність придбання технічного обладнання передбачає: 1) невисоку вартість обладнання, 2) якомога менші подальші витрати на експлуатацію і технічне обслуговування; 3) збереження грошової вартості обладнання протягом тривалого часу. Проте в умовах обмеженості енергетичних ресурсів не менш важливим є показник енергоефективності технічного обладнання. Цей показник описує співвідношення між досягнутими вигодами та використаною енергією. Досягти енергоефективність можна шляхом зменшення споживання енергії у процесі використання та експлуатації обладнання. Енергоефективність описує, якими високими є витрати енергії для досягнення певної вигоди. Чим меншими є втрати енергії в системі, тим вищою є її енергоефективність [1]. Для обладнання енергоефективність означає збереження та покращення експлуатаційних властивостей з однаковими або меншими витратами енергії. Цим поняття «енергоефективності» відрізняється від поняття «енергозбереження», оскільки останній термін передбачає також відмову від використання енергії. Обидва цих терміни є категоріями для науки «енергетичний менеджмент».

Починати процедуру впровадження енергетичного менеджменту ми пропонуємо з енергетичної інвентаризації. Методами енергетичної інвентаризації є: облік даних споживання за допомогою лічильників тепла, газу, електроенергії; вимірювання втрат тепла; вимірювання теплопередачі на поверхнях нагрівання та інші.

Найбільш поширеним в оцінці енергоефективності є коефіцієнт ефективності, яка відображає співвідношення між корисною та поданою енергією. Стосовно палива (дизельне паливо, газ, деревина, вугілля) застосовують коефіцієнти корисної дії топки, коефіцієнт трансформації.

Коефіцієнт ефективності обладнання визначається як співвідношення витрат і отриманої користі. Коефіцієнт корисної дії котла використовується для визначення виходу енергії, враховуючи калорійність палива рот номінальному

навантаженні мінус втрати тепла з відхідними газами, а також втрати від остигання та простоїв. Коефіцієнт перетворення визначається як співвідношення корисного тепла та поданої електроенергії.

Комплексний підхід до оцінки усіх зазначених показників забезпечить прийняття рішення щодо придбання та експлуатації обладнання з точки зору дотримання його енергетичної та економічної ефективності.

Список використаних джерел

1. Глосарій технічних термінів у сфері енергоефективності тв. Відновлювання джерел енергії / за ред. О.Масняка, С.Павлюка, І. Яремко, Г.Траяновського; пер. з нім. О.Блащук. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. – 212 с.

Пахолків Н. І., к.вет.н., технік деканату
Львівський національний аграрний університет

ВПЛИВ АГРОТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СІЛЬСЬКЕ ДОМОГОСПОДАРСТВО

Оцінити економічну вигоду від надання туристичних послуг у сільській місцевості досить складно. Дуже часто вона переплітається з неекономічними вигодами, які не можна виміряти. Залежать вони від того, наскільки широкий спектр туристичних послуг надає сільський господар, якого фінансового прибутку він очікує і як підходить до ризику. Відомі випадки, коли селяни почали надавати туристичні послуги поряд з основною роботою в господарстві і за кілька років побачили, що туристичний бізнес забезпечує вищі доходи, ніж доходи від основної діяльності [1].

Тому варто задуматися над тим, чи надання туристичних послуг позитивно впливає на сільське домогосподарство і на його виробничу діяльність. За відсутності статистичних спостережень і комплексних наукових досліджень важко однозначно відповісти на поставлене питання.

Для розв'язання цієї проблеми необхідно провести дискусії щодо впливу несільськогосподарських ініціатив (в тому числі агротуристичних) на виробничу діяльність селянських господарств. Дуже часто подають виключно позитивні тенденції впливу сільського туризму на домогосподарство, забуваючи при цьому, що воно складається з двох інтегральних частин: сільського домогосподарства і особистого селянського (виробничого) господарства.

Загалом вплив агротуристичної діяльності на сільське домогосподарство, а, особливо на доходи сільських сімей, оцінюється позитивно. Однак така діяльність не завжди сприяє збереженню потужностей виробництва

сільськогосподарської продукції в особистих селянських господарствах. Останнім часом у наукових працях велику увагу звертають на потребу диверсифікації доходів сільських сімей і впровадження концепції багатофункціонального розвитку села і сільських територій [2].

Позитивний вплив сільського туризму і агротуризму є очевидним, однак необхідно пам'ятати, що його будуть супроводжувати і негативні явища.

До основних таких небажаних проявів можна віднести:

- розвиток сільського туризму може негативно впливати на формування сільського простору і зникнення традиційної для села і регіону забудови;
- сприйняття, особливо молодими людьми, не завжди позитивних взірців поведінки від приїжджих;
- зростанням патологічних явищ;
- розвиток відносин на основі комерціалізації;
- дезінтеграція місцевої спільноти;
- комерціалізація регіональної культури;
- руйнування історично-архітектурних пам'яток;
- погіршення місцевого ландшафту, туристичне будівництво не завжди відповідає регіональному стилю;
- забруднення водоймищ, нанесення втрат рослинному і тваринному світу тощо. Щоб сільський туризм міг стати істотним елементом місцевої економіки, треба задовольнити відповідний попит на туристичні послуги.

Однак у багатьох регіонах України не створено належних умов для його розвитку.

Основними бар'єрами та обмеженнями щодо надання туристичних послуг у сільській місцевості є:

- природно-кліматичні та ландшафтні умови: не надто сприятливий клімат, однорідність території, деградація ландшафту, надмірна інтенсифікація економіки, забруднення довкілля;
- суспільно-психологічні умови: низький освітній рівень і низька кваліфікація жителів сільських територій, незнання іноземних мов, незадоволення з перебування туристів, небажання змін, відсутність суспільної активності;
- нормативно-законодавчі передумови: відсутність чіткого правового та податкового регулювання діяльності усіх суб'єктів господарювання, які функціонують на сільській території;
- інституційні умови: незадовільна співпраця між державними, громадськими інституціями та органами місцевого самоврядування.

Роль туризму у соціально-економічному розвитку сільських територій які займаються і відповідають за розвиток підприємництва у сільській місцевості; – інфраструктурні умови: низький рівень комунальної і транспортної інфраструктури, низька якість надання послуг; – фінансові умови: недостатня кількість власних засобів на адаптацію об'єктів туристичного призначення,

недоступність дешевих кредитів, великі витрати, пов'язані з підвищенням стандарту туристичних об'єктів; – маркетингові умови: відсутність популяризації сільських територій і самих суб'єктів підприємницької діяльності, які надають туристичні послуги, відсутність спільної системи бронювання і дистрибуції засобів розміщення [3].

Отже, постає питання, чи сільський туризм може бути добрим вирішенням для кожного селянського господарства і для кожної адміністративної територіальної одиниці, чи господарства і місцева влада зацікавлені цією формою господарської активності і зможуть вищенаведені обмеження спростувати. Вважаємо, що значна частина сільських господарів ці проблеми найближчим часом вирішити не зможе.

Трансформація діяльності селянських господарств, особливо у гірських регіонах, може призвести до цілковитої відмови від аграрної діяльності, що спричинить ситуацію, коли селянське господарство перетвориться у домогосподарство з власником сільськогосподарських угідь, а здійснювана туристична діяльність прийме форми типові для сільського туризму. Можна сформулювати тезу, що вплив агротуристичної діяльності на аграрну є позитивний або нейтральний, до моменту, коли він здійснюється, ґрунтуючись на вільних засобах виробництва (землі, праці і капіталу). Надання туристичних послуг на базі селянського господарства не повинно призвести до цілковитої втрати виробничого потенціалу, оскільки при цьому агротуризм втрачає свою сутність. Створені у такий спосіб суб'єкти, які надають туристичні послуги, матимуть проблеми з недостатністю обігових засобів, слабкою обізнаністю у цій сфері і у більшості випадків не зможуть конкурувати з пансіонатами і мотелями, перетворюючись у дешеві місця для ночівлі [4].

Розвиток сільського туризму має на меті активізацію сільських територій, їх багатофункціонального господарського використання, дозволить використати додаткові засоби та вільні ресурси, що не використовувалися взагалі або невеликою мірою, а також сприятиме створенню передумов для ведення підприємницької діяльності [5].

Список використаних джерел

1. Бабікова К.О., Ісаєнко В.М. Агротуризм як фактор збалансованого розвитку сільських територій. *Матеріали міжнародної науковопрактичної конференції «Стратегія збалансованого розвитку агроєкосистем України»*. – К.: ДІА, 2013. – С. 13–14.
2. Державна цільова програма сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року. *Економіка АПК*, 2010. – № 7. – С. 3–15.
3. Кифяк В.Ф. Органіація туристичної діяльності в Україні. – Чернівці: Зелена Буковина, *навч. посіб* 2003. – 312 с.
4. Мальська М.П., Худо В.В., Цибух В.І. Основи туристичного бізнесу : *навч. посіб.* – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 272с.

5 .Проблеми та перспективи розвитку сільських територій України (на прикладі Карпатського регіону): *науковоаналітична доповідь* НАН України. Інститут регіональних досліджень; [наук. ред. В. В. Борщевський]. – Львів, 2011. – 60 с.

Подзізей О.О., аспірант

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ОБ'ЄДНАНІ ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ: ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Реформування територіальної організації влади на основі децентралізації є одним з ключових напрямків системних суспільних трансформацій в Україні. Розбудова держави неможлива без розвитку регіонів, вона залежить від того, наскільки сильна регіональна влада, як вона забезпечує надання соціальних послуг населенню. Це пов'язано з тим, що місцеве самоврядування є вираженням самоорганізації громадян на найнижчому рівні публічного управління, яким в Україні є територіальна громада, що й обумовлює актуальність дослідження цього питання.

Наукових публікацій, присвячених створенню та функціонуванню об'єднаних територіальних громад (ОТГ) в контексті реформи децентралізації державного управління в Україні, за період 2014 — 2016 рр., поки що небагато. Різні аспекти аналізу цієї проблематики представлені в доробку ідеолога української реформи децентралізації Ткачука А., науковців та практиків, серед яких: Кириленко О., Малиняк Б., Письменний В., Павлюк А.П., Олійник Д.І., Баталов О.А., та ін.

Оскільки питання децентралізації є досить новим для українського суспільства, воно залишається не достатньо вивченим та потребує подальшого дослідження, зокрема, в роботі буде здійснений оглядовий аналіз процесу формування ОТГ з точки зору перших результатів, викликів та ризиків, які сьогодні мають місце.

У 2014—2016 рр. в Україні було впроваджено ряд важливих заходів, спрямованих на децентралізацію державного управління, насамперед, був прийнятий Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [1], а також внесені зміни до Податкового та Бюджетного кодексів. В цих умов зросла роль територіальних громад місцевого самоврядування у соціально-економічному розвитку країни.

За Законом «Про місцеве самоврядування в Україні територіальна громада визначається як населення, яке об'єднане місцем постійного проживання у межах міста, селища або села та є самостійними адміністративно-територіальними одиницями (АТО); або це добровільне об'єднання жителів

декількох сіл, селищ, що мають єдиний адміністративний центр, сільську раду [2].

Згідно із вищеназваним Законом, добровільне об'єднання повинне відбуватися на основі таких принципів:

- узгодженість системи АТО, які створені для здійснення місцевого самоврядування, мають територіальну структуру місцевих органів виконавчої влади та інших органів державної влади;
- повсюдність влади місцевих органів самоврядування та органів виконавчої влади на територіях відповідних АТО; виняток становлять окремі території зі спеціальним статусом, де формуються спеціалізовані адміністрації відповідно до окремих законів;
- наявність спільних кордонів АТО з межами сусідніх адміністративно-територіальних одиниць того ж рівня;
- необхідність розміщення території АТО в межах тільки однієї адміністративно-територіальної одиниці вищого рівня інтеграції;
- наявність субсидіарності під час розподілу повноважень між рівнями влади;
- наявність для кожного рівня АТО повноважень, в тому числі галузевих, які є фундаментальними щодо інших рівнів;

Система місцевого самоврядування, що базується на системі територіальних громад, в цих умовах характеризується такими рисами:

- наявність чітко усвідомлених громадських інтересів і готовність громадян брати на себе політичну відповідальність за прийняті рішення;
- розмежування компетенцій держави і територіальної громади, при якому держава мінімально втручається в процес місцевого самоврядування;
- діяльність органів місцевого самоврядування має демократичний і прозорий характер.

Таким чином, територіальна громада в Україні є первинним елементом системи місцевого самоврядування, яка покликана забезпечити захист інтересів жителів певної адміністративно-територіальної одиниці. Важливою ознакою, що характеризує територіальну громаду, є соціальні зв'язки, що виникають між її членами. Їх діяльність здійснюється за рахунок принципів субсидіарності, цілісності, економічної ефективності, повсюдності влади, тощо.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2015. — № 13. — С. 91. — Ст. 10.
2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (Дата звернення: 29.04.20)

Пойманова В.Р., студентка

Науковий керівник: **Громова Т.М.**, к.е.н., доцент
Університет державної фіскальної служби України

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Стан економіки України зараз залишається вкрай складним. Українська економіка змушена долати наслідки планово-розподільної системи господарювання, її структурні деформації, затратний механізм ціноутворення. Сьогодні розвиток України в цілому та окремих її регіонів зокрема – це сукупність протиріч і непередбачуваності. Саме тому виникає необхідність реальної оцінки досягнень, визначення перспектив і термінів реалізації цілей, необхідних важелів і ресурсів, які повинні бути задіяні.

Основна маса науковців, які цікавляться даним питанням, сконцентрована за межами країн пострадянського простору, до таких авторів можна віднести: Базилевич В. Д «Ринкова економіка», Предборський В. А «Економічна безпека держави»

Метою дослідження є визначення чинників нестабільності економічного розвитку, сучасні проблеми, наслідки та шляхи подолання на прикладі України.

Як і більшість країн колишнього радянського простору, Україна переживає сьогодні важкі часи. Звісно, не все так погано. За останні роки ситуація покращилась, адже знизився рівень інфляції, уповільнилось падіння виробництва та почала рух позитивна динаміка макропоказників. У Миколаївській, Донецькій, Закарпатській, Волинській, Запорізькій, Вінницькій областях спостерігається приріст промислового виробництва протягом двох останніх років. Зміцнюється фінансова система, реформується власність, наповнюється законодавча база національної економіки, розширюються міжнародні економічні зв'язки. Якщо більш детально розглядати стан економіки, можна дізнатись, що купівельна спроможність неприпустимо низька, через що йде спад споживчого ринку, що знищує українського товаровиробника.

Економічний розвиток сучасної України має як негативні, так і позитивні моменти. Основними проблемами є реформування промисловості й сільського господарства, забезпечення стабільного зростання виробництва, припинення руйнації культури, науки і освіти, створення надійної системи соціального захисту, інтеграція до європейського та світового співтовариства. [1, с.65]

Позитивні тенденції розвитку економіки України пов'язують із припиненням падіння промислового виробництва. Стабілізація і зростання відбувається в основному за рахунок базових галузей промисловості (металургія, енергетика). Економічна криза початку 1990-х рр. суттєво стримала становлення аграрного ринку. Ситуацію вдалося виправити лише в

процесі аграрної реформи – було відновлено зростання обсягів сільськогосподарського виробництва.

Основними рисами сучасного економічного стану України є: значна заборгованість держави, окремих галузей і підприємств зарубіжним країнам; відставання сектору економіки, який виробляє товари, від сектору економіки, який їх споживає; паливно-енергетична залежність від Росії; надмірний контроль економіки з боку українського уряду, що має ефект придушення того її сектору, що виробляє товар; криміналізація стосунків між державним установами і бізнесом, розподілення між кланами найприбутковіших секторів економіки України; «відірваність» України від світової економіки [2].

Говорячи про подальший економічний розвиток України, потрібно сказати, що світова економіка увійшла в небезпечну нову фазу, що вимагає виняткової пильності, координації та готовності до рішучих дій — мова йдеться про так званій «фінансовий апокаліпсис світу». Свій ефект дасть те, що прийнято називати глобалізацією, адже наша країна не стоїть осторонь від інших.

Сучасні проблеми економічного розвитку України можна і треба вирішити, але вирішення їх - справа не одного року, з огляду на складність і комплексність. По-перше, найважчою є проблема корупції: при її придушенні, Україна отримає значний приток капіталу, що допоможе реанімувати економіку. По-друге, останнім часом можна помітити тенденцію вивезення капіталу за межі країни, в тому числі й інвестицій: при залученні коштів, ми знову ж таки будемо в плюсі.

Отже, можна дійти висновку, що необхідною умовою подолання наслідків економічної депресії і стабілізації економічного розвитку України є розробка стратегії модернізації з чітким висвітленням цілей і способів їх досягнення. Загрозу всій політиці економічного розвитку становлять поширення та зростаючі масштаби тіньової економіки, криміналізація економічних, майнових і фінансово-банківських зв'язків, а також грошового обігу. Засоби захисту від криміналізації економіки є недостатніми і неефективними, і в тому числі, через дефіцит державної влади в країні.

Таким чином, головним завданням поточного періоду є надання керівності економічним реформам та створення соціально-орієнтованої ринкової економіки на базі відродження та прискореного розвитку перспективних секторів власного вітчизняного виробництва, моделювання його за критерієм оцінки приросту економічного ефекту [3].

Список використаних джерел:

1. Гісем О. В., Мартинюк О. О. / Історія України (рівень стандарту) : підруч. для 11 кл. закл. заг. серед. освіти — Харків : Вид-во «Ранок», 2019. — 288 с.

2. Сучасний стан економічного розвитку України. URL:<http://union-qr.com.ua/suchasniy-stan-ekonomichnogo-rozvitku.html>.

3. Сучасні проблеми економічного розвитку України. URL:<http://buklib.net/books/22538/>

Потянова Г.О., студентка
Запорізький Національний Університет

Стимулювання інноваційної діяльності персоналу: досвід країн ЄС та України

Дослідження та розробка результативних методів мотивації інноваційної діяльності персоналу, що займаються створенням інтелектуального, інноваційного, наукоємного, високотехнологічного, продукту, є однією з найважливіших проблем сучасного менеджменту.

На сьогоднішній день, стимулювання інноваційної діяльності в усіх суспільно-економічних сферах суспільства є досить актуальною проблемою, адже потрібно формувати фахівців, а саме інноваторів. Поглиблення питання інноваційної складової є вагомим умовою підвищення конкурентоспроможності національної економіки, а також зростання ефективності діяльності.

Необхідно визначити мотивацію визначним фактором ефективності діяльності з виготовлення та реалізації інновацій. Саме мотивація є основою трудового потенціалу персоналу, тобто всього комплексу властивостей та характеристик, які впливають на виробничу діяльність.

Країни ЄС по-різному підходять до заохочення і підтримання інноваційних проектів. У багатьох країнах, таких як США, Канада, Японія, Німеччина, Франція, Швеція, Великобританія, Фінляндія та ін. вже більше 20 років здійснюються комплексні стратегії розвитку, метою яких є стимулювання виникнення нових та підтримання існуючих інноваційних підприємств. Такі стратегії називаються локальними, чи регіональними інноваційними стратегіями.

Швеція найчастіше в європейських рейтингах інноваційності займає одну з лідируючих позицій, акцентуючи свою увагу у сфері інновацій саме на якість освіти. Метою багатьох економічно розвинених держав є результативна конкурентоспроможність на глобальному ринку шляхом здібності створення знань і використання їх у напрямку зростання економіки. З огляду на це характерною ознакою економіки Швеції є найвищий розмір витрат в Європі якраз на науку. Тому багато шведських компаній використовують різноманітні методи підготовки та розвитку робітників: бізнес курси, тренінги, семінари, моделювання робочих ситуацій, ділові ігри, метод навчання за кейсами.

Засоби сприяння мотивації роботи об'єднують у певні незалежні один від одного напрями: матеріальне стимулювання, підвищення рівня якості робочої сили, поліпшення організації праці, мотивація за допомогою участі в управлінні, мотивація за допомогою стимулювання вищого рівня, тобто моральних [2]. Для утримання, залучення та спонукання персоналу стовідсотково працювати і при цьому намагатися внести творчі аспекти при роботі, тому в багатьох країнах використовують різноманітні критерії, як на рівні підприємства, так і на загальнонаціональному рівні. Так, у Німеччині доплати до заробітної плати персоналу, що залучається до НДДКР, становлять до 55% заробітної плати знову прийнятого науково-технічного персоналу (протягом 15 місяців); до 40% заробітної плати наукового співробітника (протягом п'яти років); до 25% заробітної плати наукового співробітника для підприємств із числом зайнятих до 500 осіб (на шостий рік) .

Комплекс управління персоналом потрібен на кожному підприємстві. На основі матеріалу можна сказати, що традиційні методи управління робочою силою не завжди підходять, тож зараз реалізуються також і інноваційні методи, які можуть принести більш ефективний результат, незважаючи на те, що існує певний рівень ризику.

Одним із методів інноваційного управління персоналом на підприємстві може бути використання аналітичної системи оплати праці, особливістю якої є диференційна оцінка за критеріями складності виконаної роботи з урахуванням кваліфікації виконавця, фізичних зусиль, а також, умов праці. Нині США, Німеччина, Англія користуються системою “Хей метод”, метод направляючих профільних таблиць Хей або ж іншими словами “грейдинг”. Ця система дозволяє зрозуміти відносну цінність кожної роботи, кожної посади, допомагає визначити “ринкову вартість” посади та побудувати прозору та справедливу оплати праці, знизити плинність кадрів, оптимізувати численність робітників.

Також одним із прикладів інноваційних методів стимулювання персоналу є концепція управління за цілями. Методи цієї концепції використовуються в тій чи іншій формі в приблизно 50% великих європейських компаніях. Ключовий момент - гармонізація потреб співробітників та організаційних цілей. Ця система передбачає встановлення для особи або групи цілей, які сприятимуть вирішенню головної задачі компанії (підвищення кваліфікації персоналу, досягнення якісних або кількісних рівнів тощо). Досягнення кожної цілі автоматично означає підвищення заробітної плати або іншу форму заохочення. Новим методом управління персоналу може бути нетрадиційна компенсація, яка включає в себе преміювання робітників за економію робочого часу в людину годинах (система Іпрошеар), плату за результати і знання (система Склена), винагорода за продовження навчання, преміювання за раціональні ідеї та пропозиції.

Сучасні українські реалії такі, що це є найслабшою ланкою інноваційного комплексу через те, що дефіцит правильних та ефективних управлінських

рішень для залучення в реальний сектор інвестиційних ресурсів [4]. В умовах невинного розвитку економіки, традиційні методи управління не є практичними, тож Україні для переходу до інноваційного типу економіки необхідні ці важливі аспекти: розвинена галузь науки, високий рівень освіти населення, значний технологічний потенціал. Тож, необхідно сформувати комплекс інноваційних процесів з усіх потенційних джерел, і спрямувати їх у дослідження і галузі, які найближчим часом могли б вивести Україну з аутсайдерів розвитку інновацій у лідери. І це є допустимо, особливо якщо акцент буде зроблений на інтелект як це свого часу реалізували Фінляндія та Південна Корея.

Список використаних джерел

1. Дудар Т.Г. Інноваційний менеджмент : Навч. посіб. / Дудар Т.Г., Мельниченко В.В. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
2. Касьяненко В. Зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом економіки та можливості його використання в Україні / В. Касьяненко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 4. – С. 200–204.
3. Creating People Advantage 2013. Lifting HR Practices to the Next Level / Rainer Strack, Jean-Michel Caye, Carsten von der Linden, Pieter Haen, Filippo Abramo. // October 30, 2013. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу:https://www.bcgperspectives.com/Images/-Creating_People_Advantage_Oct_2013_tcm80-147615.pdf
4. Петрова І. Ринок інноваційної праці: тенденції формування в Україні / І. Петрова // Україна: аспекти праці. – 2013. – № 5. – С. 3–7. – Режим доступу:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uap_2013

Рязанова Н.О., к.е.н., доцент
ДЗ «Луганський національний університет ім. Т. Шевченка»

ЕКОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ В АСПЕКТІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

Сучасний розвиток цивілізації тісно пов'язано з виробництвом і споживанням енергетичних ресурсів, які визначають рівень добробуту і соціально-економічного розвитку суспільства. З одного боку, використання енергоресурсів підвищує рівень життя людей, але з іншого боку, негативно впливає на навколишнє середовище, особливо якщо мова йде про колишні технології і методи виробництва.

Логіка використання енергетичного підходу до регламентації господарської діяльності останнім часом отримує все більш широке поширення. Алгоритм її зрозумілий і простий: кожному джоулю виробленої

енергії може бути приписаний кількісний еквівалент шкідливих викидів в залежності від технології і вихідної сировини. Таким чином, знаючи споживання енергії галузями в конкретній території, можна визначити сумарне техногенне навантаження на природні системи.

У міру зростання використання енергії якісно змінюється характер економіки. Сучасні прогнози економічного розвитку тісно пов'язані з енергетикою і все більше спираються на концепцію «сталого розвитку та зеленої економіки» тобто на підвищення енергетичної ефективності всіх галузей суспільного виробництва. Переходячи від глобальних залежностей до локальних екологоекономічних систем, можна відзначити, що оскільки основні господарські витрати енергії йдуть на видобуток, транспортування та переробку сировини, а відповідні матеріальні потоки в процесі виробництва розподіляються між продукцією і відходами в співвідношенні близько 1: 9, то існує досить тісний зв'язок між енергоспоживанням і природоємністю виробництва. Особливо сильна кореляція має місце між енергоспоживанням і забрудненням навколишнього середовища [1].

Постійне споживання ресурсів і вироблення тепла являє собою замкнутий циклічний процес, що веде до руйнування енергетичного запасу Землі. Як вихід із ситуації, що склалася доцільно запропонувати підвищення ефективності використання ресурсів, застосування відновлюваних джерел енергії, дотримання екологічного та енергетичного балансу.

На частку великих підприємств сировинної промисловості (хімічних, нафтохімічних заводів, підприємств чорної металургії, цементних, целюлозно-паперових заводів та інших гірничодобувних і металургійних підприємств) припадає більш ніж дві третини від загального обсягу енергоспоживання. В цілому споживання енергії в промисловому секторі за тридцять років зросло на 66% в період з 1971 по 2015 рр. Попит на енергію стрімко зростає в країнах, що розвиваються, а в країнах - членах організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) спостерігається стагнація. На один лише Китай припадає 80% збільшеного споживання за останні тридцять років [2], оскільки на сьогоднішній день Китай виступає найбільшим в світі виробником чавуну і сталі, аміаку і цементу.

Впровадження нових енергозберігаючих технологій і передового досвіду, дозволяє досягти потенціалу технічного енергозбереження від 25 до 37 ЕДж / в рік [3]. Істотний потенціал енергозбереження може забезпечити економію фінансових коштів. Підвищення енергоефективності робить позитивний вплив на енергобезпеку, охорону навколишнього середовища і сприяє більш стійкому економічному розвитку. При цьому потенціал скорочення промислових викидів CO₂ може скласти від 1,9 до 3,2 млрд. тон на рік, тобто 7-12% від світових викидів двоокису вуглецю.

За останні десятиліття спостерігається значне збільшення енергоспоживання в секторі промисловості. Показники зростання зазнають

суттєвих змін залежно від галузі. Наприклад, на підприємствах хімічної та нафтохімічної промисловості, які виступають найбільшими споживачами енергії, попит на енергоносії і сировину виріс більш ніж удвічі за період з 1971 до 2015 рр.

В даний час провідні міжнародні організації, такі як ООН, Світовий Банк, міжнародні корпорації приділяють велику увагу розробці стратегій енергозбереження та створення міжнародних і національних інститутів, що забезпечують нову політику ефективного використання енергетичних ресурсів.

Підвищення енергоефективності веде до зниження кількості використовуваних ресурсів для виробництва, отже, знижується рівень викидів і забруднення навколишнього середовища, тим самим поліпшується екологічна ситуація. Таким чином, можна стверджувати про прямопропорційну залежність між підвищенням енергоефективності та поліпшенням екологічної стійкості території.

Список використаних джерел

1. Акимова Т.А., Хаскин В.В. Экология. Человек – Экономика – Биота – Среда. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. С. 388-392.
2. Официальный сайт информационного центра ENERDATA [Електронний ресурс] / Електрон. текст. дані - Режим доступу: <http://yearbook.enerdata.net/> Дата останнього доступу: 10.03.20. – Назва з екрану.
3. О взаимосвязи между процессами повышения энергоэффективности и снижения выбросов углекислого газа в промышленности отмечается в докладе Международного энергетического агентства, «Мониторинг состояния энергоэффективности и выбросов CO₂ в промышленности», 2010. [Електронний ресурс] / Електрон. текст. дані - Режим доступу: <http://www.iea.org/> Дата останнього доступу: 21.03.20– Назва з екрану.

Сало І.А., провідний науковий співробітник
ННЦ «Інститут аграрної економіки»

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА ПЛОДІВ В УКРАЇНІ

У розвинених країнах світу все частіше піднімається питання щодо розширення споживання органічної продукції, зокрема, плодів. У країнах ЄС ключовою ланкою у новітній стратегії ХХІ ст. щодо спільної аграрної політики стало органічне землеробство. Однак, через значний відсоток населення з надто низькою купівельною спроможністю та його низьку екологічну обізнаність, стримується розвиток внутрішнього ринку цієї продукції. З підвищенням добробуту населення та загальної поінформованості попит на органічні

продукти підвищується, наприклад, в Бразилії, Індії, Китаї, країнах Південної Африки. Актуальним питанням на сьогодні є формування загальної пропозиції екологічно безпечних плодів в Україні різними постачальниками (усіма категоріями господарств, імпортерами) та рівень забезпечення ними населення.

Особлива увага останнім часом зосереджується на споживанні плодів із мінімальним вмістом залишків хімічних речовин. У формуванні пропозиції на вітчизняному ринку плодів роль різних типів виробників значно різниться. Основне місце серед них вже протягом тривалого часу відводиться господарствам населення. Так, у 2019 р. вони виробили 83 % або 1653 тис. т плодів [1]. Це пояснюється можливістю забезпечувати власні потреби у плодах, а також отримувати при продажу додатковий дохід, що особливо актуально за низького платоспроможного попиту. До того ж, на думку багатьох споживачів, вирощені цією категорією господарств плоди є найбільш екологічно безпечними. Через це вони часто користуються більшим попитом порівняно з імпортованими.

Питання органічного вирощування плодів з мінімальним негативним впливом на екологію викликає інтерес і у вітчизняних науковців та промислових товаровиробників плодової продукції. Однак потенціал вирощування плодів у країні останніми використовується лише на 20 %. Виробництво плодів у сільськогосподарських підприємствах протягом 2015-2019 рр. залишалось стабільним. Такий низький рівень (336 тис. т у 2019 р.) пояснюється тенденцією перевищення площ вибуття насаджень над закладанням молодих садів, а також наявністю значних площ під старими плодовими насадженнями (близько 25 тис. га). Узагальнення тенденцій вітчизняного виробництва плодів свідчить про істотну залежність діяльності садівницьких підприємств від природних та економічних умов. Серед останніх виділяються основні проблемні позиції – необхідність залучення додаткових інвестицій на закладання і догляд за плодовими насадженнями та формування маркетингових зв'язків для ефективної комерціалізації плодів у якомога коротший термін.

Слід зазначити, що пропозиція плодів, що формується садівницькими підприємствами впродовж останніх років дещо розширилася у зв'язку з поступовим омолодженням садів. Це відбувалося завдяки підтримці галузі садівництва з боку держави, яка здійснювалася шляхом розподілу коштів зі спецфонду відповідно до Закону України «Про збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства» від 09.04.1999 р. №587-XIV. Відтак, занепад галузі садівництва вдалося призупинити. Однак згаданий закон втратив чинність з 2013 р. Кошти, що відраховувалися зі збору до спеціального фонду, почали спрямовуватися до загального. Як наслідок – наявні площі плодоягідних насаджень в Україні скоротилися від 254,9 тис. га в 2012 р. до 224,4 тис. га в 2016 р., тобто на 12 %.

Починаючи з 2017 р. урядом відновлено програму підтримки галузі садівництва 2801350 «Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними» та оновлено процедуру розподілу коштів. Протягом 2017-2019 рр. закладено 13,6 тис. га плодкових та ягідних насаджень. Обсяг фінансування у 2018 р. становив 395 млн грн, у тому числі за двома напрямками: компенсація витрат з придбання садивного матеріалу – 261 та будівництво холодильників – 131 млн грн. У 2019 р. у державному бюджеті передбачено фінансову підтримку садівницьких підприємств у розмірі 400,0 млн грн.

У результаті вступу у товарне плодоношення молодих садів спостерігається збільшення обсягів виробництва плодів та ягід у сільськогосподарських підприємствах за останні десять років – на 22,3 %. Однак відтворення багаторічних насаджень поки що залишається недостатнім, оскільки площі вибуття старих насаджень практично в 2 рази більші.

У світі процес виробництва екологічної продукції нерівномірний. Так, 87,7% площ земель припадає на 10 країн-членів ЄС. Досвід європейських країн довів, що при виробництві органічної продукції вищі витрати виробництва та нижча врожайність. Однак, серед товаровиробників, найбільш ефективно працюють малі та середні фермерські господарства, які мають площі земельних угідь у 30-35 га і лише у Великобританії вони в 4-5 разів більші.

Світовим лідером за рівнем споживання органічних продуктів на душу населення є Швейцарія – близько 120 дол на рік. Наближається до неї за цим показником Данія – до 75 дол. У середньому кожен житель країни ЄС витрачає щороку на екологічне харчування 30-35 дол (в США – 45 дол) і цей показник має світову тенденцію до зростання [2, с. 58-59].

В Україні першим сертифікаційним органом, що здійснює інспекцію та сертифікацію органічного виробництва є ТОВ «Органік стандарт», який створений в рамках українсько-швейцарського проекту «Органічна сертифікація та розвиток органічного ринку в Україні» ще в 2007 р. Компанія надає професійні сертифікаційні та інформаційні послуги високої якості для задоволення потреб виробників та споживачів органічної продукції та розвитку внутрішнього і зовнішнього органічних ринків. За даними товариства в Україні органічним виробництвом плодів займалось 43 підприємства, серед них сертифікованими органічними теплицями оснащено 5.

Площі підприємств-виробників органічної плодової продукції сертифіковані цією компанією становлять близько 550 га. Вчені зазначають, що для розширення пропозиції органічної продукції та переходу підприємств на її виробництво потрібно гарантувати виробникам збут продукції за вищими цінами, можливість вигідних кредитів для купівлі техніки та погашення боргів, відкритість інформації про технології виробництва такої продукції, державну підтримку у вигляді нормативно-правової бази для діяльності підприємств органічного спрямування.

За рівнем споживання плодів Україна відстає від розвинених країн в декілька разів. Зокрема, у Канаді, Італії, Іспанії, Греції, Франції на особу припадає більше 125 кг у рік. Це пояснюється не лише культурою харчування, а й високою платоспроможністю населення цих країн. У 2019 р. рівень споживання плодів в Україні на особу становив близько 55 кг, або 70 % від раціональної норми 78 кг [3, 4, с. 16]. Зауважимо, що в Україні міські жителі споживають плодів у 2 рази більше ніж сільські – до 55 кг.

У подальшому, для розширення місткості ринку та повноцінного забезпечення потреб населення у якісних плодах, особливо важливе значення має розширення промислового виробництва садівницької продукції. Наразі господарства населення не в змозі оптимально забезпечувати потреби українців. Для забезпечення їх конкурентоспроможності на ринку органічної плодової продукції необхідна кооперація. При цьому обслуговуючі кооперативи повинні набути статусу органічних.

Чітко проглядається необхідність державного регулювання та підтримки різних кон'юнктурних процесів на вітчизняному ринку плодів, зокрема: перегляд та удосконалення на державному рівні механізму розподілу коштів на закладення молодих садів та ягідників і догляд за ними як за регіонами, так і між окремими товаровиробниками; передбачення напряму часткової компенсації вартості облаштування багаторічних насаджень захисними обладнаннями, зокрема, протиградовими сітками; залучення галузевих наукових закладів для встановлення оптимально-необхідних, для достатнього продовольчого забезпечення населення, обсягів та напрямів фінансування; розробка цільової програми з довгостроковою спрямованістю державної підтримки галузі садівництва на базі використання інноваційних екологічнобезпечних технологій вирощування плодів.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 27.02.2019 р.).
2. Сало І.А. Розвиток ринку плодів в Україні : монографія. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2013. 394 с.
3. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України / за ред. О. М. Прокопенко. Київ : Держстат, 2019. 58 с.
4. Харчова промисловість України: стан та перспективи (стислий виклад) / Юхновський І.Р. та ін. Київ : ФАДА, ЛТД, 2001. 32 с.

Сніжко К.В., студентка
Запорізький національний університет

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ГАЛУЗІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ НА ОСНОВІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ

У сучасному науковому обігу більше закріплюється поняття підвищення ефективності роботи галузі телекомунікацій на основі впровадження інновацій. Телекомунікаційний ринок з кожним роком зростає і збільшує частку в світовому ВВП, тим самим, посилює свої позиції в економіці.

Серед основних інновацій, які впроваджуються у сферу комунікацій є:

Дослідники дійшли висновку, що є багато систематизованих проблем, які дуже складно вирішити.

Такі як:

- Висока вартість впровадження ряду новинок;
- Необхідність оновлення інфраструктури;
- Відсутність висококваліфікованих кадрів;
- Наявність технологічних обмежень і недосконалість програмного забезпечення.

Є дуже позитивний ефект від таких інновацій, він дає нові можливості, такі як: підвищення продуктивності праці, скорочені тимчасових і вартості затрат на доставку необхідної інформації від одного звена до іншого, підвищення рівня професійної підготовки кадрів, залучення нових клієнтів і розширення спектра послуг.

Можна виокремити досить цілу низку економічних досліджень: к 2022 року, за прогнозами експертів, дохід повинен вирости до 5% ВВП (~4,6 трлн. Долл.)

Споживачам постійно пропонується значне число різних інновацій, але не всі з них можуть змінити галузь, або ринок. Багато новинок вже не є інноваціями, а являються удосконаленням старого продукту. На сьогоднішній день дуже важко створити інновацію яка б могла вразити споживачів своєю унікальністю.

Дослідники також дійшли висновку, що число IoT з'єднань у 2025 році досягне 25 млрд., збільшившись у 3 рази, в порівнянні з 2018 р.. При цьому лідером будуть промислові з'єднання, в порівнянні з споживчими, через це буде подальший розвиток «розумних будинків», «розумних міст» і «розумних підприємств».

Також, вчені довели, що є значний ефект від використання технологій доповненої і віртуальної реальності. Цей ефект полягає у:

- Збільшені швидкості і знижені вартості процесу навчання персоналу;
- Прискорення процесу зборки, ремонту та використання обладнання;
- Прискорення швидкості пошуку інформації;
- Зріст ефективності комунікацій.

Як приклад, хочу навести компанію Vodafone та їх інноваційний проект Vodafone Smart City. Vodafone Smart City – це наше майбутнє, яке є вже зараз, цей проект дає новий крок «розумним» технологіям, розроблених в глобальних R&D-центрах оператора та успішно застосованих у країнах Євросоюзу. Рішення будуть реалізовані на базі європейської IoT-платформи Vodafone по прикладу Лондона, Амстердама, Мюнхена і Лісабона.

Отже, інноваційні технології випереджають час, вони дають можливість споживачу обрати продукт, який підходить саме для нього, дають можливість підсилити економіку країн світу та збільшити частку світового ВВП. Але я також багато проблем пов'язаних з телекомунікаційними інноваціями, які потребують удосконалення та подальшого розвитку.

Можна констатувати, що для подальшого розвитку телекомунікаційних послуг необхідно:

- Зріст капіталовложення в інфраструктуру ринку;
- Підтримка нових стандартів;
- Високий потенціал ринку;
- Готовність компаній до інновацій.

Список використаних джерел

1. https://www.dsnews.ua/vlast_deneg/top-20-samyh-innovatsionnyh-kompaniy-ukrainy-30112018230000

2. <http://www.dslib.net/economika-xoziajstva/sovershenstvovanie-metodov-investirovaniya-innovacionnoj-deyatelnosti-v-sfere.html>
3. <https://www.dissercat.com/content/povyshenie-effektivnosti-innovatsionnoi-deyatelnosti-promyshlennykh-predpriyatii-pri-proizvo>
4. <http://masters.donntu.org/2013/iem/dutova/diss/indexu.htm>
5. <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsii-na-rynke-telekommunikatsionnyh-uslug>

Созанський Л.Й., к.е.н., старший науковий співробітник
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долишнього НАН України»

ТЕНДЕНЦІ ЕКСПОРТУ ДЕРЕВИНИ З УКРАЇНИ: ПОРІВНЯННЯ З КРАЇНАМИ ЄС

Деревинні ресурси формують сировинну основу для розвитку деревообробної промисловості і водночас мають стратегічне значення для економічної безпеки країни.

За даними FAOSTAT, упродовж 1996-2014 років Україна стрімко нарощувала експорт ліквідної деревини загалом та її основних видів (ділової і паливної деревини) зокрема [1]. Так, експорт ліквідної деревини у 1996 році становив 0,36 млн. м³, а за 18 років зріс у 14,7 разу, досягнувши найвищого за цей період значення – 5,23 млн. м³ у 2014 році. Проте, у 2017 році, порівняно з 2014-м, експорт ліквідної деревини з України стрімко зменшився (на 99,6%), зокрема, ділової деревини – на 74,4%, а паливної – на 25,3% (рис. 1).

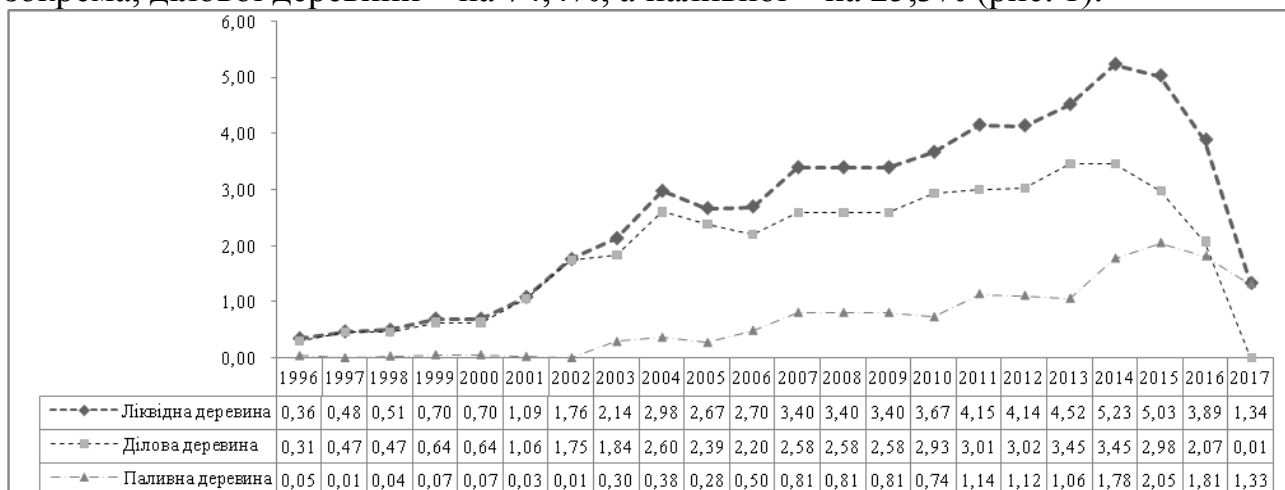

Рис. 1. Обсяг експорту з України ліквідної деревини, млн. м³

Ключовим чинником такої тенденції став мораторій на експорт лісу (ділової деревини), основною метою запровадження якого було збереження сировинного потенціалу для деревообробної промисловості України.

Варто зазначити, що значне зменшення експорту ліквідної деревини та, зокрема, ділової у 2015-2017 роках відбулось і у переважній більшості країн ЄС. Так, до прикладу, темп приросту експорту ліквідної деревини з Німеччини у 2017 році становив лише 0,3% проти 10,7% у 2015-му. Це при тому, що в цій країні заготовлюється ліквідної деревини у 3 рази більше, аніж в Україні. Водночас Німеччина володіє найбільшим запасом деревини в ЄС, а лісистість її території майже удвічі вища, порівняно з Україною – 30,1% проти 15,9%. Попри те, Україна у 2015 році експортувала ліквідної деревини на 28,2% більше, аніж Німеччина.

Темп приросту експорту ліквідної деревини з Франції у 2017 році становив 1,9% проти -9,4% у 2016-му. Проте, Франція переважає Україну за запасом деревини на 38,1%, за рівнем лісистості території – на 11,7 в.п., а за обсягом заготівлі ліквідної деревини – у 2,7 разу. Однак, порівняно з Францією, Україна у 2014 році на 3,4% більше експортувала ліквідної деревини.

За обсягом експорту ліквідної деревини у 2014-2015 роках Україна була лідером серед країн ЄС, а вже у 2016 і 2017 роках – 4-ю і 11-ю відповідно. Водночас за запасом деревини у 2011-2017 роках Україна займала 6-те місце серед країн ЄС, а за обсягом заготівлі ліквідної деревини – 6-7-ме місце.

До 2017 року основною експорту ліквідної деревини з України (як і переважної більшості країн ЄС) була ділова деревина, частка якої у відповідній структурі у 2016 році становила 53,3%, тоді як у 2002-му – 99,3%. Прямим наслідком дії введеного мораторію на експорт необроблених лісоматеріалів (лісу-кругляку) стало зменшення частки ділової деревини в експорті ліквідної деревини з України до 1,1% (у 2017 році). Подібна тенденція характерна для Хорватії, в якій значення цього показника зменшилось до 28,1% у 2017 році (проти 82,4% у 2002-му).

Важливою характеристикою використання деревинної сировини є рівень її експортоорієнтованості, який визначається показником частки експорту в обсязі заготовленої деревини. Проте, вважаємо, що в умовах дефіциту природних ресурсів та зростання екологічних і кліматичних викликів, висока експортоорієнтованість у сегменті необробленої деревини є проявом ризикової (із позиції збереження екологічних балансів і раціонального використання сировинних ресурсів) політикою держави.

Відтак, сприймаємо як позитив скорочення у 2017 році частки експорту в обсязі заготовленої ліквідної деревини до 7,3% (проти 28,5% у 2014-му), зокрема, ділової деревини – до 0,2% (проти 42,3%) і паливної – до 13,0% (проти 17,5%) [2]. У підсумку, за рівнем експортоорієнтованості ліквідної деревини Україна наблизилась до рівня ЄС-28 (8,8%). Тоді як у 2015 році частка експорту в обсязі заготовленої ліквідної деревини в Україні (27,4%) утричі перевищувала

рівень ЄС (9,1%). За величиною цього показника у 2017 році близькими до України були Австрія, Польща, Болгарія, Німеччина та Іспанія, а у 2014-му – Хорватія, Литва, Данія і Латвія.

У 2017 році частка експорту в обсязі заготовленої ділової деревини в Україні становила лише 0,2%, тоді як у 2013-му – 42,6% (проти 7,9% у Німеччині і 8,4% у Польщі). Водночас, за величиною частки експорту в обсязі заготовленої паливної деревини (13,03%) Україна займала 4-те місце серед країн ЄС (проти 6-го в 2014-му), поступаючись Словенії, Хорватії і Латвії.

Підсумовуючи, можна констатувати, що Україна володіє достатнім сировинним потенціалом для забезпечення динамічного розвитку деревообробної промисловості. Підтвердженням цього є 6-те місце України серед країн ЄС за запасом деревини і 7-ме – за обсягом заготівлі ліквідної деревини. Однак, на відміну від переважної більшості країн ЄС, у структурі заготовленої вітчизняної ліквідної деревини переважає паливна деревина – 61,4% (4-те місце після Кіпру, Італії та Нідерландів). За обсягом заготівлі цього виду деревини Україна у 2017 році посідала 2-ге місце серед країн ЄС після Франції.

Список використаних джерел

1. Forestry Production and Trade [Електронний ресурс] // Офіційний портал FAO. – Режим доступу: <http://www.fao.org/faostat/en/#data/FO>
2. Сумарний обсяг імпорту та експорту у розрізі товарних позицій за кодами УКТЗЕД [Електронний ресурс] // Офіційний портал Державної фіскальної служби України. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/ms/f11>

Шенкаренко В.О., студент
Науковий керівник: **Мордань Є.Ю.**, к.е.н., ст. викладач
Сумський державний університет, м. Суми

РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ

Інвестиційна привабливість розглядаються як сукупність політико-економічних, соціальних, природних та інших умов, які в свою чергу прямо чи опосередковано впливають на інвестора. Тобто той чи інший чинник розглядається у відповідності його впливу на прибуток від інвестиційної діяльності.

Європейська Бізнес Асоціація, починаючи з 2018 року, проводить дослідження «Індекс інвестиційної привабливості України». Щодо України, то за всю історію досліджень даний індекс завжди був меншим 4 балів. Асоціація

досліджує інвестиційний клімат за допомогою п'яти основних параметрів, а саме:

- загальна думка інвесторів щодо інвестиційного клімату в Україні;
- оцінка поточного інвестиційного клімату за попередні 6 місяців;
- майбутні прогнози інвестиційного клімату на найближчі 6 місяців;
- вигода від інвестування в Україну в найближчі 6 місяців;
- очікування щодо ведення бізнесу в тому чи іншому секторі у найближчі пів року.

У даному опитуванні беруть участь понад сотні керівників найбільших міжнародних та українських компаній. Індекс розраховується за шкалою Лайкерта, яка має 5 градацій, де: 1 – це вкрай негативно, 5 – вкрай позитивно, 3 – нейтрально.

Беручи до уваги підсумки опитування за другу половину 2019 року, індекс досяг позначки у 2,95 балів із 5-ти можливих, а отже продовжує набувати негативного значення. Якщо порівнювати даний результат із попереднім опитуванням, то індекс зріс на 0,1 пункт, у порівнянні із значенням 2,85 у першій половині 2019 року.

Так, було встановлено позитивні зміни щодо інвестування в українську економіку, а саме стабілізацію політичної ситуації та національної валюти, здійснення реформ щодо податкової та митної служб, запуск механізму концесії, початок роботи Вищого антикорупційного суду, зниження темпів інфляції, а також скасування лімітів на репатріацію дивідендів, що передбачено «дорожньою картою» валютної лібералізації. У підсумку стабілізації політико-економічного середовища спостерігається поступове зростання купівельної спроможності громадян.

До найбільш вагомих проблем досі належать високий рівень корупції, слабка судова система, стрімкий відтік робочої сили, що в свою чергу призводить до втрати талантів та відтоку капіталу.

Згідно з рейтингом інвестиційної привабливості країн світу BDO International Business Compass (IBC), Україна у 2018 році займає 131 місце, що на три пункти вище попереднього року. Даний рейтинг характеризує економічну і фінансову привабливість країн, беручи до уваги політико-економічні та соціальні процеси в державі.

До повноважень цієї організації належить оцінка привабливості країн світу для бізнесу у вигляді єдиного індексу, що поєднує загальний статус соціального та ділового розвитку різних країн або окремих регіонів. Дослідження публікується спільно BDO у Німеччині та Гамбурзьким інститутом світової економіки.

Згідно рейтингу глобальної конкурентоспроможності The IMD World Competitiveness, Україна у 2019 році посіла 54 місце із 63 країн загалом (59 місце у 2018 році). Конкурентоспроможність визначається як здатність

економіки країни створювати і підтримувати середовище, в якій виникає конкурентоспроможний бізнес.

Оцінка держав здійснюється на основі аналізу 333 критеріїв за чотирма основними показниками ключових аспектів економічного життя країни: стан економіки, ефективність уряду, стан ділового середовища та стан інфраструктури. Бізнес-клімат в країнах, охоплених даним дослідженням, оцінюється на основі висновків аналітиків та управлінців тієї чи іншої сфери. Підсумкове рейтингування здійснюється за допомогою зворотного співвідношення: дві третини – статистичні дані і одна третина – експертні оцінки.

Отже, на основі досліджень Україна з кожним роком покращує свій рейтинг інвестиційної привабливості та підвищує свої позиції щодо цього показника. Однак важливими проблемами були і залишаються недосконале законодавство, зокрема відсутність прозорості в державних інститутах, податкове навантаження та повільні темпи модернізації інфраструктури. Вагомою проблемою залишається корупція та слабка судова система. При систематичному врахуванні та усуненні цих проблем Україна й надалі буде ставати більш привабливою для інвестиційної діяльності.

Список використаних джерел

1. Finpost – новини. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://finpost.com.ua/news/15598>
2. European Business Association. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://eba.com.ua/ukrayina-pidvyshhyla-svoyi-pozytsiyi-u-rejtyngu-investytsijnoyi-privablyvosti-v-2018-rotsi/>
3. IMD World Competitiveness Ranking 2019. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.imd.org/contentassets/6b85960f0d1b42a0a07ba59c49e828fb/one-year-change-vertical.pdf>

Теплякова Д. І., студентка

Мещеряков В.Є., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

СТАН ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ

Соціальний стан та розвиток населення є визначальною характеристикою суспільства, основою могутності держави. Населення проживає у певному географічному середовищі та здійснює виробництво матеріальних благ відповідно до наявних природних ресурсів. Розвиток економіки будь-якої

країни можливий лише за певної чисельності населення, яка здійснює виробництво товарів і послуг, необхідних для власного життя. Виробництво засобів існування та послуг становить суть господарювання людей. Без цього існування суспільства та економіки в цілому неможливе. Тому демографічна сфера завжди є об'єктом уваги політиків, вчених та громадськості.

Сучасна демографічна ситуація в Україні викликає занепокоєння. Скорочення чисельності населення, зниження тривалості життя і народжуваності, від'ємне сальдо міграції стали характерними ознаками нинішньої демографічної ситуації в країні. Виняток існує лише на час дії карантинних заходів. Значне її загострення в Україні є однією з основних проблем соціально-економічного розвитку країни. За останні 10 років до 2019 р. в умовах, коли на території не було ні масових епідемій, ні глобальних природних катаклізмів, чисельність її населення зменшилася на 4 млн осіб. Результатом скорочення чисельності населення стає деформація всіх основних демографічних показників: тривалості життя, статево-вікової структури населення, шлюбності, рівня розлучень, еміграції тощо у бік їх погіршення.

За певних умов така ситуація може перетворитися на демографічну катастрофу, на такий перебіг демографічних подій, коли соціальний механізм відтворення населення буде зруйнований, тобто коли структура суспільного життя надовго втратить свою особливу властивість – властивість зберігати міру відтворення конкретно-історичного населення. Сучасний стан населення країни є демографічно і соціально небезпечним, бо він призводить до нестабільності суспільного розвитку, негативно впливає на економіку та соціальні перетворення [1].

Демографічна ситуація, що зараз склалася в країні, характеризується збереженням тенденції скорочення чисельності населення, його економічно активної частини та питомої ваги зайнятості населення. Чисельність населення країни постійно скорочується з 52,2 млн осіб в 1993 р. до 42,2 млн осіб у 2019 рр. (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя) [2].

Департамент з економічних та соціальних питань ООН прокує продовження скорочення населення, яке до 2026 року очікується на рівні 38 млн осіб, а до 2050 р. – нижче 32 млн. Таким чином навіть без урахування впливу війни та поганого управління Україна зіштовхнеться з найсерйознішим демографічним викликом на планеті.

За умови бездіяльності держави у сфері економічного забезпечення відтворення населення, відсутності належного розвитку систем охорони здоров'я, освіти, культури поширюються наркоманія, алкоголізм, туберкульоз, ВІЛ/СНІД, венеричні та інші інфекційні захворювання, особливо серед молоді. Смертність упродовж певного періоду коливатиметься у межах сучасного рівня. За таких умов до 2026 р. Україна неістотно перевищить ті показники тривалості життя населення, яких вже було досягнуто у середині 80-х років [3].

Всі ці проблеми істотно впливають і на економіку країни. Нерівномірне розміщення трудових ресурсів в областях, зниження абсолютних розмірів їх природного приросту в більшості адміністративних районів, низький рівень ефективності використання робочої сили в багатьох галузях народного господарства зумовлюють потребу наукових досліджень і практичних заходів щодо раціонального використання ресурсів живої праці не лише в певних галузях економіки, але й в окремих районах України. А від демографічних характеристик працездатного населення і показників демографічного розвитку залежить розвиток трудового потенціалу і, як результат, величина сукупного національного доходу.

Для стимулювання та покращення демографічної ситуації в країні апарату управління державою необхідно удосконалювати заходи демографічної та соціальної політики. Демографічна політика повинна бути спрямована на досягнення довгострокової перспективи відтворення населення з урахуванням регіональних особливостей. Успішна соціальна політика забезпечуватиме як соціальний, так і економічний ефект.

Список використаних джерел

1. Андрієнко В. Чи є демографічна криза в Україні? *Праця і зарплата*. 2015. № 41. С. 52-63.
2. Населення. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Демографічна криза в Україні: її причини та наслідки / За ред. акад. НАН України С. І. Пирожкова. Київ: Держкомстат України, 2013. С. 43-46.

Урбанович В.А., магістр
Науковий керівник: **Савченко Н.Г.**, к.е.н., доцент
*Київський національний торговельно-
економічний університет*

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ

Основна мета соціальної політики кожної країни – це подолання бідності, зменшення соціальної нерівності та державна підтримка тих категорій населення, які її потребують. Збалансованість фінансової системи та результативність бюджетної політики як в соціальній сфері, так і в цілому, залежить від своєчасності та якості прийняття рішень щодо розподілу та використання коштів державного бюджету.

Оскільки фінансове забезпечення соціальної сфери є невід'ємною складовою соціально-економічного розвитку будь-якої країни, дослідження даної проблеми в українському суспільстві в умовах обмеженості державних ресурсів особливо актуальне.

Для реалізації поставлених завдань перед соціальною політикою держави потрібен достатній обсяг фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення ефективного функціонування соціальної сфери.

Найбільша частка бюджетного фінансування соціальних видатків належить таким напрямам як соціальний захист та соціальне забезпечення (42,6% у 2019 р. від загального обсягу соціальних видатків державного бюджету) та освіта (31,6%) (рис.1). Це свідчить про особливу увагу держави до соціальної підтримки малозабезпечених верств українського суспільства.

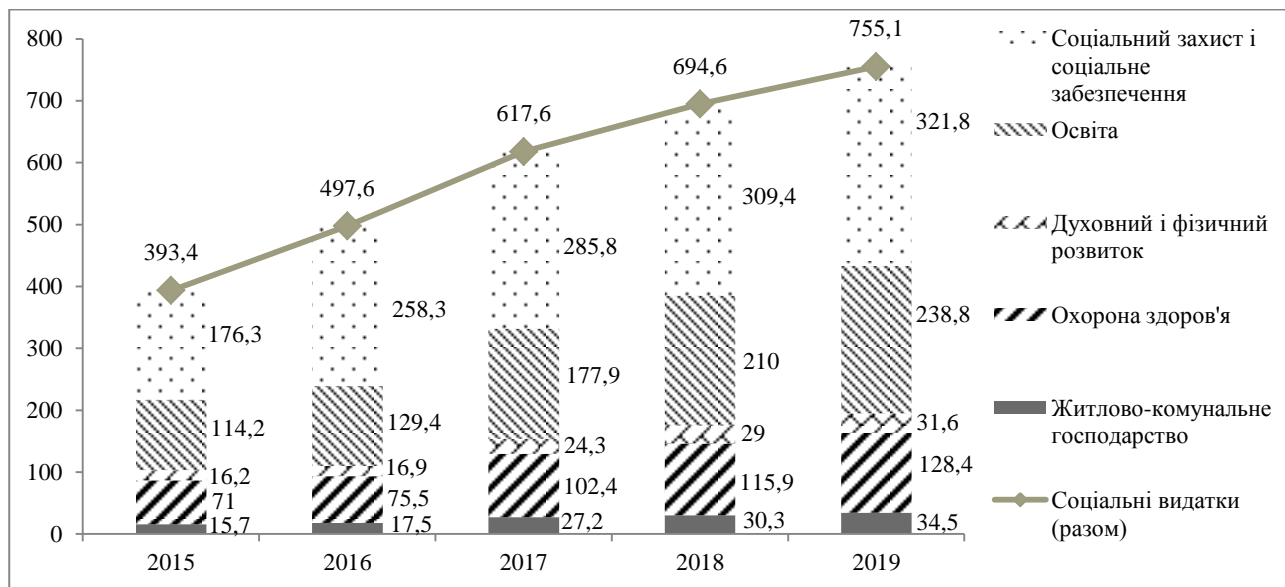

Рис. 1. Соціальні видатки Державного бюджету України за 2015-2019 рр., млрд. грн. [1]

Фінансування видатків за статтею «Соціальний захист і соціальне забезпечення» здійснюється за такими основними напрямками: соціальний захист у випадку непрацездатності; соціальний захист пенсіонерів; соціальний захист ветеранів війни та праці; соціальний захист сім'ї, дітей та молоді; соціальний захист безробітних; допомога у вирішенні житлового питання; соціальний захист інших категорій населення; фундаментальні та прикладні дослідження й розробки у сфері соціального захисту; інша діяльність у сфері соціального захисту [2].

В Україні видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення у структурі соціальних видатків завжди займали провідне місце, а бюджет країни був одним з основних джерел фінансування системи соціального захисту.

Аналіз обсягу видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення дозволить оцінити темпи зростання даного виду видатків протягом 2015-2019 рр. (рис. 2).

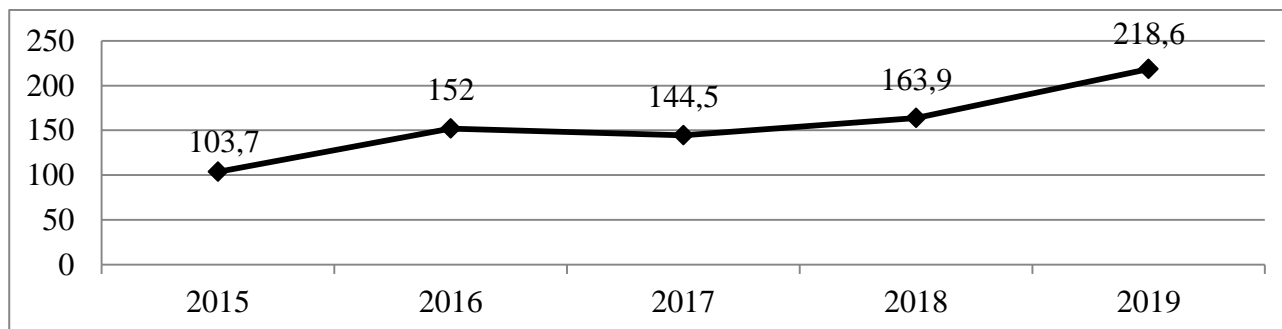

Рис. 2. Обсяг видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2015-2019 рр., млрд. грн. [1]

Так, можна стверджувати, що у 2015 році видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення державного бюджету становили 103,7 млрд. грн., або 30 % від загальної суми видатків, та протягом досліджуваного періоду мали тенденцію до зростання. У 2019 році видатки становили 218,6 млрд. грн., порівняно з 2018 роком вони збільшилися на 33,7%.

Провівши аналіз структури бюджетних коштів на соціальний захист та соціальне забезпечення, урахувавши досвід країн із розвинутою економікою, можна запропонувати такі практичні заходи для покращення соціальної політики та оптимізації бюджетних ресурсів:

1) проведення активної політики зайнятості для прискорення повернення безробітних до трудової діяльності, створення умов для зниження рівня неформальної зайнятості;

2) підвищення рівня трудових доходів громадян, в тому числі шляхом підвищення розміру соціальних стандартів, зокрема прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати;

3) збільшення обсягів власних надходжень Пенсійного фонду за рахунок єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування шляхом економічного зростання, зменшення тіньової економіки, легалізації зайнятості та оплати праці;

4) удосконалення механізму надання пільг та субсидій населенню на житлово-комунальні послуги з метою посилення адресності спрямування виплат малозабезпеченим категоріям громадян, які дійсно цього потребують;

5) перегляд та оцінка бюджетних соціальних програм щодо їх актуальності та необхідності в сучасних реаліях, враховуючи виклики сьогодення стосовно вирішення найгостріших проблем соціального захисту, та можливість їх фінансового забезпечення.

Таким чином, фінансування соціальної сфери сьогодні є основним пріоритетом державних видатків в Україні, і номінальні обсяги асигнувань, які спрямовуються на соціальні цілі, займають вагомую частину видатків Державного бюджету України.

Достатній рівень забезпечення соціальних заходів досягається шляхом ефективного перерозподілу доходів держави з урахуванням проблем та інтересів тих категорій населення, які потребують соціального захисту.

В умовах обмеженості фінансових можливостей держави ефективна та гнучка система фінансування соціального захисту забезпечується шляхом виконання заходів, спрямованих на удосконалення функціонування її механізмів та, в перспективі, залучення для вирішення існуючих проблем недержавних фінансових інститутів.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua>
2. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua>

Фесун С.В., Гуль Я.В., студенти
Науковий керівник: **Гузар У.Є.**, к.е.н., доцент
*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДБОРУ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

В даний час проблема відбору персоналу в організаціях є однією з актуальних, тому частодосліджується науковцями. Відбір персоналу – це первинне завдання будь-якої організації, перший крок до створення ефективного підприємства.

Професійний відбір та прийом на роботу є необхідними складовими управління персоналом. При відборі та наймі співробітників основним завданням є комплектування штату претендентами, ділові, морально-психологічні та інші якості, яких могли б сприяти досягненню цілей організації. Підбір персоналу є єдиним комплексом і повинен підтримуватися науково-методичним, організаційним, кадровим, матеріально-технічним та програмним забезпеченням.

Мета нашого дослідження полягає в обґрунтуванні особливостей відбору персоналу на підприємствах.

Служби управління персоналом, як правило, мають низький організаційний статус, слабку професійну компетентність, отже система менеджменту в процесі найму, відбору та оцінки персоналу на багатьох підприємствах сфери виробництва і сфери послуг далека від досконалості і потребує постійного перегляду і коригування. У силу цього вони не виконують

цілий ряд завдань з оцінки кандидатів при прийомі на роботу. Цим і пояснюється актуальність теми дослідження.

Підбір персоналу – це процес вивчення психологічних і професійних якостей працівника з метою встановлення його відповідності до вимог робочого місця і підбору з наявних претендентів того, хто найбільше підходить на це робоче місце, з врахуванням його кваліфікації, спеціальності, особистих якостей, здібностей, характеру та інтересів організації. Це є досить складний і дорогий процес.

Процес підбору здійснюється поетапно. Спочатку проводиться попередня співбесіда; заповнення заяв і анкет; співбесіда з менеджером з персоналу; тестування, перевірка рекомендації і послужного списку, медичний огляд. За їх результатами лінійні керівники або менеджер з персоналу приймають остаточне рішення про найм на роботу. При відборі персоналу потрібно керуватись такими принципами [1]:

- орієнтація на сильні, а не на слабкі сторони людини і пошук не ідеальних кандидатів, яких у природі не існує, а тих, які найбільш підходять для даного робочого місця, посади;
- відмова від найму нових працівників незалежно від кваліфікації і особистих якостей, якщо в них немає потреби;
- забезпечення відповідності індивідуальних якостей претендентів до вимог, які потрібні для даної роботи (освіта, стан, досвід, а інколи й стать, вік, стан здоров'я);
- орієнтація на кадри високої кваліфікації, але не вищої, ніж вимагає дане робоче місце;
- визначення критеріїв підбору. їх повинно бути небагато, тільки основні – освіта, досвід, ділові якості, професіоналізм, тип особистості, фізичні характеристики та потенційні можливості .

Процес підбору кандидатів і вивчення їх відповідності функціональним обов'язкам передбачає [2]:

- аналіз заяв на конкретні робочі місця, професії та посади спеціалістів і керівників (які відповідають вимогам професії чи посади; не відповідають вимогам у даний час, але їх можна навчити; не відповідають вимогам і їм слід відмовити);
- вивчення документів та інформації попереднього місця роботи, анкетного опитування, рекомендацій осіб, що знають кандидата;
- співбесіду з кандидатом (досвід роботи на посаді чи за фахом, що вміє робити, що він хоче робити, чому звільнився з попереднього місця роботи, які умови праці та винагороди хоче мати на новому місці);
- проведення, в разі необхідності, тестування й оцінювання якостей кандидата (відповідає вимогам робочого місця; може працювати після додаткового професійного навчання; не відповідає вимогам робочого місця);

- оформлення на робоче місце: складання характеристики на нового працівника, відкриття особової справи, ознайомлення з умовами та оплатою праці, укладання контракту, видання наказу щодо прийому на роботу.

Підбір починається з аналізу списку кандидатів з точки зору їх відповідності вимогам організації до майбутніх працівників. Основна мета цього підбору – відсіяти кандидатів, які не відповідають мінімальним вимогам вакантного місця. Методи початкового підбору залежать від бюджету, стратегії, культури організації і важливості посади для неї. Найпоширенішими методами є: аналіз даних, тестування, експертиза, моделювання, співбесіда.

Аналіз анкетних даних включає: біографічний метод (аналіз особових документів) і контент-аналіз (аналіз змісту тексту, який досліджується).

Претенденту потрібно надати можливість заздалегідь одержати необхідну інформацію, яку він має вивчити й оцінити свої можливості зайняти дану посаду і бути більш упевненим при співбесіді.

Основними правилами остаточного підбору є [3]: вибір працівників, які найбільше підходять даному підприємству; забезпечення перевищення ефекту над затратами; збереження стабільності персоналу, при одночасному залученні нових людей; покращення морально-психологічного клімату.

Таким чином, уміння наймати на роботу найбільш цінних працівників гарантує отримання доходу, а не роботу в збиток, а також знижує плинність кадрів. Грамотна людина в організації є її важливим ресурсом, а вибрати грамотну людину серед цілого ряду кандидатів на вакантну посаду представляє собою велику проблему.

Список використаних джерел

1. Крушельницька О. В. Управління персоналом: навч. посіб. / О.В. Крушельницька. – Вид-ня 2-ге, перероб. й доп. – К. : Кондор, 2005. – 308 с.
2. Савельєва В. С. Управління персоналом: навч. посібник / В. С. Савельєва, О. Л. Єськов. – Краматорськ : ДДМА, 2004. – 384 с.
3. Хміль Ф. І. Управління персоналом: підручник для вищих навчальних закладів / Ф. І. Хміль. – К. : Академвидав, 2006. – 488 с.

Царьов О.С., магістр
Дегтярьова О.О., к.е.н., доцент
Одеський національний економічний університет

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ СТРАТЕГІЧНОГО КОНТРОЛІНГУ ПІДПРИЄМСТВА

Однією з найбільш сучасних і перспективних концепцій управління підприємством в умовах ринкової економіки є контролінг. Контролінг – це функціонально відокремлений напрям економічної роботи на підприємстві, пов'язаний з реалізацією фінансово-економічної інформативної функції в менеджменті для прийняття оперативних та стратегічних управлінських рішень [1, с. 434]. Варто зазначити, що саме контролінг забезпечує інструментальну та методичну бази підтримки прийняття управлінських рішень з опорою на інформаційні потоки. Функціонування контролінгу орієнтоване на досягнення запланованих показників, встановлених підприємством – системою з певним набором цілей, підсистеми якої тісно взаємопов'язані [2, с. 20].

При проведенні контролінгу важливо правильно обрати інструменти для його проведення.

Аналіз економічної літератури показав, що найчастіше інструментом контролінгу на підприємстві є проведення CVP-аналізу, SWOT-аналізу та бюджетування.

CVP-аналіз в сукупності з інформацією про динаміку витрат дозволяє вирішити безліч аналітичних завдань. Даний аналіз спрямований на дослідження залежності між отриманим прибутком і постійними та змінними витратами, продажними цінами, обсягом виробництва тощо.

Основною метою SWOT-аналізу можна позначити виявлення сильних і слабких сторін підприємства, моніторингу факторів внутрішнього середовища і загроз від зовнішніх факторів. Крім цього аналіз дає можливість встановити взаємозв'язок між даними складовими. Отримана в результаті аналізу інформація вирішить завдання як оперативного, так і стратегічного напрямку.

Логічним завершенням цього блоку управлінських рішень стане формування пакету бюджетних форм. Це дозволить узгодити діяльність окремих частин підприємства (центрів відповідальності), скоординувати їх роботу для досягнення єдиної мети, а також посилити функцію контролю [3]. Але на нашу думку, це не усі інструменти, що використовує контролінг, крім цього автор не розділяє інструменти для стратегічного та оперативного контролінгу.

Головним завданням контролінгу є орієнтування процесу управління підприємством на досягнення всіх цілей, що поставлені власниками. Як правило, головна мета підприємства розбивається на безліч дрібних. До яких відносять:

- місія бізнесу;
- стратегічні цілі;
- тактичні цілі;
- конкретні завдання для реалізації.

Тобто контролінг розглядається як глобальна система й він повинен вирішувати стратегічні та тактичні завдання підприємства. Тому контролінг як цілісна система складається з двох важливих частин: стратегічний контролінг і оперативний контролінг.

Стратегічний контролінг орієнтований на довгострокову перспективу. Об'єктами контролінгу тобто контрольованими величинами є такі показники, як цілі, стратегії, сильні й слабкі сторони підприємства, його загрози та можливості.

До інструментів стратегічного управління, які використовує стратегічний контролінг відносять:

1. «Власне виробництво – постачання з боку».
2. Аналіз конкуренції.
3. Логістика.
4. «Портфельний аналіз».
5. Аналіз потенціалу.
6. «Стратегічні розриви».
7. Розробка «сценаріїв».

Використання даних інструментів можливе, тільки у тому разі, якщо є повна й достовірна інформаційна база та автоматизовані інформаційні системи, що значно підвищує рівень проведення контролінгу.

Варто зазначити, що дані інструменти доцільно використовувати менеджерам великих компаній, які приходять на ринок «всерйоз і надовго». Представники ж малого бізнесу скористатися інструментами стратегічного контролінгу не зможуть в силу недостатньої матеріальної бази для цього, а також в силу того, що при настанні несприятливих умов для бізнесу їм набагато простіше закрити своє мале підприємство, ніж боротися за його існування у віддаленій перспективі.

Список використаних джерел

1. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. К. : Знання, 2007. 1072 с.
2. Ковалева В.Д. Инструментарий контроллинга в управлении финансовыми ресурсами предприятия. *Экономический анализ: теория и практика*. 2016. 18 (75). С. 20-25.
3. Воронова А.П. Инструменты контроллинга и проблематика его реализации в отечественной практике // Современные научные исследования и инновации. 2017. № 3. URL: <http://web.snauka.ru/issues/2017/03/79310> (дата звернення: 02.05.2020).

Циклаурі Н.К., студент
Мещеряков В.Є., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективність використання персоналу підприємства є неоднозначною концепцією і потребує всебічної характеристики. Слід зазначити, що у ставленні до використання персоналу розрізняють такі типи ефективності: економічну, соціальну та екологічну.

У наукових працях найчастіше розглядаються питання економічної ефективності використання персоналу. Рівень економічної ефективності відстежує досягнення певних завдань через відношення результату до витрат, які забезпечують отримання цього результату.

Перш за все, будь-які результати розглядаються з точки зору ефективного виконання робіт працівниками (зокрема такий показник, як підвищення ефективності праці). По-друге, враховуються такі витрати, які стосуються лише цього персоналу і здатні підвищити ефективність його функціонування.

Чимало вчених використовує показники ефективності праці для характеристики економічної ефективності використання працівників підприємства. Підвищення продуктивності праці є головною умовою збільшення обсягів виробництва, головним фактором зростання ефективності використання персоналу на підприємстві. Проведення комплексного його аналізу дозволяє виявити резерви підвищення продуктивності праці у виробництві [1].

При аналізі фінансово-господарської діяльності підприємства кількісні показники ефективності праці використовуються нечасто, через те, що підприємство зазвичай виробляє кілька різновидів продукції, надає різні послуги, що ускладнює відображення виробництва продукції з використанням кількісних вимірників. Тому навіть при всіх присутніх недоліках, притаманних показникам вартісного обігу продукції, саме за допомогою них зазвичай аналізується продуктивність праці.

До загальних показників економічної ефективності використання працівників підприємства відносять прибутковість трудових ресурсів. Він характеризується 2-ма показниками: прибуток на одного працівника підприємства та прибуток на одиницю витрат, які обумовлені утриманням персоналу (фонд споживання, витрати на підготовку персоналу, охорона праці тощо.).

Економічна ефективність використання персоналу розраховується за допомогою грошових показників. Однак є й такі ефекти, які не мають прямої грошової оцінки. Це стосується таких показників, як плінність та рух

працівників. Ці показники буде правильно віднести до соціальної ефективності використання персоналу підприємства, тому що вони передбачають і соціальні наслідки, такі як звільнення працівників.

Інтенсивність руху персоналу можна оцінити за допомогою вибору та розрахунку показників, які повністю характеризують тенденції зміни чисельності працівників. Ґрунтовна характеристика рівнів та динаміки значень кожного із відносних показників руху персоналу повинна здійснюватися в контексті тенденцій, що мають місце, та характеристик виробничо-господарської діяльності підприємства [2].

В процесі діяльності підприємства рух працівників відбувається шляхом їх приймання та звільнення з роботи. Для оцінки руху робітників використовується такі показники, як коефіцієнт прийняття і коефіцієнт звільнення. Для кількісної оцінки значення плинності кадрів використовують коефіцієнт обігу. Даний показник показує питому вагу надлишкового обігу кадрів у середній кількості робітників на підприємстві.

Оцінюючи ефективність використання персоналу, підприємству потрібно вивчити характеристику й екологічної ефективності, яка висвітлює ступінь травматизму на виробництві. Ця характеристика передбачає непрямі фінансові результати, які виявляються у відшкодуванні коштів від втрати працездатності, травматизму персоналу. Основними показниками екологічної ефективності використання працівників підприємства вважаються коефіцієнт травматизму, коефіцієнт ступеня шкоди.

Для найбільш точної оцінки ефективності використання працівників підприємства потрібно здійснювати моніторинг по необхідних показниках.

Статистична звітність України про використання трудових ресурсів включає такі форми звітності, як 1-ПВ (місячна, квартальна) Звіт з праці; 1-ПВ (умови праці) (один раз на два роки) Звіт про умови праці, пільги та компенсації за роботу зі шкідливими умовами праці; Звіт про виробництво промислової продукції за видами (форма №1-П) (місячна); а також зведені документи первинного обліку, одноразові опитування тощо, більшість з яких є документами бухгалтерського обліку.

Для обчислення оцінки показників екологічної ефективності використання персоналу доцільно використовувати такі форми звітів, як Звіт про травматизм на виробництві (внутрішньої звітності).

Отже, вся система показників ефективності використання персоналу поділяється на кілька груп: соціальні, екологічні та економічні показники ефективності. Зазначена вище звітність є основою для розрахунку системи показників ефективності використання працівників підприємства і дозволяє вивчити динаміку цих показників. Ці показники, взяті разом та у взаємозв'язку, складають систему ефективного використання персоналу підприємства. Їх можна розрахувати як стосовно всіх працівників, так і відповідно до їх статі, віку та професійно-кваліфікаційних груп.

Використання запропонованих показників дозволяє своєчасно виявити недоліки в управлінні працівниками та розробити шляхи підвищення ефективності їх використання.

Список використаних джерел

1. Череп А. В., Сьомченко В. В. Методичні основи оцінки ефективності використання трудових ресурсів на підприємствах харчової промисловості. *Вісник ЖДТУ : Економічні науки*. 2010. № 4. С. 348-350.

2. Захарова О.В. Особливості оцінки руху персоналу підприємства / О.В. Захарова // *Формування ринкової економіки: зб. наук. пр. Спец, вип. Праця в ХХІ столітті: новітні тенденції, соціальний вимір, інноваційний розвиток: у 2 т. - Т. 1.* - К: КНЕУ, 2012.

Шепелюк Н.П., студентка
*Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки*

РОЗВИТОК ТА СУЧАСНИЙ СТАН ОПОДАТКУВАННЯ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

На даному етапі наявні сучасні тенденції посилення інтеграційних процесів, які у свою чергу зумовлюють необхідність дослідження специфіки проведення податкової політики у високорозвинутих державах світу та врахування їх при розробці концепцій соціально-економічного розвитку країн, які прагнуть до них приєднатися. В контексті європейської інтеграції України дослідження специфіки проведення податкової політики у Великобританії, що посідає головне місце в Євросоюзі як найбільший фінансовий і діловий центр, дає можливість застосовувати світовий досвід при організації податкової системи в Україні та запобігти тих помилок та негативних випадків, які характерні для інших держав.

Варто зазначити, що Великобританія являється країною, яка займає п'яте місце у світі з обсягу валового внутрішнього продукту (далі – ВВП) [3]. До відносин щодо бюджетів у даній країні причетні прем'єр-міністр, міністерства, казначейство, парламент. Казначейство являється головним урядовим органом по фінансових питаннях, який контролює організацію управління і регулювання податків, також розробляє і виконує стратегію економіки. Також підзвітна Управління внутрішніх доходів та Управління мита та акцизів. У наявності Управління внутрішніх доходів є контори головного податкового інспектора в Лондоні, а також близько 700 контор по всій країні [2, с. 146].

Оподаткування є необхідною складовою, що чинить вагомий вплив на економіку країни, зокрема на діяльність юридичних осіб і приватних

підприємців. В умовах розвинутих ринкових відносин воно є важливим елементом регулювання економічних і соціальних процесів у державі. Ефективне функціонування зазначається різноманітними елементами ключовими серед яких, наприклад, є економічне становище, розклад політичних сил, рівень податкової культури, досягнення економічної науки тощо. Загальним показником, за допомогою якого можливо зрозуміти ефективність оподаткування є саме заповнення балансу між стимулюванням активності економіки та соціальною справедливістю податків та рівнем перерозподілу ВВП за допомогою податків. Про значення ролі та місця оподаткування в державному регулюванні економікою показує частка податків у ВВП.

Серед джерел формування доходів бюджету Великобританії найбільшу частку займають прямі податки в середньому забезпечили акумуляцію 15 % ВВП у бюджеті держави, слідом йдуть непрямі податки, сприявши акумулювання в середньому 12,5 % ВВП у бюджеті держави та найменшу частку займають податки на соціальне страхування – 6,4 % ВВП у бюджеті держави в середньому за досліджуваний період [1, с. 170].

Слід звернути увагу на те, що серед непрямих податків домінуючу роль отримують ПДВ – 6,5 % ВВП, серед прямих податків на першому місці податки на особисті доходи – 10,7 % ВВП в середньому за досліджуваний період відповідно [1, с. 171].

З урахуванням досвіду інших країн Європи, у Великобританії використовується так звана «шедулярна форма справляння податку», яка розмежує доходи на певні групи (шедули) залежності від джерела отриманого доходу. Вони відокремлюються особливістю механізмів оподаткування. Існує п'ять груп, названі в порядку англійського алфавіту, котрі оподатковуються за особливим принципом. Доходи, які:

- А. одержані від майна: від власності на землю, від будівель і споруд, квартирна плата від здавання в найм квартир.

- В. одержані від лісових масивів, які застосовують у цілях комерції.

- С. одержані шляхом державних цінних паперів.

- Д. отримані в результаті комерційної діяльності, а саме доходи: від приватної професійної діяльності; від ділових операцій; отримані відсотки й аліменти, які підлягають оподаткуванню; від майна, розташованого за кордоном від цінних паперів, які розміщені за кордоном і які не ввійшли в шедулу тощо.

- Е. Заробітна плата, пенсії, допомоги, інші трудові доходи.

- Ф. Здійснювані компаніями дивіденди та інші виплати [4, с. 17].

Місцем зародження науки про оподаткування є саме Великобританія. Початківцем податкової теорії, згідно з якою ґрунтується сучасна британська податкова система, є шотландський економіст Адам Сміт [5, с. 13]. Доречно зауважити, що він розвивав концепцію «вільної торгівлі» та відстоював думку

щодо того, що втручання держави в економічні процеси має бути мінімальним. Також А.Сміт піддавався критиці непрямих податків, оскільки вони спричиняють зростання заробітної плати, а отже, збільшення витрат виробництва і зменшення прибутку. Натомість найпридатнішим об'єктом для оподаткування він вважав ренту як найбільш непродуктивну витрату, що не перетворюється на самозростальну вартість [3, с. 103].

Отже, можемо дійти висновку, що оподаткування Великобританії є однією з найстаріших і найрозвиненіших у світі. Характерним є суттєве переважання прямих податків над непрямыми та неактивна система соціального страхування, що в основному спрямована на фінансування соціальної допомоги.

Останніми роками проведені реформи британської податкової системи спрямовані на залучення іноземного капіталу та підвищення інвестиційної конкурентоспроможності країни. Реалізація на практиці досвіду Великобританії сприятиме переходу до нової сталої та дієвої системи оподаткування, яка ґрунтуватиметься на поєднанні передових методів та запозичених позитивних елементів із досвіду податкових систем зарубіжних країн, що дало б поштовх до посилення соціальної складової системи оподаткування.

Список використаних джерел

1. Цимбалюк І. О. Тенденції розвитку податкової системи Великобританії. Наукові записки. Серія «Економіка». Випуск 17. 2011. С. 169-176.
2. Кузнецов О. В. Особливості сучасної британської податкової системи. Фінанси України. 2010. № 4. С. 102-113.
3. Рейтинг країн за обсягом ВВП за 2018 рік. URL: <http://www.intelpro.ua>
4. Browne J., Roantree B. Office for Budget Responsibility of the UK. Economic and Fiscal Outlook. Norwich: TSO, 2014, no. March, pp. 127-135.
5. Карлін М. І. Міжнародне оподаткування. Навчально-методичний посібник. Тернопіль. 2013. 360с. URL: <http://www.bohdandigital.com/userfiles/file/catalog/reviewfile1698063775.pdf>

Шнуренко Н.О., студентка
Мещеряков В.Є., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Унаслідок гострої економічної кризи, яка викликана корона вірусом, після послаблення карантинних заходів слід очікувати зростання потоку трудових мігрантів з України до ЄС.

Виїзд українських громадян на роботу за кордон перетворився не лише на найчисленніший, а й на найбільш значущий для суспільства міграційний потік, що має численні психологічні, світоглядні, культурні, політичні, економічні та інші наслідки [1].

Згідно з метою чинної Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р, регулюванням міграційних процесів між Україною та ЄС держава зобов'язана стримувати темпи виїзду населення з України; допомагати поверненню мігрантів, які виїхали раніше, і репатріювати представників діаспори; нарощувати віддачу від використання людського капіталу громадян, які вже обрали міграцію. Названі вище задачі дають можливість утворити систему заходів державного фінансового регулювання міграційних процесів, націлених на вдосконалення міграційного клімату в умовах євроінтеграції України. Між ними найбільш актуальними можна вважати наступні:

1. Ліквідація дисбалансу в економічній системі держави. Так, на сьогодні в Україні зовнішні запозичення застосовуються не прямо для розвитку економіки, а задля поповнення міжнародних (золотовалютних) запасів Національного Банку України, рефінансування банківської системи та повернення минулих боргів. Потрібно закінчувати існувати в борг і мобілізувати в економіку необхідні грошові ресурси, які присутні на руках у населення внаслідок отримання валютних переказів від трудових мігрантів та наявної недовіри до банківської системи. Щоб залучити даний економічний ресурс до економіки, треба повернути довіру населення до всієї фінансової системи країни.

2. Повне фінансування державою або ж часткове спільно з європейськими інвесторами структурної перебудови вітчизняної промисловості, базуючись на інноваційному розвитку. Суспільне регулювання розвитку пріоритетних в інноваційному відношенні секторів економіки означає трансформацію і суспільних структур на державному рівні, збільшення добробуту населення, поліпшення якості та умов праці людей. Водночас, підсумком інноваційного розвитку буде впровадження у виробництво передових ресурсоощадних

технологій. Це дозволить підприємствам зменшити матеріальний компонент собівартості та, відповідно до цього, збільшити витрати на оплату праці, забезпечуючи співробітникам належний рівень заробітної плати, а також збільшити власну конкурентоспроможність і, інвестуючи в людський капітал, успішно розвивати господарську діяльність на принципах корпоративної суспільної відповідальності.

3. Залучення в економіку прямих вкладень, зокрема від європейських інвесторів, соціальним ефектом від яких стане створення нових робочих місць, зниження соціальної напруги, відновлення промисловості та інфраструктури депресивних територій.

4. Вкладання інвестиційних ресурсів в соціальній сфері з впровадженням, в одному ряду з класичними, нових джерел грошових коштів (фінансові ресурси комунальних і громадських об'єднань, компаній, прибутку від цінних паперів). Для успішного залучення цих джерел необхідно створювати умови, які дозволять грошові вкладення в соціальний сектор зробити досить привабливими. Для цього потрібно диференціювати інструменти фінансового ринку та гарантувати їм належну державну підтримку.

5. Кардинальна реформа податкової системи, яка повинна бути узгоджена з завданням створення в країні соціально орієнтованої ринкової економіки на зразок європейської, формування якої враховує значне збільшення державних витрат на розвиток систем охорони здоров'я, соціального страхування та забезпечення, освіти та науки, культури тощо. У цих умовах мова йде не про зниження податків, що, власне, може призвести до суттєвих втрат для бюджету (адже податкове навантаження на заробітну плату в Україні цілком відповідає середньому рівню по Європі у 40%), а про всеосяжні заходи, покликані відродити довіру бізнесу до держави, заохочувати підприємництво та нарощувати кількість робочих місць, вивести з тіні вагому частку економіки, ініціювати бізнес платити співробітникам «білу» заробітну плату (за різними оцінками, від 40 до 60% працедавців зарплати виплачують в конвертах [2]). Доцільно запровадити прогресивну систему оподаткування, гарантувати податкові пільги при створенні нових робочих місць, при реалізації проектів створення нових виробництв.

6. Регулювання інфляції, темпи зростання якої в умовах економічної кризи суттєво перевищують темпи росту заробітної плати, що, власне, призводить до зниження реальних доходів населення і їх значної соціальної диференціації. В рамках регулювання інфляції державі потрібно проводити антиінфляційну політику з метою стримування інфляційних процесів, які являють собою комплекс відповідних заходів у сфері грошей, грошового обігу, кредитування, грошово-кредитних відносин, соціальної політики.

7. Фінансування соціальних програм для внутрішньо переміщених осіб. Це безсумнівно дозволить створити умови для ефективною та безболісною внутрішньою міграції як альтернативи міграції в ЄС. Ці програми можуть

включати фінансування будівництва квартир і надання пільгового іпотечного кредитування, фінансування перенавчання внутрішньо переміщених осіб, надання грантів на створення власного бізнесу. Не звертаючи уваги на непрямий характер регулювання вищезазначених заходів фінансового впливу на міграційні процеси (безпосередньому впливу піддаються не самі міграційні процеси, а соціально-економічні обставини, в яких вони здійснюються), їх значення вагоме для стримування потоку економічних мігрантів з України. Головним при цьому є збільшення рівня життя населення як єдина можливість попередити глобальний відтік за кордон вітчизняних спеціалістів, тим більше молодшого віку.

Отже, гарантіями здійснення ефективною міграційною політики повинна виступати злагодженість дій держави, громадських організацій переселенців, профспілок, агенцій з працевлаштування, фінансової системи країни, громадянського суспільства загалом. Ключовим моментом політики регулювання трудової міграції мусить бути комплекс заходів щодо повернення і реінтеграції довготермінових мігрантів, направлений на залучення мігрантів і членів їх сімей до діяльності на вітчизняних підприємствах.

Список використаних джерел

1. Рибаківа Т.О. Стан та перспективи трудової міграції між Україною та Європейським Союзом в умовах євроінтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2016. Вип. 7, част. 3. С. 45-49.

2. Литвін О. Податки по-новому: скільки українці "платять" державі і чи потрібно знижувати податки. URL: <https://www.segodnya.ua/ua/economics/enews/nalogi-po-novomu-skolko-ukraincy-platyat-gosudarstvu-i-nuzhno-li-snizhat-nalogi--793142.html>.

Щеглюк С.Д., старший науковий співробітник
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долишнього НАН України»

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ SMART-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Стратегічне планування соціально-економічного розвитку регіонів є важливим інструментом реалізації державної регіональної політики. Попри достатній зарубіжний та вітчизняний досвід регіонального стратегування, низку реалізованих стратегічних планів досі існує відхилення фактичних від запланованих результатів. Причинами цього є як недостатньо аргументований

горизонт планування та неврахування форс-мажорних подій (характерно для регіональних стратегій періоду фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр.), так і недофінансованість певних заходів, які знижують ефективність здійснюваної регіональної політики та підсилюють популізм і декларативність запланованих заходів. Нескоординованість між собою заходів секторальних стратегій, соціально-економічних процесів на наддержавному, національному, регіональному та місцевому рівнях є вагомим чинником відсутності бажаних ефектів від низки реалізованих проектів, що полягає у надмірному розпорощенні ресурсів, відсутності концентрації на пріоритетних напрямках та дублювання фінансування окремих напрямів, які неспроможні запустити трансформаційні позитивні зрушення у соціально-економічному розвитку.

Розумна спеціалізація є складним політичним втручанням з метою сприяння регіональній/національній економічній трансформації. Тому для регіонів важливо ретельно розробити свою логіку втручання RIS3, що пов'язує цілі, вкладення, дії, наслідки та довгострокові результати [1]. Цей етап логічного втручання при формуванні RIS3 визначає формує кістяк системи моніторингу та оцінки (MiO); з іншого боку, результати постійних моніторингових та оцінювальних дій підтримують логіку, що може змінити початкові припущення щодо певних причинно-наслідкових зв'язків і, таким чином, вимагати коригування у визначеній теорії зміни RIS3.

Попри позитивну оцінку реалізації регіональної політики ЄС у період з 2007 по 2013 роки, яка довела ефективність програм з фінансування європейськими фондами, проривного положення у сфері науково-інноваційного розвитку держав ЄС не було досягнуто через вплив фінансової кризи 2008-2009 рр. Здобутками оцінюваного програмного періоду були: створення нових робочих місць, підтримка МСП, підтримка наукових проектів, покращення якості довкілля, модернізація транспорту та виробництва енергії.

Тому, експерти ЄС після аудиту результатів стратегічних завдань періоду 2008-2014 рр., які оцінювалися як «провальна реалізація попередніх заходів» та недосягнення цілей Лісабонської стратегії, запропонували впровадження нового підходу, що базується на активізації низової енергії інновацій та підприємництва для впровадження проривних технологій у прогресивних та традиційних видах економічної діяльності для підвищення рівня конкурентоспроможності економіки, інклюзивного залучення соціальних та організаційних інновацій задля забезпечення економічного зростання, зайнятості регіону та подолання внутрішніх протиріч.

Регіональна політика нового етапу полягає у ідентифікації та підтримці нових точок зростання на базі інноваційного імпульсу та соціально-економічного потенціалу підтримки їх розвитку. Однією з головних умов отримання фінансової допомоги регіонам у програмному періоді 2014-2020 рр. є наявність стратегії smart-спеціалізації, що має забезпечити більш ефективне використання коштів Фонду згуртування [2, с.8].

RIS3 реалізує триєдину мету Стратегії «Європа 2020»: розумне зростання на основі проривних технологічних та соціальних інновацій; збалансований розвиток шляхом впровадження зелених технологій та нових біотехнологій у економічну діяльність; інклюзивний розвиток завдяки імплементації соціальних інновацій, покращення зайнятості населення, сприяння доступу до інновацій усім без виключення.

Спостерігається диференціація фінансування проектів стратегій smart-спеціалізації у за рівнем NUTS 2 у європейських державах (табл. 4). Наші оцінки розподілу коштів за регіонами дали можливість зробити висновки про пріоритети у розподілі фінансування на користь промислово розвиненим регіональним метрополіям другого рівня, столичним регіонам (притаманно для держав Центральної та Центрально-Східної Європи, Південної Європи із середнім рівнем розвитку: Австрія, Відень – 23%, Болгарія, Югозападен – 30%, Греція, Аттіка – 31%, Польща, Катовіце – 11%), а також слабо розвинених у економічному плані старопромишлових регіонів або ж туристично спеціалізованих регіонів (Бельгія, Валлонія – 31%, Італія, Сицилія – 18%, Франція, заморська територія Реюньйон – 11%, Іспанія, Андалусія – 24%) [3].

Отже, акумуляція коштів на пріоритетах є виправданою тактикою, адже дасть змогу сконцентруватися на важливих напрямках із залученням підтримки державних заходів з боку бізнесу та громадськості. Водночас розподіл фінансування за регіональною ознакою демонструє ознаки політики вирівнювання, що частково є виправданим, однак слаборозвинені регіони ще не спроможні генерувати потужні інновації, які б призвели до росту ВВП, а тому слід звертати увагу на інші заходи фінансування та державної підтримки, які полягають у зміцненні інституційного та інфраструктурного забезпечення інноваційного розвитку.

Проведене дослідження ефективності регіональної політики ЄС у контексті smart-спеціалізації виявило низку закономірностей, пов'язаних із державним фінансуванням заходів стратегій, визначило вузькі місця оцінювання результативності й ефективності політичних заходів та показало:

1) важливість формування індикаторів моніторингу та оцінювання для кожної RIS3 та для стратегії інноваційного розвитку держави загалом для оцінювання прогресу до стратегічних цілей;

2) доцільність розробки методики проведення зовнішнього оцінювання ефективності стимулювання пріоритетів регіонального розвитку на засадах smart-спеціалізації у контексті ефективності здійснюваних державних політичних впливів;

3) необхідність координації різних секторальних політик з регіональною політикою згуртованості ЄС;

4) доцільність перегляду ефективності фінансування з державних фондів регіональних пріоритетів та стимулювання до синергійних впливів підтримки певних сфер економіки різними фондами;

5) важливість стимулювання до міжрегіонального співробітництва на основі інноваційних кластерів та інших форм інноваційної діяльності.

Список використаних джерел

1. RIS3 intervention logic. [online]. Available at: <https://www.onlines3.eu/phase-5-policy-mix/5-1-ris3-intervention-logic/> [Accessed 15.04.2020]. [in English].
2. Визначення основних напрямів смарт-спеціалізації міста Києва. Заключний звіт. 2019. Київ, 313 с.
3. Smart Specialisation Platform. European Commission [online]. Available at: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu> [Accessed 15.02.2020]. [in English].